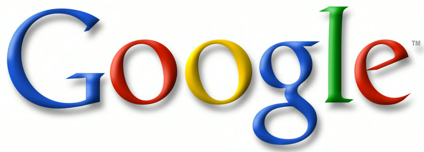

After an etching by Lorenz Frölich

HERMANN ERNST FREUNDS LEVNED

VED

VICTOR FREUND.

UDGIVET EFTER FORFATTERENS DØD

AF

H. R. BAUMANN.

KJØBENHAVN.

TH. LINDS FORLAG.

THIELES BOGTRYKKERI.

Til

de Forenede Staters Gesandt

Hr. Professor Rasmus Anderson

med udmærket Højagtelse

ærbødigst

Kjøbenhavn
Juli 1886.

fra

J. B. Blaumann.

author

Hermann Ernst Freund.

Fototypi: Pacht & Crone.

Fototypi: Pacht & Crone.

HERMANN ERNST FREUNDS LEVNED

VED

VICTOR FREUND.

UDGIVET EFTER FORFATTERENS DØD

AF

H. R. BAUMANN.

KJØBENHAVN.

TH. LINDS FORLAG.

THIELES BOGTRYKKERI.

1883.

FORTALE.

Kort før sin Afrejse til Italien i Efteraaret 1878 tilbød Victor Freund Samfundet til den danske Literaturs Fremme Manuskriptet til en Biografi over sin Fader Hermann Ernst Freund, som han havde nedskrevet i Vinteren 1876—77. Samfundets Bestyrelse erklærede sig villig til at udgive Manuskriptet, saafremt Forfatteren vilde indlade sig paa at forkorte og begrændse sit Arbejde, der i den foreliggende Form var for vidtløftig anlagt til, at Samfundet saa sig i Stand til at udgive det.

Victor Freund, der selv følte det Berettigede i denne Kritik, var rede til at gaa ind paa Bestyrelsens Forslag, og under et kort Ophold herhjemme i Sommeren 1880 talte han ofte med mig om den Maade, hvorpaa han vilde foretage den ønskede Begrændsning, naar han atter havde taget fast Ophold her i Landet. Dette skulde imidlertid ikke ske; en dødbringende Feber kaldte Victor Freund bort efter faa Timers Sygeleje i den sabinske Bjærgby Anticoli den 28de Septbr. 1881.

Da det efterladte Manuskript er det eneste større, konsthistoriske Arbejde, Victor Freund har fuldendt, og da det tillige er den eneste mere omfattende Fremstilling af Hermann Ernst Freunds Betydning som en af Danmarks interessanteste Billedhuggere, har jeg som den Afdødes mangeaarige Ven foretaget den Forkortelse af Manuskriptet, der var i Overensstemmelse med Forfatterens egen Plan, for at den foreliggende Biografi kunde give et fyldigt Billede af Hermann Ernst Freund som Konstner og som Menneske.

Idet jeg lader en større Suite Fototypier efter Konstnerens mest karakteristiske Arbejder ledsage Biografien, opfylder jeg tillige et af Forfatteren længe næret Ønske, foruden at Bogen derved vil faa forhøjet Værd for Alle, der interessere sig for dansk Konst, i hvilken Hermann Ernst Freund stedse vil indtage en fremragende og højst ejendommelig Plads.

Det Bogen ledsagende Portrait er udført efter en Tegning af den bekjendte Kobberstikker Felsing i Darmstadt.

Omkostningerne ved Biografiens Udgivelse og konstneriske Udstyrelse ere afholdte af Forfatterens Bo.

Kjøbenhavn.
April 1883.

H. R. Baumann.

I sidste Halvdel af forrige Aarhundrede kom en ung Dyrlæge, Julius Conrad Freund, fra Byen Eime i det Hildesheimske med de hannoveranske Dragoner til Landsbyen Uthlede i Nærheden af Bremen. Han blev indkvarteret hos Byens Smed, Martin von Würden, og følte sig saa vel hos denne Familie, at han i Aaret 1784 blev gift med Husets eneste Datter Katharina Elisabeth. Ægteskabet blev velsignet med mange Børn, af hvilke den næstældste Søn, Hermann Ernst Freund, blev født den 15de Oktober 1786.

Drengen, der alt tidlig røbede en ualmindelig Iagttagelsesevne og stor Fremmelighed, voxede op i et kjærligt Hjem, og de alvorlige, omsigtsfulde Forældre forstode i hans Sjæl at lægge et Fundament, hvorpaa et smukt og righoldigt Menneskeliv kunde opføres.

Det var Faderens Hensigt, at Hermann, naar han var 19—20 Aar, skulde sendes til Veterinairskolen i Hannover for om mulig i Tiden at blive Faderens Efterfølger som Dyrlæge ved Regimentet; men forinden skulde han sendes til sin Morbroder, Frederik von Würden, der var Smed i Kjøbenhavn, for at lære dennes Haandtering. Hos Morbroderen havde Hermanns ældste Broder allerede arbeidet i 6 Aar, og da denne efter et Besøg i Hjemmet 1803 atter vendte tilbage til Kjøbenhavn, fulgte den syttenaarige Hermann med.

Dagen efter sin Ankomst i Juni Maaned 1804 blev Freund antagen som Læredreng i Onklens Kleinsmedeværksted og tog med saa megen Iver fat paa sin nye Virksomhed, at han allerede i Nytaarskvartalet 1806 for Laugets Oldermand kunde fremlægge sit Svendestykke, en stor Laas, der røbede saa megen Dygtighed, at de Mestre, hvem det blev forelagt til Bedømmelse, erklærede, at det ikke var noget Svendestykke men et Mesterstykke. Nøglen til Laasen var især udført med megen Sands for Forholdene; dens Skaft havde

aparte, smukke Ledføjninger med fine Overgange, og den unge Svend havde ikke forsømt at anbringe forskjønnende Led paa Laasen, hvor det med Held kunde gjøres, foruden at han i skarpe, rene og elegante Træk havde indgraveret sit Navn paa Arbejdet.

I Onklens Værksted havde han nemlig gjort Bekjendtskab med Gravør Conradsen, der tog sig ivrig af den unge begavede Mand, hvem han vejledede i Fremgangsmaaden ved Graveringen. Freund benyttede nu den halve Time, han havde til at spise Frokost i, til at øve sig i Gravering af Bogstaver og bragte det snart saa vidt, at han kunde skære Signeter, hvorved han forskaffede sig en lille Biindtægt til den Løn, han havde som Svend, nemlig en Specie om Ugen.

Ogsaa paa andre Maader søgte Freund at gjøre Opholdet i Kjøbenhavn frugtbringende for sin Udvikling. I de Massmannske Søndagsskoler fik han Vejledning i Tegning og vandt efter et Aars Forløb den lille Sølvmedalje for Flid, og det Anlæg, han her havde røbet at være i Besiddelse af, tilligemed den Udholdenhed, han havde lagt for Dagen, gjorde, at Onklen i Oktober 1805 skaffede ham Adgang til Akademiets saakaldte Ornamentskole. Her gjorde han saa hurtige Fremskridt, at han snart kunde kopiere de sværeste Tegninger, og Læreren, Assessor Mørk, maatte give ham det Vidnesbyrd, at Ingen i hans Tid havde gjort det bedre. Desforuden havde han ogsaa flittig besøgt de Forelæsninger, som »Selskabet for Haandværkerstandens Forædling i Danmark« havde ladet holde i 1805, og navnlig gjorde han i Løbet af kort Tid betydelige Fremskridt i Mathematik, et Studium, han specielt lagde sig efter, ligesom han ogsaa hurtig tilegnede sig det danske Sprog.

I Slutningen af samme Aar, 1806, i hvilket han var bleven Svend, gjorde Assessor Mørk ham opmærksom paa, at det i Fremtiden maaske kunde være ham til Nytte, om han søgte Undervisning i Akademiets Frihaandsskole; thi hvis det ad denne Vej kunde lykkes ham at vinde den ene eller begge Sølvpræmierne, vilde det være en god Anbefaling for ham, i hvilken Stilling han end maatte komme i Livet. Tilskyndet herved begyndte Freund, sandsynligvis i Begyndelsen af 1807, at tegne paa 1ste Frihaandsskole, medens han samtidig arbejdede som Svend i sin Onkels Værksted. Men skjøndt man altsaa skulde synes, at hans Tid maatte være fuldstændig optaget heraf, gav hans aldrig hvilende Lærelyst ham dog Lejlighed til, foruden at vedblive med sine Forelæsninger, ogsaa at deltage i Undervisningen i Institutet for Metalarbejdere, og sin Frihed om Søndagen

benyttede han til Gravering og Modellering af Løvværk og Ornamenter, til Maskin og Bygningstegning.

Saaledes gik det uafbrudt indtil Aaret 1807, da det engelske Overfald afstedkom en brat og uventet Forstyrrelse i denne som i saa megen anden Virksomhed. Skjøndt Freund tilhørte en anden Nationalitet, følte han dog den samme Forbitrelse over den engelske Voldsgjerning som enhver dansk Mand, og han ilede med at stille sig i Række med dem, der vilde forsvare den værgeløse By mod den mægtige Fjende, og han blev tilligemed Broderen optagen i det borgerlige Infanteris 2den Afdelings vestre Kompagni. Med sin sædvanlige Iver tog han fat paa de militære Øvelser, men disse for Danmark saa skjæbnesvangre Septemberdage skulde ogsaa i en anden Henseende blive af stor Betydning for Freunds hele senere Udvikling. Han havde hidtil i Ord og Tanke følt sig som en Tydsker, men fra det Øjeblik, da han staaende i Række sammen med danske Mænd for at værge deres fredelige Hovedstad mod en overmodig Fjende, saa, at hans egne Landsmænd, Hannoveranerne, lode sig misbruge til at bringe Ulykke over et andet Land, sluttede han sig i Sind og Gjerning nøje til det voldtagne Danmark, som han skulde vie sit Liv og sine Værker til, og han viste sig til sin sidste Stund som en kjærlig, trofast Søn mod sit Fosterland.

Efter Bombardementets Ophør og Fjendens Bortgang tog Freund atter fat paa den afbrudte Beskæftigelse i Onklens Værksted, og foruden i sin Fritid at høre anatomiske Forelæsninger lagde han især fremdeles Vægt paa Perspektivlære, Maskin- og Bygningstegning, medens han stadig øvede sig i Modellering paa egen Haand. Samtidig med denne forskjelligartede Sysselsættelse begyndte han at gaa den reglementerede Vej gjennem Akademiets Skoler. Den 9de Januar 1808 flyttedes han fra 1ste Frihaandsskole til 2den, hvorfra han atter den 27de Marts 1809 gik over til Gipsskolen for endelig den 26de Marts 1810 at naa op i Modelskolen. Ofte hørtes Freund i sin Utaalmodighed efter at naa det første Maal paa Banen at klage over, at det varede for længe for de unge Mennesker, inden de kunde avancere gjennem Klasserne; men enhver Besværlighed, han i de Aar havde maattet underkaste sig, enhver Forurettelse eller Tilsidesættelse, han troede sig at have været Gjenstand for, var snart glemt, da han, efter at den lille Sølvmedalje var tilkjendt ham den 31te December 1810 for Poussering, alt den 21de Marts 1811 vandt den store Sølvmedalje, saaledes at de begge bleve overrakte ham paa samme Dag ved Akademiets Aarsfest den 31te Marts 1811.

Forinden vi imidlertid følge Freund videre paa denne Vej, maa vi kaste et Blik paa hans Virksomhed som Gravør efter Aaret 1806, da han var kommen saa vidt, at han kunde gjøre gode Signeter, hvoraf enkelte endnu ere i Behold og udmærke sig ved et rent, fint og elegant Snit. Da Gianelli var død, fik Conradsen hans Plads ved Mønten, og ligesom han havde staaet Freund bi ved Graveringen, saaledes bevægede han ham nu til at hjælpe sig med at skære Stemplerne til Mønten, og i kort Tid gjorde Freund betydelige Fremskridt. Efter at han nu saaledes havde arbejdet i omtrent ét Aar for Conradsen, blev det ham klart, at hvis han anvendte nogle af Dagene i Ugen til at gravere for egen Regning, vilde han kunne tjene saa Meget, at han deraf kunde leve hele Ugen, saa at han altsaa var i Stand til at bruge de øvrige Dage udelukkende til sin Uddannelse som Konstner. Saaledes begyndte han altsaa i Foraaret 1809 at arbejde for egen Regning, og omendskjøndt han i Begyndelsen af Mangel paa Bekjendtskab ikke havde Meget at gjøre, kunde han dog ved at forfærdige Stempler til Guldsmede og Knapmagere samt simple Signeter fortjene det Nødvendige, og udeblev dette Arbejde helt, da udførte han til Jernstøbere og Stenhuggere Modeller, som han kunde faa ret godt betalt.

Skjøndt denne Virksomhed endnu ganske vist ikke var særdeles betydelig, følte han sig dog glad og tilfreds ved den, da han paa den Maade vandt meget mere Tid til sin Udvikling i alle Retninger, og var der Noget, der fremfor Alt laa ham paa Hjærte i Ungdommens Dage, da var det ved sand Kultur at bringe ethvert Spor af oprindelig Raahed til at forsvinde, og dertil syntes han naturligvis ifølge sit ejendommelige Anlæg, at Konsten havde den største Magt. Dog havde han endnu ikke gjort store Spring i sine Tanker om at blive Konstner — hans Fordringer til en saadan vare saa strænge — men han holdt mere fast ved det beskedne Forsæt at blive en dygtig, praktisk Gravør, eller, hvis Omstændighederne maatte fordre det, Mekaniker, hvorfor han ogsaa stedse i sine Fritimer — som han kaldte det — vedblev at øve sig i Maskintegning.

Freund skulde imidlertid i denne sin Kamp for gjennem Haandværket at hæve sig op i Konstens Regioner ikke alene føle Savnet af en hjælpende Haand men undertiden endog støde paa en aabenbar Modstand, der maaske dikteredes af Ønsket om at ville hans Vel, men som i hvert Fald røbede en fuldstændig Mangel paa Begreb om, hvad den fremadstræbende Yngling egentlig vilde. Han kunde dog ikke skræmmes bort fra sin Vej ved Modstand, tværtimod, den

lærte ham først ret, at det Maal, han havde sat sig, var en Livssag, der ikke turde fraviges, og den vakte fornyede Kræfter hos ham, saaledes at han blev i Stand til at gjøre dem til Skamme, der havde rejst den; — og, snurrigt nok, Modstanden kom fra Folk, der enten virkelig havde eller i hvert Fald foregav at have Interesse for ham. Saaledes gik det — vistnok i Aaret 1810 — med Møntdirektøren, daværende Professor Warberg, paa hvis Anbefaling Freund havde faaet adskillige Stempler til Broncefabrikater og Gjørtlerarbejder at udføre. Han fandt, at det var det Urimeligste af Verden, at Freund hellere vilde have Bestillinger, hvorved han kunde lære Noget, end vedblive med det simple og grove, men mere kurante Stempelskærerarbejde, som han ene burde befatte sig med, da det var det Fordelagtigste. Men da Freund naturligvis ikke kunde ofre sin Trang til Fremgang for nogle øjeblikkelige materielle Fordele, fortørnede han den høje Møntdirektør saaledes, at denne erklærede ham for en egensindig Dreng, der ikke vilde lade sig raade til sit Bedste, og slog Haanden af ham. Ikke et Haar bedre gik det Freund omtrent samtidig med en anden Autoritet, nemlig Christiansborg Slots Bygmester, Etatsraad Hansen. Da denne nemlig paa Akademiet var bleven opmærksom paa hans Fremskridt i Modellering, foreslog han ham en Gang at forlade det smaalige og ensidige Stempelskærerarbejde, ved hvilket han dog ikke kunde fortjene Synderligt. Derimod raadede han ham til at lægge sig efter Ornamentbilledhugger-Faget, og han kunde da først begynde med noget Stukarbejde, som Hansen strax kunde overlade ham saa Meget af, som han kunde faa færdig. Paa dette Forslag svarede Freund i en beskeden men bestemt Tone, at hvis han endnu én Gang skulde forandre sit Fag og vælge en anden Gren af Konsten, saa vilde det blive Billedhuggerkonsten. Dette klare Afslag, der berøvede Hansen Udsigten til at sikre sig en dygtig Stukarbejder ved de forskjellige Byggeforetagender, der vare i Gang, kunde nok opbringe denne Arkitekt, der ikke havde andet Middel end Stukken til at bringe en Smule Liv ind i sine døde, endeløse Flader. Han blev vred og erklærede, at Freund ikke kunde tænke paa at naa op til Thorvaldsens Højde i Konsten, thi et saadant Geni blev næppe født hvert Aarhundrede. Paa denne smagløse Ytring svarede Freund, at dersom han ikke kunde blive en duelig Billedhugger, vilde han blive det, han én Gang havde bestemt sig til, nemlig Stempelskærer, og han troede nok, at han kunde opnaa den fornødne Duelighed som saadan. Desuden, føjede han ikke uden berettiget Selvfølelse til, vilde han lettere paa denne Maade kunne

bevare sin Frihed, end naar han blev Gipser eller Stukarbejder, hvis Stilling ofte gav Anledning til Uenighed med Bygmesteren eller Bygherren. Paa denne Bemærkning, der formodentlig ramte Etatsraad Hansen, der just ikke var noget Mønster paa Medgjørlighed, følelig nok, svarede han spydig: »Naar De nogle Gange har døjet af Sult, og i den Tilstand har overvejet Dem Sagen nøjere, kan De jo komme igjen, og vi kunne da tale nærmere derom.« Denne nærgaaende Bemærkning kunde naturligvis ikke Andet end krænke Freund, saa meget mere som han jo Intet havde forlangt af Hansen, der selv havde givet Anledning til Samtalen, formodentlig væsentlig ledet af egoistiske Bevæggrunde, da vistnok de italienske Stukarbejdere, han benyttede sig af, ikke altid gjorde Fyldest. Da Freund meddelte sin Broder dette Ordskifte, kunde han ved Tanken om de forudgangne strænge Arbejdsaar med fuld Berettigelse føje til: »Hvis Forsynet skulde henvise en af os to til at skaffe os vor Existens ved Arbejde med vore Hænder, vilde Sulten sikkert snarere falde i Etatsraad Hansens end i min Lod«. Dette var det første Sammenstød, som Freund havde med denne Mand, og det er maaske ikke urimeligt, at Hansen, der den Gang aldeles uimodsagt gjaldt for en Autoritet, ikke har kunnet taale Modsigelse af en frimodig Yngling, hvis hele Holdning sandsynligvis har tydet paa, at han dog ogsaa troede sig at have noget Værd selv lige over for en saadan Mand som den almægtige Overbygningsdirektør. Det turde maaske være, at vi i dette Møde maa søge den første Anledning til hele Etatsraad Hansens senere imod Freund saa lidet imødekommende Færd, der ofte bar Præget af Animositet, og som desværre skulde forbitre en stor Del af dennes ikke lange Liv.

En hel anden Behandling mødte Freund derimod hos flere af Akademiets Professorer og Medlemmer, der paa denne Tid vare blevne mere opmærksomme paa ham; og navnlig viste Kobberstikkerne Clemens og Haas, der vel bedst vare i Stand til at vurdere hans sjældent rene og smagfulde Gravering, en virkelig levende Interesse for ham. Deres Raad havde bidraget meget til, at han alt tidligere havde byttet Smedehaandværket med Stempelskærerkonsten, og de stillede ham fremdeles i Udsigt, at Akademiet, da Gianellis Plads for det Første ikke vilde kunne indtages af nogen dansk Medaljør, muligvis nok kunde meddele ham Rejsestipendium, selv uden at han havde vundet nogen Guldmedalje, naar han i Stedet derfor kunde fremlægge flere i konstnerisk Henseende dygtig udførte Stempelskærerarbejder. Ved disse Antydninger vaktes der Forhaabninger

hos Freund, der gjorde, at han strax, for at øve sig, tog fat paa at skære en Medalje, der paa den ene Side viser Konstens Genius i hvilende Stilling med en brændende Fakkel løftet op over Hovedet og paa den anden Side samme Figurs Hoved i større Maalestok. Paa begge Sider findes som Omskrift det Vers, hvormed Æneas i Virgils 1ste Bog hilser Venus, der viser sig for ham, uden at han kjender hende: »Sis felix, nostrumque leves quæcunque laborem« *). Medaljen er betegnet: H. E. Freund faciebat MDCCCXI. Det er interessant at se, hvorledes denne unge Mand, i hvem Warberg og Hansen i deres Bornerthed kun kunde se en Haandværker, og som efter deres Dom ikke maatte blive Andet, alt er saa vel bevandret i sin Virgil, at han paa ægte middelaldersk Vis har fundet et Sted, der saa smukt passer til hans daværende Situation, da Konsten endnu var ham lige saa guddommelig en Gaade, som Moderens herlige Skikkelse var det for Æneas. Vi skulle senere komme tilbage til Medaljens konstneriske Betydning.

I Sommeren 1810 lagde Freund sig med fordoblet Iver efter Tegning og Modellering, idet han dels paa egen Haand gav sig til at komponere og dels med stor Iver begyndte at kopiere Antikerne i Figursalene paa Charlottenborg. Og her, imellem de herlige, fortrinlige Levninger fra en Tid, da den Konst, han stod i Begreb med at ville vie sit Liv til, talte til ham i det skjønneste Sprog, følte han til Fulde hele Alvoren af det Skridt, han vilde gjøre. Her, Ansigt til Ansigt med det Ypperste, man paa den Tid kjendte af den antike Skulptur, grebes han af en heftig Frygt og Bæven; han saa klart Afstanden, der var mellem hans egne svage Forsøg og de herlige Resultater, hvortil hine Gamle vare komne. Da var det for ham, som om et Tusmørke bredte sig over den Vej, han skulde vandre, og Fremtiden syntes ham ikke mere at love ham Opfyldelsen af hans højeste Ønske, men snarere at gjemme Tvivl og Skuffelse i sit Skjød. Hensunken i en saadan Stemning og med Taarer i Øjnene traf hans Broder ham en Gang i Foraaret 1811 i Figursalen, og da Broderen spurgte ham om Aarsagen dertil, sagde han, idet han søgte at fatte sig: »Jeg betragtede den belvederiske Apollo, og den mindede mig om, hvor Meget der er tilbage for mig at lære, naar jeg virkelig vilde være Billedhugger, og det var, som om jeg tydeligere saa alle de Vanskeligheder optaarne sig for mig, som jeg endnu havde at overvinde.« Og derpaa udbrød han i den fulde Bevidsthed om det

*) Det sidste Ord hedder fejlagtig paa Medaljen *laborum* i Stedet for *laborem*.

ophøjede Maal, han havde sat sig: »O, kunde jeg blot efterlade mig én eneste saadan Figur,« da vilde jeg gjærne dø!«

Den 1ste Juli 1811 konkurrerede Freund med til den lille Guldmedalje. Opgaven var tagen af Matthæus 18. Kap. V. 1 og ff., hvor Kristus paaminder Disciplene om, at uden at de blive som Børn, komme de ikke ind i Himmerige. Udfaldet var ikke heldigt for ham; han fik ikke alene ikke Præmien, men kan man tro en Bemærkning, der findes i Akademiets Protokol under 2den September 1811, befandtes Stykket saa maadeligt, at man ikke vilde udstille det. Imidlertid er heri rimeligvis dog nogen Overdrivelse; thi Broderen bemærker udtrykkelig i sine Optegnelser, at flere af Akademiets Professorer især havde rost Kompositionen i Stykket, hvorved Freund yderligere skulde være bleven bestyrket i sit Forsæt om at blive Billedhugger. Basrelieffet existerer ikke mere, saa det er umuligt at dømme disse modstridende Meninger imellem; dog skulle jo Professorerne særlig have fremhævet Kompositionen, saa det er muligt, at det er Udførelsens Svaghed, der har fældet det.

Da Konkursen var forbi, maatte Freund ved flittig Gravering søge at bøde paa Tabet af Fortjenesten, som Udførelsen af Konkursarbejdet havde forvoldet ham, og for Resten vedblev han stadig med at øve sig i at modellere. Hidtil havde han for det Meste holdt sig til Studiet af Basrelieffet, men nu gav han sig ogsaa i Lag med fritstaaende Figurer, til hvilke hans Brødre maatte tjene som Modeller. For at Udbyttet af disse Øvelsesarbejder skulde blive saa godt som mulig, kastede han sig nu med stor Iver over Anatomien, som han ansaa for at være saa vigtig, at han baade besøgte Forelæsningerne paa Konstakademiet og paa kirurgisk Akademi. En god Lejlighed for ham til yderligere at gjøre Bekjendtskab med det menneskelige Legeme tilbød ogsaa hans Onkels Værksted, og han forsømte sjældent at indfinde sig dér Lørdag Aften, naar de kraftfulde Skuldre og Rygge vare blottede til Vaskning. Men foruden disse Beskæftigelser søgte han i dette og det følgende Aar med Alvor og Iver at benytte den større Fritid, der nu stod til hans Raadighed, til gjennem Læsning at skaffe sig en mere alsidig Dannelse, og han tog fat herpaa med en hartad videnskabelig Grundighed. Det var den gamle og nye Historie, Konsthistorie og Mythologi, som han især dyrkede, og foruden at benytte Akademiets Bibliothek tyede han ogsaa til Kongens og Classens Bibliothek for at slukke sin heftige Tørst efter Kundskab og Lærdom. Men fremfor Alt var det dog den klassiske Literatur med sine evig vækkende Impulser, der drog ham til sig,

og Homer og Plutark, Livius, Virgil og Ovid bleve snart hans Yndlingsforfattere. Men jo varmere hans Beundring var for disse Forfattere, jo mere maatte ogsaa hans Længsel voxe efter at tale med dem i deres Modersmaal, og Freund, der ikke veg tilbage for nogen Vanskelighed, naar det gjaldt om et aandeligt Udbytte, begyndte at lære Latin, hvori to af hans studerende Venner, Wimmelhøi og Weinschenk, beredvillig gav ham Undervisning; ja, i sine sidste Leveaar havde han endogsaa Mod til at tage fat paa Græsk.

Det var jo Faderens oprindelige Hensigt, at hans Søn Hermann efter nogle Aars Ophold i Kjøbenhavn skulde uddannes til Dyrlæge i Hannover; men denne Plan havde han ikke blot forlængst opgivet men ogsaa sendt sine yngre Sønner til Danmark for at frelse dem fra den forhadte franske Krigstjeneste. Nogen absolut Sikkerhed kunde Opholdet i Kjøbenhavn dog ikke yde Brødrene, og da den franske Regjering i Foraaret 1811 rekvirerede flere konskriptionspligtige Mænd, og Freunderne tilligemed Andre bleve indkaldte gjennem Bladene til at melde sig, ansaa Herman Freund det for rigtigst at ansøge om Indfødsret, der ogsaa bevilligedes ham den 9de April 1811.

Aaret 1812, der ikke bragte Freund synderlig fremragende Arbejde for hans Gravstik, benyttede han ivrig til at modellere flere legemsstore Figurer, der dog paa Grund af Pengemangel ikke bleve afstøbte, og til at udføre et Basrelief, Sappho, der saas paa Charlottenborg i Foraaret 1813, og som er det første Arbejde fra hans Haand, der nævnes i Udstillingskataloget.

Denne utrættelige Flid fremkaldtes til Dels ved Mindet om Uheldet ved hans første Konkurs til den lille Guldmedalje, til Dels af Ønsket om at kunne møde med bedre Stridskræfter til Konkursen om den samme Medalje, der skulde begynde den 1ste Juli 1813; men da disse vedholdende Studier og Arbejder angreb hans af Naturen ikke stærke Helbred, var det ret heldigt, at der i Foraaret 1813 kom en velgjørende lille Standsning i dem. Fra Finantskollegiet modtog nemlig Freund den 1ste April Ordre til ufortøvet at begive sig til Kongsberg for at lede Arbejdet ved Møntmaskinerne, der skulde forandres saaledes, at der paa dem ligesom paa de engelske Maskiner kunde præges konkav Mønt med ophøjet Kant. Han udførte det betroede Hverv til Finantskollegiets fulde Tilfredshed og var saa heldig atter at komme tilbage til Kjøbenhavn inden den 1ste Juli.

Opgaven til Konkursen var denne Gang tagen af 1ste Mose Bog 47de Kap. 7de Vers: »Og Joseph førte sin Fader ud for Pharaos Ansigt, og Jakob velsignede Pharao«. Handlingen i dette Arbejde

forekom Freund at være ubetydelig og ikke videre fordelagtig, og det synes at have voldet ham nogen Besvær, inden han naaede til en sikker og klar Opfattelse af samme, som han maatte tilkæmpe sig gjennem en Række forskjellige Forsøg og Udkast; men Belønningen udeblev ikke, Medaljen blev tildelt ham denne Gang, og dette Held bestemte ham naturligvis mere end nogensinde før til af yderste Evne at stræbe efter at blive Billedhugger, hvortil ogsaa alle Akademiets Professorer atter opmuntrede ham.

Han vedblev derfor med at øve sig i at komponere og udførte i Efteraaret 1813 et Relief, de tre Gratier, der afstøbtes i Gips, og et andet, hvortil Sujettet var taget af Ovids Metamorfoser, hvor Thispe finder Pyramus dragende med Døden. Dette tilligemed Guldmedaljestykket vare paa Udstillingen i 1814;. men intet af disse Arbejder ere bevarede.

Skjøndt hans Tid var temmelig optagen af disse praktiske Beskæftigelser, forsømte han naturligvis lige saa lidt nu som tilforn at tænke paa den øvrige Uddannelse, der var nødvendig for en Konstner. Især anvendte han megen Tid paa Besøg i de forskjellige offentlige og private Malerisamlinger, der da fandtes i Byen, ligesom han ogsaa gjorde sig bekjendt med, hvad der af Kobberstik den Gang som overalt i Europa endnu var opbevaret i de offentlige Bibliotheker.

Den Alsidighed, hvormed Freund saaledes drog Omsorg for at blive fortrolig med Konsten paa de forskjelligste Omraader, bevarede ham fuldstændig for den Fagensidighed, der saa ofte i den moderne Tid er af en højst skadelig Indflydelse. Denne Trang hos ham til at holde sit Øje aabent for enhver Sandhed, der i den ældre eller nyere Tid var kommen til Udtalelse i Konsten, skulde ikke alene bringe en Friskhed ind i hans Arbejder, der er saa velgjørende, men lagde ogsaa Grunden til den betydelige Indflydelse, han i sin modne Alder fik paa alle Konstretninger.

I Slutningen af 1814 eller i Begyndelsen af 1815 modellerede han sandsynligvis et Basrelief, der forestillede Theseus, som fremtager Ægeus' Sværd under Stenen. Det blev sét paa Kroningssalonen 1815. En flygtig Tegning i hans Skitsebog bevarer maaske en Ide om den Kraft, der har gjennemtrængt denne Figur, og ganske interessant er det, at der iblandt Abildgaards Tegninger i Kobberstiksamlingen findes en Fremstilling af Filoktet i en bøjet Stilling, hvor Angivelsen af Muskulaturen ikke er ulig Freunds.

Den 1ste Januar 1815 begyndte Freund paa Skitsen til en legemsstor Statue efter Fortællingen i Virgils Georgicons 4de Bog, om

hvorledes Eurydice, idet hun flyer for Aristæus, bliver dødelig saaret af en Slange, der havde skjult sig i det høje Græs ved Bredden af en Flod. Han arbejdede saa ivrig paa den, at den d. 31te Marts var saa vidt færdig, at den kunde komme paa Udstillingen i Ler. Denne Statue, som Konstneren ret syntes at have udført con amore, har tiltalt Publikum i en ualmindelig Grad og vandt ogsaa Akademiets Bifald, der fandt den baade kjøn og udtryksfuld, og da nogle af Medlemmerne havde beklaget, at den skulde slaas sammen, erklærede Akademiets Præses, Prinds Christian, der ogsaa interesserede sig meget for den, at han vilde lade den afstøbe. Men der ventede Freunds Eurydice en tragisk Skæbne, der gik ham nær til Hjærte. Han havde endnu, efter at Udstillingen var forbi, arbejdet en 14 Dage paa den for at fuldføre den saa godt som mulig. Alle Tilberedelserne til Afstøbningen vare trufne, da en lige saa uventet som beklagelig Hændelse indtræffer; men vi ville lade Freund selv tale: »Næste Morgen,« skriver han til Broderen den 21de Maj 1815, »lukker jeg Døren op, og Øjnene søger som sædvanlig min Eurydice, men de fandt hende ikke, hun laa nedkastet paa Gulvet i sit forrige Intet. Jeg vilde først ikke tro dem, og snurrede mig som et Hjul om mig selv; men jeg blev snart overbevist (om), at det var altfor sandt. Den var paa Charlottenborg, hvor jeg havde et lille Værelse paa kort Tid. Prindsen og enhver, som den behagede før, beklagede mig nu! Jeg beklager mig ikke; den har gjort al den Tjeneste, den kunde. Jeg haaber ikke, at min Muse vil behandle mig saa stedmoderlig, at denne ene (Figur) kun skulde lykkes mig; og sandelig, dette holdt jeg ikke ud, da vilde Livet blive mig for byrdefuldt. Prindsen lovede mig, (at) naar jeg vilde modellere den igjen, vilde han staa ved sit Ord.« Denne Udtalelse viser, at Freunds Sind havde beroliget sig, og at han med mere Koldblodighed kunde betragte det Tab, han havde lidt; men det vides, at han strax var saa fortvivlet over, hvad der var hændet, at han endog var tilbøjelig til at tro, at der var Misundelse og Ondskab med i Spillet, da han ansaa det for umuligt, at Statuen, saaledes som den var lagt op, kunde styrte sammen af sig selv, hvilket dog vist var en Følge af, at Figuren saa længe var bleven holdt vaad.

Da der ikke findes noget som helst Middel til at danne sig en Forestilling om denne Statue, der vakte saa megen Opmærksomhed, aftrykkes her et Par Bemærkninger af en Anmeldelse i »Nyeste Skilderie« for 1815, pag. 444, skjøndt de rigtignok ikke sige Meget. »Figuren er meget heldig, og især er Udtrykket i Ansigtet og Armenes

Stilling ypperlig. Det vilde være at ønske, at en Konstynder vilde tage en Afstøbning af denne skjønne Figur. Man har villet paastaa, at Figuren er noget for lang; hvorvidt denne Paastand er grundet, lader Anmelderen blive uafgjort her. Imidlertid vidner dette Arbejde om et hidtil skjult Talent, som Anmelderen ønsker al den Opmuntring og Understøttelse, som det fortjener.«

Derpaa udførte Freund en Gruppe: »Herkules, som kaster Lichas i Havet«, der vel nærmest gjordes til Øvelse, og som havde den samme Skæbne som saa mange af hans tidligere Arbejder, at blive ødelagt efter at være tagen i Øjesyn af en Del af Akademiets Medlemmer, der stadig vedbleve med at opmuntre Konstneren. Denne Gruppe blev ikke gjort aldeles færdig, da et Arbejde i en hel anden Retning kom til at optage Freunds Tid.

Alt den 9de Sept. 1814 var der igjennem Finantskollegiet kommen en Ordre om, at Medaljen til Kronings- og Salvingsfesten, som den Gang mentes at skulle finde Sted i Slutningen af Oktober samme Aar, skulde for betimeligen at blive færdig udføres af Hofmedaljør Conradsen i Forening med Freund, saaledes at denne fik Reversen at udføre, hvad der nærmest var sket paa Anbefaling af Collin. Da Kroningen imidlertid var bleven udsat, og man formodentlig ikke havde nogen klar Forestilling om, hvor lang Tid der egentlig medgik til et saadant Arbejde, sattes Freund først saa sent i bestemt Kundskab om, naar Kroningen skulde foregaa, at han ikke havde mere end 4—5 Uger at gjøre den færdig i. Og Conradsen, paa hvem han havde stolet, havde endnu ikke begyndt, da han ikke kunde faa Dronningens Portrait, og omsider erklærede, at han ikke vilde tage fat, førend han havde faaet det. Da dette rygtedes, meldte der sig en vis Krigsassessor Müller, der var ansat paa Kommandantkontoret, og som alt havde skaaret en Medalje i Anledning af Frederik den Sjettes Hjemkomst fra Wien. Han tilbød at ville skære Forsiden og, hvis det ønskedes, Bagsiden med. Men for denne Dilettant vilde Conradsen ikke træde tilbage. Og, som Freund skriver: »Nu saa man dem begge træde frem til Kamp. Den ene stolende paa sin gamle Hæder, hin paa, jeg véd ikke hvad, — ja paa et halvt skaaret Hoved i 10 Dage! Conradsen glemte i denne Hast Planen til Slaget i det Øjeblik, han skulde ordne Stridskræfterne, og satte de svære Tropper dér, hvor Pladsen var for de lette, og de lette dér, hvor Planen anviste Pladsen for de svære (ɔ: han satte Dronningen til Højre af Kongen); vistnok dette Ene fældede ham, og han maatte til sin store Sorg se sine Fjender triumfere. Warberg var med i Spillet —

Akademiet dømte imellem dem, og Kongen gjorde Udslaget. Det ærgrer mig forbandet at se det ophøjede Pars Portraiter saa usselt behandlede og saa slet udførte. Min Figur lider ved, at Forsiden er saa ussel, og for at Sletheden ret kan være kjendelig, er den lige saa slet præget.«

Som vi se, var altsaa Freund meget misfornøjet med dette Hastværksarbejde, og for at bøde noget paa dets Slethed, besluttede han for egen Regning at udarbejde en anden Medalje med samme Fremstilling, men kun en halv Gang saa stor. I sin Ansøgning herom af 23de August 1815, hvortil den trofaste Collin havde leveret Konceptet, motiverer han denne sin Plan ved, at »Kroningsmedaljens Størrelse og deraf flydende Kostbarhed maaske vilde vanskeliggjøre Anskaffelsen for Mange, som kunde ønske at komme i Besiddelse af denne Skuemønt, hvorved Mindet om den 31te Juli 1815 overantvordedes til Efterslægten.« Men Ansøgningen blev ikke bevilliget, endskjøndt man, efter at der var udpræget 44 Stykker i Guld og 600 i Sølv, som bleve uddelte ved Kongens Taffel til Enhver, der var indbudt til Kroningsfesten, fandt sig foranlediget til at kassere denne Medalje, eller rettere sagt Forsiden af samme, hvis Fald da trak Reversen med sig. Derimod havde Akademiets Præses udtalt i det Møde, i hvilket den endelige Dom over Medaljen fældedes, at han havde Haab om, at Freund vilde skære Stemplet om »til den næsten ligesaa uheldig udførte Figur paa Reversen.« Han henvendte sig ogsaa derom til Freund, der afslog at gjøre det, da det gamle Stempel, der var udført med saa stor en Hast, dog ikke vilde kunne blive fuldkommen godt, men tilbød at ville gjøre en hel ny Revers, hvormed ogsaa Prindsen erklærede sig tilfreds. Og derpaa bleve begge Siderne satte til Konkurs. Conradsen meldte sig nu for at skære Forsiden, og Freund erklærede først, efter Collins Tilskyndelse, at han vilde tage imod Tilbudet om at skære Reversen; men senere fik han baade Forsiden og Bagsiden, og han opfordrede Conradsen til at konkurrere med sig, »men«, som Freund udtrykker sig i et Brev til Broderen af 3dje Februar 1816, »omendskjøndt han har blæst til Strid og er i Færd (med) at ordne Tropperne og har Lyst til at møde enhver dansk Konstner inden Skrankerne, saa ytrer han den største Ulyst til at slaas med mine faa Tropper, der vel kun næres af spartansk Føde, men brænde ikke mindre af sand Lyst til at slaas end hine.« Det var for ham, som om Minerva tilhviskede ham, at han ikke skulde holde sig tilbage fra Kampen, og »sandelig«,

føjer han til, »lader denne store og vældige Genius sig til Syne, da er det ikke svært at vælge . . .«

Uagtet Collin, uvist af hvad Grund, var meget imod, at Freund indlod sig paa denne Konkurs, hvortil Medaljør Jacobsen ogsaa havde indfundet sig, tog Freund dog fat paa Arbejdet, da han var færdig med Relieffet til den store Guldmedalje. Opgaven til denne var tagen af Susannes og Daniels Historie 34. og 35. V.: »Men de to Ældste stod op midt blandt Folket og lagde Hænder paa hendes Hoved. Men hun græd og saa op til Himlen; thi hendes Hjærte forlod sig paa Herren;« og denne Opgave betegnes af Freund — og det ikke med Urette — som meget svær paa Grund af de »stærke Karakterer«. Den 2den og 3dje Januar 1816 blev Skitsen gjort paa Charlottenborg, og Freund arbejdede paa Udførelsen af Relieffet uden Afbrydelse fra Begyndelsen af Januar til 11te Marts fra Morgen til Aften hver Dag, saa længe det var lyst. Men al denne Flid skulde lige saa lidt nu som den første Gang, da han konkurrerede til den lille Guldmedalje, krones med Held; han fik mod sin Forventning ikke Præmien. Dette Udfald nedtrykte ham i nogen Tid; thi han antog, at Akademiet havde været uforholdsmæssig stræng imod ham, en Formodning, hvori han blev bestyrket, idet han fandt en paafaldende Modsigelse imellem de fleste af Medlemmernes private Mening og det Udfald, Stemmegivningen fik i Forsamlingen. Denne Modsigelse, som man ogsaa i en nyere Tid undertiden har villet lægge Mærke til, kan dog forklares ved, at det enkelte Medlem lige over for Konstneren selv giver efter for en naturlig Tilbøjelighed til at være saa mild som mulig i sine Udtalelser, et Hensyn, der falder bort i Forsamlingen, hvor Konstneren ikke er til Stede. Hvorledes det nu end hænger sammen med Bedømmelsen af dette Arbejde, der er sporløst forsvundet, er saa meget dog vist, at Freund tog sig dette Udfald overmaade nær, og Tanken om at blive Medaljør fik atter Overhaand hos ham, i hvilket Fald han naturligvis tidligere end ellers kunde vente sig at faa Understøttelse til en Udenlandsrejse. Da han nu troede, at Udførelsen af de nye Stempler vilde kunne bidrage væsenlig til Virkeliggjørelsen heraf, tog han med fornyet Iver fat paa dette Arbejde; men ogsaa denne Konkurs skulde faa et uheldigt Udfald for Freund. Den 5te April 1817 behandledes Sagen i Akademiet, og alle Stemmer vare for ikke at kunne anbefale Stemplerne til Antagelse. Jacobsens Stempler bleve derimod foretrukne, skjøndt det næsten synes utroligt, at Nogen skulde være ude af Stand til at se Forskjellen paa Jacobsens plumpe Haandværksarbejde og Freunds

fint gjennemførte Konstværk. Dette højst mærkelige Udfald forklares af Freund selv paa følgende Maade i et Brev til Broderen den 4de Juli 1817: »Akademiet vil endvidere have, at jeg ikke duer til (at være) Medaljør, men Billedhugger; og det Sidste var vist en af Bevæggrundene, som fældede mine Stempler. Men tillader Tiden mig at være, som jeg vil, og Omstændighederne tilbyde sig saaledes, som jeg kan benytte dem, skal jeg, saa sandt hjælpe mig Gud, godtgjøre, at mit første og eneste Maal er Billedhugger, men det andet Medaljør, og at jeg ikke er saa uduelig, som de søge at gjøre mig, og bevise dem, at deres Dom om mig her var skjæv og urigtig.«

Forinden vi imidlertid forlade Freunds Virksomhed som praktisk Medaljør, der afsluttes med dette Arbejde, turde det ikke være af Vejen her noget nærmere at dvæle ved hans Arbejder i denne Retning og om hans Betydning i det Hele som Medaljør.

De betydeligste Stempelskærere i det 18de Aarhundrede — denne Tidsalder, da den gyseligste Vansmag og den mest prunkende Maner tyngede paa Konsten i alle Retninger — var de to Sveitsere Daszier, Fader og Søn, der arbejdede i Frankrig og England, og Johan Karl Hedlinger, hvis største Virksomhed er knyttet til Sverrig. Dette Land havde tidligere i Arwid Karlsteen fra Værmland haft en Stempelskærer, der ved den elastiske Blødhed i Kjødets Behandling og en ret levende Opfattelse af Enkelthederne ragede op over sine øvrige Samtidige, men de Disciple, han efterlod sig, bleve snart aldeles overfløjede af Hedlinger, der ligefrem blev en europæisk Berømthed. Denne stod ogsaa paa Højden af Tiden og udførte de fyrstelige Hoveder paa en overlegen, fornem Maade med en Gravstik, der véd at give den markerede Profil et majestætisk Sving og Allongeparykken den ubestemte Karakter, der minder om rigelig Anvendelse af Pudder. Dog ligger der en vis bred Stil til Grund for hans Arbejder, som tyder paa et Talent, der til en anden Tid vilde kunne blive noget Udmærket. I Behandlingen af Løvinden med sine Unger paa Medaljen, der prægedes ved Ulrica Eleonoras Thronbestigelse*), er der saaledes et friskt umiddelbart Naturstudium og en dygtig, noget massiv Formbehandling, der bestyrker denne Antagelse. Rusland benyttede sig undertiden af denne dygtige Konstner, og han hidkaldtes ogsaa af Christian den Sjette til Danmark

*) Denne Fremstilling er et Bevis paa den dristige Smagløshed, man den Gang kunde tillade sig. Løvinden med sine 4 legende, store Unger, der boltre sig og bides omkring den, skal nemlig forestille hverken mere eller mindre end Dronningen og de 4 Rigsstænder.

for at bøde paa de i høj Grad middelmaadige Konstnere som Bøg, Berg osv., som den Gang fandtes dér.

Senere kom Nordmanden Magnus Gustav Arbien, der var Hedlingers Elev, til at virke i Kjøbenhavn, hvor han blev Medlem af Akademiet. Arbien var en Elev, som var sin ansete Mester værdig, men han har aldeles det maniererede Sving, som tilhører Tiden, og forstaar ret at give alt det Flydende og Flyvende i Allongeparyk, Kniplinger o. s. v., der indhyller Portraiterne som en Sky. Henved et halvt Hundrede Medaljer vidne om, at han i hvert Fald fandt Beskæftigelse, selv om ogsaa Paaskjønnelsen faldt meget tarvelig ud. Modelleringen af hans Hoveder er fast, fyldig, og Overfladens Behandling ingenlunde livløs, men har ikke den Blødhed, som Hedlingers; derimod er hans Profiler net skaarne og Tegningen af den enkelte Form nøjagtig. Mindre heldige ere hans temmelig plumpe Figurer, der vel ikke ere saa affekterede som Meget paa hin Tid, men de ere til Gjengjæld ufrie i Opfattelsen, og deres Bevægelser synes at blive hæmmede af Klædebonnet. Stoffet er meget svært, og der er ingen Forskjel paa, om det repræsenterer Uld, Staal eller Læder; det har altid noget af det Sidstes Karakter. I hans senere Arbejder kommer der et kraftigere Relief, men Forkortningen imod Fladen er lige saa lidt hans som Tidens stærke Side. Den nærmeste Arm kan være kolossal i Modsætning til den anden, og Hovedet synes hos de kvindelige Figurer undertiden at være flere Alen fjærnet fra den balonagtig opsvulmede Underkrop.

Noget senere end Arbien var Daniel Adzer, der var født i Kjøbenhavn og var naaet til Stempelskæringen igjennem Guldsmedehaandværket. Han var ikke ligefrem en Elev af Hedlinger, men uddannede sig efter ham og du Vivier, og maa siges at være en ret dygtig Repræsentant for Overgangen til den følgende renere Periode. Han er i Stand til at forme et Hoved med en vis Bestemthed, men den smaalige Opfattelse lader ikke det, som er det Væsentlige i Ansigtets Træk, komme til sin Ret, og den glatte, kolde Overflade gjør et ofte sløvt og stumpt Indtryk. Hans noget tykke Figurer ere for sværlemmede, og det har ingen heldig Indflydelse paa dem, at han ikke forstaar at tumle sit vide Draperi, hvis fine og tætte Folder ere lagte paa en ængstelig og ubehjælpsom Maade. Derimod har han dog i Modsætning til Arbien forsøgt at faa nogen Forskjel ind i Behandlingen af Stofferne — man mærker alt, at det lakker ad Enden til med det 18de Aarhundrede. Der var imidlertid mangen Skole at gjennemgaa, førend det lykkedes den Tids Medaljører,

der endnu vare hildede i Rokokoens Garn, at bryde igjennem det, og den Fod, der var vant til zirlig at trippe i de snorlige Gange mellem de udklippede Hækker, maa have Tid til at vænne sig til at trave hen ad Konstens simple Landevej. Imidlertid bør en af Adzers Kompositioner, nemlig den Medalje, som han gjorde i Anledning af Frederik den Femtes Begravelse, særlig mærkes. Paa Reversen er i symboliserende Figurer forenet Alt, hvad der forhindrer Kongen fra fuldstændig Død og Forglemmelse: Her er en Moder, der opfostrer et Barn, her er en Dreng, der kvæger en Syg, og Drenge, der lege med Konstnerværktøj, og Baggrunden for hele Scenen dannes endelig af — Marmorkirken. De virkelig skjønne Grupper ere behandlede med ualmindelig Sands for den naturlige Frihed i Stillinger og Bevægelser og med en Smag og Følelse i Foredraget, som egentlig er næsten uforklarlig, naar man mindes, hvad Adzer ellers har gjort. Her er det lykkedes den ikke ubegavede Konstner, maaske uden at han selv anede det, at afkaste Tidens trykkende Aag og lade sine egne oprindelige Kræfter raade, og der er i et saadant Arbejde et Varsel om, at den Tid ikke var langt borte, da Konstneren atter ved Pallas Athenes Haand skulde føres tilbage paa den rette Vej, der gjennem den klassiske Konsts Rige førte til en sandere og rigtigere Opfattelse af Naturen.

Skjøndt Freund, da han vilde uddanne sig som Stempelskærer, ikke godt har kunnet undgaa at beskjæftige sig med disse Konstnere, der baade havde Renommée og Fortjeneste, kan man dog ikke spore nogen egentlig Indflydelse paa hans Opfattelsesmaade, med mindre man vil antage, at den store Rigdom paa fine Folder, der fandtes i Adzers Draperi, er gaaet over i Freunds Behandling af Klædebonnet. Det er jo ogsaa rimeligt, at Freund med sin virkelige Kjærlighed til det Antike ikke kunde have Noget at gjøre med den Tids Repræsentanter, der blot koketterede dermed.

Derimod synes et nøje Studium at have knyttet Freund til Gianellis Arbejder, skjøndt denne udmærkede Stempelskærer var død 1807, altsaa inden Freund tog fat paa at skjære Medaljer. Naar man undtager hans Revers til Medaljen for Videnskabernes Selskab, hvor Sandhedens svævende Figur med sit yppige, svulmende Legeme, der bugter sig i maniererede Rokokolinjer, endnu hører hjemme i Ludvig den Femtendes Tid, har han ellers fuldstændig brudt med den, og den siddende Genius paa hans store Sølvmedalje minder i sin Karakter om den Opfattelse af den antike Konst, der aabenbarer sig igjennem Sergels Arbejder, skjøndt Sergel markerede Formernes

Hovedpartier paa en kraftigere, skarpere Maade, medens der i Gianellis Figur hersker en bred Stil, hvor de ellers skjønt anlagte Former gaa over i hinanden i en blød Ubestemthed. Den løse Flagren af de fyldige Haarlokker, hvortil noget Tilsvarende findes andet Steds paa den Tid, f. Ex. hos den svenske Medaljør Carl Gustav Fehrmann, antyder næsten paa symbolsk Maade Løsrivelsen fra Parykstilen. Gianellis berømteste Arbejde er vel den store Stutterimedalje, hvor den kraftige Hest røber et Studium, der er lige saa omhyggeligt som Salys, men Udbyttet er blevet betydeligt natursandere, uden at der er tilsidesat Noget af Elegancen. Egekrandsen paa Reversen bør dog heller ikke overses. Det Tynde og dog Faste i Bladets Textur, det Glatte, Blanke og Tørre i Overfladen kan ikke være bedre givet, og det skarpe Øje, hvormed Fænomenet i Virkeligheden er iagttaget, kan spores i de dristige Forkortninger af Bladenes livlige Krumninger og Bøjninger: Konsten har atter fundet Naturen!

Men hans interessanteste Arbejde turde dog vel være Medaljen i Anledning af Negerhandelens Ophævelse fra 1792, der er en stor Sjældenhed. Negerhovedet er udført efter Abildgaard, men det er imidlertid ikke muligt at opdage Spor af dennes ellers let kjendelige Ejendommeligheder. Her er egentlig ikke mere nogen bestemt Stilindflydelse tilbage; Opgavens ejendommelige Natur maatte umiddelbart henvise til det virkelige Forbillede, og Løsningen er forbausende. Modsætningen mellem den glatte, blanke Hudoverflade og det matte, krusede Haar er slaaende, og Gjennemarbejdelsen af Formerne er i høj Grad smagfuld. Dog kan det ikke nægtes, at det elegante, virtuosmæssige Sving, der er i Behandlingen, er tilvejebragt noget paa Sandhedens Bekostning, idet der er kommet lidt for meget metallisk Glands ind i den blankt polerede Flade, hvorved Karakteren af Profilen er bleven udvisket noget. Imidlertid er det et mærkeligt Arbejde, og det er et stort Spørgsmaal, om nogen Stempelskærer paa den Tid var i Stand til at lægge en saadan overlegen Dygtighed for Dagen ved Udførelsen af en for Gravstikken saa vanskelig Opgave. Paa Bagsiden findes en siddende Nemesis i et tæt tilsluttende Klædebon; men her er ikke Forsidens glimrende Behandling.

I 1811 skar altsaa Freund, som omtalt, sin første Medalje — til Øvelse; og, naar man undtager Gianellis Arbejder, staar den langt over Alt, hvad der ellers udføres paa den Tid i Danmark. Paa den ene Side hviler en nøgen, ungdommelig Figur, støttende sig paa den venstre Arm. Det venstre Ben er udstrakt i hele sin Længde,

medens det højre er stærkt bøjet. Over det sænkede Hoved holdes med den højre Haand en brændende Fakkel. Hovedet og det øverste Parti af Brystet er udført i større Maalestok paa den anden Side af Medaljen. Det er en dejlig Tanke hos Konstneren at anvende det skjønne Udbrud*), hvormed Æneas hilser sin Moder, Venus, der kommer til ham i Skikkelse af en Nymfe, paa sit eget Forhold til Konsten, som han elskede, som en Søn elsker Moderen, der har fostret ham, og om hvem en indre Stemme siger ham, at hun aldrig vil svigte ham i Nøden. Og naar han vil forestille sig den Genius, der breder Konstens Lys om i Verden, da er det saa betegnende, at han til Forbillede har valgt det lokkede Hoved af den skjønne Amor fra Vatikanet, uden at han dog har kopieret det. Det sørgmodige Udtryk, som gjør, at man vel med Rette i samme ser én over Tabet af Psyche sørgende Eros, er modificeret og er blevet mere drømmende, medens det bølgende Haar er opfattet i en blød, malerisk Ubestemthed, idet kun de enkelte løsere Lokker udskilles, ganske i Modsætning til hans strænge Opfattelse i den første Tid i Rom, men med levende Sands for alt det Bløde, Bøjelige og Elastiske ved Haaret, som saa ofte har fristet Billedhuggeren til at gaa udenfor sine Grændser. Selve Legemet skylder vistnok Abildgaard det Langstrakte i Extremiteterne, men den delikate, smagfulde Behandling af Musklerne med deres fine Overgange er Resultatet af Studiet af Gianellis Genius, medens dog Freund gjennemgaaende bestemtere har fremhævet de anatomiske Enkeltheder. Saaledes er den Spænding i de svulmende Muskler, der fremkommer ved den stærke Bøjning af Knæet, gjort med et Kjendskab til Naturen, som her møder os for første Gang hos en dansk Medaljør. Ligeledes kan man ikke Andet end beundre den Sikkerhed, hvormed han forstaar at lade En føle Rummet, der adskiller Benene. Og man maa indrømme, at den unge Konstner med Ære har løst dette Problem, naar man tænker paa, hvorledes Arbien og Andre med al deres Routine dog aldrig vare i Stand til paa en virkelig konstnerisk Maade at se og opfatte Forholdene i Legemet ved dets Forskydning ind mod Planen. Og er man bleven fortrolig med Finesserne i Freunds lille Arbejde, som man føler ret er gjort med Kjærlighed, da overser man snart enkelte Haardheder eller overdrevne Sving, der endnu vare

*) Vær os naadig! og Hvo som helst Du end er, o let os vor Møje (laborem). Mon Freund skulde have vidst, at Ordet »labor« ogsaa kan bruges om Konstens Arbejder? Cfr. Virgils Æneide, I. V. 455.

et Slags Arvegods fra det forrige Aarhundrede. Da glæder man sig ret over Alvoren i Tanken, over Styrken i de alt Andet end egentlig harmoniske Linjer, og over den Frihed, hvormed det Nye i Motivet er blevet opfattet med Fare for at krænke nedarvede Love for Kompositionen. Endelig dvæler Øjet ogsaa gjærne ved den yndefulde Behandling af Broncens. Overflade, der glat og smidig føjer sig efter Konstnerens Gravstik — og Glandspunktet er maaske det smukke Brystparti i den større Maalestok, hvis Behandling paa én Gang er bred uden at mangle Zarthed, meget omhyggelig gjennemført uden dog at blive smaalig.

Naar man med et bestemt Indtryk af denne Medalje gaar til Betragtningen af det næste Arbejde: Reversen til Kroningsmedaljen, der blev udført 1815, da føler man sig overrasket, fordi der her er noget vist Begynderagtigt, noget Famlende, som Medaljen, der var udført fire Aar tidligere, ikke egentlig havde. Men for det Første maa det ikke glemmes, at det i høj Grad er et Hastværksarbejde, som egentlig ikke er færdigt*), og dernæst var det jo første Gang, Freund skulde behandle Draperi med Gravstikken; at dette er en Opgave, som ikke strax kan lykkes for en Begynder, bør ikke overraske os, naar vi se saa øvede Stempelskærere som Adzer og og Arbien egentlig aldrig overvinde Vanskelighederne paa dette Punkt. Freund undgik imidlertid det Skær, de strandede paa: det klodsede og tunge Draperi, som bedækker Legemet paa en saadan Maade, at dette bliver svært og uskjønt. Men idet han bestræbte sig for at lade Legemets Hovedformer og Konturer tegne sig under den lette Tunika, gik han til den modsatte Yderlighed; Tøjet er paa sine Steder for gjennemskinnende og klæber sig ligefrem til Legemets Overflade. Desuden gjøre de talrige Folder en ubehagelig Virkning; de have en fuldstændig stribet eller listeagtig Karakter, som er alt Andet end heldig. Maaske denne Ejendommelighed skyldes Indflydelse fra Conradsen eller selv endog fra Gianelli, hvis Nemesis har enkelte Folder, der tegne sig ganske paa en lignende aareagtig Maner. Dog tør man vist ogsaa antage, at en omhyggeligere Fuldendelse af Figuren vilde have frembragt en heldig Forandring i dette Parti, saaledes som det ses i Reversen til en ny Kroningsmedalje.

Foruden disse Fejl kan man ganske sikkert indvende imod Danas Figur, at den er flad, at Extremiteterne, navnlig Armene, ere uforholds-

*) Det kan f. Ex. ses ved Betragtningen af Armene, der ere meget svage i Modelleringen, og i den flade venstre Haand med de underlig traadformede Fingre.

mæssig lange, medens der tillige er noget Tvungent i hendes Stilling, idet Overkroppen viser sig mere en face, end den skulde efter Stillingen af Benene, men Følelsen i Figuren er saa smuk, der er noget sandt Kvindeligt i Holdningen, idet hun tøvende synes at standse sine Fjed, og noget Bly, Jomfrueligt i den Maade, hvorpaa hun rækker Kronen*) frem, saa at man forsoner sig med Manglerne, naar man først har faaet Øje herpaa.

Hvilke Mangler disse nu end kunde være, saa var det dog stor Synd, at denne Figur, hvori en virkelig Konstnerfølelse — om end noget ubehjælpsom — skulde kobles sammen med en Forside saa slet som den, Müller leverede; thi her er hverken Spor af Følelse eller teknisk Færdighed, og de ulykkelige Majestæter se ud som huløjede og hulkindede Lig med stive, fuldstændig udtryksløse Øjne, foruden at der er en fuldstændig Konfusion paa alle Punkter. Men en Tid, der kunde tillade en saadan Fusker at være med til at forherlige Kroningsfesten, havde naturligvis ikke Anelse om, hvad Freund havde præsteret, og hvad der kunde ventes af ham, naar han fik den Øvelse, han endnu manglede.

Medaljen blev altsaa ingenlunde modtagen med Bifald af Publikum, som vel tilligemed Akademiets høje Præses ikke gjorde Forskjel paa Forsiden og Bagsiden, og man fandt, det var uværdigt, at et saadant Arbejde skulde bringe Mindet om Kroningshøjtideligheden til de fjærneste Tider. Weinwich skrev derimod en Kritik i Molbechs »Athene« for 1815, hvori han véd at skjelne mellem Aversens rene Dilettantisme og store Svagheder, som han dog er saa overbærende at skrive paa den hurtige Udførelses Regning, og Reversens virkelig konstneriske Værd, skjøndt en enkelt Bemærkning viser, at han ogsaa havde et rigtigt Blik for Fejlene i samme. Freund var imidlertid mindst af Alle blind for dem, og de nærmere Forandringer, han foretog med Figuren ved Udførelsen af de nye Stempler, tjente netop til at afhjælpe de tidligere Mangler.

Hele Figuren vendtes nu meget mere i Profil, og med livlige, festlige Skridt iler Dana frem, medens det lette Klædebon bruser om hende i rige Folder. Kjækt hæver hun sit Hovede og den skjønt formede højre Arm, der frembyder Kronen, som nu har en mere passende Størrelse. Relieffet er her langt stærkere, og det kraftig byggede Legemes fyldigere Partier føles smukt under det forstandig

*) Den er altfor stor, men dog i og for sig smukt udført efter Gianellis Krone paa Medaljen til Minde om Slaget den 2den April 1801.

ordnede Klædebon. Her er kun svage Spor tilbage af det Listeagtige i Folderne, der dog have en vis Ubevægelighed i deres regelmæssige Lag, som om Stoffet var stivet. Vilde man fremhæve enkelte Punkter som i Særdeleshed vellykkede, maatte det være den Maade, hvorpaa den venstre Arm bøjer sig frit og kraftig ud fra Baggrunden, der dannes af det flagrende Klædebon, og Hovedets fine gemmeagtige Behandling.

Forsiden med Kongens og Dronningens Hoveder svarer i Dygtighed til Reversen. Begge Hovederne ere behandlede som Byster, men medens Frederik den Sjettes er holdt i et kraftigt Relief, hæver Dronningens Hoved sig ikke meget fra Medaljens Area. Dog tegner hendes Profil sig vidunderlig blødt imod Grunden, og der er i Øjets yndige Form, i de let adskilte Læber og i hele den følelsesfulde, mildt nuancerede Behandling af Overfladen Noget, der atter her bringer En til at tænke paa en Intaglio; ikke paa det døde Aftryk, men paa den douce Tone, hvormed den mere maleriske end legemlige Form viser sig, naar Lyset falder igjennem Stenen. Derved fremhæves Modsætningen mellem Hovederne slaaende, og den forskjellige Karakter af det Mandlige og Kvindelige i Hovederne er paa en smuk Maade kommen til sin Ret. Utvivlsomt er det i hvert Fald, at et Arbejde i det haarde Metal, hvor Formen viser sig saa uendelig fin, saa henaandet, kunde man sige, som her i Dronningens Hoved, mindes vi ikke at have set hos nogen anden moderne Stempelskjærer. Og dog er denne Medalje sikkert at betragte som et Gjennemgangsstadium. Det vilde vist ved fortsat Øvelse være lykkedes for Freund at faa Bugt med den Haardhed i Gjengivelsen af Kjødet og den Kulde i Overfladen, som det er saa vanskeligt fuldstændig at faa ud af Metallet. Ved Siden af et saadant Resultat taber naturligvis selv en Udførelse som den, der er bleven den livlig komponerede Laurbærkrands eller dens nydelig nedhængende Baand til Del, i Interesse, og vi skulle ikke dvæle længere herved, men kun bemærke, at de græske Palmetter paa Dronningens Diadem atter ere et Vidnesbyrd om Konstnerens Standpunkt.

Naar Ens Øje efter at være blevet forvænnet ved alle Finesserne, hvorpaa denne Medalje er saa rig, vender sig til Jacobsens Medalje, der vandt Prisen, da koster det stor Overvindelse at skjænke den blot en overfladisk Opmærksomhed. Den hører ikke til Jacobsens bedste Arbejder og tager sig forfærdelig raa ud ved Siden af Freunds. Kongens og Dronningens Portraiter ere udførte uden Spor af Aand eller Liv, og der hersker en stor Forvirring i det indbyrdes Forhold

mellem Hovederne; desuden er deres Udførelse flad, spids og mager, og det er, som der intet Kjød findes i Kongens Ansigt. Dana er en lang, karleagtig Kvinde, hvis klodsede Legeme er indhyllet i et grovt Klædebon, som gjerne kunde agere Gulvtæppe. Hun staar ganske en face og holder med sin Arm en Krone i Vejret, der i Plumphed ikke staar tilbage for Armen, og man kan ikke let tænke sig nogen større Modsætning mellem denne Virago og Freunds yndige, jomfruelige Kvindeskikkelse. Men til Trods for denne og saa mange andre iøjnefaldende Modsætninger, der klart viste Forskjellen mellem et Arbejde, der var beaandet af en sand Konstnersjæl, og et middelmaadigt Haandværksarbejde, prostituerede det danske Akademi sig dog i sit Valg og godtgjorde, hvilket Syn paa Konsten den Nation maatte være i Besiddelse af, over hvilken Thorvaldsens Navn kastede én i en vis Forstand ufortjent Glands.

Paa den Tid, da Freund saaledes forgjæves kjæmpede for at drive Stempelskæringen i Danmark ind i et ædlere Spor, var der i andre Lande Konstnere med ansete Navne. Der var saaledes i England Küchler, der endnu i sine Figurer var fuldstændig indenfor Hyrdestilens Grændser. Hans Portraithoveder vare sløve og plumpe, men dog prægede af en vis Ærlighed. Harnisket og Andet tilfredsstiller mere, men her er en iskold Elegance til Stede. Han har ikke kunnet være Noget for Freund, hvem derimod den udmærkede dygtige Thomas Wyan junior, der desværre alt døde 1817 kun 25 Aar gammel, stod langt nærmere. Hos ham ses den Bestræbelse efter at lade det menneskelige Legeme vise sig tydelig og bestemt under et fint, gjennemskinnende Stof, som senere spillede en saa stor Rolle i den engelske Skulptur, men den træder her endnu maadeholdent frem og ikke uden Følelse. Dog synes det næppe, som om Freund har faaet nogen direkte Impuls fra ham, deres Behandlingsmaade er dertil for forskjellig, derimod er der i Wyans fyldige, friske og dog stilfulde Modellering af Hovederne Noget, som paa en mærkelig Maade minder om Karakteren i lignende Arbejder hos Freund fra en senere Tid, og som i alt Fald tyder paa noget Beslægtet i disse to Konstneres Naturer.

De italienske Medaljører, af hvilke vel Luigi Manfredini fra Milano var den betydeligste, hævdede endnu deres gamle Ry. Manfredini udførte en Suite ret smukke Mønter for det unge Kongerige Italien, og hans let og frit sammenstillede Figurer dannede behagelige, smagfulde Kompositioner; men der manglede Dybde i Tanken lige saa vel som i Relieffet. Dog overfløjedes de øvrige Landes

Medaljører af den franske Skole, der frembragte en Række betydelige Talenter, som under Denons Ledelse kappedes om at forherlige Napoleons og hans tapre Armees Heltegjerninger, og som fuldstændig syntes at fordunkle de største, Fortiden havde at opvise. Den klassiske Oldtid, hvormed Denon var nøje fortrolig, maatte levere Ideerne, der tillempedes efter de moderne Fordringer, og Skolens fuldendte Teknik kunde iklæde disse Ideer en Skikkelse, der med mærkelig ensartet Sikkerhed og Styrke i Tegning og Modellering leverede virkningsfulde Illustrationer til den glimrende Epoke, der syntes at ville sætte Kronen paa den franske Nations berømmelige Fortid. Men ligesom den Udvikling, der i det Store var foregaaet i Frankrig siden Revolutionens Dage, var kommen Europa til Gode, idet den fulgte i de sejrende Armeers Spor og bragte Lægedom, hvor de havde udspredt Ødelæggelse, saaledes gik det ogsaa her paa dette begrændsede Omraade. De franske Medaljører stode som lysende Forbilleder, som man i de andre Lande ikke alene beundrede, men virkelig søgte at uddanne sig efter. Af Stempelskærerne i Danmark, der som Jacobsen eller Conradsen og Andre manglede det konstneriske Blik, kunde man naturligvis ikke vente sig noget betydeligt Resultat i denne Retning, der derimod i sin Tilnærmelse til klassiske Mønstre netop skulde synes at maatte tiltale Freund. Naar vi desuagtet hos ham egentlig ingen Tilknytningspunkter kunne finde, ligger det dels i, at han kun saa sjældent fik Leilighed til at prøve sine Kræfter, og tillige i, at hans Kamp efter Selvstændighed ogsaa i denne Gren af Konsten oftest lod ham vandre sin egen Vej, uden at han specielt søgte at tilegne sig den Udvikling, der var Resultatet af Andres Arbejde, skjøndt han paa anden Maade lod dem virke paa sig.

Naar vi imidlertid her nævne Andrieus Medalje over Freden i Luneville, der paa Reversen fremstiller en Kvinde, som rækker en Oliegren frem, da er det kun, fordi denne Figur i sit noget flade Relief, i Legemets Holdning og i det Uskyldige i Opfattelsen minder om Freunds Dana fra den første Medalje. Alt Andet, ikke mindst det fri, bevægelige Klædebon, er saare forskjelligt. Maaden, hvorpaa Andrieu har gjort Kvindens Hoved, er derimod en lignende, som Freund har anvendt i Behandlingen af Hovedet paa Konstens Genius, idet begge Steder Næsens Ryg, Læbernes og Hagens yderste Partier ere stærkt fremhævede i Forhold til Ansigtets øvrige jævne Flader. Vilde vi fremdeles søge et Tilknytningspunkt for Aversen med Kongens og Dronningens Brystbillede, kunde maaske Zouffroys Medalje

fra 1799 i Anledning af Ludvig XVI's Datters Formæling afgive det, men kun med Hensyn til Hovedernes indbyrdes Forhold og Relieffets almindelige Karakter; thi Zouffroys Medalje tager sig ud som overfladisk Routinearbejde ved Siden af Freunds skarpe Gjennemførelse. Freund tabte imidlertid ikke Stempelskæringen af Syne. I Italien omgav han sig med skjønne Mønter, der talte om den Højde, hvorpaa ogsaa denne Konst stod hos Grækerne og Romerne, og med moderne især italienske Medaljer, hvis Studium kunde udvide hans Synskreds i den Retning. Og da kan kom hjem igjen til Danmark, fremelskede og udviklede han ikke alene en dygtig Stamme af Medaljører, men han uførte selv ofte betydningsfulde Kompositioner til Medaljer, som de skar, og bragte derved en kraftig, ædel og ægte plastisk Stil til ogsaa at gjennemtrænge disse smaa monumentale Konstværker. Og hermed maa denne Betragtning være afsluttet, hvis Udbytte maaske ikke svarer til dens Omfang; men det er jo vanskeligt at faa et klart Syn paa, hvad Freund har villet som Medaljør, af de enkelte Spor, hans Virksomhed efterlod sig, da den afbrødes paa en saa uretfærdig og skaanselløs Vis.

Inden vi atter optage den i 1816 afbrudte Traad, maa vi gjøre Regnskab for en Bestilling, der bragte Freund for første Gang i Berøring med Kommissionen for Christiansborg Slots Opførelse. Og til den rette Forstaaelse af dette Punkt er det nødvendigt at forudskikke nogle Bemærkninger, som for Øvrigt ogsaa ville kunne tjene til Oplysning om den senere Udviling af dette for Freund saa skæbnesvangre Forhold.

Ved Harsdorffs Død i 1799 led den danske Arkitektur et stort Tab, der var saa meget desto føleligere, fordi der i den nærmeste Fremtid skulde — aldeles afset fra manfoldige Privatforetagender — opføres adskillige Pragtbygninger, der vare blevne ødelagte ved Ildebrande og Bombardementet. Vel havde Harsdorff efterladt sig en Elev, C. F. Hansen, men desværre havde han Intet arvet af sin Lærers fine Sands og ægte Begejstring for de græske Monumenter, hvormed Europa igjennem Stuarts Værk var bleven gjort fortrolig. Den rene og skjønne Harmoni, der klinger igjennem Harsdorffs Arkitektur, lyder der kun et svagt Ekko af i Hansens Bygninger, og den klare Ro, der er saa velgjørende, fordi den har sin Rod i en levende, dyb Forstaaelse af den græske Bygningskonsts inderste Grundtræk, blev af denne greben paa en bagvendt Maade og forvandledes til en isnende Dødhed. Harsdorffs rene Stilfuldhed blev til en tør, skematisk Benrad, og den aandfulde Rigdom af de i stræng Forstand arki-

tektoniske Enkeltheder hos hin var sporløst forsvunden hos denne, og i Stedet for Samme prange hans Bygninger kun med tomme Flader og magre Gesimser.

Ikke desto mindre opnaaede Hansen en meget stor Anseelse, der vistnok til en Tid langt overgik den, Harsdorff kunde rose sig af at have nydt. »Vor udmærkede Hansen«, »vor berømte Hansen«, »denne sjældne Mand« ere Udtryk, der stadig vende tilbage i Breve fra hin Tid, f. Ex. fra Prinds Christian og Brøndsted. Alt som kgl. Bygmester i Altona lige i Aarhundredets Begyndelse havde han vundet et Navn, hvis Betydning end yderligere befæstedes, da han var kommen til Kjøbenhavn, hvor han efterhaanden avancerede op til en Overbygningsdirektørs betydningsfulde Stilling og desuden paa Grund af sin Indflydelse paa Kongen og Prinds Christian blev »Faktotum« i Akademiet. Det var saaledes ikke mere, end hvad man kunde vente, at Opførelsen af de vigtigste offentlige Bygninger som Raadhuset, Slottet og Frue Kirke bleve overdragne ham, og som ledende Medlem af Kommissionerne, der vare nedsatte i denne Anledning, fik han en næsten eneraadende Indflydelse paa Alt, hvad der drejede sig om disse Bygningers indre og ydre Udsmykning, en Indflydelse, der blev af en saa meget væsentligere Betydning, som alle de Bestillinger, der fra det Offentliges Side gjordes hos Billedhuggere og Malere, i lang Tid udelukkende knyttedes til disse store arkitektoniske Arbejder. Her havde nu Hansen havt en forholdsvis rig Lejlighed til at bidrage til Maler- og Billedhuggerkonstens fyldigere Udvikling, hvis han ikke uheldigvis havde været aldeles udannet paa disse Konstens Omraader, og for Arkitekturens Vedkommende havde havt en fuldkommen falsk Forestilling om klassisk Renhed i Stilen, for hvis Tilstedeværelse han efter sin hele Fremgangsmaade at dømme nærmest maa have anset det som en conditio sine qua non, at Billedhugger- og især Malerkonstens besmittende Indvirkning holdtes borte. Derfor synes det at have været en arkitektonisk Troessætning hos ham, at Bygningskonsten aldeles ikke behøver Malerkonsten og til Nød ogsaa kan undvære Skulpturen. Maleriet traadte virkelig heller aldrig som Fresko eller ad anden dekorativ Vej i Forbindelse med hans Bygninger, og Skulpturen underordnedes fuldkomment Arkitekturen ved at pakkes ind i knebne Nicher, og Hansens Bygninger vrimlede af Nicher — formodentlig for paa den Maade at skaffe lidt Liv ind i de kjedsommelige, store Flader. Men om Nicherne overhovedet bleve fyldte, eller paa hvad Maade det skete, synes i Almindelighed ikke at have ligget ham meget paa

Hjærte, kun det var — i højere Grad end det var fornødent — en Livssag for ham at slippe fra Udsmykningen saa billig som muligt. Derfor spillede Stukken saa stor en Rolle hos ham, og han havde stadig adskillige Stukarbejdere i Slottets Tjeneste, som egentlig leverede alt det Billedhuggerarbejde, som Hansens Arkitektur havde Brug for. At Freund ikke vilde lade sig nøje med en »Stukkatør«s Virksomhed, der i Følge Hansens Fagegoisme var aldeles fyldestgjørende, tog denne ham jo, som vi ovenfor have set, meget unaadig op. Og naar vi betragte, hvad han paa den Tid tillod sig at byde en Konstner af Thorvaldsens Rang, kan man ikke undre sig herover, thi denne Behandlingsmaade røber bedre end alt Andet hans sande Tænkemaade i den Retning; Skulpturen havde kun Betydning for hans Bygninger som en Slags finere Fyldekalk.

Da Klangen af Thorvaldsens Konstnernavn begyndte at lyde over Europa, kunde hans Fødeland Danmark ikke godt undgaa længere at tage Hensyn til en saadan Søn, og Slotsbygnings-Kommissionen, der vel var nærmest dertil, begyndte at sætte sig i Bevægelse i den Retning, og i 1806 indløb adskillige alt tidligere bebudede Bestillinger. Af dem vare rigtignok fire kolossale Statuer til Christiansborgs Façade, hvorom der længe var baade talt og skrevet nok, alt overdragne Dajon at udføre i Sandsten, og Vilkaarene for Udførelsen af de andre Sager vare saa lidet tiltalende, at selv en mindre anset Konstner end Thorvaldsen maatte have følt sig tilbagestødt deraf. Kun de fire runde Medaljoner, der skulde indsættes i Muren over Dajons Figurer, bestiltes i Marmor; ellers syntes det at have været Kommissionen mest magtpaaliggende kun at faa Udkast eller Modeller fra Thorvaldsens Haand, hvorefter da Slottets Arbejdere kunde besørge Udførelsen i Stuk eller Sandsten. Dog var man med Hensyn til Statuerne Lykurg og Solon til Raadhuset saa forekommende at tilstede Thorvaldsen at udføre dem i den sande Størrelse, naar han i Italien kunde finde en Sten, der var lige saa blød som Sandsten, hvori de uden altfor stor Bekostning kunde udføres. Senere er Slottets Bygmester saa naiv at foreslaa Thorvaldsen, at lade Figurerne udføre i den slette, porøse Travertin, da det »lille men lykkelige Danmark ikke har Raad til at bekoste Marmorfigurer.« Et saadant Tilbud kunde naturligvis ikke Andet end krænke Thorvaldsen, og han afslog at gaa ind herpaa; »thi«, som det hedder i Koncepten til Brevet, »jeg føler at skylde mit Fædreland som Konstner, at mit Arbejde bør være min Konge værdigt, og mig selv altid at bevare min Konstnerære«.

Paa den Maade var det ganske klart, at de forskjellige Bestillinger hos Thorvaldsen ikke kunde blive til Noget, skjøndt Kommissionen ikke lod Underhandlingerne desangaaende aldeles falde, og til Syvende og Sidst bekvemmede man sig dog til at stille en fornyet Overdragelse i Udsigt af de omtalte 4 Statuer, der nu skulde udføres i Marmor, thi hvor beskeden man end var i sine Fordringer, havde man dog set sig nødsaget til at kassere de to Modeller, der vare udførte af Dajon. Men Thorvaldsens Mishag var i den Grad bleven vakt, at han ikke tog noget Hensyn til det gjorte Tilbud.

Foruden de omtalte Bestillinger fra Slotsbygnings-Kommissionen, der vare mere eller mindre alvorlig mente, var der én, der har særlig Betydning for os her, og det er den, som drejer sig om Frontonen til Raadhuset. Den omtales i Kommissionens Skrivelse af 31te December 1806, og Udførelsesmaaden, der forlangtes, var den bekjendte: en Model udført i lille Maalestok, hvorefter Arbejdet kunde gjøres i den sande Størrelse i Kjøbenhavn af en Stukkatør fra Milano. Den følgende Sommer tog Thorvaldsen ogsaa fat paa Frontonen, men denne var endnu ikke færdig, da Efterretningen om Kjøbenhavns Bombardement og delvise Ødelæggelse naaede Rom, og han blev over dette Budskab saa bedrøvet og nedslaaet, at han satte det paabegyndte Arbejde til Side. Da Thorvaldsen ikke senere hørte Noget fra Slotsbygnings-Kommissionen, hvem det rimeligvis denne Gang ikke var mere magtpaaliggende end sædvanlig at faa Andet end et Udkast til Kompositionen, sendte han den 2den Marts 1810 en lille Tegning af samme, for at den derefter kunde lade Frontonen udføre i Stuk — et herligt Materiale, der kunde hjælpe ud over alle Vanskeligheder. Slotsbygnings-Kommissionen, der paa den Tid Ingen havde, der kunde paatage sig dette Stykke Arbejde, led ganske sikkert en stor Skuffelse, og først i 1815 overdroges det Freund at udføre en Skitse efter Tegningen. Denne Tegning, som nu findes i Thorvaldsens Museum, er ikke synderlig stor, saa den kunde ikke, skjøndt smukt og omhyggelig gjennemført, sætte Freund i Stand til at fastholde stort mere end Ideen og Hovedkarakteren. Hvis denne Model var bleven bevaret, vilde man altsaa tilnærmelsesvis kunne have betragtet den som et originalt Arbejde af Freund, samtidig med at den dog sikkert vilde have givet Lejlighed til at iagttage, hvorledes den da alt ejendommelig udviklede Konstner havde forstaaet at lade sig beaande af den Genius, der ikke kunde andet end aabenbare sig selv i saa lille et Arbejde. Skitsen var $15\frac{1}{2}$ Fod lang og $3\frac{1}{4}$ Fod høj, en Fjerdedel af den sande Størrelse, og den blev afformet, efterat

den var bleven bedømt af Akademiet· Slotsbygnings-Kommissionen bekostede Afformningen; »men«, skriver Freund til Broderen i Altona den 3dje Februar 1816, »at betale mig Noget for den, derom er ikke talt Noget.«. Og virkelig fik han aldrig en Skilling for dette ikke ringe Arbejde, hvorpaa han dog maa have arbejdet flere Maaneder. Men Freund var ingen paatrængende Kreditor; at spille en saadan Rolle kunde ikke forenes med hans fine Følelse, og Slotsbygnings-Kommissionen tog sig denne — ved nærværende som ved andre Lejligheder — i Ordets egentlige Forstand til Indtægt paa den mest ugenerte Maade af Verden. Den Behandling, som Freund til sin store Overraskelse alt da led af Slotsbygnings-Kommissionen, kunde have været ham et Fingerpeg om, hvad han for Fremtiden havde at vente sig fra den Kant; men det gik ikke strax op for hans ædle Natur, at han var udset til at blive et velkomment Offer for en smaalig og hensynsløs Økonomi.

Modellen af Frontonen var paa Udstillingen i 1816, men Freund kom aldrig til at udføre den i det Store. Den henstod en lang Tid paa Akademiets Loft, hvor der ikke findes Spor mere af den. I Thorvaldsens sidste Levetid blev det efter Freunds Død overdraget én af hans Elever, G. Borup, at udføre den i brændt Ler efter den oprindelige Model, og i Aaret 1847 opstilledes den paa Christiansborg Slots Façade i Stedet for paa Raadhuset*).

Det vil erindres, at da Freund i Foraaret 1816 skuffedes i sit sikre Haab om at erholde den store Guldmedalje, bragtes hans ellers saa faste Vilje et Øjeblik til at vakle ved dette Nederlag, og han fattede den Beslutning at opgive Skulpturen og udelukkende at hellige sig til Stempelskæringen. Imidlertid var hans Kjærlighed til Billedhuggerkonsten saa stærk, at han ikke længe kunde blive den utro, og efter gjentagne Opmuntringer fra adskillige af Professorerne ved Akademiet betraadte Freund i 1816 atter den næppe forladte Vej. Foruden flere mindre Sager, hvorpaa Navnene ikke engang kjendes, kan det mærkes, at han i en temmelig stor Maalestok udførte en Merkur, som har taget Pilen fra Amor, der som sædvanlig af Mangel paa Penge maatte slaas sammen, efter at Akademiet havde taget den i Øjesyn.

Derpaa fik Freund Bestilling paa en kolossal Byste af Frederik den Sjette i Gips, der blev opstillet i en lille Niche over Porten imod

*) En af Thorvaldsens Elever, Mathiæ, havde dog alt tidligere modelleret Figuren Okeanos, som blev brugt ved den endelige Opstilling.

Gaarden til det saakaldte Guldhus, det nuværende Garnisonshospital i Rigensgade. Dette er det første af Freunds Arbejder, som vi ere saa heldige at have bevaret og endnu paa det oprindelige Sted. Forgjæves have vi hidindtil spejdet efter Noget, der kunde give en Forestilling om Karakteren af hans Konst, der i hans modne Alder var saa alvorsfuld og stræng og dog saa livsfyldig; her have vi endelig et Holdepunkt for Opfattelsen af samme, endnu medens den er i sin egentlige Udvikling. Frederik den Sjette er betegnet som Kriger, som kongelig Feltherre. Brystet er forsynet med et Pandser sammenføjet af store Skæl, og omkring Halsen ligger Kappen. Hovedet er bedækket af en svær Hjælm med en lukket Krone, og Hjelmkammen er prydet med to vel udarbejdede Vinger. Hele dette Udstyr minder egentlig mere om den Maade, hvorpaa Paulsen eller Wiedewelt fremstillede nordiske Helte, end om det romerske Imperatorkostume fra de gamle Konstværker, og det er vist rimeligt, at Freund netop har villet fremkalde et saadant Indtryk, skjøndt han unægtelig igjen svække det ved de andre Symboler i Indfatningen om Bysten; men de kunde jo aldeles ikke undværes paa den Tid. Den er nemlig stillet ind i en arkitektonisk holdt Niche med Frontespice, som paa begge Sider indfattes af to Fascies, medens under disse tvende Slanger sno sig symmetrisk om Æskulapstave, idet de drikke af en Skaal, der staar imellem dem. Foruden at disse Attributer indeholde ret passende Hentydninger til Fyrstens enevældige Magt og hans Visdoms lægende Virkning, virke de heldig i ren dekorativ Henseende ved den Maade, hvorpaa de omslutte det noget svært anlagte Brystbillede. Naturligvis gjør Kongens Hoved, som man er vant til at se skjult af den formløse, trekantede Hat, et fremmed Indtryk i det gammeldags Krigerkostume, hvortil dets Tid ikke rigtig passer, men det røber klart Konstnerens Bestræbelse for at akcentuere netop det, hvorpaa Hovedvirkningen beror, og der findes en stor Styrke i Anvendelsen af de vel noget overdrevne Midler, hvormed dette opnaas. Navnlig frembringer Pandens, Tindingens og Kindens stærkt markerede Benbygning i Forbindelse med den udstaaende Hage, hvis Form er saa karakteristisk gjengivet, en ikke ringe Virkning, medens det samtidig hermed nok er muligt, at denne skarpe Betegnelse af Trækkene i Forbindelse med det dybtliggende Øje og Overansigtets Skyggeparti under den stærkt fremspringende Hjælm giver Hovedet et Anstrøg af Energi, som ellers ikke plejer at udmærke denne Konges Fysiognomi. Haaret er fyldigt og blødt, men dog lidt uldent, hvorimod Behandlingen af Rustning og Draperi er tør og maaske mindst tiltalende

og røber den endnu ængstelige Haand. I Partiet om det udtryksfulde Øje kjendes alt tydelig den ejendommelige Indvirkning af Modellerstokken, som ofte findes i Konstnerens senere Arbejder.

Efterat denne Byste var færdig i Begyndelsen af 1817, fuldførte Freund de nye Stempler til Kroningsmedaljen, der jo, som ovenfor omtalt, forkastedes af Akademiet, og beredte sig derpaa til atter at konkurrere til den store Guldmedalje den følgende Sommer, idet han tog fat paa et Arbejde, der yderligere kunde gjøre ham fortrolig med Behandlingen af Basrelieffet.

Det kunde ikke være Andet, end at Freund, der følte sig saa levende tiltalt af de gamle Forfattere, fortrinsvis maatte skjænke det friske Kampliv i Iliaden eller de yndige, fredelige Livsbilleder i Odysseen sin Opmærksomhed, og at han, som saa mange Konstnere fra de ældre og nyere Tider, maatte føle en stærk Trang til at lade en eller anden fængslende Situation modtage et fornyet Liv igjennem den skabende Kraft, der er lagt i den sande Konstners Haand. Der findes ogsaa i en gammel Skitsebog Spor til, at slige vexlende Billeder ikke ere passerede umærkelig forbi Freunds indre Øje, men at han har forsøgt at fæste dem til Papiret, selv om det blot er ved flygtige Blyantstreger. Her ses Athene, idet hun binder de ambrosiske Sandaler under Fødderne for at svinge sig fra det høje Olympen ned paa Ithaka, og foruden andre mindre tydelige Udkast tillige den smukke Scene, hvori Ammen gjenkjender Odysseus. Den er flere Gange behandlet med mindre Forskjelligheder. Et Sted er den især meget livlig; man ser Odysseus' Frygt for at blive røbet afmale sig i hans Ansigt, og med en hurtig Armbevægelse, der føles gjennem hele Kroppen, holder han Haanden for den gamle, overraskede Eurykleias Mund, som ivrig peger paa Arret efter Vildsvinets Huggetand. Det var derimod af Iliaden, at Freund valgte sit Stof, da han vilde give sin Haand den sidste Indøvelse, førend han skred til Udførelsen af Konkursarbejdet. Det var det Sted, hvor den døde Hektors Legeme begrædes af hans Nærmeste, efterat det er ført ind i Troja. Det er en temmelig stor Komposition, bestaaende af 14 Figurer, Mænd og Kvinder, og det er aabenbart, at Freund ved den Maade, han har adskilt dem i enkelte Grupper, der dog atter skulde sammenføjes til en Helhed, netop har villet berede sig en temmelig vanskelig Opgave, som udkrævede Anstrængelse for at blive løst tilfredsstillende.

Hektors Legeme ligger udstrakt i Midten paa et Leje, og man føler tydelig den Tunghed i det stærke Legeme, som den »langt

henstrækkende Død« har fremkaldt. Andromache har i et voldsomt Udbrud af Fortvivlelse kastet sig over sin afsjælede Husbond, medens en anden Kvinde knæler ned ved Foden af Lejet; i hendes Legemes rolige Holdning fornemmer man Indflydelsen af den dybe, stille Sorg. Bagved staar en Kvinde, der, idet hun slaar voldsomt ud med Armene, viser sig som et levende Bytte for al den lidenskabelige Uro, der ogsaa kan bo i Sorgen. Om denne Hovedgruppe have andre Kvinder trængt sig sammen, som enten klyngende sig til hinanden eller enkeltvis segne til Jorden under Overmaalet af Smerten. Midt imellem dem rager Priamus' mægtige Skikkelse op, støttende sig til det lange Herskerscepter. Han er en vældig, sidskjægget Olding, der aldeles dominerer dette Parti af Billedet. Kompositionen afsluttes til begge Sider med tvende overensstemmende Grupper. Til Venstre en af Hektors Brødre, en kraftig, mandig Figur i en rolig hvilende Stilling, til hvem Hustruen læner sig med det spæde Barn, og paa den modsatte Side Paris og Helena. Han har sat venstre Ben op og støtter stærkt bøjet Hænderne mod Knæet, idet Helena lægger sin Haand om hans Nakke og kjærlig tvinger hans Hoved, der sorrigfuldt vender sig bort fra den døde Hektor, ned til sig, medens hun med den anden Haand peger henimod Liget. Det er en meget udtryksfuld Gruppe, i hvilken der paa en gribende Maade er udtalt det Tunge i ved egen Brøde at have forskyldt, hvad der er sket.

Konstneren har dog ikke formaaet at beherske Alt i denne rige Komposition, navnlig har han ikke kunnet bringe en fuldstændig Enhed tilveje. Der savnes et egentligt Tyngdepunkt, som Baaren med Hektors døde Legeme ikke kan afgive, medens paa den anden Side Kvinden med de udslagne Arme ikke er i Stand til at danne en fuldstændig Modvægt til Priamus' mægtige Kongeskikkelse; og paa disse to Figurer hviler der et særligt Eftertryk, der er af en væsentlig Betydning for, at Relieffet ikke skal synes for langt. Selve Reliefstilen kan heller ikke understøtte Holdningen i Kompositionen; thi den er altfor urolig. Der er for stor en Modsætning mellem de stærkt fremstaaende Partier og de Partier, der forsvinde ind imod Baggrunden, hvad der baade i Detaljen og i det Hele virker uheldig — men det var jo Tidens Retning! Indtrykket af Uro forhøjes ogsaa ved, at Armene og Benene af adskillige Figurer saa at sige danne Vinkler med Fladen af Relieffet, eller paa et enkelt Sted kunne vise sig fuldstændig løst fra Baggrunden.

Heller ikke er det i saa Henseende uvæsentligt, at Folderne i Draperiet, der dog ere livlig behandlede, hyppig ere for svære og

spille en selvstændig Rolle, saaledes at man ikke uhindret og tydelig kan forfølge de kvindelige Legemers forskjellige Partier.

Men selv om ogsaa Figurernes Bevægelser ved denne stilistiske Famlen komme til at gjøre en anden Virkning, end der er tilsigtet af Konstneren, glemmes disse Mangler dog over den voldsomme Sorgs gribende Karakter. Man føler, at her føres Ordet af en kraftig Konstnersjæl, der vel bruger en stærk Udtryksmaade men ogsaa véd at lade Sorgen hos de forskjellige Personer bryde igjennem under en Rigdom af Overgange, medens den dog altid er alvorlig og ofte pathetisk. Naturligvis er den heftige, effektfulde Sorg, vi her se for os, ikke antik i sit Væsen, skjøndt den dog hos Priamus og Gruppen til Højre nærmer sig noget dertil; men der er en saa mangfoldig og en saa fin moduleret Følelse udtrykt, understøttet af en rig Forskjellighed i Figurernes Stillinger, at man maaske ikke let skal kunne faa et fyldigere, et mere anskueligt Billede af en stor og til Hjærte gaaende Sorg, hvis forfærdelige, uopsættelige Følger afmales i den dybe Fortvivlelse, der har grebet den hele Slægt ved Synet af den Mands Baare, hvis skæbnesvangre Død bebuder deres egen forsmædelige Undergang*).

Styrket ved Udførelsen af dette grundige Forarbejde skred Freund til Konkursen den 1ste Juli. Opgaven var: »Abraham, der lader Hagar og Ismael fare,« efter 1ste Mosebog 21de Kap., 14de Vers, og den heldige Løsning bragte Freund endelig den længselsfuldt attraaede Præmie, der skulde aabne ham Vejen til Konstens sande Fædreland — Italien. Stor var hans Glæde derover. »Endelig«, skriver han til Broderen den 4de Oktober 1817, »smilede en Gang min Lykkes Stjærne, og tindrende lader det, som den stiger frem fra Østens Fjærne. Med et filosofisk Øje skal jeg følge dens Bane; gid dog, at ikke altfor mange mørke Skyer vil skjule den for mit forskende Øje.« — Og sandelig var dette Arbejde Lønnen værd, som en nærmere Betragtning af det vil vise. Det findes opsat paa Trappegangen i Akademiet og kan altsaa let tages i Øjesyn.

Det Første, der slaar Beskueren, naar han fæster Blikket paa dette Relief, er den overordentlig heldige Sammenstilling af Figurerne, der i Forening virke med fuld Harmoni, uden at den enkelte dog taber Noget af sin egen Kraft, og det er netop derved, at det totale

*) En Konstelsker, den yngre Grev Moltke, lod dette Basrelief afstøbe for sin Regning; men selve Afstøbningen var ikke saa heldig, som Freund kunde ønske det. Det findes nu paa Loftet i den forhenværende Professorbolig ved Frederiksholms Kanal.

Indtryk bliver saa fuldt. I Midten staar Abraham, en ærværdig Skikkelse, set i Profil; med den højre Haand, der udstrækkes bagved Hagar, viser han hende Vejen, hun skal vandre, og med venstre Haand paaskynder han Ismaels Fjed. Der er en dejlig Følelse udtrykt i Moder og Søn, som, idet de slutte sig tæt til hinanden, stille og fortabte berede sig til at vandre den svære Gang ud i Ørkenen. Sørgmodigheden hos Hagar giver sig tilkjende i den Slaphed, der fornemmes i hele hendes Skikkelse; langsomt og med bøjet Hoved flytter hun Fødderne under Vægten af den tunge Byrde, der hviler paa hende, den bitre Krænkelse og en Fremtid fuld af Fare for hende selv og det elskede Barn. Ismael klynger sig tavs og sorrigfuld op til hendes venstre Arm, som holder Krukken, der kun altfor snart vil blive tømt paa den lange Vandring. Modsætningen er stærk mellem det Svage, Afmægtige i denne Gruppe og Abrahams endnu marvfulde, bydende Oldingeskikkelse, i hvilken man helt igjennem føler den Energi, hvormed han driver paa Bortgangen. Abraham er en ægte patriarkalsk Personlighed, fuld af Værdighed og gjennemtrængt af en bestemt Viljeskraft, men uden Raahed i sin Fremgangsmaade — Hagar tør medtage Brød og Vand paa Vandringen ud i Ørkenen. Til Højre for Abraham sidder Sara med Isak paa Skjødet, en prægtig afrundet Gruppe, indeholdende mangt et smukt Motiv. Barnet staar med højre Ben paa Sædet, medens det med det venstre hviler knælende i Saras Skjød; hun trykker ham op til sig i sin store Moderglæde, der var saa meget større, fordi den var uventet; og der er i den Maade, hvorpaa hun slutter ham i sin Favn, en Triumferen, fordi hun har vundet Sejer over Trælkvinden. Barnet lægger paa en yndig Maade sin ene Arm om hendes Nakke og kjærtegner hende med den anden Arm. Det inderlige Forhold mellem Moder og Søn i denne Gruppe, der er saa kraftig udformet, fremkalder en smuk Overensstemmelse med den tilsvarende Gruppe af Hagar og Ismael, der dog paa den anden Side er saa højst forskjellig baade i indre Karakter og ydre Holdning. Vi tro ikke, det beror paa et Fejlsyn, naar Betragtningen af Sara og Isak uvilkaarlig leder Tanken hen paa Michel Angelo. Der er her i Linjernes store Sving, i den umiddelbare Styrke i Følelsernes Gjennembrud, i den energiske, noget voldsomme Behandlingsmaade, ja selv i den vilkaarlige Opofrelse af Stilregler, naar de vilde lægge Baand paa den ejendommelige Konstnernaturs Ytringsfrihed, hvortil vi kun kunne finde noget Beslægtet hos den Vældigste blandt den moderne Tids Konstnere. At denne Opfattelse, der naturligvis maa forstaas cum grano salis,

ikke er helt greben ud af Luften, derfor kunde maaske den Kjendsgjerning tale, at ingen anden Konstners Arbejde senere har vakt Freunds Sympathi i den Grad, som netop Michel Angelos, — han maatte kun staa tilbage for Fidias.

Hvad der ovenfor blev bemærket med Hensyn til Relieffets Behandling ved Omtalen af »Hektors Begrædelse«, gjælder ogsaa om dette Arbejde, skjøndt i en betydelig mindre Grad. Her findes en lignende brat Modsætning mellem de flade Partier, der hæve sig for svagt fra Baggrunden, og de stærkt ophøjede, der springe for langt frem, medens de mellemliggende Dele, der skulle danne den nødvendige Overgang mellem Yderpunkterne, ofte savnes. Desuden har Konstneren ødslet med for mange urolig brudte og knækkede Folder, der ikke ere fri for Rokokoens manierérede Sving; thi derved forhindres den tydelige Forstaaelse af Formerne. Ja enkelte Steder overskærer Klædebonnets Linjer Legemet paa en lidet heldig Maade, eller skærer med sin Kant ind i Kjødets Flade — Noget, der for Resten ogsaa findes hos Abildgaard og andre Konstnere fra den Tid. Dog kan Draperiets Virkning ogsaa være overordentlig smuk; saaledes ere de krusede, bløde Folder i Saras og navnlig i Hagars Underklædning udførte med en høj Grad af naturligt Liv, og i det Hele er der et mærkeligt Fremskridt til Stede i de fleste Retninger.

Det mest Slaaende er dog det aandelige Indhold; thi ud af dette Arbejde taler der til Beskueren en Konstner, der paa den alvorsfuldeste Maade vil udtrykke, hvad han tænker og føler. For ham er Konsten ikke en forfængelig Leg eller Tant, der kun har en øjeblikkelig Øjenslyst til Følge, men en Livssag, der kræver, at et Menneske helliger den alle sine bedste Sjæls- og Legemsevner. For ham ere ingen Former for kraftige eller for store, naar Stoffet synes ham at kræve det; thi Konsten bør føre det djærveste Sprog. Men denne Kraftfuldhed i Foredraget er dog parret med en Inderlighed i Følelsen, der tillige aabenbares paa en saare simpel Maade, og af Frygt for at give for Meget giver han undertiden for Lidt. Der er saaledes i Hagars og Ismaels sorgfulde Hoveder en vis almindelig Karakter, og Følelsen, der her aabenbarer sig, vises ikke med hele det Nuancespil, den moderne Tid ynder; man savner et vist detaljeret Udtryk. Her er snarere en Opfattelse til Stede, der minder om den antike Tid, der ikke paa den Maade, som de moderne Billedhuggere, akcentuerede Hovedet paa Legemets Bekostning. Og naar vi hos Freund stødes derover, da er det, fordi en for stor Rigdom andet Steds, f. Ex. i Folderne, lader En opfatte Simpelheden hist som Tomhed.

Skulde vi endelig i Korthed betegne, hvad der mest fængsler i dette Basrelief, da er det det Storladne, Holdningsfulde i Figurerne, der næsten synes iklædte overjordiske Dimensioner, den virkelig klassiske Ro i det Pathetiske — for der er ogsaa her nogen Pathos til Stede —, det Vemodige i den dybe Sorg og det Gribende i den stærke konstneriske Udtryksmaade, der dog ikke er fri for at bære Sporene af den Kamp, hvorigjennem Arbejdet er blevet til, af den stærke Viljes Tag, hvorunder Sjælens og Haandens Evner ere blevne spændte til det Yderste.

Jo ejendommeligere den konstneriske Karakter maa siges at være, som Freund lagde for Dagen i de omtalte Arbejder, desto interessantere vilde det være, om man var i Stand til nøjagtig at følge hvert Skridt, han gjorde paa Konstens Vej, men desværre lader det sig ikke gjøre, dertil mangler næsten alt Stof. De levnede Arbejder, som ere blevne omtalte, ere jo fra Aarene 1816—17, og de faa og højst flygtige Tegninger i den gamle Skitsebog kunne kun hjælpe os overmaade lidt ved Undersøgelsen af dette Spørgsmaal.

Af megen Betydning for Freunds hele autodidaktiske Udviklingsmethode har det naturligvis været, at Akademiet, da han var kommen ud over de første Begyndelsesaar, kun kunde byde ham en Vejledning, der var hans Talent saa lidet værdig. Efter Wiedewelts Død 1803 fandtes der vel en Professor i Skulptur, nemlig Dajon, men hans Undervisning var kun lidet vækkende, og de Konstværker, han berigede Verden med, hævede sig ikke over almindeligt Stenhuggerarbejde, og med hans Kompositioner til Frihedsstøtten skal Abildgaard endog have hjulpet ham. Det var saaledes umuligt, at denne Konstner, der for Øvrigt efter en fortræffelig Tegning af Juel at dømme vist hverken har besiddet synderlig Aand eller Liv, har kunnet havt nogen som helst Indflydelse paa Freund, der stilede mod et Maal, der maa have ligget langt over hins Horizont. Om Lorentzen eller nogen Anden ved Akademiet har kunnet være Freund til nogen Støtte, er vist saare tvivlsomt, det skulde da have været de ansete og dygtige Kobberstikkere Clemens og Haas, der jo ellers havde staaet Freund bi med Raad og Opmuntring. Af størst Betydning for ham var derimod Arbejderne af tvende højst forskjellige Konstnere, Abildgaard og Gianelli, der begge vare døde, førend Freund begyndte sin egentlige Kamp for at blive Konstner. Den Sidste, hvis fortræffelige Medaljer, som ovenfor omtalt, havde den største Indflydelse paa Freunds Uddannelse som Stempelskærer, kunde naturligvis ikke komme i Betragtning ved Omtalen af hans Virksomhed som Billedhugger, hvad

derimod i høj Grad er Tilfældet med Abildgaard. Denne begavede Mand havde ved stor Rastløshed og ufortrødne Studier søgt at blive Herre over sit konstneriske Stof og bestræbte sig for ved Lærdom at bøde paa en vis Mangel paa umiddelbar konstnerisk Instinkt, der aabenbart forklarer mange Besynderligheder hos ham. Og der er vist ingen Tvivl om, at Freund, hvis Naturs Særkjende en lignende Ihærdighed var, og som med ikke mindre Sejghed og Udholdenhed stræbte efter at vinde Indfødsret som Borger i Konstens Rige, har følt sig hendragen til Studiet af denne Konstners forskjelligartede Virksomhed, f. Ex. Bestræbelsen for at fremkalde en renere Stil i Værelsernes Udsmykning og Bohavets Former, ligesom maaske ogsaa Abildgaards hele videnskabelige Retning har kunnet bevæge Freund til ikke at tilsidesætte sin Trang til boglig Lærdom. Men det, hvorved Abildgaard havde havt mest Lejlighed til at glimre, var Koloriten; her havde han lagt en Kraft, Glød og Sammensmeltning i Farvetonen for Dagen, der gjenkaldte Mindet om den venetianske Skoles berømteste Tid, og denne Side af hans konstneriske Begavelse kunde jo ikke komme Freund videre til Gode. Hvad han kunde bruge, og hvad han maatte søge at gjøre frugtbringende for sig, var noget Andet. Det var Maaden, en Figur var tegnet og formet paa; det var dens Forhold, dens Stilling, Bevægelser osv., og her viste Abildgaard sig ikke som den samme Mester. Der findes sjældent et friskere Liv hos ham, men langt hyppigere er et magert akademisk Skema fremherskende. Figurerne ere uforholdsmæssig langstrakte i Proportionen med smaa Hoveder, medens han ved Angivelsen af Musklerne bevæger sig mellem to Yderligheder: det overdrevent Svulmende og — hyppigst — det altfor Magre; undtagelsesvis ynder han ogsaa sammenknugede Figurer med kraftigere, spændte Muskler; og her spores sikkert Studiet af Michel Angelo. En mindre heldig Paavirkning af disse Mangler mærkes undertiden hos Freund i hans Relieffer og i hans faa tegnede Skitser, dog med den Modifikation, som hans Beundring for den smukke og naturlige Formgivning i de antike Figurer maatte medføre. Ligeledes gjenfindes hos Freund Stillinger og Armbevægelser, der ere staaende hos Abildgaard, og hvorved visse Sindsbevægelser, Sorg, Forfærdelse osv. skulde udtrykkes. Ogsaa den Maade, hvorpaa Klædebonnet hos Abildgaard fremstilles bølgende i store udbugede Folder med lange Sving og en jævn Overgang i Linjerne, møde os hos Freund, der for Øvrigt vel ogsaa kan have faaet denne Opfattelse andet Steds fra, da den var et Særkjende for den Konstretning, hvortil Bernini gav Stødet — men

Abildgaard var dog hans Hovedkilde. Langt senere, i den nordiske Frise, gjenfindes endnu dette Kast i enkelte Draperier. Ja endog det kvindelige Haar hos Abildgaard var Gjenstand for en vis konventionel Opfattelse, det ses ligeledes flagrende, som om et stærkt Vindpust havde faaet Tag i det, og Behandlingen af det er saaledes, at det synes at have tabt noget af sin bløde, bøjelige Karakter og er blevet til en fast Masse. Dette Træk efterlignes ogsaa af Freund, og det benyttes i Figurer, der ere under Indflydelse af en heftig, sjælelig Affekt, og han maa deri have fundet en Forstærkning af, hvad han vilde betegne.

Men ikke alene paa disse mere specielle Omraader kan man forfølge Ligheden mellem Abildgaard og Freund, den kan ogsaa — skjøndt sjældnere — iagttages ved Sammenstillingen af Figurer eller Gjengivelsen af en Karakter; saaledes er der i Gruppen Hagar og Ismael i den Maade, hvorpaa Moderen holder sit Barn op til sig, Noget, der peger hen paa en Tegning i Kobberstiksamlingen, hvor en lignende Fremstilling findes; ligesom ogsaa det lidt uklare og søvnige Udtryk i Ismaels Hoved ingenlunde er aldeles fremmed for Abildgaard. Derimod har Freund saa at sige helt brudt med den allegoriske Tradition, som Abildgaard og hans Tid saa meget yndede, idet han med stor Selvstændighed saa meget som muligt forkastede gammel Slendrian og i en mere ægte klassisk Aand gik løs paa sin Opgave. Han søgte først og fremmest at gjøre sig rede for Alt, hvad der indeholdes i den, og for hans skarpe Blik, hans levende Følelse og poetiske Sands aabenbarer der sig en Rigdom af Motiver, som viser sig for ham under forskjellige Synspunkter, og han har sikkert ofte havt hele sin Viljeskraft nødig for at faa Stoffet til at ordne sig under de nødvendige Love for Kompositionen. Derfor kunde der, som i Hektors Begrædelse, vise sig en vis Mangel paa Begrændsning og Holdning i Sammenstillingen af Figurerne, medens man i Guldmedaljestykket ligesom kan fornemme Kampen for at tvinge Figurerne indenfor Kompositionens Grændser; de ere ved at voxe fra Konstneren.

Først senere, da han ved Studiet af Parthenon, som han beundrede i saa høj en Grad, kom til at gaa i den græske Konstnerskole og lærte dens vise Maadehold at kjende, lykkes det ham at faa rettet disse Fejl, der hidrøre fra den skabende Aands altfor svulmende Kraft parret med Ungdommens heftige Mod. Dog ikke alene dette skulde han lære i hin Skole, men ogsaa dens grundfæstede Regler for Stilen bleve til ligesaa mange Love for ham i hans senere

Arbejder; og han var i denne Henseende vistnok strængere end nogen som helst anden Billedhugger. Men endnu i de to omtalte Relieffer findes jo Spor nok af den overleverede saakaldte maleriske Stilløshed med sin store Uro i Planerne samtidig med enkelte dristige Ytringer af en modsat Bestræbelse, der ere saa forklarlige hos en Konstner, som i Følge hele sin Retning ikke kan føle sig tilfreds med en saa vag og uklar Opfattelse af Skulpturens Begreb. Navnlig i Guldmedaljestykket kunne vi glæde os ved saadanne Indgreb i den gamle Traditions Rettigheder, skjøndt Freund endnu vistnok kun dunkelt har været sig dette Brud med Fortiden bevidst; især er Abrahams Skikkelse behandlet med en sund plastisk Følelse. Inden vi forlade denne Periode i Freunds Liv, skal der dog gjøres opmærksom paa den Ejendommelighed hos ham, at Konturerne i hans Figurer dér, hvor de løsne sig fra Relieffets Flade, røbe en vis Ubestemthed i Modelleringen, der maaske nok kan staa i Forbindelse med en Mangel paa Dygtighed i Tegningen, som Freund paa Grund af al den Tid, Smedehaandværket og siden Graveringen berøvede ham, aldrig opnaaede den fornødne Færdighed i; men det er dog ogsaa aabenbart, at denne lidet skarpe Betegnelse af den Maade, Legemet hæver sig ud fra Fladen paa, og som frembringer den smukke, naturlige Afrundethed, med hvilken det menneskelige Legeme viser sig i det virkelige Rum, med Bevidsthed er tilstræbt af Konstneren, der i sin livfulde og bevægelige Maade at modellere paa har set sig i Stand til at gjengive tilnærmelsesvis dette Fænomen.

Hvor meget det end maa beklages, at der f. Ex. ikke er levnet os en eneste fritstaaende Figur fra den Tid, og hvor ufuldstændig end den Forestilling er, de tre levnede Arbejder kunne give om Freunds Begavelse, ere de dog tilstrækkelige til at forstaa de store Forventninger, der knyttede sig til ham, og den Opmærksomhed, hvormed man fulgte Udviklingen af hans Talent, hvis Originalitet man anede. Der boede i Sandhed ogsaa saa megen Livskraft i ham, en saa skjøn og ophøjet Forestilling om en Konstners Kald og den mest brændende Attraa efter at vise denne Opfattelse i Gjerning, at man ikke kan undre sig over, at de bedste Forhaabninger knyttedes til denne unge Konstner. Men der var endnu en anden Ting, som ikke uvæsentlig bidrog hertil. Der var Noget ved Freund, som man ikke var vant til at finde i et saadant Maal hos andre Konstnere. Det var ikke saa meget hans personligs Elskværdighed, hans rene uskyldige Tænkemaade, hans strænge Moral og faste Karakter, men det var den sjældne Aandsdannelse, der fandtes hos ham. Fra første

Færd af havde han jo sat sig som Maal aldrig at forsømme Noget, der kunde tjene til hans indre Udvikling,, der kunde forøge hans Menneskeværd ved at give det Kultur. Denne Trang til Kultur var egentlig Drivfjederen i al hans Gjerning, det var den, der bevirkede, at han med rastløs Iver selv i de Dage, da Smedehaandværket knap levnede ham nogen Fritid, tog fat paa at lære de mest forskjelligartede Ting, og det var den, der omsider drev ham ind paa Konstens Bane, og det varede ikke længe, førend han fik en levende Følelse af, at han i Studiet af Konsten, understøttet af sit naturlige Nemme, havde den rigeste og friskeste Kilde til sin Sjæls Dannelse. Men han var ikke paa den Maade Konstner som saa Mange, at han troede ikke at behøve anden Kundskab end den, der strængt var nødvendig til Udøvelsen af Faget, og for Øvrigt kunde overlade Resten til det himmelbaarne Geni. Han troede ikke, at der var Noget i Menneskelivet, saaledes som det viste sig i Fortid og Nutid, der var ham som Konstner uvedkommende, ikke alene fordi han dér kunde hente Stof til sine Arbejder, men ogsaa fordi han først da, naar han havde lært Mennesket ret at kjende igjennem alle Tider og Forhold, vilde være i Stand til at fremstille sine Emner, af hvad Natur de end vare, om de vare hentede fra Bibelen eller Homer, saaledes at de kunde forstaas af Alle og blive til nyttig Lærdom for Alle. Han havde en klar Opfattelse af, at Konsten mægtig kunde bidrage til Menneskets Opdragelse og moralske Udvikling, fordi den talte højt og lydelig dér, hvor Bogstavet mangen Gang var taust og uvirksomt. Men netop fordi han havde et saadant højt Begreb om Konstens Betydning, var der Intet, der var ham ligegyldigt.

Det var især Historien, der tidligst drog ham til sig, og i dens tro Spejlbillede af mangen en mærkelig Begivenhed fandt han Løftelse for sin Sjæl, og Nøglen, hvormed Nutidens Gaader ofte kunde løses. Indenfor Verdenshistoriens Grændser var det atter den antike Historie, som han mest syslede med; det var det græske, rigt vexlende Liv i By og paa Land, i Kampen eller paa Øvelsespladsen, dette vidunderlige Liv, hvorfra Konsten gik frem i en straalende Skikkelse, der fængslede ham mest af Alt. Men ogsaa Romerfolket tiltalte ham, fordi det viste, hvad ringe Kræfter formaa, naar der er Sammenhold til Stede, en tro Opfyldelse af Lovens Bud og en ihærdig Stræben efter ét Maal, selv om det mangen Gang var tabt af Syne. Og med Begejstring fulgte han den senere Udvikling, da de strænge republikanske Sæder, der mindede om Sparta, fik en mildere Karakter, og den græske Kulturs Strømme fløde ind over Italien og blødgjorde Sindet

hos den stolte Romer, der hidtil kun havde havt Sands for Kampen paa Forum eller paa Valpladsen, saaledes at hans Tale kom til at minde om Sødmen af Honningen fra Hymettos, og at selv hans Hænders simpleste Arbejde gav Gjenskin af hin straalende Konstsol, der lyste over Grækenland. I den klassiske Oldtid var Freunds egentlige Hjem, og foruden at han færdedes blandt Afstøbningerne efter de fortrinlige Konstværker, den har efterladt den moderne Tid til Arv og Eje, fordybede han sig ogsaa i Forfatternes Skrifter. Han dvælede ikke alene ved Plutarks fyldige Skildringer af Heltenes og Statsmændenes mærkelige Gjerninger eller ved Livius' glimrende Beretning om Romerfolkets stolte Sejre, men ogsaa den Verden, som Digterne havde skabt, trængte hans Fantasi ind i, og hans Sjæl havde Styrke nok til med Homer at svinge sig op paa Olympens eller Idabjergets Tinder og naiv Følelse til med Virgil at nyde den landlige Naturs fredelige, idylliske Glæder. Dog var hans Øre ikke i den Grad opfyldt af Klangen fra den antike Lyres simple Tone, at det ikke skulde kunne være tilgængeligt for de moderne Digteres mangfoldige Akkorder. Schillers højtflyvende Lyrik og Goethes klassisk harmoniske Tankebevægelser udøvede en stærk Tiltrækning paa ham, ligesom ogsaa Baggesen med sit spillende Vid og vexlende Stemninger, udtrykte i hans skjønne, smidige Vers, glædede ham som Enhver, der havde Følelse for Velklangen i det danske Sprog. Og nu Oehlenschlæger! Var det ikke forstaaeligt, at Freunds aabne, frejdige Natur maatte være allermest modtagelig for den usminkede Friskhed og den Hjærtens Varme, hvormed han af hele sit fulde Indre uden Tvang gav det Bedste af det Følelsesliv, der bevægede sig i hans Sjæl og lod det frit strømme ud over hans Sanges bløde, rullende Bølgeslag? Tilvisse, derom vidner saa mangt et haandskrevet Digt i den ofte omtalte gamle Skitsebog; her staa de flygtige Omrids af Tegninger fra hans egen tidlige Ungdom i fortrolig Forening med hine Yndlingsdigteres skjønneste Frembringelser; men Oehlenschlægers uimodstaaelige Vers møder os dog hyppigst. Hvilken Indflydelse Oehlenschlægers Muse senere skulde faa paa hans Konst, drømte Freund den Gang ikke om; det var først i Italien, at »Nordens Guder« skulde blive en veltalende Kommentar for ham til Eddaens dybsindige Fremstilling.

Freunds Tid var altsaa, som vi have set, fra nu optagen af Arbejde og Studier, og dette var Grunden til, at hans Omgang ikke blev stor, skjøndt hans Personlighed gjorde et godt Indtryk paa Alle, med hvem han kom i Berøring. En formaaende Velynder og Ven

fandt han i Jonas Collin, der i sin Stilling som Deputeret for Finantserne og ved sin anerkjendte sjældne Dygtighed i saa mange Retninger havde en frugtbringende Indflydelse paa forskjellige Forhold, og denne udmærkede Mand havde stedse Evne og Vilje til paa den mest uegennyttige Maade at anvende sin Indflydelse til sit Fødelands Bedste. Hvilken trofast Virksomhed Collin udfoldede for at lette Freund de senere endeløse Forhandlinger med Slotsbygnings-Kommissionen, ville vi faa nedenfor at se.

Blandt Freunds tidligste ældre Venner kunne vi nævne Medaljør Conradsen og især Arkitekt Fries, Inspektør for Flaadens Sejldugsfabrik, i hvis Hus Freund kom næsten daglig, og med hvis ene Søn, Frederik Fries, der døde 1865 som Bygningsinspektør i Kjøbenhavn, han sluttede et inderligt Venskab. Desuden stod han i et løsere eller nærmere venskabeligt Forhold til en Kreds af unge, omtrent jævnaldrende Konstnere, saasom den famøse Historiemaler Høyer, der altid trængte til En, der kunde høre paa hans Jeremiader, som udgjødes baade i bunden og ubunden Stil, den talentfulde Maler, Christian Albrecht Jensen fra Bredsted, og Nordmanden Dahl. Af særlig Interesse var Bekjendtskabet med den aandfulde Arkæolog Brøndsted, et Bekjendtskab, der senere til fælles Glæde fortsattes i Rom og Paris, og blandt Forfatterne følte Freund især stor Sympathi for Ingemanns varme, livfulde Digternatur.

Den store Guldmedalje tilkjendtes Freund d. 3dje Oktober 1817, og den blev, aldeles mod Sædvane, allerede overrakt ham d. 27de November samme Aar af Akademiets Præses. Han tøvede derfor ikke længe med at sætte sig i Bevægelse for at erholde det Stipendium, Medajlen gav Løfte om, og som udgjorde 400 Specier aarlig i tre Aar. Alle Hindringer for at tiltræde den længe attraaede Rejse vare nu fjærnede, og den 3dje December 1817 forlod Freund Kjøbenhavn for efter nogle Dages Ophold hos sin Broder Frederik, der var Møntguardein i Altona, og tre Dages Ophold hos Forældrene i Uthlede at begive sig til Berlin, hvor han agtede at forblive i længere Tid.

I denne By havde hans Broder Christian nogle Aar forinden anlagt en Fabrik, og den store Travlhed i det nye Værksted, hvor den Gang netop den første Dampmaskine i Berlin blev udført, interesserede Freund meget. Samlivet med Broderen var ham til stor Glæde, og han benyttede selvfølgelig Opholdet hos ham til at modellere hans Byste. Denne kan vistnok give en Forestilling om den kjække, energiske Foretagelseslyst, der var betegnende for Christian Freund; men det er dog, som om det stærke Liv, der skal have

gjennemtrængt de noget svære Træk, ikke er kommen til sin Ret. Det er ved en opmærksom Betragtning af Bysten, som om man savner en bestemtere Udtalelse af dette Liv, paa hvis Tilstedeværelse de store aabne Øjne, den kraftig opkastede Overlæbe og en vis Bevægelighed i Muskelspillet om Munden synes at pege hen. Det er, som om det Udtryk af Ro, der hviler over Ansigtet, mere var fremtvunget med Magt end en Ytring af noget Ejendommeligt ved Personligheden, hvorved der kommer noget Stillestaaende ind i Bystens Karakter.

Det var dog ikke blot Samlivet med Broderen, der fængslede Freund saa længe til Berlin; han traadte ogsaa i venskabelig Forbindelse med flere betydelige Mænd, saa vel Konstnere som Videnskabsmænd, og var en velset Gjæst i ansete Huse, blandt hvilke Gehejmeraad v. Zscoks især tiltalte ham, fordi Fru v. Zscok hørte med til den Række af aandrige Kvinder, der i Slutningen af forrige Aarhundrede og ind i dette spillede en saa glimrende Rolle i de Kredse, hvor en hyppig ægte Begejstring for Konst og Poesi, Æsthetik og Filosofi gav de jævnlige Sammenkomster et stærkt ideelt Præg. I Fru v. Zscoks Salon gjorde Freund ogsaa Bekjendtskaber, der vare af stor Interesse for ham. Dér traf han foruden Brentano og Bettina v. Arnim de ansete Arkitekter Berger og Schinkel, med hvilke han ofte saas at underholde sig levende. Ligesaa var han ogsaa jævnlig sammen med Schadow og Rauch, og skjøndt det Kolde i denne Sidstes Konst næppe har tiltalt Freund synderlig, har han dog sikkert vidst paa rette Maade at bedømme det Karakteristiske i hans Formbehandling; i hvert Fald besøgte han ham ofte i hans Atelier. — Fru v. Zscoks Træk ere bevarede i en lille Portrætmedaljon, som Freund udførte under sit Ophold i Berlin. Hovedet er temmelig højt Relief og hæver sig ud fra en konkav Flade, der er omfattet af en elegant Profilering. Behandlingen af Kinden, Hagen o. s. v. gjengiver smukt den kvindelige Blødhed i Overfladen, og de enkelte, svagt markerede Muskler ere givne med den letteste Haand. Haaret slutter sig i fyldige, svært bølgende Masser om Panden; men man kan dog tydelig derigjennem føle det enkelte Haars fine, silkeagtige Beskaffenhed. Profilen er i høj Grad delikat udført, og naar Hovedet ses i den rette Belysning, synes den at løse sig ud fra Baggrunden, som om den var underarbejdet, et optisk Bedrag, der beror paa, at der viser sig Mere af den bortvendte Side end sædvanlig ved Profilhoveder, saaledes at f. Ex. Næseryggen ses i hele Breden, medens Relieffets udbugede Flade lader Hovedet hæve sig frit og let ud fra Grunden.

Dette Konstgreb frembringer et mærkeligt Liv, som lader det aandfulde Udtryk komme til sin Ret, og omkring de fyldige Læber, der synes at bevæge sig, svæver et ejendommeligt, fint pointeret, ligesom tilbagetrængt Smil.

I Begyndelsen af Marts løsrev Freund sig fra Slægt og Venner og rejste over Dresden, Prag, Wien, Triest til Venedig. At han var en flittig Gjæst i de offentlige og private Konst-Samlinger, som han traf paa sin Vej, er jo en Selvfølge, men det interesserede ham ogsaa over alt, hvor der var Lejlighed dertil, at efterspore, hvilken Indflydelse Konsten havde paa Haandværket i de forskjellige Lande, han drog igjennem. Efter et kort Ophold i Venedig, drog han over Verona og Bologna til Florents.

Opholdet i denne skjønne By var som et Æventyr for Freund. Gjærne vandrede han tidlig om Morgenen ud til Arnoflodens skyggefulde Bredder, idet hans Hjærte frydede sig over al den Skjønhed og Frugtbarhed, der herskede rundt omkring ham, og han glædede sig stedse over Figentræet med dets brede Krone og talrige Frugter. Naar han i fulde Drag havde indsuget Kølighed og Styrke i den friske, dugrige Morgen, gik han til de herlige Museer, ikke som til et Arbejde, men som til en Fest; og naar han saa Niobe med sine ulykkelige Børn eller den medicæiske Venus, Apollo, Faunen, Bryderne, Sliberen eller de øvrige fortrinlige Mesterværker, da var han idel Øje; og idet han fuldstændig glemte sig selv, var han aldrig færdig med at se og nyde, naar Kustoden vinkede til Bortgang. Blandt Kirkerne, hvoraf han besøgte de fleste, fængsledes han fortrinsvis af San Lorenzo, men det var mindre paa Grund af dens Arkitektur eller rige Udsmykning, men mere fordi den indeholdt Medicæernes Gravmonumenter med Michel Angelos saa mærkelige Figurer; og Beslægtetheden hos Freund med denne vidunderlige Konstnernatur kommer til Orde i følgende Ytring af ham i et længere Rejsebrev: »dér fandt jeg de fire Figurer af Michel Angelo, som ikke ere ganske færdige; de interesserede mig overordentlig, især begge de mandlige Figurer;« en Bemærkning, der til Trods for sin Korthed ikke maa anses som betydningsløs, da Freund ellers er saare karrig paa Ord, naar han omtaler det Indtryk, et Konstværk havde gjort paa ham. Heller ikke glemte han Michel Angelos Grav i Sta. Croce, dertil var hans Taknemmelighed og Beundring for stor.

Ogsaa Indtryk af en hel modsat Beskaffenhed skulde han modtage under Opholdet i den skjønne By. Da han nogle Aftener forinden sin Afrejse fra Florents kom fra sin sædvanlige Vandring ved

Arnofloden, traf han i Porten en stor Skare Mennesker i hvide Klæder med Fakler i Hænderne og strax derpaa en anden syngende Skare, der bar et med Blomsterkrandse prydet Lig. Da denne naaede den første Skare, stod den stille, og tvende haandfaste Karle tog Legemet, der var en fuldvoxen Kvindes, og lagde det i et Slags Trug, hvorover der var bredt et sort Tæppe, og som atter stod paa en Baare. Liget blev nu under Fakkelskin og klagende Sange baaret ud af Porten til en lille Kirke, hvor det modtoges med Klokkeringning. Baaren sattes paa Kirkegulvet, og en Præst foretog Begravelsesceremonien, medens de hvidklædte Mænd stode i en Kreds med deres Kjærter. Da Prædikenen var til Ende, Klagesangen forstummet og Røgelsens Duft bortdunstet, forandrede Scenen sig pludselig. Mændene skilte sig i Hast ved deres højtidelige Dragt og bleve til rigtig snavsede Arbejdskarle, der lavede sig til saa plumpt som muligt at give Jorden igjen det, som var Jordens. En af dem hentede en lang tilhuggen Gren; en Anden et Reb, hvis ene Ende slyngedes om Ligets Hals, medens den anden fastgjordes ved Benene; efter at Blomsterkrandsene vare flaaede af den Døde, slæbte de det i fint Linned indhyllede Lig ud af Truget og kastede det paa Kirkegulvet. Freund troede, at han stod blandt Røvere; han saa ingen Paarørende, ingen elsket Ven, hvis dybe Suk og Taarer kunde sige, hvor kjær og uerstattelig den Afdøde håvde været ham, ingen hvidklædte unge Piger, der skulde strø Blomster paa deres afdøde Venindes Grav. Nej, en Stenlem blev aabnet i Kirkegulvet, og af Dødens mørke Rige opsteg en kvælende Stank, der truede med Død og Fordærvelse, og Faklernes blege Skin viste igjennem Aabningen en Dynge af Lig af forskjellig Alder, forskjelligt Kjøn og forskjellig Dødsdag, saa at sorte Knogler af længst forvarede Lig laa dybest nede og mere opad halvraadne blaasorte Kroppe. De toge derpaa Grenen og stak den i Aabningen af Kirkegulvet, for at Liget kunde glide over Toppen af Dyngen, som var saa høj, at den næsten naaede op til Aabningen, og ved Hjælp af Strikken kastede de Liget op paa Kjæppen; men da det syntes uvilligt dertil, skuppede disse Tølpere det, da det laa paa Dyngen, voldsomt med Kjæppen ned ad Bakken, og det maatte tumlende søge Dybet. Ganske optaget af dette Syn havde han nærmet sig tæt til Aabningen og fik derfor et vældigt Stød af den ubehøvlede Gren, da den blev trukken ned. Freund gik, idet Lemmen blev kastet for Aabningen, og da han kom til Byens Port, var den lukket. Her var gode Raad dyre; Alting var taust, og Ingen nærmede sig Byen mere, skjøndt Klokken ikke var meget over ni.

Passet havde han ikke hos sig, det var paa Politikammeret, og han fandt det altsaa fornuftigst at liste sig saa stille som muligt hen til de Steder, der vare Maalet for de kjære Aftenvandringer, og dér, hvor Arnoflodens sagte Rislen lyder, udsøgte han sig et ensomt Sted i Skoven og overlod sig til det, som hans overspændte Fantasi havde at opvarte ham med. Denne havde Intet at byde ham, som var lystigt eller muntert, ja ikke en Gang venligt, men den førte ham altid tilbage til den uhyggelige Begravelse. Næppe var ét Skrækkebillede opstillet, før han atter kastede det over Ende og bad om et nyt, behageligere Billede. Heller ikke det var bedre, og det fik samme Skæbne. Idelig og idelig plaget med disse uhyggelige Syner tabte han omsider Taalmodigheden og gav Fantasien Tøjlen: »Gaa og stil op det Sorteste, Du kan og vil, men vid, at Du formaar ikke at bringe mig ud af Fatning. Du bringer mig ikke til at skjælve. Lad kun dine Røvere trine frem af Skovens mørke Huler, lad kun, naar jeg uforsigtigen slumrer, det hvislende Kryb bringe mig Fordærv, eller før mig til Kirkegulvets fæle Syn igjen!« Og atter slæbte Fantasien ham til Dødens klamme, mørke Rige og lod det, som han forhen kun svagt saa i Aabningen i Kirkegulvet, fremstille sig i hele sit gruopvækkende Omfang. I den ene Ende sad paa sin Knokkelthrone Dødens kolde Engel med Timeglas og Le. I Midten laa store Dynger af Lig, og i den anden Ende modtog travle Benrade Dragere, der stønnende kom slæbende med Lig, som hang dem ned ad Ryggen; de havde Bindsler om Munden for at sikre sig imod den ulidelige Stank. Han paa sin stygge Throne nikkede veltilfreds over at se sit Rige formere sig, og det blege, svage Natteskin, der faldt ned gjennem Gulvet, gjorde Alt kun endnu gyseligere. Men pludselig fik Skoven Liv; bevægelige Lysgnister kredsede i større og mindre Afstande omkring ham, svævende op og ned i ensformig Langsomhed, som om de søgte Nogen — forbitret for han op og raabte: »Hvorhen fører Du mig nu, blander Du det Falske med det Sande?« Hvinende foer hans Kjæp imod nogle af de nærmeste Lys, og én af Gnisterne laa udslukket og knust i Græsset. Nu mærkede han, at det maatte være et Insekt, der ligesom St. Hansormen kunde lyse i Mørket. Han fangede ét af dem, og ved Skinnet af dette nu saa kjære, flyvende Lys saa han paa Uhret, at Midnatten var forbi. Atter hørtes Arnoflodens Rislen, hvormed Nattergalens Toner blandede sig for at forherlige den tidlige, skjønne Morgen.

Freund lagde Vejen fra Florents over det gamle, i Middelalderen saa berømte Siena, hvor han gjorde en Standsning for at se Pintu-

ricchios Malerier og den antike Gruppe, Gratierne, i Domkirken*). Opholdet var dog ikke længe; med magnetisk Kraft drog den evige Stad vor Rejsende til sig. Vejen fra Siena, der gaar igjennem én af de goldeste og uvenligste Bjærgegne i Italien med vilde, sønderrevne Klippeformer, frembyder ikke nogen synderlig Interesse, førend man kommer Rom paa to Dagsrejser nær, da bliver den smuk og afvexlende, og til Slutningen fører den ud i den store Skov paa Monte di Viterbo, som man bruger en hel Dag for at komme igjennem. Indgangen til denne havde den pavelige Regjering dekoreret paa en ildevarslende Maade. »Et Bøsseskud fra Skoven, inden jeg naaede den, vare oprejste to høje Pæle, som havde en egen Forsiring for oven, som jeg ikke før havde set. For kort Tid siden bleve i denne Skov grebne to Røvere, der led deres fortjente Straf i Rom, og Roms høje Herrer vilde ikke berøve Landet aldeles disse Prydelser og sendte til Stedet, hvor de bleve grebne, eller hvor de havde udøvet Vold, Forbrydernes Arme og Ben. Paa enhver af Pælene hang to Arme og to Ben, der af Kjedsommelighed dinglede frem og tilbage, alt som Vinden opmuntrede dem — til Skræk for Røverne og et ringe opbyggeligt Syn for de Rejsende. De havde hængt dér 8 Dage. Slige Attributer, dog ej saa friske, traf jeg sex af i de sidste to Dage, før jeg naaede Rom. Omendskjøndt jeg kjørte over to Timer om Natten i denne Skov, saa eller hørte jeg ikke det Mindste; kun hist og her en ridende Patrouille eller en Skytte, der lænede sig til sin ladte Bøsse paa Vejen for at sikre den; eller ogsaa en godt eskorteret Vogn med lænkede Fanger. Alt dette gav Landskabet en ganske egen Interesse.«

Nu stod Freund da ved sine brændende Ønskers Maal, og vi nærme os Slutningen paa det store Brev, der ligger til Grund for denne Skildring af hans Rejse, og som slutter saa skjønt med følgende inderlige Bøn: »Hertil kom jeg da. Lad os bestige hin Høj; derfra kunne vi overskue Rom og se Solen gaa ned over det. Snart vil den jo komme frem igjen i Østen og oplyse det for mig, at jeg kan lære at kjende det. O! at dog ogsaa jeg maatte blive oplyst her om det, jeg ikke véd, og at det Uvidenheds Mørke, som omgiver mig, dog vilde fly for den kommende Dag. Trolig skal jeg stræbe og anvende mine Kræfter til at komme Konstens høje og uopnaaelige Maal saa nær som muligt.«

---

*) Nu i Museet.

Drag hen, hvor Skjønheds Genier dig vinke,
Hvor Landet, det forjættede, dig smiler,
Hvor Konstens Sfinx paa Oldtidsrester hviler
Og højt Udødeligheds Stjerner blinker.

Forgjæves skal ej Genier dig vinke:
Med Kjærlighed du efter Palmen iler —
Den gaadefulde Sphinx dig venlig smiler,
Og ej forgjæves hine Stjerner blinke.

Bevar Klenodet, som du rent medbringer,
Den Kjærlighed, som from og hellig luer
For Guddomsglimtene i Konstens Rige!

Og du skal skue det Guddommelige,
Forherliget i Konstens Tempelbuer,
Og Herrens Aand skal laane Sjælen Vinger.

Da Freund brød op fra Danmark for at drage Syd paa, lød dette Digt, som hans elskelige Ven Ingemann havde skrevet til ham, i hans Øren, og næppe er en Konstner nogen Sinde rullet ind over Tiberbroen med et Pas, der paa en skjønnere Maade gav ham Adkomst til at færdes i alle Delene af det vidtudstrakte og mangfoldige Rige, hvor Konstens Genius hersker med en Magt, der er større end de gamle Cæsarers; og at opnaa Borgerretten i dette aandelige Rige var den Gang, som nu, Gjenstanden for saa mange Mænds Bestræbelser, ligesom Beboerne af de fjærneste Provindser i gamle Dage tragtede efter at blive romerske Borgere. Thi den dybe, alvorlige Tone, der hviler over Koliseets brustne Sten, udøver en lige saa stærk Tillokkelse paa det moderne Øje, som den rige Arkitekturs Guld paa Barbarerne, og Farvernes harmoniske Glands, der lyser fra Sixtinas eller Stanzernes Vægge, har en endnu større Tiltrækningskraft paa os end Kejserpaladsernes sammendyngede Pragt af Østens Perler og Ædelstene paa vore vilde Forfædre.

Freund havde ogsaa alle Betingelser for at kunne høste Gavn af et Ophold i den By, hvorfra saa mange mægtige Impulser ere gaaede ud over Verden, og som endnu til Trods for alle de Ødelæggelser, der have ramt den ved Menneskets og især ved Naturens Haand, bærer saa mærkelige Vidnesbyrd derom, Vidnesbyrd, der ved et nærmere Bekjendtskab synes at indeholde en uendelig Rigdom. Han var jo ikke alene udstyret med en »Kjærlighed, som from og hellig luer for Guddomsglimtene i Konstens Rige«, men han havde ogsaa en Iver og Styrke i sin Sjæl, der under Aandens alvorlige Arbejde

kunde give denne Kjærlighed et virkelig fyldigt Indhold. Vi saa, at hans Begejstring for den antike Konst, som i Kjøbenhavn havde været hans kjæreste Studie, drev ham til at gjøre Bekjendtskab med de Folk, af hvis Skjød den var udsprungen; og de skjønne Billeder, hvormed Digterne havde fyldt hans Sjæl, og den ejendommelige Retning, Historieskriverne havde givet hans Tankeliv, gjorde, at han dog ikke var hel fremmed for den Tale, Statuerne i Vatikanet førte, lige saa lidt som hans Fantasi var helt ud af Stand til at føre ham ind i det brogede Liv, der bevægede sig indenfor det gamle Forums snævre Grændser. Men naturligvis gik det alligevel Freund, skjøndt han havde saa Meget in mente fra de gamle Forfattere, ikke anderledes, end det er gaaet alle Andre, som, udstyrede med Begavelse og Kundskab, ere ilede til Rom for at blive indviede i Verdensstadens Mysterier. Disse vedbleve længe at være Mysterier, og der krævedes ligesom i Eleusis de omhyggeligste og nøjagtigste Forberedelser, for at endelig det Slør skulde falde, der forhindrede selv de mest Skarpseende fra at faa fat i Mere end de almindeligste Konturer, der gjorde, at selv Goethe, denne overlegne, klartseende Aand, der havde et næsten antikt Præg, kort efter sin Ankomst til Rom udtalte som et gaadefuldt Orakel: »Alt er, som jeg har tænkt mig det, og Alt er nyt.« Og hvorledes gik det nu Høyen, der maaske af alle Forskere har havt den største Begavelse baade til at omfatte hele Konstens overvældende Stofmasse og til at efterspore dens fineste Detail, og hvis Evne til at føle for og forstaa hver en Tids forskjellige Konstytringer var overordentlig! Vankede han ikke i Dage omkring i Rom, uden at Noget egentlig gjorde Indtryk paa ham med Undtagelse af, hvad der som St. Peter og Koliseet kunde imponere ham ved den materielle Storhed? Og følte han sig ikke afmægtig og usikker lige over for de antike Statuer, saa at han kunde sige, at han maaske aldrig vilde komme til at fatte Konsten, i hvor højt han end elskede den? For at forklare dette Fænomen maa man vist fæste Blikket paa to Ting. For det Første derpaa, at medens andet Steds det Betydningsfulde maa opsøges, bliver man her overvældet deraf; og det ikke mindst fordi det er de mest forskjelligartede Tidsrum i Menneskets Kultur, der her ere repræsenterede; og denne Side var det vist især, hvoraf Goethe følte sig besværet, han, der fremfor Alt stræbte efter Maadehold og Harmoni. Og dernæst maa man huske paa, at saa godt som alle disse Levninger ere ødelagte og forstyrrede i en forfærdelig Grad, idet Badene ere forvandlede til Kirker, Templerne til Doganer o. s. fr., Noget, der i høj Grad maatte

støde Høyens fine Sands, og som det næppe har været saa ganske let for ham at overse. Gik det saaledes disse og mange andre Mænd med en mere skoleret Dannelse, kan man saa meget mindre undre sig over, at Freund brugte Tid, inden han blev ret fortrolig med Alt, hvad der aabenbarede sig for ham paa dette vidunderlige Sted. Det første Aar, som hengled, efter at han i 1818 var dragen ind over Ponte molle, betragtede han nærmest som en Tid, han maatte have til at orientere sig i, og han hengav sig derfor uden Fordom og uden at stille Fordringer til sig selv, som han ikke ret kunde opfylde, til ret at se og nyde med et barnligt Sind og Hjærte. Det var dog ikke alene Konsten, han saaledes hengav sig til, men i det Mindste i Begyndelsen lige saa meget Naturen, og han var lykkelig over at mærke, at dens store Bog Dag før Dag aabnedes mere og mere for ham, og at det var langt lettere for ham her at forstaa dens Bogstaver, der var anderledes og tydeligere end i Norden: dér anede han næppe, hvad han her fattede tydelig og klart. Men han saa nu ogsaa vemodigen tilbage paa den svundne Tid, fordi han havde maattet gjøre en saa lang Omvej for at komme til det Punkt, hvorhen en meget kortere Vej havde kunnet føre ham, og han fortvivlede næsten ved Tanken om at maatte begynde saa godt som fra Ny af igjen — og søge at glemme, hvad han aldrig burde have vidst. Naar disse besværlige Tanker paatrængte sig ham, kunde han for Resten have ladet Goethe trøste sig; thi det var ikke gaaet denne et Haar bedre; han siger udtrykkelig i sin italienske Rejse: »Vel tænkte jeg, at jeg vilde komme til at lære noget Rigtigt her, men at jeg maatte gaa saa langt tilbage i Skolen igjen, at jeg maatte glemme saa Meget, ja ligefrem lære saa Meget helt om paa Ny, det tænkte jeg ikke.«

Der gaves ogsaa Øjeblikke, i hvilke Freund havde en Fornemmelse af, at hele den Tid, han havde været i Rom, var gleden forbi ham som i Drømme; men det var ikke rolige Drømmebilleder, der havde afspejlet sig i hans Sjæl, det var snarere urolige Syner, der forfulgte ham, og dog vilde han ikke ønske denne Uro borte; thi det vilde være et Tegn paa, at den Higen og Stræben, hvormed han hidindtil havde søgt at naa sit Maal, var forsvunden. Men naar hans Tankers Gang var mere jævn, og han i saadanne Øjeblikke overskuede den forløbne Tid, da maatte han dog tilstaa, at den var gaaet godt for ham, skjøndt det, han havde frembragt, ikke var Synderligt. Det blot at have begyndt, syntes ham da meget, og at være kommen saa vidt, at hans Øje roligere kunde møde alt det Skjønne og Her-

lige, der i saa mangfoldige Skikkelser omgav ham, syntes ham et ikke ringe Resultat. Det var det ikke heller, naar man husker paa Rom, dette største, mægtigste Museum, Verden kjender for Konsten, lige fra Republikens Dage og til den nyeste Tid, og det et Museum, hvor de enkelte Værker endnu findes i de samme gamle Omgivelser af den evige Natur, endnu ses under den samme straalende Himmels Farvespil, indfattet af de bugtende Bjærglinjers Ramme. Men ikke alene Konsten i dens dybeste Forfald som i dens højeste Blomstring kan forfølges her, men ogsaa Historien har efterladt sine dybe Mærker paa dette Sted.

Medens Freund endnu var i Kjøbenhavn, lovede man sig allerede Meget af hans Begavelse som Konstner. Alle, som vare komne i Berøring med ham, nærede de bedste Tanker om ham og gjorde sig Umage for at bane ham Vejen til Rom. Der hersker en sjælden Enstemmighed i de forskjellige Skrivelser, som meldte hans Ankomst forud eller skulde anbefale ham til Thorvaldsen, der jo var den, som var kaldet til nærmest at tage sig af ham. Ja, selv Etatsraad Hansen stemmer i med i det almindelige Kor, idet han i et Brev af 20de Juni 1818 skriver til Thorvaldsen: »Vores Freund anbefaler jeg Dem; jeg tvivler ikke paa, at han vil stræbe efter at fortjene Deres Yndest«. Prinds Christian, der jo i Kjøbenhavn havde støttet Freund ved forskjellige Lejligheder, henleder indtrængende i et Brev af 7de April 1818 Thorvaldsens Opmærksomhed paa »denne unge, talentfulde Mand«, som Akademiet under hans Vejledning haabede én Gang at se som en duelig Konstner. Og Thorvaldsens Ven, Baron Schubart, der følte varmt for Freund, kunde berolige Prindsen i saa Henseende, idet han i et Brev endnu fra samme Aar forsikrer, »at Freund vil hos Thorvaldsen finde al den Bistand, som han ønsker, og hans Beskedenhed, som forener Følelsen af Ærbødighed med den Beundring, som han har fattet for sin Mester lige fra det første Øjeblik, han gjorde hans Bekjendtskab, kan være Akademiet en Borgen for, at han hver Dag vil gaa fremad.« Mellem de Breve til Thorvaldsen, som Freund bragte med fra gode Venner, fandtes tillige ét fra Brøndsted, der blandt Andet ogsaa skriver: »Freund brænder af Længsel efter at se dine Arbejder til Gavns og lære Dig personlig at kjende. Du kan have den største Indflydelse paa ham, og han vil vist bestræbe sig for at vise sig din Godhed og Tillid værdig.« Det var en smuk Udtalelse, som Freund godt kunde have underskrevet som sit Program; thi Ingen har med mere Uegennyttighed og mere Offerberedvillighed viet den store Mester sine bedste Kræfter.

Det er utvivlsomt, at det Indtryk, som Thorvaldsens Arbejder tidlig havde gjort paa Freund, for hvem de store antike Forbilleder, der vare gjenfødte i Thorvaldsens Værker, stode saa umaadelig højt, maatte lade ham betragte dennes Værksted som én af Roms ypperste Herligheder. Freunds uimodstaaelige Kjærlighed til Antiken var ogsaa et Baand, der stærkt maatte knytte ham til den moderne Konstner, der mest af alle havde forstaaet at tolke den græske Konst i den rette Aand og i den fulde Sandhed. Og naar han derfor havde tænkt paa Rom som det sande Hjem for Konstneren i Almindelighed, havde det vistnok altid staaet for ham, som om specielt igjen Thorvaldsens Værksted var det egentlige Hjem for ham, at hans egne Arbejder ikkun ret vilde kunne trives ved Skinnet af Thorvaldsens Genius. Derfor glædede han sig ogsaa mere over den Modtagelse, han fik af Thorvaldsen, end over al den øvrige Venlighed, der vistes ham fra de talrige Landsmænds Side, som den Gang vare i Rom. Thorvaldsen aabnede nemlig strax sine Værksteder for ham, gjorde ham bekjendt med sine rige Samlinger og indrømmede ham Plads til at bo hos sig, naar der blev et Værelse ledigt. Indtil det Tidspunkt, i December Maaned, da Baron Schubart, som havde været Thorvaldsens Gjæst, forlod ham, boede Freund hos Historiemaler Lund. Han er den af vore Malere, som har staaet hin Retning nærmest, der i Tydskland repræsenteredes af Overbeck, Veith o. A.; men da han havde mindre Følelse end disse, saa bevarede denne Mangel ham ogsaa for at forfalde til de sentimentale Udskejelser, hvortil Tydskerne hengave sig. En videre Betydning havde dette Samliv mellem Freund og Lund næppe — deres Konstretninger vare saa forskjellige.

Det Hus, hvori Freund boede i den første Tid af sit Ophold i Rom, havde en meget heldig Beliggenhed, og fra sit Vindue kunde han se hen over en stor Del af Byen, over Palatinerbjærget med Kejserpaladserne og helt ud over Koliseets brune Masser i Dalen, en Udsigt, man ofte kunde fristes til at dvæle ved. Det laa imidlertid ikke i Freunds Natur længe at hengive sig til kontemplative Betragtninger, han følte Trang til at arbejde, men da det korte Bekjendtskab, han havde gjort med denne Mængde herlige Konstværker, havde vist ham, at han behøvede Tid til at lære dem rigtig at kjende og til at blive opmærksom paa sig selv og sin Opfattelse af Konsten, saa opsatte han for Øjeblikket at tage fat paa det omfattende Hverv, der var overdraget ham i Kjøbenhavn, nemlig at modellere de 12 Apostle til Frue Kirke. Det var denne Bestilling, der skulde blive saa ominøs for Freund, og som baade ved sine direkte og indirekte

Følger skulde forbitre ham næsten hele Livet. Paa den Tid, vi her omtale, omfattede han imidlertid Bestillingen med hele den Begejstring, hans varme Konstnersjæl raadede over, til den knyttede han de stolteste Forhaabninger om en rig Fremtid, i den saa han en stor og værdig Opgave for den stærke Trang, han havde til at gaa i Dybden af de alvorligste Emner.

Jo mere ophøjet det Maal imidlertid var, som han skulde stræbe efter, desto vigtigere var det for ham ikke at skride til Paabegyndelsen, førend han havde en klar Forestilling om, hvad han egentlig vilde. Derfor tog han i Begyndelsen af Juli fat paa et Arbejde af en ganske anden Natur, hvortil Tanken var laant fra den yndige Hyrdefortælling Daphnis og Chloe, og som forestiller en ung Pige (Chloe), der giver et Lam at drikke. Freund kalder hende, følgende Tidens Lyst til at allegorisere: »Uskyldigheden, der opklækker et Lam«, hvad der undertiden har givet Anledning til at tro, at det var forskjellige Arbejder. Denne Statue fortæller klart, hvorledes Øjet er blevet opladt hos Freund ved Studiet af Livet i den antike Skulpturverden, dette Liv, der ikke tumlede sig tøjlesløst som Livet saa ofte i den nyere Tids Skulptur, men ordnedes ved bestemte Love, der dog ikke tyngede paa det som despotiske Lænker. Den unge Hyrdinde har sat sig ned paa et Klippestykke for at give sit Yndlingslam at drikke; derved er hendes Klædebon gledet ned og har dels lagt sig over Stenen, dels dækker det den nederste Del af Legemet, medens Overkroppen er helt blottet. Skjøndt hun støtter det venstre, bøjede Ben mod et Fremspring i Stenen for at faa en Modvægt imod det urolige Dyr, er der dog noget i høj Grad Frit og Utvungent i hele Figuren, og den Bevægelse, der er gaaet umiddelbart forud, synes ligesom endnu at kunne spores i den Lethed og Elasticitet, hvormed de ungdommelige Lemmer hvile paa Klippestykket, og som føles lige ud i det højre nedhængende Ben, hvis elegante Former anes under det stramme Foldeparti. Idet Chloe med den venstre Haand holder Lammets ene Forben og med den højre Skaalen, hvoraf det skal drikke, bøjer hun sig temmelig meget forover, og Hovedet hælder stærkt til Siden, medens hun med halvt aabne Læber synes helt optaget af, om Dyret ogsaa vil drikke. Derved fremkommer en jævn og mild Krumning af Overkroppens forskjellige Partier, som smukt stemmer med den bløde Bøjning af de spæde Arme. Den Indflydelse i det Hele, som hendes Stilling har paa Legemets Holdning, er med logisk Nødvendighed begrundet paa ethvert Punkt, det røber et sikkert Konstnerøje og stor Tænksomhed, og derved frem-

kommer der i alle Figurens Hovedlinjer, i deres rolige, vexlende Spil en harmonisk, vel afvejet Ligevægt, der virker i høj Grad velgjørende.

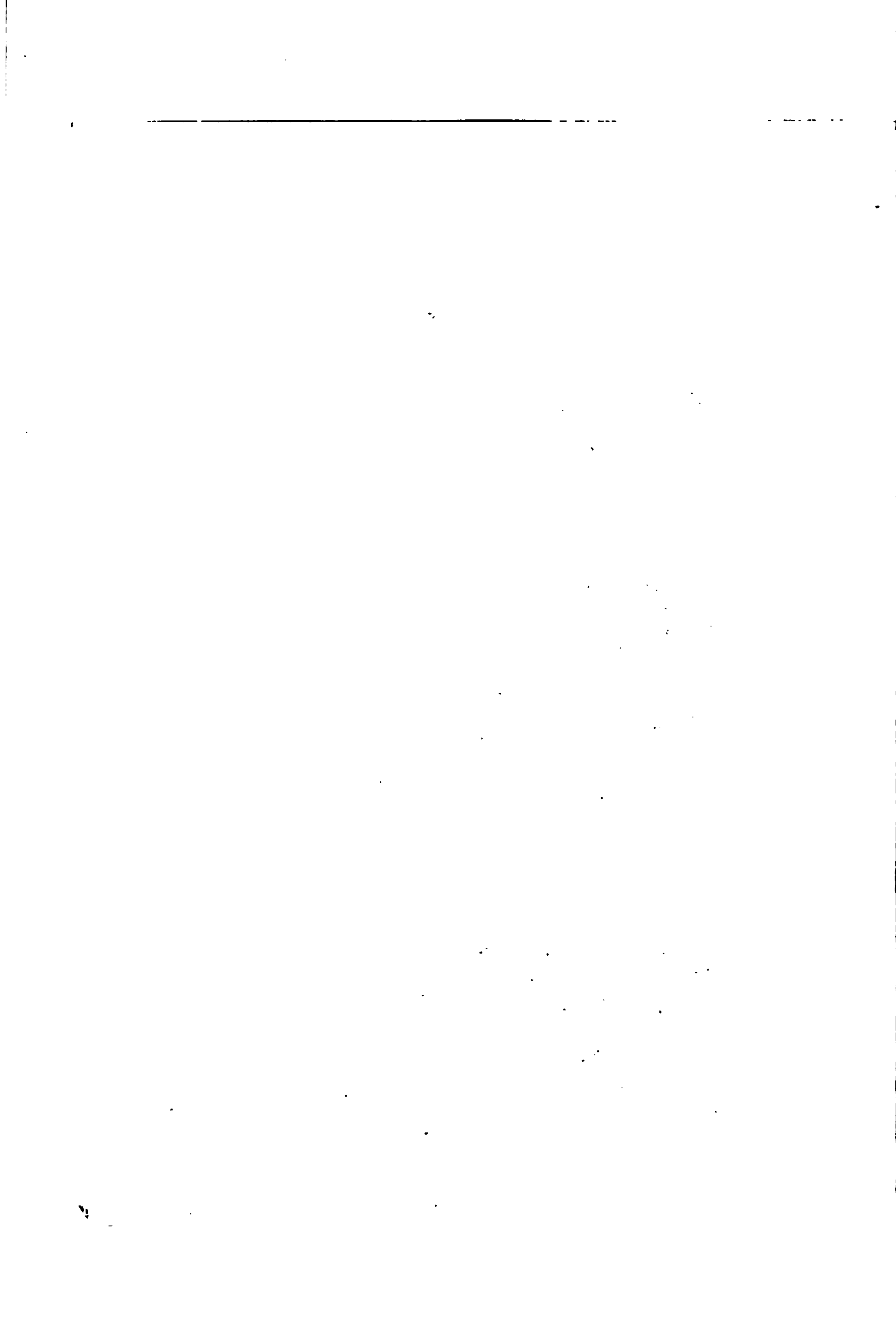
De endnu smækre, jomfruelige Lemmer ere gjorte med en fin Takt, der holder Midtvejen mellem overdreven Blødhed og for stor Tørhed; det er Stadiet, førend det kvindelige Legeme har udfoldet sig i hele sin Pragt, og man kan ligesom ane, hvorledes den Knaphed, der viser sig i Formernes-Runding, snart vil vige for den større frembrydende Fylde. Den natursande Maade, hvorpaa dette yndige Pigelegeme er givet, passer netop saa skjønt til den simple Følelse, der hviler over Figuren, og udtaler sig igjennem Alt, hvad denne lille Handling udkræver for at lægge sig for Dagen. Men det er intet moderne Liv, der afspejler sig her, det er det antike Hyrdeliv, som vi kjende fra Theokrit, set under en lidt strængere Synsvinkel, og det er grebet i et af dets uskyldigste, reneste Øjeblikke. Dog er det tillige, som om der i denne Repræsentant for dette Liv var udtalt noget Mere, noget Højere, som om man i denne Figur snarere kunde se en Slags Gudinde for Hyrdelivet. Det ligger i den vidunderlige, alvorlige Ro, der hviler over det Hele, i den nøje Iagttagelse af det Plastiske, der er i alle Enkeltheder, og vel ogsaa deri, at Hovedet er tilskaaret efter antike Mønstre og til Trods for det blide, følelsesfulde Træk om Munden er noget koldt i sin Karakter, en Kulde, der sikkert stammer fra Studiet af visse Gudehoveder. Haaret falder i enkelte, adskilte Lokker ud paa Siderne, men Bestræbelsen for at fyldestgjøre Trangen til Strænghed er bleven til Tørhed, og en vis ensformig Ubevægelighed er traadt i Stedet for den naturlige Elasticitet. Her aabenbarer sig ganske vist en Strænghed i Opfattelsen, som er i Slægt med den, der findes i den græske Konst, og som ogsaa viser sig i Lammets Skind lige indtil Gjengivelsen af de enkelte Totter, som Freund saa paa en helt anden plastisk Maade end de øvrige Billedhuggere paa den Tid og senere. Men han er gaaet for vidt. Fremhævelsen af de enkelte, skarpt begrændsede Haarlag er for ensidig, og Tætheden akcentueres for meget paa Blødhedens Bekostning, medens dog den forskjellige stridere eller bøjeligere Karakter i Haarene er iagttaget; saaledes er Silkeblødheden i Haarene, der svøbe sig om Lammets Ben, fortrinlig givet. Selv her, hvor Strængheden i Stilen er fastholdt indtil Stilisering, har samtidig Realismen indsneget sig, og denne Blanding frembringer en vis Disharmoni, hvis sande Aarsag ikke strax gaar op for Betragteren. Freund var i det Hele ingenlunde utilgængelig for en mere realistisk

Chloe.

Fototypi: Pacht & Crone.

Behandling. Han ikke alene vælger Motiver, som stærkt markere det

Behandling. Han ikke alene vælger Motiver, som stærkt markere det naturlige Liv, f. Ex. naar han lader Lammet med det ene Bagben sparke i Klædebonnet og derved spile det ud, men han gjør sig ogsaa Umage for at give det Glatte og dog Bløde i Klædebonnets fine, lette Stof. I det Hele havde Freund en stor Forkjærlighed for et rigt Draperi, Noget, som allerede kunde iagttages i hans Guldmedaljestykke, hvor man næsten overvældedes af Foldernes Mængde. Her er det ikke Tilfældet, skjøndt de talrige Folders Linjer krydse sig og brydes paa den mangfoldigste og mest underholdende Maade. Hvor let er ikke Klædebonnets naturlige Fald, hvor smukt har ikke Konstneren forstaaet ved de runde, brudte og stumpvinklede Knæk og Læg i Draperiet at lade Lysets og Skyggens fine Modulation spille hen derover, saa at der fremkommer noget vist Glandsfuldt i Overfladen. Det turde maaske være, at Freunds Ejendommelighed kommer mest frem paa et saadant Punkt. Man skal sikkert vanskelig træffe en Billedhugger, der har givet et Stofs Fald paa en mere dristig pointeret Maade uden dog samtidig at gjøre Forsøg paa at give et Skin af den Virkelighed, som Marmoret aldrig kan naa.

Den unge Pige havde flettet en Rosenkrands, som hun kastede paa Jorden, da hun nu fik en ganske anderledes vigtig Dont at passe end den, at smykke sig. Her er aabenbart i Behandlingen af denne Krands lagt an paa at give en naturalistisk Ubestemthed, en vis Mangel paa Fasthed i Formen, og set i den rigtige Afstand frembringe de lette Skygger, der danne sig mellem de fyldige Blomster og Knopper, en blød Runding, der sikkert er tilstræbt af Konstneren.

Vi have dvælet temmelig længe ved denne Figur, der aabnede Freunds Konstnerbane i Rom, fordi den saa tydelig røber, i hvad Retning hans Udvikling dér gik. Ved Siden af en ren Følelse, der simpelt og skjønt kan afspejle de uskyldigste Rørelser i Menneskelivet, møder os her den Sluttethed i Linjerne og den Ligevægt i Kompositionen, som er en uafviselig Betingelse for, at en Billedhuggers Arbejde overhovedet skal kunne virke, en Betingelse, der dog saa ofte ringeagtes. Baade heri og i den Sikkerhed, hvormed Konstneren i det Hele selv i den mest energiske Behandling har vidst at holde sig indenfor den Grændse, som Hensynet til det haarde Stof nødvendigvis fordrer, se vi Indflydelsen fra Antikerne, medens der dog som omtalt paa forskjellige Punkter gjør sig en Bestræbelse gjældende for selvstændig at gaa mere ligefrem løs paa Naturen; og vi skulle se, at Freund vedbliver at tilegne sig en mere og mere sikker Udvikling i disse to Retninger, hvor Sagerne fra Parthenon og Michel

Angelos Værker staa som lysende Forbilleder for ham. Paa den Tid, Chloe fremkom, maa den ligesom nu have været temmelig enestaaende; den skiller sig fuldstændig fra Thorvaldsens Arbejder, der lige over for den have noget Overlegent, noget Helstøbt i den Maade, hvorpaa Tanken kommer til Udtalelse gjennem den ydre, harmoniske Form, medens de forskjellige Bestræbelser hos Freund ikke ret ere sammensmeltede; men der er intet Forsøg paa at tilegne sig Mesterens færdige Resultat; den er et Vidnesbyrd om en original Konstner, der ingen anden Vej kjender, end den, hans egen Natur har afstukket for ham, og man føler helt igjennem den Varme og Styrke, hvormed han har søgt at faa sin Anskuelse af Billedhuggerkonsten og dens Udtryksformer frem. Sammenligne vi derimod Chloe f. Ex. med den vakre Sandalbinderske af den for tidlig afdøde Rudolf Schadow, som udførtes Aaret i Forvejen og nu findes i Glyptotheket i München, da er der en meget stor Forskjel baade i det egentlig Plastiske og i Opfattelsen, der hos Schadow er aldeles moderne, skjøndt der dog aabenbart er tilsigtet at give et antikt Livsbillede; men det eneste Antike ved Figuren ere — Sandalerne.

Da Chloe var støbt i September Maaned, beredte Freund sig til at tage fat paa Apostlene, men da han havde gjort enkelte Skitser hertil, løselig udkastede i Ler, lod han dette Arbejde hvile lidt, fordi han ikke syntes, han længere turde forsømme at forskaffe sig den fornødne Øvelse i at bearbejde Marmoret, hvilken han lige saa lidt som Thorvaldsen havde faaet i Kjøbenhavn; »thi,« siger han, »at opsætte eller tilsidesætte Noget, som man bør vide, er jo en Fejl.« Derfor modellerede han tvende Byster af sine gode Venner, C. A. Jensen og Ingemann, og da de vare afstøbte, lagde han strax Haand paa Udførelsen i Marmor; men ogsaa hermed gik han anderledes til Værks end Andre. Da han vilde lære at gjøre Alt fra Grunden af, begyndte han helt forfra og uden at søge Nogens Hjælp, for at ingen af Haandgrebene skulde blive skjulte for ham. Theorien, der var nødvendig for at søge de Punkter i Marmoret, som man selv angiver i Modellen, havde han ved Geometriens Hjælp fuldstændig sat sig ind i, førend han skred til Arbejdet, og var paa den Maade lige saa vidt som Andre, der ved Vane og Øvelse havde opnaaet den fornødne Sikkerhed. Derfor skred han ogsaa ganske rolig og tillidsfuld til Værket, og med sin vante Ihærdighed, der ikke kjendte uoverstigelige Vanskeligheder, lykkedes hans Foretagende ham ogsaa, skjøndt han af de andre routinerede Arbejderes Skuldertræk og Smil kunde slutte sig til, at han mangen Gang i Førstningen havde baaret

sig bagvendt ad, førend han fik Hænderne til at gjøre, som han vilde. Han havde da ogsaa den Tilfredsstillelse, at Thorvaldsen, da den sidste af Bysterne, Ingemann, var færdig, erklærede, at den var saa vel udført, at hans egne Byster, som Arbejderne i Værkstedet havde gjort, saa ud ved Siden af denne Byste, som om en Stenhugger og ingen Billedhugger havde hugget dem, »de saa ud, som om de vare gjorte med Jernet, Freunds derimod med Hjernen«. Det var ikke blot med Udførelsen*) alene, at Thorvaldsen var saa vel tilfreds, han roste ogsaa meget begge Arbejder i det Hele, og medens Freund arbejdede paa Modellen til Ingemann, tog Thorvaldsen undertiden selv fat af Venskab for Digteren, som Freund i sin Beskedenhed mente, skjøndt det dog maaske snarere var Interesse for selve Arbejdet, der gjorde, at han ikke kunde lade være at tage Del med i Modelleringen, medens Freund med bøjet Hoved fandt sig rolig og taalmodig i dette Overgreb fra sin store, beundrede Lærers Side.

I Jensens Byste er Freund gaaet Hovedets Benbygning saa nær paa Klingen som muligt, og i den Skarphed, hvormed enhver Enkelthed føles under det tynde Kjødlag, synes han at have havt Thorvaldsens fortrinlige Byste af A. P. Bernstorff til Mønster. Man kan godt forstaa, at den, der for første Gang udfører et Marmorarbejde, netop maa lægge Vægt paa Fastheden, paa Nøjagtigheden i Formen; men mærkeligere er den store Sikkerhed, hvormed Alt er udført, og det hvad enten f. Ex. Ørets Brusk eller den formløse Overlæbe skal karakteriseres. Det er ogsaa forbausende, hvor hurtig Freund har opnaaet den tekniske Færdighed, der gjør, at han kan løsne Haaret helt ud fra Halsen og lade tvende Lokker, der hvile paa Skuldrene, sno sig aldeles uden Berøring om hinanden. Ellers lader Konstneren ofte her som i Ingemanns Byste smaa Forbindelsesled af Marmor blive tilbage mellem de enkelte Dele, dels for paa Distance at frembringe en mere realistisk Illusion og dels for at vise sin sikre Haand. Baade her og især i Ingemanns Haar har han brugt Boret stærkt for at faa de fyldige bølgende Haarpartier til at vise sig med naturlig Lethed, men det er dog et Spørgsmaal, om her ikke er gjort for Meget af det, saaledes at den interessante Behandlingsmaade næsten er det mest Fængslende ved dette Punkt af Arbejdet.

---

*) Om denne skriver Freund til Ingemann: »Du maa dog ikke tro, at den er sleben og poleret, som man almindelig forstaar ved en god Udførelse. Nej, Du kan se, naar Du ret nøje ser til, hvert Mejselhug, hvert Raspestrøg.« Og denne friske Behandlingsmaade har sikkert ogsaa sin Del i det ejendommelige Liv, der strømmer ud fra Overfladen.

Begge disse Byster ere i deres forskjellige Ejendommeligheder overmaade lærerige og ere hinanden jævnbyrdige i den ypperlige aandelige Opfattelse; men det mest Vidunderlige ved Ingemanns Byste, og som vist netop har givet Anledning til Thorvaldsens Ytring, er det Liv, der gjennemtrænger den paa en ganske usædvanlig Maade. Det er et solklart, momentant Liv, der ligesom udstrømmer fra den ungdomsfriske Sjæl, idet det lyser ud af Øjnene og føles igjennem Ansigtets bløde Muskelpartier, der synes at bæve under Blodets sagte Gang. Men desuden er det lykkedes Konstneren her at frembringe en Virkning, hvorom saa mange Billedhuggere have drømt, for hvem Marmorets haarde Stof har været en Lænke, de saa gjerne vilde sprænge. Medens Thorvaldsen og andre Konstnere paa Grund af den Maade, hvorpaa den aandelige Personlighed, Karakteren, dominerer, lader En glemme Marmorets faste Grændser, der ligesom besejres af det sjælelige Udtryk, saa er det her, som om Freunds Mejsel tildelte Stenen et virkeligt Liv, som om man følte Marmoret ikke blødgjort som Vox, men ligefrem sat i den naturlige skiftende Bevægelse, der afhænger af Sjælens indre Rørelser, og som gjør, at legemlige Former i Virkeligheden ikke blive en Skranke for det indre Liv, men et Spejl, hvorfra dette tilbagestraaler paa en forklaret Maade. Hvor ofte man endog betragter dette Hoved, og hvor fortrolig man end er med dets mærkelige Udtryksfuldhed, bliver man dog mangen Gang, naar Øjet tankeløst strejfer det, overrasket paa den mest slaaende Maade af den Bevægelighed, der kan gjennemtrænge Overfladen; det er, som om det fyldige Parti over Øjet trak sig lidt op, som om Næseborene syntes at udvide sig, som om de vidunderlig formede Læber svagt dirrede og det bevingede Ord i næste Øjeblik skulde flyve ud fra sit skjønne Fængsel. Man mindes Sagnet om Pygmalions Statue og fristes til at gjentage Michel Angelos Udbrud foran Danatellos Statue i Or San Michele: »Markus, Markus, hvorfor taler Du ikke?« Dette Indtryk forhøjes endnu mere ved Hovedets lette Drejning til Højre, der føles helt ned i Halsmusklernes Spil; og der er en saadan Samvirken mellem det næsten pludselig frembrydende Liv, der synes at tvinge Hovedet til Side, og den tilsvarende, skjønt akcentuerede Spænding i Halsens enkelte Partier, saa at det er, som om Bevægelsen foregik under Ens Øjne. Hvor nøje man end tror at kjende dette Fænomen, bilder man sig dog ind — saa sikkert gribe de enkelte Bevægelsesmomenter ind i hinanden —, at Drejningen af Hovedet ikke altid er den samme. Der er i den aldrig hvilende Bevægelighed,

B. S. Ingemann.

Fototypi. Pacht & Crone.

Fototypi · Pacht & Crone.

der er udsprungen af Konstnerens energiske Skaberevne, noget vist Trolddomsagtigt, som evig skuffer og forvirrer den rolige Dømmekraft.

I December 1818 blev der altsaa Plads hos Thorvaldsen, og Freund havde den Glæde at kunne flytte ind til ham, saa han var i umiddelbar Nærhed af hans Værksted med dets rige Indhold, hvor han kunde følge hele Udviklingen af Arbejderne lige fra den første Undfangelse til den sidste Glatning af Marmoret, og den stadige personlige Omgang med den store Konstfælle kunde ikke Andet end være i høj Grad frugtbringende for Freund. Det stod ham frit for at benytte sig af hans Konstsamlinger, som om de vare hans egne, og han kunde, naar det skulde være, spørge Thorvaldsens Erfaring til Raads ved Udførelsen af Konsten. »Thorvaldsens Godhed og Velvillighed,« skriver han, »letter mig særdeles meget mine Studier, og han er saa godmodig at gjøre mig opmærksom paa mine Fejl.« I dette nøje Samliv lagdes Grunden til Venskabs- og Erkjendtligheds-forhold mellem disse to Mænd, der nok kunde svækkes, men egentlig aldrig nogen Sinde brydes. Thorvaldsen kunde ikke have fundet en mere paalidelig og uegennyttig Støtte end Freund, der paa sin Side ikke betragtede det som Offer, naar han i høj Grad anvendte Tid og Kræfter paa at staa Thorvaldsen bi og værne om hans Arbejder — det var Noget, fandt han, der simpelt væk skyldtes en saadan Konstner.

Paa den anden Side maatte det stadige Samliv med Thorvaldsen stundom have en nedslaaende Indflydelse paa Freund og gjøre ham mismodig. Er man nemlig saa heldig at staa en af disse Geniusser nær, der i faa Decennier kunne føre Menneskeaandens Udvikling med Kæmpeskridt fremad, kan det ikke være andet end meget rimeligt, at man under Indtrykket af et saadant Menneskes Magt til at afsløre nye, skjønne Sider indenfor Jordelivets Grændser ogsaa selv kommer i heftig Bevægelse og i Beundringen af, hvad den store Konstner, Digter eller Videnskabsmand formaar, føler en levende Attraa efter at gaa i de frisktraadte Fodspor, der føre ind i hidtil ukjendte Egne. Men jo dybere man trænger ind i de vidunderlige Resultater, der skyldes en saadan Mands sjældne Begavelse, og jo bedre man er i Stand til at vurdere de Fremskridt, der ere gjorte, jo mere levende vil man ogsaa føle Afstanden mellem sine egne Kræfter og hint Menneskes, som synes at være næsten overnaturlige. Man faar en stærkere Følelse af alt det Mangelfulde, der kan være ved Ens egne Bestræbelser. Tvivl og Anfægtelser indfinde sig, og Mismod sniger sig ind i det forhen saa frejdige Sind. Er man nu endelig, som

Freund var det, af Naturen udrustet med en stærk Iagttagelsesevne, der skærpedes yderligere, naar den rettedes imod ham selv, saaledes at han kunde føre nøjagtig Bog over alle Deficits, da vil man vel kunne forstaa, at han, der ellers var vant til at stride saa mangen en haard Dyst med de Besværligheder, der fandtes paa hans Vej, nu kunde være fristet til med Fortvivlelse at lade Værget falde og at nøjes med at lade sit beundrende Blik følge den mægtige Hero paa hans sejrrige Bane.

Naar vi tænke paa den glimrende Række af Statuer, der stod i Thorvaldsens Studier, da Freund kom til Rom, var det ikke saa underligt, at han kunde føle sig blændet. Thorvaldsen stod nu paa Højden af konstnerisk Fuldendthed. Styrken f. Ex. i Jasons mægtige Legeme eller den kraftige Fasthed hos Adonis, der maaske paa en noget for selvstændig Maade paatrængte sig Betragteren, var ingenlunde forsvunden af de senere Statuer, saaledes som i Canovas Arbejder; men disse Egenskaber vare ved Konstnerens nu saa sikre, lette Haand bragte til at spille den Rolle i Statuernes plastiske Liv, som der tilkom dem, og det uden at ofre Noget af Følelsens naturlige Varme eller Tankens Kraft. Dér var Hebe i sin rolige, jomfruelige Højhed, iført det simple doriske Klædebon, dér var Dandserinden med det skjønt bevægede Legeme, hvorigjennem man føler Tonernes Rhytme; dér var Haabet i al sin strænge og dog saa yndige Festlighed, og dér var Hyrdedrengen, hvor det er, som om Legemet ikke mere staar under den drømmende Sjæls Herredømme. Men fremfor alle disse Statuer var der endelig Argosdræberen, der i Leret modtog Freund ved hans første Indtrædelse i Thorvaldsens Atelier; denne vidunderlige Figur, i hvilken den moderne Billedhuggerkonst med Hensyn til en fuldstændig Harmoni mellem det indre sjælelige Liv og de ydre Formers og Linjers Spil maaske fejrer sin største Triumf, her hvor der i en enkelt Situation saa at sige er givet en hel Række. Naar vi desuden mindes, hvad Thorvaldsen havde udført i Relieffet, denne Konstform, hvori selv Canovas varmeste Beundrere indrømme, at Thorvaldsen uomtvistelig stod som den Største; naar vi tænke paa Hektors Afsked, Vulkans Værksted, Natten og Dagen, for ikke at tale om Alexandertoget, Værker, hvor den samme Karakter aabenbaredes igjennem en Mangfoldighed af Nuancer, kunne vi forstaa, at Freund maatte føle sig overvældet. Dog var det næppe saa meget den store Rigdom, der her udfoldedes, som gjorde, at han selv forekom sig saa fattig, naar han stod lige over for disse Vidner om, hvor højt en Konstens Genius kan svinge sig, men snarere den Ro og

Klarhed, hvormed den aldrig famlende Haand havde dannet disse Værker, hvori den skjønne Form synes skabt samtidig med Undfangelsen af den geniale Tanke, hvor Tanke og Form synes sammensmeltet til Et, saa at der næppe siden den antike Konsts Dage er bleven set plastiske Arbejder med en saadan Ligevægt i de forskjellige Partier, med en saadan Alt beherskende Totalvirkning. Derfor maatte Freund, som netop havde en saa fin Sands for den Aand, der burde gjennemtrænge et Konstværk, og for hvem den gamle Konst stod som den største Læremester, fordi ingen anden Tid havde løst sin Opgave som den, paa den ene Side beundre, hvad Thorvaldsen havde opnaaet uden slavisk at kopiere den; men paa den anden Side kunde han ikke Andet end føle, at dette herlige Resultat skyldtes en guddommelig Naadegave, der var falden i en enkelt Dødeligs Lod, og som ingen Anden ustraffet kunde forsøge paa at tilegne sig ved Efterligning. Lige over for disse fuldbaarne Værker maatte Freunds egne Arbejder forekomme ham som Misfostre, tilmed da han jo i Virkeligheden endnu befandt sig i en Gjæringsperiode med alle dens Mangler og Uklarheder; han kjendte nok det Maal, han vilde naa, men han savnede endnu den Uddannelse, der skulde føre ham derhen. »Jeg er og var endnu mere raa som Konstner,« skriver han 1820 til Ingemann, »lig en Sten med skarpe og hvasse Kanter. Klogeligen bragte jeg denne Sten til Thorvaldsens store Værksted for at blødgjøre den, saa meget som behøvedes, og saa længe man arbejder paa at borttage Kanterne og Udvæxterne af denne Sten uden at røre ved Kjærnen, bliver den, hvor den er, og lader sig ikke bringe derfra.« Hans hele Udviklingsperiode havde jo været saa uregelmæssig, og den bedste og meste Tid var ofret paa anden Beskæftigelse end Billedhuggerkonsten; i Kjøbenhavn havde der Ingen været, der ret havde kunnet tolke den for ham, og det var overladt til hans egne Kræfter at finde sig til Rette. En saadan Selvvirksomhed er naturligvis i høj Grad skikket til at bringe alt det Originale frem, der kan bo i Mennesket, og idet han fortrinsvis er henvist til sine egne Evner, maa han anspænde dem til det Yderste; vi saa jo ogsaa, hvorledes i Kjøbenhavn den ejendommelige Konstnernatur brød stærkt frem hos Freund. Men der gaar ogsaa megen Tid til Spilde med frugtesløse Forsøg, og der anvendes Kræfter paa Punkter, hvor en sagkyndig Vejleder støttet paa Erfaringen, hentet fra foregaaende Tider, kunde have sagt, at de vilde være spildte. Freund hørte desuden ikke til de Konstnere, hvis Tanker strax instinktivt saa at sige finde den tilsvarende Form,

og selv om det ogsaa kunde ske for ham, tillod hans stærkt udviklede, kritiske Sands ham ikke blot at lade sig nøje med det Første det Bedste, der tilbød sig. Han hørte ikke til de Naturer, der kunne slaa sig til Ro ved et taaleligt vundet Udbytte, hvis mulige Tarvelighed kan opvejes ved den ringe Anstrængelse, det har kostet at naa det; han higede derimod altid efter at naa saa nær som muligt op til den Fuldendthed, hans indre Øje viste ham, og hans stærke Vilje koncentrerede alle hans Evner paa dette Formaal. Da han derfor kom til Rom, til de herlige Antiker, der i hans tidligere Tid havde staaet som lysende Forbilleder for ham, og da han, ved at færdes mellem Thorvaldsens Arbejder, blev ret fortrolig med dem, da følte han, at den samme Opfattelsesmaade, der havde været den antike Konstner egen, nu var gaaet i Arv i sine Hovedtræk til en moderne Konstner, der efter saa mange Hundrede Aars Forløb egentlig vilde det Samme som de, og det er rimeligt nok, at han med Forbauselse saa, at hvad han selv havde villet i sine Drømme, var bleven til Virkelighed. At da i Førstningen en Følelse af Forsagthed, af Mismod har lammet hans Vilje og sløvet hans Tanke, kan vær forklarligt nok; men denne Tilstand varede ikke længe, han saa snart, hvad Vej han skulde slaa ind paa, og forfulgte den til Trods for alle Hindringer og Vanskeligheder. Han vilde være den store Konstner nær, der havde fundet Nøglen til den antike Skulpturs Gaade; han vilde se hans Værker blive til, han vilde følge dem fra Undfangelsesøjeblikket, til de stode fuldendte og lyste med Marmorets matte Glands; han vilde lære det Sprog, de talte, ikke for at eftersnakke det, men for bedre at finde det, hvori han bedst vilde formaa at udtrykke, hvad han selv havde Trang til at sige. Og i de ti Aar, han opholdt sig i Rom, svigtede han ikke den Opgave, han havde sat sig, lige saa lidt som hans uskrømtede Beundring for den store Konstner nogen Sinde svækkedes, og med Taalmodighed fandt han sig i Meget i Thorvaldsens Karakter, som ikke stod til at ændre, og han gik af Vejen for de Vanskeligheder, der kunde rejse sig, skjøndt en saadan Fremgangsmaade ellers var saa fremmed for hans heftig anlagte Natur.

Konsten var jo Freunds Livssag og lagde Beslag paa hans ypperste Kræfter, men alligevel forsmaaede han dog lige saa lidt i Rom som i Kjøbenhavn at berige sine Kundskaber og forøge sin Indsigt i alle Retninger. Og der var god Lejlighed dertil i Rom saavel i den første Tid, han var dér, som ogsaa senere; thi ikke ringe var det Antal af Mænd, som den Gang stævnede til Rom, for hvem

Videnskab, Konst eller Poesi var Sjælens Attraa. Dette store Tros af Lystrejsende, der nu, da den lange Rejse er forholdsvis bekvem, oversvømmer Italien uden andet Formaal end at søge et Tidsfordriv, som Hjemmet maaske ikke mere kan byde dem, dem kjendte man næppe den Gang, i hvert Fald maaske mest blandt Englænderne. Nu er der altid Overflod paa disse nydelsessyge Mennesker, der rigtignok have »panem« i en rigeligere Mængde end Almuesbefolkningen i det gamle Rom, men hvis Begjær efter »circenses« er lige saa umættelig. Uafbrudt strømme de til Rom, denne store Skueplads, hvor Scenen evig vexler og Tæppet aldrig gaar ned, ligesom det forlystelsessyge Publikum strømmede til Theatrene, for at se, hvad Cæsarerne gave til Bedste. Men hvor forskjellige de enkelte Rejsende end paa Freunds Tid kunde være, og i hvor høj Grad deres Interesser kunde divergere, droge de dog næsten alle til Italien med en mere eller mindre bestemt udpræget Opgave for Øje, og Samlivet med dem var derfor ingenlunde spildt. »En Mængde Landsmænd har været her i Vinter,« skriver Freund, »og gjort Opholdet saa særdeles interessant for os Alle. Men den Ene efter den Anden forlader nu Rom og (de) søge paa forskjellige Veje til Fædrelandet. Det er saa herligt at se den Mængde Rejsende her af forskjellige Nationer, Stand, Karakter, Ærinde, Beskæftigelse, der fornøje sig enhver paa sin Maade i den store, skjønne Have, Italien. En gaar og plukker Blomster, ordner dem og bringer disse til sit Fædreland, en Anden sammenligner den nærværende Tid med den foregaaende og klager over, at Alting er forsømt. En gaar og jamrer over den Skade, der er sket, da Cimbrer, Galler og Vandaler vare her og rodede op som Svin. En Anden finder det snurrigt, at de Fugle, som hjemme, hvor han er fra, næppe kvidre, her slaa dybt og rent og synge deres Skabers Pris og Ære Nogle mene, at Religionens Udøvelser og Ceremonier ere kun tomme Faxer her. Andre ere ikke saa følelsesløse, de finde det betydningsfuldt og rørende.« Freunds næsten sønlige Kjærlighed til Naturen som Menneskehedens store Moder og hans levende Interesse for, hvad der vedrørte selve Menneskets Udvikling og Fremgang i gamle som i nye Tider, gjorde, at han ret følte sig hjemme i denne brogede Kreds af Videnskabens Dyrkere. Han forstod at vurdere Historikeren Estrups skarpe, kritiske Sands og Lærdom, ligesaa vel som den rolige, klare Maade, hvorpaa Tankens Udvikling bevægede sig hos H. N. Clausen, og den fuldstændig smagfulde Form, hvorunder den meddeltes til Andre; han lyttede gjærne til Peder Hjorts mere filosofiske Behandling af mange Gjenstande i og udenfor Konstens

Verden, og Brøndsteds aandfulde, vækkende Belysning af saa mangt et arkæologisk Spørgsmaal havde hans fulde Sympathi. Brøndsted holdt paa sin Side blandt de yngre Konstnere, der paa den Tid vare i Rom, mest af Freund, og i 1821 skrev han om ham til Mynster: »Foruden ved flittig Stræben i Konsten udmærker Freund sig ogsaa ved en grundærlig, solid og mandig Tænkemaade og Vandel, der gjør ham elskelig for alle de Landsmænd, han omgaas, især for Thorvaldsen og mig. Vort Fædreland kan vist vente sig noget Fortrinligt af denne brave unge Mand.«

Freund var ej heller ufølsom for den Gjerning, der skulde fremdrage nye Kjendsgjerninger af Naturrigernes Skjød, og han følte sig tiltrukken lige saa meget af den stille, bramfri Maade, hvorpaa Schouw bevægede sig i de mylrende Blomsters tavse Skare, som af hans milde, elskelige Personlighed; og den norske Geolog, Professor Keyers Undersøgelser af de store Omvæltningsperioder i Jordklodens Liv fulgte han med Opmærksomhed og saa, hvorledes han i de talrige Kratere fandt rige Kilder til Kundskab. Det morede dog ogsaa Freund, at han ved Siden af sin Samling af Naturprodukter førte med sig til sit Hjem Murstensbrokker, Marmorstumper og gamle Lamper — »dette er nu for mig,« skriver han paa sin ejendommelige, aandrige Vis, »udbrændte Kratere i Menneskeslægten!« Naar vi endelig have nævnet Maleren C. A. Jensen med sit paa en Gang barnlige og exalterede Naturel, Ingemann, der den Gang var i sin overdreven romantiske Periode, saa ere alle Freunds Omgangsvenner fra denne første Tid i Rom nævnte. Jensens Opfattelse manglede ikke Liv, hans Penselføring havde noget vist Bevægeligt ved sig, som ogsaa fandtes i hans Natur, og der var en Friskhed i Farven, som ofte lod En glemme de ellers ikke uvæsentlige Mangler i Formens Fasthed og Tegningens Sikkerhed. Fra hans Ophold i Rom, som han dog snart forlod for at gaa til Florents, skrive sig to Portraiter af Freund, der vistnok kunne give en god Forestilling om det sjælfulde Liv, der talte ud af dennes klare Øje og prægede sig om Mundens bløde Former.

Blandt alle dem, der den Gang vare i Rom, har Ingemann dog været den, som Freund følte sig mest hendragen til; thi i et Brev, som Ingemann overbragte Onkelen i Kjøbenhavn, hedder det: »Hvad Ingemanns Ophold i Rom har været for mig, kan De let tænke Dem, da han af alle Landsmænd har været den, der mest kunde erstatte mig Savnet af Brødre og Venner — som ikke ere her.« Skjøndt der egentlig ikke var Noget i Freunds Natur, der gjorde ham til Romantiker, havde han dog en Fantasi, der kunde lade sig rive med

af sand Poesi, hvilke Former den endogsaa var iklædt, og han havde undertiden Trang til at hengive sig til Drømme, der kunde ligesom lade Jorden svinde for hans Blik og føre hans Sjæl langt bort til fjærne Tider, til usynlige Riger. Ingemanns elskelige Væsen, hans inderlige, kjærlige Følelser mødte ogsaa Freund med hele den Hjærtensvarme, han raadede over.*) Da Ingemann var rejst, blev der tomt omkring Freund, og han søgte at dysse sin Længsel i Søvn med Haabet om, at Vennen maaske til Efteraaret kunde komme igjen med Trækfuglenes Skare fra Norden.

Endnu førend Freund var færdig med Bysterne af Jensen og Ingemann, havde han taget fat paa Apostlene, som han ofrede sin bedste Tid paa, og han gjorde Skitserne til dem i en Femtedel af den naturlige Størrelse. I Foraaret 1819 vare de tre af dem færdige, og han arbejdede paa de andre, af hvilke der dog desværre er ligesaa lidt Spor tilbage som af Thaddæus, der udførtes i den virkelige Størrelse i Løbet af Aaret 1819; men da den i Januar 1820 stod færdig, var ogsaa den Katastrofe indtraadt, der var af en indgribende Betydning for Freunds hele kommende Liv. Med Hensyn til denne Figurs Karakter tillade vi os her at aftrykke følgende Optegnelser, der findes blandt Høyens efterladte Papirer: »Freunds Thaddæus stod i Rom i hans eget lille Atelier. Den var mere anlagt til at udføres i en simpel, men storartet Stil, end den var udført. Det var mere et Forsøg i en bestemt Retning, en egen Tone anslaaet, end det var et Konstværk, hvori Konstneren havde været i Stand til at fuldende, hvad der svævede ham for Øje. Og det var derfor hans Hensigt, naar han havde fuldført alle tolv Apostle efter de blot i Hovedmassen antydede Skitser, da at ommodellere den første, hvori han mulig ej følte sig tilfredsstillet.« **)

*) Herom taler et inderlig fortroligt Brev, som han sendte Freund fra Wien, og som findes aftrykt i Bilaget.

**) Da Freund rejste, kom Thaddæus hen i Bissens Atelier, men da Freund ikke ventede, at den skulde kunne bruges, tillod han Bissen at slaa den itu, naar han ikke længere kunde bevare den. Da nu Bissen i det lille Atelier, han havde sammen med en Anden, ogsaa maatte modtage Chloe, som Thorvaldsen strax efter Freunds Afrejse havde sat ud af sit Atelier paa Grund af, at han ej havde Plads, og det blev vanskeligt og bekosteligt gjentagne Gange at transportere Thaddæus, blev den slaaet itu. Bissen havde i Breve til Freund oftere spurgt om, hvad han skulde gjøre med den, og ladet ham vide, at han saa sig nødt til at tilintetgjøre den inden en vis Tid; men Freund taug haardnakket angaaende denne Sag. Alt, hvad der angik Bestillingen af Apostlene, berørte ham altid højst pinlig. Kort efter, at den var slaaet itu, kom der Bud efter den fra Prinds Christian.

Da man i Kjøbenhavn havde begyndt at faa Øjnene op for Thorvaldsens europæiske Betydning, gjorde man sig Umage for at bevæge ham til at aflægge et Besøg i Kjøbenhavn, men denne Bestræbelse var i lang Tid frugtesløs, og først i Efteraaret 1819 kunde Thorvaldsen løsrive sig fra sine talrige Arbejder for at drage Nord paa, og d. 3dje Oktober 1819 gjensaa han efter 23 Aars Fraværelse sin Fødeby. Ved en Række af Fester kappedes man om at hylde ham som Fyrste i Konstens Rige; men ogsaa paa en anden Maade ønskede man, at dette kjærkomne Besøg skulde mindes saaledes, at Erindringen derom kunde bringes til Efterverdenens Kundskab. Ikkun en Maaned efter Thorvaldsens Ankomst til Kjøbenhavn tog Slotsbygnings-Kommissionen Initiativet til at indlede Underhandlinger med ham om Udsmykningen af Slotskirken og Fruekirke. Man vilde, at Thorvaldsen skulde gjøre Alt; men han erklærede, at det ikke kunde ske paa anden Maade end ved at lade det udføre i Rom af Elever under hans Tilsyn, og at han i hvert Fald ikke vilde berøve Freund de Arbejder, der vare lovede ham, med mindre han fik Erstatning paa anden Maade og erklærede sig tilfreds med samme. Man gjorde sig Umage for at berolige Thorvaldsen med, at da der til Slottet skulde udføres en Mængde Grupper og Statuer, kunde Freund med Lethed blive beskæftiget, og man forsøgte desuden at faa Thorvaldsen til at tro, at Apostlene ikke bestemt vare lovede Freund. Thorvaldsen var dog ikke synderlig villig til at se Sagen paa den Maade, der var bekvemmest for Slotsbygnings-Kommissionen, og han paatog sig kun Udførelsen af Kristusfiguren, medens Spørgsmaalet om Apostlene holdtes aabent. I et Brev af 18de Februar 1820, som Thorvaldsen lod Historiemaler Høyer skrive i sit Navn til Freund for at melde denne, hvorledes Sagen med Apostlene staar, ses Thorvaldsens Stilling hertil tydelig af følgende Sted: »Med Alt dette har Thorvaldsen ikke herpaa villet give noget Svar, forinden at De har meddelt ham Deres venskabelige Formening. Thorvaldsen véd ikke at kunne handle anderledes, han udbeder sig Deres Svar og haaber, De er tilfreds med ham. For at give Dem et Bevis paa, at han med Varme har talt Deres Sag, meddeler jeg Dem herved Gjenpart af Slotsbygnings-Kommissionens Brev til Thorvaldsen, for saa vidt det angaar Dem.« Dette Blad er en Kopi af den tilsvarende Passus i Slotsbygnings-Kommissionens Skrivelse af 27de Decbr. 1819 og lyder saaledes: »Kommissionen gjør sig en Fornøjelse af at fremme Hr. Etatsraadens Ønske for vor unge Konstner Freund i Rom, at ham nemlig maatte overdrages nogle Arbejder, der kunde bære hans Navn. Disse,

formener man, kunde blive Gipsfigurer i Nicherne paa Slottets Hovedtrappe med de dertil hørende Basreliefs, til hvilken Ende jeg, Overbygnings-Direktør Hansen, vil give mig den Ære at overlevere Hr. Etatsraaden Maal af Nichernes Størrelse samt Underretning om Belysningen m. v. til Aftegning for Freund, og udbede vi os, Hr. Etatsraaden vilde behage at melde ham denne Kommissionens Beslutning.«

Freund synes lige saa lidt som Thorvaldsen at have lagt videre Vægt paa denne Kommissionens Beslutning, der dog egentlig var af den allerstørste Betydning, og som i formel Henseende maatte være forbindende for Kommissionen, da den forekommer i en Skrivelse, der er undertegnet af samtlige Medlemmer.

Heller ikke er det rimeligt, at Freund har svaret Noget paa den i Brevet indeholdte Opfordring; thi vi vide, at denne følte sig dybt saaret ved at blive berøvet en Bestilling, han betragtede som sin, og hvormed han alt havde været alvorligere sysselsat, og naar han troede sig forurettet, taug han jo helst stille og gjemte Bitterheden i sit Indre. Han havde jo de allerstrængeste Forestillinger om Sandhed og Ret, og han var vant til af sig selv at kræve Pligternes Opfyldelse til det Yderste, derfor maatte han naturligvis føle det, der skete, som en Uret, og han kunde ikke gjøre nogen Forskjel paa, om Løftet, der var givet ham i sin Tid, var skriftlig udfærdiget, som en formel Kommisssions-Skrivelse, eller blot mundtligt. Han saa i et Løfte en moralsk Forpligtelse, der for ham var ligesaa forbindende som en juridisk.

Hvorledes det egentlig har forholdt sig med Apostlenes Overdragelse til Thorvaldsen, om den første Ide hertil er udgaaet fra ham eller fra Andre, kan man vel næppe nogen Sinde komme til klar Kundskab om. Rimeligvis er den Opfattelse heraf, som Collin udvikler i et Brev til Freund, vel den, som kommer Sandheden nærmest, og baade af den Grund, og fordi det paa en smuk Maade vidner om Collins sande og varme Venskab for Freund, hensættes største Delen af samme her.

Kjøbenhavn, den 31te Oktober 1820.

Kjære Freund!

De kan være overtydet om, at jeg ofte med Bekymring har tænkt paa Dem med Hensyn til de Gjenvordigheder, der have mødt Dem i den senere Tid. Da Thorvaldsen fortalte mig, at han skulde udføre Apostlene, blev jeg stum; jeg forudsaa, hvor tung denne

Tidende vilde være for Dem, og jeg kunde ikke overtale mig til at være den Første, som meldte Dem det, hvor gjærne jeg end havde gjort det for, om muligt, at ledsage Efterretningen med nogen Trøst, og fordi en ubehagelig Efterretning, naar den meddeles med en Vennehaand, er mindre bitter; men jeg havde endnu i nogen Tid et Slags Haab om, at denne Bestemmelse kunde atter forandres, fordi man i den Tid havde adskillige Planer frem og tilbage. Fra hvem Ideen oprindeligen er kommen, véd jeg ikke. At Thorvaldsen skulde have tilbudt sig, kan jeg ikke tro, da han tidt erklærede, at han havde mere bestilt Arbejde, end han kunde faa færdig, om han end kunde arbejde endnu det Meste af en Menneskealder. Snarere skulde jeg tro, at et discursive uden nogen saadan Hensigt henkastet Ord af ham har givet Anledning dertil; dette er blevet optaget som et Tilbud, og man har da snart faaet det til et Løfte. Og naar man først havde et saadant Løfte, saa blive let gamle Løfter glemte. Thorvaldsen blev tilbedet her, fordi han var i Omgang ligesaa elskværdig som i Konsten stor. — Men skulde det ikke være tænkeligt, at han, naar han kom til Rom, frafaldt dette Forsæt? Virkelig, jeg har et Slags Haab derom, — om det er et falsk Haab, vil Tiden lære. Foruden at jeg ønsker det med Hensyn til Dem, da det for Deres og i Tiden for Fædrelandets Skyld var rigtigt, at De, medens De opholder Dem i den plastiske Konsts Hjem, tog fat paa og udførte et sammenhængende Stort, ønsker jeg det ogsaa for Kirkens Skyld, thi naar kunne vi vente at faa alle disse Prydelser til den, naar Thorvaldsen skal levere dem foruden det meget Andet, han for andre Potentater har engageret sig til? . . . .
. . . .

Deres hengivne Ven
Collin.

Rigtigheden af denne Udtalelse bestyrkes jo ogsaa ved hele Thorvaldsens Fremgangsmaade og den øjensynlige Ulyst, han i Begyndelsen nærede ved at gaa ind paa Planen. Han begyndte egentlig først at afvinde den nogen Interesse, da den havde antaget en mere omfattende Skikkelse, saaledes at Frue Kirke i sin Helhed skulde blive et Samlingssted for en Række kristelige Arbejder fra hans Haand. Af den Grund fik han ogsaa, skjøndt ikke uden Vanskelighed, Bestillingen paa Kristusstatuen i Marmor overført fra Slotskirken til Fruekirke. Slotsbygnings-Kommissionen havde nemlig den smagløse Ide at lade Fruekirke faa en Afstøbning af samme i

Gips, medens Marmorexemplaret forbeholdtes Slotskirken, for at det ikke, naar det kom til Fruekirke, skulde nøde Kommissionen til at gjøre Bestilling af Apostlene i Marmor, hvad man i hvert Fald vilde undgaa af Hensyn til Bekostningen.

Foruden Collin havde Freund en meget højtstaaende Velynder, der ofte tog sig varmt af hans Sager; det var daværende Prinds Christian af Danmark. Han var netop paa den Tid i Rom og ikke sjælden sammen med Freund, der ofte ledsagede ham og hans Gemalinde paa landlige Udflugter. Prindsen viste sig meget opmærksom imod Freund, der til Gjengjæld ofrede sig for ham paa forskjellig Maade. Han understøttede i Kjøbenhavn Freunds Ansøgning om Stipendiets Forlængelse og gjorde sig Umage for, at han kunde fortsætte Udførelsen af Apostlene, eller i alt Fald faa Erstatning for dem, ligesom han ogsaa selv opfordrede Freund til at modellere Eurydice om igjen og lovede ham Bestilling paa samme i Marmor, for at han kunde uddanne sig som Marmorarbejder. Desuden knyttedes de ogsaa nøjere sammen paa Grund af de fælles Interesser for de antike Monumenter i enhver Retning; navnlig vare de begge — om end efter forskjellig Maalestok — ivrige Samlere af gamle Mønter. Tre Gange om Ugen, fortæller Freund, gik de sammen omkring i Rom for at betragte Ruinerne og lære dem nøjere at kjende, idet de hørte paa en romersk Antikvars Forklaring af dem og deres Historie; og ved Prindsens Bortrejse i 1821 kunde han med Rette skrive: »Hans Ophold her i Italien har været mig meget interessant, og Gud ske Lov han har bragt mine Sager paa en temmelig god Fod for det Første.«

At Prindsen virkelig omfattede Freund og hans Skæbne med Interesse og Varme, viser følgende Sted i et Brev af 6te Januar 1820 til Thorvaldsen: »Freund,« hedder det, »har modelleret en Apostelfigur og er nu ved at lægge Draperi paa samme; hans Esquisser i det Smaa synes at love alt Godt af disse Arbejder; han synes at have Følelse for, hvad der er skjønt i Konsten, og at have udviklet sig meget til sin Fordel i Italien; under Deres Vejledning vil han ej svigte vort Haab. De sørger vel for, at han faar en bestemt Bestilling i saa Henseende, før De forlader Kjøbenhavn, at han ej skal anvende sin Tid forgjæves paa Arbejdet paa Metropolitankirken.« Denne Udtalelse, som jo naaede Thorvaldsen under Forhandlingerne med Slotsbygnings-Kommissionen, har dog næppe havt nogen videre Indflydelse paa hans Stilling til Freund, som det i Øvrigt var ham selv magtpaaliggende at faa bragt bestemt og klart i Orden. Og naar

man først har tilgivet Thorvaldsen, at han overhovedet kunde, om end tøvende og med Betænkeligheder, tillade, at Bestillingen paa Apostlene berøvedes Freund, skjøndt Ingen bedre end han vidste, at det saa at sige var et Livsspørgsmaal for Freund, som denne med hele sin Sjæl hang ved, da kan man ikke nægte, at han gjorde Alt, for at Freund ikke skulde føle Savnet af hin Bestilling. Yderligere Bevis herpaa indeholder Koncepten til Svaret paa ovennævnte Brev fra Prindsen, hvor Thorvaldsen med Hensyn til Maaden at udføre Apostlene paa nævner et Forslag, der anbefalede sig saa vel fra Oekonomiens som fra Mulighedens Side [og desuden ved at ville lede til Baade for Freund. [»Men jeg har med Alt dette ikke været saa lykkelig,« føjes der til, »at se denne min Bestræbelse komme til Resultat«].*)

Hvor svær denne Sag i det Hele var for Thorvaldsen at komme ud over, ses tydelig af den aabenbare Ulyst, der efter Tilbagekomsten til Rom fandtes hos ham til at tage fat paa Apostlene, og som Thiele i sit Værk om Thorvaldsen mener for en Del kom af, at Freunds Forhold til Slotsbygnings-Kommissionen ikke var saadan paa det Rene, som han kunde ønske det. Det er derfor rimeligt, at Ytringer til Prindsen i denne Henseende have bevirket, at denne ufortøvet skrev til Kirkens Bestyrelse for at faa denne Ulyst ryddet af Vejen. Og snart efter indløb et Brev fra Hansen til Prindsen, som forelæste det for Thorvaldsen, der fik en partiel Afskrift af samme for at overlevere den til Freund. Dette Udtog er dateret d. 3dje Marts 1821 og svarer paa aldeles ubetydelige Variationer nær til Thorvaldsens Gjenpart, hvorimod der i Begyndelsen, efter en Beklagelse over Uheldet med Værkstedet, findes medtaget følgende Sted: »men det bedrøver mig, at han for det Første ej vil tænke paa Kristus og hans Disciple. Naar blot Freund staar i Vejen, da skal denne hans Følsomhed for sin Elev let blive hævet.« En Passus, der jo næsten afgjørende bekræfter den af Thiele udtalte Formodning. Paa Grund af dette Dokuments særlige Vigtighed for Forstaaelsen af hele Freunds Forhold til Slotsbygnings-Kommissionen aftrykkes det her.

Udtog af en Skrivelse fra Hr. Etatsraad og Overbygnings-Direktør Hansen, dateret Kjøbenhavn den 26de Januar 1821:

*) Jfr. Thiele: Thorvaldsen i Rom. II. S. 60. Den anførte Passus, som er sat i Klammer hos Thiele, maa formodentlig have været noget utydelig i Koncepten, hvad det ikke har været muligt at kontrollere, da Koncepten ikke er til at finde i Thorvaldsens Arkiv.

».... Ligeledes har jeg gjort mig Umage for, at Freund bekommer to Aars Forlængelse af samme Fond (ad usus publicos). Jeg har talt med H. M. Kongen og de Herrer af Slotskommissionen, at ham kunde overdrages at gjøre de fire Evangelister i de fire Nicher inde i Slotskirken. Skade at han ej har begyndt med Apostelen Johannes, saa kunde han strax have gjort ham til Evangelist. Nichernes Størrelse er 1 Al. og 18 Tom i Brede og 4 Al. 18 Tom. i Højde. Ligeledes ønsker jeg i de to store Nicher, der ere paa Marmortrappen i Kongens og Kronprindsens Etage, i den ene en siddende Figur, og i den anden maaske en lille Gruppe; Nichernes Størrelse er 2 Al. og 6 Tom. brede og 1 Al. og 12 Tom. høje. Endnu er paa Kongens Trappe 6 Nicher, hvori skulle Figurer; Størrelsen af disse er 1 Al. og 12 Tom. brede og 1 Al. og 21 Tom. høje. Ligeledes er paa Dronningens Trappe 16 Nicher af samme Størrelse, hvori skulle Figurer. Maaske naar vi faa Afstøbningerne af Etatsraad Thorvaldsens Arbejder, derimellem kunde findes nogle, som kunde passe hertil. Vi behøve og 2 Figurer i Portalet af Slots kirken, men det var ønskeligt, naar disse kunde blive af brændt Ler, da de komme i fri Luft. Størrelsen af disse Nicher er 1 Al. 20 Tom. brede og 4 Al. 20 Tom. høje. — Det forstaar sig af sig selv, at Alt er dansk Maal. — Ved Domhuset fattes ligeledes 2 Figurer, Solon og Lykurg. I Øvrigt véd Etatsraad Thorvaldsen Besked om Alt, hvad man ønsker til disse offentlige Bygninger, og har bekommet Maalene med, da han rejste; han kan derfor bedst bestemme, hvad Freund skal begynde. Dette er mig overdraget at melde for ej at tabe Tid, til at det kunde meldes ham fra Kommissionen. Tør jeg derfor underdanigst bede Deres Højhed at underrette Etatsraad Thorvaldsen og Freund herom. Man venter og, at Freund vil stræbe af alle Kræfter for paa bedste og letteste Maade at fremme de Arbejder, ham overdrages efter Aftale med Etatsraad Thorvaldsen, da Forlængelsen af hans Stipendium af den kongelige Kasse er grundet paa dette Haab.«

Ovenstaaende Udtog har jeg efter hans Højheds naadigste Befaling herved den Ære at meddele Dem.

Rom, den 3dje Marts 1821.

Adler.

Hr. Billedhugger Freund!

Det er ikke vanskeligt at forstaa, at Indholdet af denne Skrivelse til Prindsen*), meddelt Thorvaldsen og Freund paa en saa formel Maade, kunde være i Stand til at berolige dem begge, saa meget mere som Slotsbygnings-Kommissionen jo havde paataget sig en dobbelt Forpligtelse, og de i Prindsen havde det bedste Vitterligheds-vidne. Alt maatte synes klappet og klart. Bygmesteren havde ikke alene talt med Kommissionens Medlemmer, men ogsaa med Kongen om, hvad der skulde overdrages Freund. Thorvaldsen, der vidste Besked med Alt, fik det Hverv at bestemme, hvad han skulde begynde paa, og det var saa vigtigt, at Freund tog fat paa Arbejderne, at det ikke kunde vente til, at Meddelelsen gjordes ham ad ordinair Vej, men Hansen havde ikke Ro, førend han havde gjort en foreløbig Meddelelse om Kommissionens Beslutning. Det var nu ganske vist umuligt at vente Andet, end at Slotsbygnings-Kommissionen meget snart ved en direkte Meddelelse maatte bekræfte denne fra dens mest formaaende Medlem afsendte Skrivelse og søge at erhverve kongelig Resolution i det Mindste paa nogle bestemte Bestillinger. Men en saadan Meddelelse kom aldrig, end sige en kongelig Resolution, saa det ligger meget nær at antage, at alle disse gyldne Løfter paa et helt Museum af Bestillinger — der gaves jo Anvisning paa en circa 30 Nicher i det Hele — blot ere afgivne for at hæve Thorvaldsens utidige »Følsomhed« for sin Elev.

Her ville vi standse et Øjeblik for at lade Freund selv tale, som han frit og aabent talede til sin ældste Broder i et Brev fra 6te Marts 1821, og paa den Maade ville vi faa den fyldigste Forestilling om det Indtryk, denne betydningsfulde Begivenhed maatte gjøre paa ham.

»Thorvaldsen, véd Du, har været borte fra Rom omtrent 1½ Aar. Jeg har imidlertid beboet hans Værelser og havt Tilsyn med Værkstederne og havt en betydelig Del Penge under Hænder til Værkstedernes Udgifter, som han har anbetroet mig frem for nogen Anden – han er tilfreds med mig, saa og med det Arbejde, som jeg har udført af egen Komposition .... Thorvaldsen har tilbudt mig Arbejde af hans saa vel at modellere som at udføre i Marmor i hans Værksteder, hvad som helst jeg vil, og (jeg) behøver ikke at se med Bekymring paa den kommende Tid — hvad mener Du vel? Professor Brøndsted, som er Agent her i Rom, og som har været borte herfra i 10 Maaneder, og hvis Ting jeg ogsaa har havt lidt Tilsyn med, er

*) Denne Skrivelse indeholder jo egentlig en videre Udvikling af den Kommissionsbeslutning, der meddeltes Freund af Thorvaldsen i 1819.

særdeles veltilfreds med mig, saa Du ser, jeg er paapassende og tro som en Lænkehund — er det ogsaa en Fortjeneste? Ser jeg tilbage paa den (forløbne) Tid og Anvendelsen af samme her i Rom og hører, hvad andre Konstnere sige om mit Arbejde som Konstner, da føler jeg, at jeg bør anstrænge mine Kræfter og forsøge Vejen, som jeg har begyndt, og ikke lade Modet synke. Ligeledes har den svundne Tid her i Rom aabnet Naturens store Bog for mig, at jeg kan læse den og se Menneskeslægten staa i den som store herlige Chiffre, skrevne med Guds Haand; og at tolke denne Bog er mit Løsen. Ikke sandt, at det er smukke Ting, jeg har fortalt Dig, og det ser ud som lutter Lys foruden Skygge; men bi, her har Du Skygger i Tilgift. — Du véd, at de 12 Apostle vare overdragne mig at udføre til Fruekirke i Kjøbenhavn, og én af dem, nemlig Thaddæus, har jeg udført 85 Tom. høj, men man har i Kjøbenhavn nu igjen frataget mig dette Arbejde og overdraget det til — Thorvaldsen. Da Thorvaldsen rejste, bad jeg ham om hans Understøttelse til hint Arbejdes Fremme, som han lovede mig og har holdt saavidt muligt. Enden paa det Hele bliver vist og sikkerlig, at Thorvaldsen udfører Apostlene, og jeg faar et andet Arbejde, formodentlig af lignende Omfang til Slottets Hovedtrappe i Kjøbenhavn. Dette Arbejde har Thorvaldsen forskaffet mig eller udbedet (?) for hint Arbejde, som jeg havde begyndt. Siden Marts 1820 har jeg ikke arbejdet mere paa hint Arbejde — og har ikke havt noget andet i Stedet, hvorved jeg kunde fordrive Grillerne, og i dette Øjeblik har jeg ikke endnu noget Arbejde igjen, omendskjøndt man har lovet mig det. Nu driver Prindsen paa det, og Tiden vil vise, hvad der vil ske. Hvor meget (har ikke) den hele Historie sat mig tilbage, og hvilket Forhold til Thorvaldsen og Konstnerne! Dog her er ikke Stedet at tale mere derom — jeg forholder mig aldeles lidende, og giver Tiden mig det, som jeg behøver, som — Penge — Arbejde, og Gud beskærer mig Sundhed og en lys Sjæl, skal der tales nærmere om denne Sag med Vedkommende om en 20 Aars Forløb; dog, maa jeg savne det, som jeg behøver til at uddanne mig, saa skjænke Gud mig Taalmodighed (til) at naa Enden paa min Bane som Konstner. Kan Du gjætte, hvad der fattes mig, kun en Sum af 10,000 Specier, som jeg kunde kommandere over, saa jeg kunde forskaffe mig Alt og kunde blive Alt det, som Naturen ikke har nægtet mig. Men siden jeg ikke har hin Sum, saa maa jeg bukke mig krum, krum for at komme frem paa min Vej, og hvor gyselig tungt det falder mig at bøje min ubøjelige Ryg, kan Du aldrig tro. Du forstaar mig vel næppe, hvad

jeg egentlig vil sige? Se Frederik, jeg er Konstner og ønsker af mit ganske Hjærte at blive en sand og dygtig Konstner, og saadan et tobenet Dyr, kan Du aldrig tro, hvor egensindigt og selvraadigt det er; det er ligesom et forvænt Barn, der lyder Ingen uden sit eget Hjærtes Stemme og Følelse, som ingen Hovmester eller Skolemester taaler. Dog Du spørger vel, om jeg (ikke) snart er saa vidt, at Sulten giver Piben en anden Lyd? Ja langt derfra er det vel ikke .... Hvis jeg ikke faar Arbejde fra Kjøbenhavn for Apostlene .... og jeg ingen Forlængelse faar af mit Stipendium*), og jeg ellers intet Arbejde faar, hvorved jeg kan fortjene noget Tilstrækkeligt til at studere alvorligere, saa nødes jeg efter et Aars Forløb, som jeg vel henkryber (?) til — destoværre for mig .... for Danmark — at modtage at arbejde for Dagløn hos Thorvaldsen, og da god Nat; da vil det blive en lang Nat, før vi ses igjen. Vel naaer jeg sikkerlig Maalet for al min Stræben, men naar og paa hvilken Maade! — Da maa jeg binde mit lille, men kraftige Fartøj til Thorvaldsens store Skude og lade drive — hvorhen og hvortil, det maa Gud vide, og jeg udholder det vel næppe, hvis det skulde blive Tilfældet. Men det sker vist ikke, det var hverken godt for mig, ej heller for Thorvaldsen. Saaledes som jeg nu staar, kan jeg være hans troeste Ven og af Hjærte ham hengiven og oprigtig imod ham, da jeg kan være det — uden at blive betalt derfor; for Betaling gad jeg ikke gjærne været hos noget Menneske; det er et afskyeligt Bindemiddel de Penge.«

Allerede paa denne Tid begyndte Freund at udføre Konstværker i en Retning, der senere i Kjøbenhavn skulde sysselsætte ham i saa høj en Grad, og i hvilken han kom til at faa en ikke ringe Indflydelse. Det var Gravmonumenter. Dr. Estrup havde hos ham bestilt et lille Mindesmærke over sin Fader, der havde været Sognepræst i Randers. Monumentet blev færdigt i Begyndelsen af Aaret 1821 og fremstiller i Relief: Præsten knælende i Bøn foran Herrens Alter. Det er indsat i Korvæggen i St. Mortens Kirke i Randers. Desuden havde Estrup, der interesserede sig meget for sin Ven Freund, ogsaa udvirket, at Mindesmærket over hans Svigerfader, Etatsraad Scavenius, blev hin overdraget, da Thorvaldsen, hos hvem Bestillingen oprindelig var gjort, erklærede, at han ikke saa sig i Stand til selv at udføre det, men blot kunde love at have Tilsyn dermed. Det betydeligste

*) Ansøgningen herom var indsendt d. 25de Decbr. 1820 med Anbefaling fra Thorvaldsen, og Stipendiet tilstodes ham for to Aar.

Arbejde i denne Tid var dog Eurydice, der var bestilt af Prinds Christian, og som i Løbet af Sommeren 1820 gik godt fra Haanden; men desværre skulde denne atter til Livet vakte Eurydice kun komme til at føre en Skyggetilværelse, og Efterverdenen skulde lige saa lidt finde Spor af dette Arbejde som af det tidligere. Det var afgjort, at den skulde — om end paa mindre heldige Vilkaar — udføres i Marmor; men inden den endnu var paabegyndt i Marmor, fortrængtes den af en anden Bestilling, Statuen Merkur, og dermed var Eurydices Dødsdom uigjenkaldelig fældet for anden Gang; Gipsmodellen tilintetgjordes eller forsvandt.

Da Slutningen af det ovenfor aftrykte Brev fra Arkitekt Hansen til Prinds Christian indeholdt en Forventning om, at Freund vilde stræbe af alle Kræfter »for paa bedste og letteste Maade at fremme de Arbejder, ham overdrages,« og da endog Forlængelsen af Stipendiet er grundet paa dette Haab, kunde det ikke være Andet, end at Freund i denne indtrængende Opfordring maatte se en yderligere Bestyrkelse paa, at Talen om Bestillinger var alvorlig ment. Derfor gjorde han i Sommeren 1821 Begyndelsen med at modellere Statuen Merkur til Slotstrappen noget over 3 Alen høj, et Arbejde, der den Gang almindelig rostes af de Kyndige, hvorfor Freund hellere vilde udføre denne Figur end Eurydice, Noget som Prindsen ingenlunde var utilbøjelig til at gaa ind paa, hvilket fremgaar af følgende Skrivelse af 26de Marts 1822: »Min kjære Freund! Efterretningerne om Deres Fremskridt paa Konstens Bane kan ikkun erfares med sand Glæde af hvem, der véd at skjønne paa Deres Anlæg og Flid; det er mig saaledes meget kjært at erfare, hvor vel det er lykkedes Dem med den Merkur, De har modelleret; man har foreslaaet mig hellere at lade denne udføre i Marmor end Eurydice, men da jeg ikke kjender den, kan jeg ikke selv have nogen Mening derom. Jeg venter Deres Forslag i saa Henseende, hvis det skulde være Dem magtpaaliggende, at en saadan Forandring i Bestillingen fandt Sted. Men har De Marmoret til den liggende Figur, som erindrer Dem om Deres første heldige Ungdomsarbejde, og er det Dem selv kjærere at udføre Eurydice, saa er jeg meget tilfreds med den allerede givne Bestilling. De underretter mig om, naar De kan begynde.«

Da Thorvaldsen Aaret efter, d. 29de April 1823, ligeledes foreslog Prindsen hellere at lade Freund udføre Merkur, som han omtaler som »en meget smuk, i alle Henseender vellykket Figur«, svandt Fyrstens sidste Betænkeligheder, og han gik beredvillig ind derpaa — men det blev ved de tomme Løfter, som senere skal ses.

Freund har i sin Statue fremstillet Hermes som Gudernes velvillige, fredelige Herold til Menneskene. Han er fuldkommen i Hvile efter den hurtige Flugt, og med Caduceus i venstre Arm, med en talende Haandbevægelse og et mildt Udtryk i det sænkede Hoved forkynder han gjennem sin let aabnede Mund det naadige, velsignelsesrige Budskab. Den i Forhold til de smækre Ben temmelig kraftige Overkrop, den bekvemme Holdning og den svagt og jævnt afgrændsede Muskulatur viser, at den Hermes, der sandsynligvis oprindelig stammer fra Lysips Tid, har været Konstnerens Forbillede.

Selv ved en flygtig Betragning føler man sig greben af det Uforstyrrede i Legemets Holdning, af Mildheden og Roen i Udtrykket, der afspejler Olympens evig klare Himmel; men hvad der derimod ikke øjeblikkelig gaar op for Beskueren er denne Figurs virkelig inderlige Forhold til den antike Konst. Freunds Merkur har den samme vidunderlige Harmoni, der i det legemlige som i det aandelige Udtryk er givet paa den tilbagetrængte, dulgte Vis, som forlener den antike Skulptur med en uimodstaaelig Magt til at fængsle dybt og længe, og det sjældne Maadehold, hvormed Musklernes bløde Linjer bølge igjennem Legemet, næppe berørte af Konstnerens Haand og dog beherskede af hans livbringende Sjæl, iklæder dette Arbejde en Yndefuldhed, der synes laant fra den, der smykkede Kariternes rene Legemer. Og netop den ubeskrivelige Ynde, som er den antike Konsts ejendommelige Særkjende, som ligger i den aldrig svigtende Sands, hvormed Grækerne undgik enhver nok saa ringe Overskridelse af dette »ne quid nimis«, der er den klassiske Oldtids aldrig forstummede Løsen, hvis Efterklang endnu bedaarer det moderne Øre, det er denne Ynde, der lettere kan føles end forklares, som Freunds Statue bidrager væsentlig til at forstaa, fordi næppe nogen anden Konstner har naaet videre med saa faa og tilsyneladende saa simple Midler. Og her have vi maaske én af den græske Skulpturs Hemmeligheder, som Freund har afluret den, at jo simplere Udtryksformen er, desto ideellere er den aandelige Virkning.

Der er maaske et vist Slægtskab mellem Freunds Merkur og Thorvaldsens Argosdræber; men det indholdsrige, komplicerede Motiv og det overlegne Mesterskab, hvormed al den Skjønhed, der ligger i dette, er bragt til Udfoldning, har forflygtiget det mere umiddelbare Indtryk, der ligger klart for Dagen i Freunds naive, hengivne Tilslutning til den græske Konst, som her i Merkur er gjenvakt i et af sine ejendommeligste, men dog altid uopnaaelige Fænomener.

Freunds Virksomhed fik imidlertid nu en helt anden Retning, og helt andre Arbejder skulde lægge Beslag paa hans bedste Kræfter; Arbejder, der ikke alene bleve de betydningsfuldeste, han har efterladt sig, men som fremfor alle andre ville sikre hans Navn fra Glemsel. Det var de Konstværker, hvorved han paa Ny søgte at kalde Nordens gamle Guder til Live igjen — til et plastisk Liv.

Paa den Tid, som vi her beskæftige os med, stod Spørgsmaalet om den nordiske Mythologis Anvendelse i Konsten paa Dagsordenen i Danmark og Sverrig. Alt. Gräter havde i 1792 ladet trykke sine: »Ideen über die Brauchbarkeit der nordischen Mythologie für die redende und zeichnende Kunst« i »Bragur«, et Tidsskrift, der ogsaa havde fundet sin Vej til Danmark, og Universitetet i Kjøbenhavn havde udsat en Pris for Besvarelsen af den nordiske Mythologis Brugbarhed for Konsten, særlig Digtekonsten. Men det var dog først efter Jens Møllers Afhandling: »Om den nordiske Mythologis Brugbarhed for de skjønne, tegnende Konster«, at man for Alvor drøftede denne Sag. Tidligere havde Akademiet nok valgt Emnerne til Konkursarbejder af den danske Sagnhistorie, navnlig efter Suhms Behandling, og Wiedewelt havde leveret Tegninger af den nordiske Mythologis Gudeskikkelser af mere end tvivlsomt Værd, men det var først Jens Møllers Indlæg, der i den Retning frembragte varige Impulser. Dette lille Skrift gjorde paa hin Tid en overordentlig Virkning. Saaledes var det vistnok ikke uden Indflydelse paa den Bestemmelse i Fundatsen, der fastsatte, at Professoren i Historie skulde foruden Konsthistorie og græsk og romersk Mythologi tillige foredrage nordisk Mythologi, uagtet Prinds Christian vel var den, der nærmest havde Del i denne Bestemmelse, hvad der bestyrkes ved hans senere, varme Interesse for Benyttelsen af nordisk Mythologi i Konsten. Jens Møllers Afhandling er let læselig og indeholder sande og smagfulde Bemærkninger om Konstens Forhold til nationale og religiøse eller mythologiske Emner, skjøndt den naturligvis ikke gaar ud over en almindelig, humanistisk Opfattelse og lader den konstneriske Side aldeles ligge. Den efterfulgtes af Finn Magnussens »Bidrag til nordisk Arkæologi, meddelte i Forelæsninger«, der var Indledningen til Foredrag, han i 1819 skulde holde ved Akademiet. Finn Magnussen fornægter naturligvis heller ikke her sin Lærdom; men han var ikke Herre over Stoffet, og hans Fremstillingsmaade kunde let give Anledning til Misforstaaelse enten virkelig eller forsætlig, og der var Folk, der med Glæde benyttede sig heraf; navnlig de to stridbare Brødre, Landsdommeren G. L. Baden og Akademiets Sekretair Torkel Baden.

Disse, og da navnlig den Sidste, betragtede sig som Klassicitetens 'kaarne Riddere og traadte fnysende i Skranken. Landsdommeren havde især sin Styrke i Smagløshed og Fordrejelse af Sandheden, og Torkel*) pukkede med en vis Stolthed paa sin Uvidenhed. Han erklærede saaledes offentlig, »at han ikke læste nyere Digterværker og saaledes ikke kjendte Noget til Oehlenschlæger, saa det kunde ikke være vanskeligt for Finn Magnussen at optage Kampen, især da han aldrig havde været saa ensidig, at han ved Fremstillinger i Konsten vilde sætte de nordiske Guder i de græskes Sted.«

De første Forsøg her i Landet, som paa en mere selvstændig Maade søgte at fremstille Nordens Guder, vare Tegninger af Wiedewelt, hvoraf nogle nu findes i Kobberstiksamlingen, men de vare baade i Sind og Skind i nært Slægtskab med den tydske Riddertid, og dog prydede med obligate Dyrehuder, ligesom f. Ex. Hermod i Titelkobberet til Gräters »Idunna og Hermod«, er fremstillet ridende paa Slejpner og klædt i Pandser og Plader som en ægte Romantiker.

Samtidig med disse Bevægelser i Danmark fandt lignende Sted i Sverrig, og den Første, som dér gav Stødet dertil, var Digteren og Gymnastikeren Per Henrik Sing, et nordisk, men mere aandfuldt Sidestykke til Turnvater Jahn. Han havde i Aarene fra 1814—17 holdt Forelæsninger over nordisk Mythologi og Oldtidslære, og i den nye Retning virkede desuden i literær Henseende det gothiske Forbund og i artistisk Selskabet for Konststudium med Fogelberg, v. Breda og Andre i Spidsen. Men ligesom der i Danmark var rejst Modstand fra Talsmændene for den almindelige klassiske Tradition, saaledes skete det ogsaa i Sverrig, men med ulige større Dygtighed, og Geyers bekjendte Afhandling i »Idunna« for 1817: »Betraktelse i afseende på de nordiske mythernes användende i skön konst«, som rettedes mod det overspændte Afguderi, der dreves med Nordens Guder som Gjenstand for Konsten, indeholder mange skjønne, aandfulde Bemærkninger, ligesom han rigtig har set, at Heltelivet bør akcentueres. Det Standpunkt, han indtager, ses bedst af hans Udtalelse, at Hovedsagen for Konstneren ved Behandlingen af Mytherne er, at han opfatter Aanden i dem og søger at udtrykke den i de allerede

*) Om denne skriver Collin d. 16de Juni 1831 til Freund: »Det herværende Konstakademis Medlemmer synes ikke at ynde Sagen, og dets Talsmand, Prof. Baden, gjør alt sit til ved Grovheder og Dumheder at bevise den nordiske Mythologis Ubrugbarhed i den dannende Konst.«

af Konsten godkjendte Former. — Imidlertid udsatte det götiske Forbund Præmier for nordiske Konstværker, og en hel Række af saadanne, mest Tegninger, udstilledes i Stockholm 1818. Her var foruden Fogelberg og v. Breda tillige Prof. Linnel, Sandberg, Palmson og enkelte Andre repræsenterede; men kun Fogelberg holdt ogsaa senere med Alvor fast ved dette Studium. Her saas de første Udkast til hans Odin og Thor, desuden en Frej med Ax paa Hovedet og et Neg i Haanden, og Freja med en Tryllestav, Spyd og Falk. En Recensent (Hammarshöl) i Svensk Literaturtid. for 1818 roser Thor for Guddomsstyrken i hvert Træk og navnlig Frej, som han paralleliserer med Merkur; men for Øvrigt bemærker han, at det tydske Ridderkostume spøger hos flere af de andre Udstillere, saa der er næppe tabt Meget ved vort fuldstændige Ubekjendtskab til disse Tegninger.

I det ovenomtalte Brev af 31te Oktober 1821 fra Collin til Freund, hvori han med skaansom Vennehaand bringer ham den tunge Efterretning om Apostlenes Fratagelse, henleder han for første Gang vor Konstners Opmærksomhed paa den nordiske Mythologi i følgende Linjer: »Dog, skulde det ikke lade sig forandre, saa lad ikke Modet synke; Konstens Mark er vid og stor. — Tror De f. Ex. ikke, at der i den nordiske Mythologi vare Emner, der lode sig give i en ædel, stor og skjøn Fremstilling? Jeg véd vel, de fleste Konstnere nægte det; men tillad mig, gode Konstnerven, de Fleste kjende saare Lidet til den, og det er ogsaa først i den senere Tid den til Grunde er bearbejdet; maaske der i Rom ogsaa fattes de bedste Hjælpemidler. Men kunne Digterne bruge den med Held, saaledes som Oehlenschlæger især har vist, saa maa sikkert ogsaa Konstnerne kunne det. Dog betragt dette blot som en henkastet Ide, paa hvis Rigtighed jeg aldeles ikke gjør nogen videre Paastand.« Foruden i dette Brev har Collin i et senere, rimeligvis fra Marts 1821, som desværre er gaaet tabt, bragt denne Sag paa Bane, og Freund har med hele sin Sjæls Alvor taget den under Overvejelse, hvis Resultat han har nedlagt i et interessant Brev til Collin af 26de Maj 1821*), som giver en motiveret Forklaring af Konstnerens Fremgangsmaade. Vi kunne heller ikke undre os over, at Freund med sin skarpe Sands for den græske Plastiks Overlegenhed brugte den til Rettesnor for, hvad han skulde gjøre og lade, idet han henviser til, hvorledes Grækerne opbyde Alt for at sætte deres Guder og Gudinder i det rette Lys og fjærne Alt,

*) Se Bilaget.

som strider imod Skjønhedsfølelsen. »Thi,« siger han, »deri ligger just den sande Anskuelse af det Rigtige og Skjønne at vælge af det Meget, som tilbyder sig for En, det, som angiver Karakteren uden at skade dobbelt saa meget i andre Henseender. Thi vil man gjøre Alt, gjør man Intet, den største Konst er at kunne holde op til rette Tid.« Denne Regel bør altsaa efter hans Formening anvendes ved Fremstillingen af de nordiske Guder: at gribe Situationer og Motiver, der synes at egne sig til at fremhæve den enkelte Karakter, og at vælge blandt Attributerne, Vaaben, Huder, Klæder, Alt, hvad der kan gjøre Fremstillingen sand og slaaende. Han hævder endelig ogsaa bestemt Konstnerens Frihed ligeover for Publikum, han kan og bør ikke give Alt, hvad det vil, at han skal give.

Collin havde imidlertid ikke været ledig, og han havde formaaet nogle Konstvenner, Medlemmer af det skandinaviske Literatursamfund, til i Forening med sig at udsætte Præmier for Konstarbejder, der drejede sig om Emner af den nordiske Mythologi, og under 16de Juni 1821 kunde han sende Freund Indbydelsen til Konkursen.*) En Maanedstid efter afsendtes 1ste Bind af Finn Magnussens Oversættelse af den poetiske Edda og Oehlenschlægers Nordens Guder, de eneste Hjælpekilder, hvormed Freund skred til Løsningen af en Opgave, der i og for sig indeholdt Vanskeligheder nok. Ogsaa Prinds Christian, der omfattede dette Spørgsmaal med stor Varme, sendte fra Luzern d. 12te August 1821 en Opfordring til Freund om at indlade sig i Væddestriden: »Det skulde fornøje mig, om De kunde vinde en Præmie for Tegningerne, hvortil Sujetterne ere tagne af den nordiske Mythologi. Det er et Emne værdigt at beskæftige nordiske Konstnere for empirisk at bevise alle hine Penneslikkeres uforstandige Bedømmelse, Høyer med sit Afguderi, som om den græske og nordiske Mythologi ej udsprang fra samme Kilde, blot udmalet i forskjellige Klimaer;« og han bad Thorvaldsen om at staa Freund bi, hvis han vilde konkurrere til Prisopgaverne.

Det var en stor Lykke for Freund, at hans Tanker og Følelser fik en hel ny Retning. Fratagelsen af Apostlene, der stadig nagede i Dybden af hans Sjæl, truede med at lamme hans Arbejdskraft og stække hans Fantasi, da Nordens høje Guder, som i rette Tid aabenbarede sig for ham, atter vakte hans hele konstneriske Energi og

*) Der var udsat to Præmier for de bedste Tegninger til et Basrelief og to Præmier for enkelte Figurer. Dommerne vare: Collin, P. E. Müller, Oehlenschlæger, C. F. Hansen, C. A. Lorentzen, Eckersberg og Hetsch.

gav hans Fantasis Vinger nye Svingfjer. Han fordybede sig i Nordens ældste og yngste Digteres Arbejder, og følte han sig hos hine kun tiltalt af de store vældige Syner, saa henrev Oehlenschlæger ham med sine farverige, maaske for farverige Billeders Pragt, og Resultatet af denne Aandsvirksomhed blev en hel Række af Skitser, der var Førstegrøden af de plastiske Billeder, hvortil hine digteriske Syner havde udformet sig i hans Sjæl. Det var fritstaaende Skitser i Ler af Odin, Thor, Loke, Balder, Ydun, Freja med Sjofn og Hnos og Relieffet der forestiller Balder og Mimer, som komme for at adspørge Nornerne; Motiverne tagne efter Oehlenschlægers »Nordens Guder«.

Ved at læse et Brev af 1ste Maj 1822, som Freund sendte Broderen i Altona, faar man en tydelig Forestilling om den glade, frejdige Stemning, ja endog hævet ved et Stænk af Selvfølelse, som Sysselsættelsen med disse Arbejder hensatte ham i. »Den Tid, jeg har været her,« hedder det, »har jeg saa godt som krøbet paa alle Fire; i den senere Tid har jeg begyndt at rejse mig og staa paa mine egne Ben og se mig om efter Andre, og blive set, og det lader, som om jeg er et halvt Hoved højere end alle de Andre — lang nok er jeg, ikke sandt, Broder? Du spørger mig, hvad jeg vil med 10,000 Specier; aa, se Broder, jeg vilde gjærne udføre nogle Smaating i Marmor, og naar saa de rige Englændere komme til Rom om Efteraaret, saa kunde jeg maaske faa mine udlagte Penge igjen og Lidt til, og jeg fik ogsaa Værksted, medens jeg nu maa stikke mine Ting omkring i Krogene hos Thorvaldsen, og Ingen faar dem at se, thi hos Thorvaldsen søger man Thorvaldsen, ikke Freund. — Dengang, Brorlil, vare de 10,000 Specier kun figurlig tagne, nu var jeg tilfreds, at jeg for Alvor havde dem, og véd Du, hvortil? Ja, jeg vilde stikke dem allesammen i Nordens Guder. I dette Øjeblik ere sikkerligen ankomne i Kjøbenhavn 12 Tegninger af Skitser, som jeg har modelleret af Nordens Guder .... Er jeg blot saa heldig med Tegningerne i Kjøbenhavn, som jeg er og har været med Skitserne i Rom, saa haaber jeg med god Grund, at jeg kan komme til at modellere nogle af disse Nordens Guder stort til Slottet i Kjøbenhavn, og det var Vand paa min Mølle — hvilken herlig Jordbund, der saa var givet mig til Dyrkning lige saa god som hin Grækernes første Jordbund, de fik til Laans hos Ægypterne, og som har baaret saadanne guddommelige Frugter. Hvor jeg skulde staa tidligen op og pløje og saa og harve og slaa; og saa vilde jeg ogsaa bede Gud om Regn og Solskin, lig den flittige Bonde — ak, jeg faar vist Regn, Guldregn og Solskin, prægtigere end Guld, til Høsten! Jeg har ogsaa

altid været et artigt Barn og aldrig slaaet Nogen ihjel eller stjaalet eller bedraget; at jeg vil fuske lidt i Guds Rige og skabe Guder, det er jo dog ingen Majestætsforbrydelse for Gud, kun for nogle Mennesker; det kan vel være, at de tro at have forpagtet Konsten ene af Vorherre. Men Vorherre er ingen Nar, nej saa mæn er han ikke, han er ingen Herremand, der forpagter Jorden bort, saa at den, dreven af Egennytte, forhutles og fordrives. Ej heller er han saa misundelig som den græske Zeus, der lod den stakkels Prometheus smedde til Kaukasus, fordi han havde vovet at skabe de første Mennesker efter Gudernes Billeder.«

Til den fastsatte Termin, d. 1ste Maj 1822, indtraf der i Kjøbenhavn Arbejder fra tre konkurrerende Konstnere, og den første Præmie for Malere tilkjendtes J. L. Lund for en Tegning: Mimer og Balder, der udspørger Nornerne, medens A. L. Koop fik den anden Pæmie for en Olieskitse, der fremstillede Vola, som aabenbarer sig for Thor efter Jætternes Nederlag. Freund vandt for Tegningen af et Relief, der havde samme Emne som Lunds, den første Præmie for Billedhuggere, og hans Tegninger af Figurer fandtes ogsaa værdige til Præmien, der fornemmelig tilkjendtes ham med Hensyn til de tvende siddende Odiner. Koop havde ligeledes indsendt et Arbejde til denne Klasse, »Idunna«, der fandtes saa god, at begge Præmierne (30 og 20 Specier) lagdes sammen og deltes lige mellem ham og Freund; men vi kjende ikke denne Skitse. Da Freund ikke selv havde den fornødne Lethed i at tegne, havde han ladet Tydskeren Lindau, der var sachsisk Pensionær i Rom, udføre Tegningerne efter Skitserne, men Lindaus hele Konstretning var i al sin Tørhed og Pyntelighed saa forskjellig fra Freunds, at de ellers omhyggelig udførte Tegninger ikke kunde give nogen Forestilling om Originalerne. Desuden havde Freund ladet de vigtigste Figurer fremstille fra mere end én Side for at muliggjøre en fyldigere Opfattelse af dem. Saaledes var der to Tegninger af den siddende Odin, af Thor med sænket Hammer og af Loke. Tegningerne bleve stukne af Petersen med Undtagelse af Thor med hævet Hammer, der var stukket af Italieneren Cænia, og ere derved blevne mere almindelig bekjendte.

I Sommeren 1822 tog Freund fat paa Evangelisterne til Slotskirken og gjorde Udkast til dem alle fire. Skjøndt han ikke gik uforberedt til dette Arbejde, fandt han dog, at han kjendte for lidt til den kristelige Konst i dens hele Omfang, til at Resultatet kunde blive tilfredsstillende for ham, og han skred derfor til Værket med det Ønske, at disse 4 Evangelister ikke maatte blive de eneste

kristelige Gjenstande, han kom til at udføre i sit Liv, og han vilde da, naar Tiden havde aabnet hans Øjne, og Sjælen bedre og dybere kunde fatte den store Opgave, en anden Gang stræbe efter at komme Maalet nærmere. Dog havde Freund paa denne Tid ogsaa enkelte andre Arbejder under Hænder at udføre. Foruden det tidligere omtalte Monument over Etatsraad Scavenius, hvortil Relieffet paa den Tid blev modelleret, udførte han efter Prinds Christians Bestilling dennes og Prindsessens Byster i Marmor efter Thorvaldsen, men Freund skulde efter hans Højheds Forlangende, førend han fuldendte dem, »underkaste samme Thorvaldsens Rettelse, for at Ligheden i alle Maader kunde være, som om den var kommen fra hans Haand.« Endvidere skulde han i lille Format udføre i Marmor Argosdræberen efter Thorvaldsen, medens Venus blev bestilt hos Tenerani. Begge disse Figurer fandtes hos Enkedronningen paa Amalienborg, og vi tro, at man skal lede længe om en saa delikat Behandling af Marmoret som den, der findes i Freunds Figur, hvor enhver nok saa let, umærkelig Overgang i Muskulaturen er gjengivet med en Sikkerhed og dog Blødhed, der, især naar man tager Hensyn til Figurens ringe Størrelse, gjør den ligefrem til et lille Mesterstykke.

Disse Arbejder kunde dog ikke drage Freunds Opmærksomhed bort fra det herlige Thema, der havde kaldet alle gode Kræfter til Live i hans Konstnernatur. Opgaven var imidlertid nu ikke længer at give enkelte isolerede Gudeskikkelser, men den var hverken mere eller mindre end at gjøre det muligt i faa Øjeblikke at overse hele Mythologiens Verden med al dens Brede og Fylde i Forestillingerne; thi hans Plan var den at udføre en Frise, hvori Handlinger og Situationer af alle Nordens Guder, Alfer, Vaner, Dværge, Muspels Sønner, Hel og Mennesker skulde gribe ind i hinanden som Leddene i en Kjæde uden Ende. Om end Foretagendet nok var lidt voveligt, skjønnede han dog ikke Andet, end at denne Maade at angribe Tingene paa var den eneste rigtige; thi netop ved at sætte den ene Karakter ved Siden af den anden, den ene Masse imod den anden, fik hvert Parti den Betydning og Magt, som der tilkom det i det store Hele. Hvad Omfanget angik, da havde Freund tænkt sig, at Højden skulde forholde sig til Længden som 1 : 150, eller hvis Thorvaldsens Frise ansattes som 1, vilde Forholdet blive som 1 : 4 eller lidt mere. Det var altsaa ikke Smaating, og han arbejdede daglig, men dog kun endnu som Udkast paa Papiret, med den største Flid og Anstrængelse og vilde ikke lade Arbejdet hvile, førend det var endt. Skjøndt han vel nok tænkte sig Muligheden af at faa anvist et Lokale

i Hjemmet, hvor Frisen kunde anbringes, og Tilskud af Penge under selve Udførelsen, vilde han dog ikke, hvis dette Haab glippede, lade Modet falde, men efter Evne lægge Haand paa Værket og i en Størrelse, som svarede til Emnet. Disse og lignende Tanker betroede Freund sin ufortrødne Ven og Beskytter Collin i et Brev af 21de November 1822, som paa Grund af, at det omhandler forskjellige interessante Punkter, findes helt aftrykt i Bilaget. Freund havde lige saa lidt denne Gang som tidligere henvendt sig forgjæves til Collin. Denne, der aldrig gik af Vejen for en Lejlighed til at fremme hans Vel, sendte alt den 24de December 1822 en Skrivelse til Slotsbygnings-Kommissionen*).

Efter at Collin først har gjort opmærksom paa, at det Bifald, som adskillige af Konstakademiets Medlemmer havde skjænket de af Freund hjemsendte Tegninger, havde bevæget denne til at tage fat paa et Arbejde i samme Retning af stort Omfang, anmoder han Slotsbygnings-Kommissionen om et Lokale i Fædrelandet og Understøttelse til Konstneren, for at han kan realisere sin Plan. Collin slutter Skrivelsen paa en indtrængende Maade, idet han siger, at »det var en tredobbelt Pligt for ham at tale Freunds Sag — mod Fædrelandet, som har anvendt Penge paa hans Ophold og Dannelse i Rom; mod Konsten, som, naar et skabende Geni med Held bearbejder dette ny, raa, men rige Stof, bebudes betydeligt Udbytte; og mod Freund selv, som efter Alles overensstemmende Vidnesbyrd og deriblandt den kompetenteste Dommer Thorvaldsens, med dyb Sands for sin Konst forener den Gave at udføre sine Ideer i smukke Former, men hvis Mod let kunde knækkes, naar han ikke fremhjælpes til at sætte i Værk et Forehavende, der gjør ham saa megen Ære.«

Slotsbygnings-Kommissionen besvarer Collins Skrivelse d. 14de Marts 1823, og Svaret røber tydelig, at Collins varme Udtalelse aldeles intet Indtryk har gjort paa den; man har kun Øje for Vanskelighederne i Sagen. Der var for det Første Vanskelighederne med at finde en belejlig Plads for Frisen; men omsider fandt man dog Parolgemakket. Dernæst var der Vanskelighederne hentede fra Konstnerens Ophold i Rom, nemlig Transporten, der baade var bekostelig, besværlig og farefuld (som om der ikke existerede Assurance!); i Rom maatte Konstneren have en fast Form, i Danmark kunde han benytte en

*) Med Hensyn til dette og adskillige andre i det Følgende omtalte Aktstykker, der angaa Freunds Forhold til Slotsbygnings-Kommissionen, kan henvises til Forfatterens Afhandling om dette Emne i Danske Samlinger, anden Række, 5te Bind.

forloren, der var langt billigere. Desuden var der i Danmark lettere Lejlighed til at berige og udvikle sine Ideer end i Italien. I hvert Fald maatte man, inden man afgjorde, om det var passende at andrage paa Approbation paa Udførelsen i Rom, først være i Besiddelse af en fuldstændig Tegning tilligemed en »Opgave« paa Prisen, og saafremt da alle Vanskeligheder vilde være at hæve, vilde det være Kommissionen særdeles behageligt at bidrage, hvad der stod i dens Magt, til Udførelsen af Konstnerens Plan. Man skulde virkelig, efter alle disse Indvendinger at dømme, tro, at man i Kjøbenhavn aldrig før havde bestilt et Arbejde hos en Konstner i Rom! Det er det første tydelige Bevis paa Slotsbygnings-Kommissionens Vrangvilje imod Freund, men det skulde ikke blive det eneste.

Det Værste var imidlertid, at Valget af Parolgemakket fuldstændig kuldkastede Freunds første, meget omfattende Ide, saaledes at han nødtes til at rette Tankerne paa en anden Komposition, der lettere lod sig afpasse efter hint opgivne Rum, da den store Frise behøvede et 5 Gange større Lokale. Den blev altsaa sat til Side, og Freund valgte en mere begrændset Komposition: Gudernes sidste Kamp, om hvilken han d. 7de Februar kunde melde Collin, at han ved dagligen at arbejde paa den og anvende sin bedste Tid paa samme var saa vidt, at Kompositionen af det Hele til hans eget Brug var færdig. Men hvis Udførelsen af dette Foretagende imidlertid ikke skulde gjøres letsindig eller overilet, maatte han først modellere det Hele ligesom ved Prisopgaverne og derpaa lade det tegne; thi efter Slotsbygnings-Kommissionens Ønske strax at tegne Frisen ansaa han ikke for gjørlig, naar Talen var om et saadant Arbejde, der hørte til de vanskeligste, nogen Konstner kunde paatage sig. Det udkrævede særlig Forsigtighed, og alligevel blev der Fejl nok, som ikke kunde undgaas. Han vilde helst modellere Frisen strax i den sande Størrelse uden at tænke paa Bestilling eller Godtgjørelse — men dertil manglede han desværre Penge — og dette kunde jo endnu langt mindre ske med den store Frise eller Figurerne, som idelig vare i hans Tanker. Der var hos Freund en saa stærk og umiddelbar konstnerisk Trang til at producere for Konstens egen Skyld uden Hensyn til det enkelte Arbejdes Anvendelse, at det var tungt, at der paa Grund af Uforstandighed og Ligegyldighed skulde lægges ham saa mange Hindringer i Vejen for at komme til at udtale Alt det, der fyldte hans Tanker. Ikke at kunne komme til at udfolde de konstneriske Kræfter, han følte, at han raadede over, var vistnok det Tungeste af Alt for ham, og det var en stor Smerte for ham, stadig at maatte

renoncere, stadig at maatte indskrænke Omfanget af de Værker, han saa inderlig gjærne vilde have frem. De 12 Apostle svandt ind til Evangelister; Frisen, der skulde omfatte Gudernes hele Liv og Virksomhed, skrumpede ind til deres Dødskamp. Og det var et ikke ringe Tab for Konsten; thi der var noget Bredt, Kraftigt, ja Storladent i Anlæget af Freunds Natur, som netop gjorde ham skikket til at behandle fra Omfangets Side betydelige, mægtige Opgaver. At det forholdt sig saaledes, derom bærer ikke alene hans »Ragnarok« Vidne, men ogsaa adskillige mindre Arbejder, i hvilke det er, som om den stærke Natur har havt Vanskelighed ved at begrændse sig.

At Freund paa det Tidspunkt, hvorpaa vi nu befinde os, har havt et stærkt Indtryk af sine Venners Afmagt og Slotsbygnings-Kommissionens Vrangvilje, at han følte sine Kræfter lammes og sin Produktionsevne lagt øde ved Mangel paa virkelig uegennyttig Imødekommen, og at han som en Følge deraf frygtede for, at Udøvelsen af hans Konst maatte gaa helt i Staa, ses allertydeligst af et Brev, han skrev d. 7de—14de Februar 1824 til Collin, hvem han meddelte alle de tunge, trykkende Tanker, der hvilede paa hans Sind. Det er som en Søns Henvendelse til en kjærlig Fader. Dette Brev, der for saa vidt det ikke er benyttet i Texten findes aftrykt i Bilaget, er Hovedkilden til at forstaa Freunds Forhold paa den Tid. Hvis Sagen med den mythologiske Frise kunde siges at være svævende og usikker, da maatte dette i en endnu højere Grad siges om Freunds Forhold til Slotsbygnings-Kommissionen. I Overensstemmelse med Bygmesteren Hansens Brev til Prinds Christian af 26de Januar 1821, der skulde tilskynde Thorvaldsen til at tage fat paa Apostlene, havde Freund jo paabegyndt Merkur til Slotsbygnings-Kommissionen og Lukas til Kirken; den første blev fuldendt 1821 og den sidste formet i Sommeren 1823, og han havde ligesaa lidt faaet Noget for disse to Arbejder, som for Thaddæus, hvad der jo rigtignok var en utilgivelig Ligegyldighed ligeoverfor en ung ubemidlet Konstner, som Slotsbygnings-Kommissionen selv, eller i hvert Fald dens mest formaaende Medlem, Hansen, paa en indtrængende Maade havde opfordret til at tage fat paa disse betydningsfulde Arbejder. Dog havde Freund aldrig, efterat Haabet om at udføre Apostlene var blevet skuffet, ret fæstet Lid til alle de øvrige skjønne Løfter. Saaledes skriver han d. 1ste Maj 1822 til Collin: »Det Første, jeg tager fat paa at modellere, bliver nok de fire Evangelister til Slotskirken; men jeg frygter for, at man ikke lader mig frie Hænder, og da kommer der sikkert Ugler i Mosen. Fordømte Misundelse, fordømte Egennytte, kunde jeg faa Dig under

Fødderne!« Og man kan sandelig ikke fortænke Freund i, at han i denne gjentagne Tilbageholdelse af enhver som helst Betaling ligefra den, der skyldtes ham for Frontonen, til den, der tilkom ham for Lukas, maatte se Andet end en almindelig Ligegyldighed, dertil var Fremgangsmaaden for konsekvent. Det er jo ogsaa muligt, som tidligere bemærket, at det Sammenstød, som Freund i sin Tid havde havt med Hansen, og hvor skarpe Udtalelser vare blevne vexlede imellem dem, kan have efterladt en Animositet hos den eneraadige Bygmester, der vel ikke var synderlig vant til Modsigelse. Og det turde jo nok være muligt, at en saadan Animositet bevidst eller ubevidst har havt en Indflydelse paa ham, naar der skulde tages Bestemmelse om de Bestillinger, der paa en friere eller mere formel Maade vare gjorte hos Freund. I hvert Fald kan den aabenbare Uvilje, som der i de senere Forhandlinger paa saa mange Punkter traadte frem imod Freund, naar Talen var om at tilfredsstille billige Krav fra hans Side, fuldstændig retfærdiggjøre hans bitre Udtalelser*) paa denne Tid i Brevet til Collin, hvor det hedder: »Etatsraad Hansens Bekjendtskab gjorde jeg Aaret 1811, da han vilde gjøre mig til Stukkatør ved Slottet; fra den Tid, til han bestilte Frontonen af Raadhuset hos mig, var han sig selv lig. Og denne Bestilling af Frontonen lig alle de efterfølgende Bestillinger. Apostlene bestilte han, og jeg maatte lade dem gaa, lig den Fattige, der maatte give det eneste, kjæreste Lam, for at den Rige kunde værdigen bespise den Rige — og jeg stod gjærne tilbage, for at Danmark kunde vinde. Man erstattede mig Lammet med en hel Hjord; men, o Gud! ingen Foder. Klogskab bød mig at tie, og disse Ord skulde Smerten ikke have faaet Lov til at fremkalde, dersom jeg ikke havde saa grændseløs Tillid til Dem. Jeg vogtede den Riges Hjord, medens min egen brægede af Hunger i Stalden, og mangen Gang, naar (den) jublende Mængde omgav den Hjord, jeg vogtede, hørte jeg ikke deres Støj for Lyden, som Ekkoet bragte fra Stalden, hvor min Hjord sultede.«

*) Udtalelser, der naturligvis ikke kunde mildnes ved følgende Sted i et Brev fra Prinds Christian af 16de Juni 1821: »Jeg har besørget Deres Brev til Etatsraad Hansen. Det skulde have været mig kjært, om De i samme havde ytret Deres Erkjendtlighed mod Etatsraaden, nu Direktør for Akademiet, for de bestilte Arbejder samt for den forlængede Rejseunderstøttelse. De ville benytte første Lejlighed til at sige ham et forbindtligt Ord i den Anledning. Lad Dem aldrig vildlede til at miskjende denne Mands Fortjenester og hvor meget De skylder ham.« Man hører her en Gjenklang af det Afguderi, der dreves med Hansen baade som Konstner og som Menneske. Ordene lyde nu, da vi vide, hvad det var, Freund skyldte Hansen — et Liv fuldt af Bitterhed og Krænkelser — som en blodig Ironi!

Naar man læser dette skjønne, men ak! saa smertefulde Hjertesuk, da føler man, hvad Tabet af Apostlene og al anden Tilsidesættelse, Freund alt havde lidt, havde efterladt for dybe Mærker i hans Indre, og man aner, hvad han, ligesaa dybt- som fintfølende, maatte lide ved saa mangen en bitter Kalk, han endnu i Fremtiden skulde tømme. Vilde man alligevel forsøge at forsvare Hansen lige over for Freund, da kunde man maaske tage hele hans Forhold imod Thorvaldsen til Indtægt for ham, en Indtægt, hvorved han rigtignok blot tilsyneladende vilde vinde, fordi Behandlingen af Thorvaldsen aldrig vil kunne indbringe ham nogen rosende Omtale i den danske Konsts Historie; han havde jo i sin Tid endogsaa vovet at behandle Thorvaldsen og hans Konst med ligefrem Kulde og Ringeagt, ja stillet Fordringer til ham, der vare mer end krænkende for hans Konstnerære — i saa Henseende delte Freund desværre Skæbne med sin store Konstfælle. En vægtigere Undskyldning for den absolute Mangel paa Lyst hos Slotsbygnings-Kommissionen til navnlig at efterkomme den pekuniaire Side af dens Forpligtelser lige over for Freund kunde vel nok findes i dens knapt tilmaalte Budget, som gjorde, at den til sin Tid havde Møje nok med at tilfredsstille Thorvaldsen; men for det Første vare de Summer, som Freund kunde gjøre en aldeles berettiget Fordring paa, forholdsvis kun smaa, og i ethvert Fald kan det ikke indses, hvorledes Slotsbygnings-Kommissionen kunde forsvare, selv om dens Formuesomstændigheder vare nok saa daarlige, at tilbageholde enhver Skilling af Betalingen for 3 kolossale Figurer, der efter dens Anmodning vare udførte af den virksomme Konstner med stort Offer af Tid og Penge. For Retfærdiggjørelse af denne Adfærd har den aldrig leveret Skygge af Bevis. Kan man bebrejde Freund Noget, er det, at han ikke kunde lempe sin altfor fine Følelse efter en Fremgangsmaade som den, der var Slotsbygnings-Kommissionen ejendommelig. Han kunde ikke melde sig som en sædvanlig Kreditor med sine direkte Krav, naar det var hans Overbevisning, at det var Modpartens Sag at komme til ham med sine Tilbud, og Modparten taug altid stille, naar man ikke rykkede den.*)

*) Det aldeles enestaaende Forslag. Freund i 1824 gjorde Kommissionen gjennem Collin, nemlig at modtage Merkur, Lukas og Frisen i den senere Størrelse blot imod at atholde Fragten, naar det kunde tilstaas ham at blive endnu et Par Aar i Rom for hans Konsts Skyld, viser, hvor højt han elskede denne, og hvilket personligt Offer han kunde bringe den; men en saadan Uegennyttighed har naturligvis ligget langt over Hansens lave Horizont.

Dog, det var ikke alene Slotsbygnings-Kommissionen, der skuffede Freund, men ogsaa Prinds Christian, som Freund havde stolet saa meget paa, syntes at svigte hans Tillid, og det uagtet Thorvaldsen med sjælden Varme havde talt Freunds Sag i et Brev af 29de April 1823: »Mere end enhver anden Sag vilde jeg tage mig den Frihed at anbefale Deres Kongelige Højhed min kjære Ven og Medarbejder Freunds Anliggende. Han har gjort saa betydelige Fremskridt i alle Dele af den svære Konst, vi udøve, og er i det Hele et saa opvakt og fortræffeligt Menneske, at jeg ikke gjør mere end min Pligt, idet jeg paa det Hjærteligste anbefaler ham selv og hans udmærkede Talent til Deres Højheds naadige Velvilje. Hans Merkur er en meget smuk og i alle Henseender vellykket Figur; Udførelsen af Deres Højheders Byster i Marmor lykkedes ham til min fuldkomneste Tilfredshed, og den Figur, han nu arbejder paa, en af Evangelisterne, lover at blive ligesaa fortrinlig i sin Slags som Merkuren. Denne Sidste vilde jeg langt hellere anbefale til Udførelse i Marmor end den tidligere Eurydice, men det ligger i Sagens Natur, at en saadan Figur ikke kan udføres i faa Maaneder, og Deres kongelige Højhed vil sandelig ikke fortryde det, hvis De forunder Freund den til Udførelsen fornødne Understøttelse. Jeg anfører dette baade med Hensyn paa Deres Højheds egne tidligere Opmuntringer til Freund og paa dette fortræffelige Menneskes grundede Forventninger om at fremhjælpes, som han fortjener, til Uddannelse af et Talent, der ikke kan være heldigere. Hans Skitser til Forestillinger af den nordiske Mythologi ere ligeledes højst interessante, og jeg lover mig af dem noget Ypperligt til Prydelse for vort Fædreland og til Forøgelse af dets Konstbesiddelser.«

Prindsen havde ikke været i Stand til at udvirke Noget hos Slotsbygnings-Kommissionen med Hensyn til Freunds hele Stilling lige saa lidt som med Hensyn til Nordens Guder, hvilke Konstneren »paa det Bønligste« havde bedet ham om at interessere sig for, saaledes, at han turde anvende dem til Slotstrappen, som Thorvaldsen havde raadet til. Men ikke en Gang de af ham selv gjorte Bestillinger kunde han fremme paa en Maade, der var tilfredsstillende for Konstneren. Prisen for Merkur skulde være den samme som for Eurydice, og Freund bad blot Prindsen om at betale Forskjellen i Marmoret, der beløb sig til 100 Specier mere end for Eurydice; men disse Penge for Udlæget vare hidindtil udeblevne. Desuden havde Freund endnu ikke modtaget Betalingen for de to Byster, som han udførte af Prindsen og hans Gemalinde. Prisen for dem var fastsat til den

samme, som der gaves for Byster, udførte i Thorvaldsens eget Studio, nemlig 220 Scudi for hver, naar Thorvaldsen erklærede, at de vare ligesaa gode som de, han selv udførte. Da der heller ikke herpaa kom Svar fra Prindsen, og Freund befandt sig i den største Usikkerhed af Mangel paa Resourcer, maatte han atter slippe Marmoret til Merkur, som han alt havde. Omsider kom der Svar fra Prindsen paa disse rimelige Anmodninger — i et Brev fra Kabinetssekretairen Adler til Brøndsted — men det indeholdt kun Skuffelser. Der fandtes intet Ord om Nordens Guder, og hvad Merkur angik, da bød Prindsen at anvise Freund til Udførelse 180 Louisdorer, en Sum, der ikke en Gang kunde dække Udgifterne til Modellen. Og Forslaget med Hensyn til Bysternes Betaling var i den Grad upassende, at det kun kunde finde en Undskyldning i, at Prindsen paa sin Udenlandsrejse, hvor han var ledsaget af en temmelig stor Suite, altid var i Pengeforlegenhed.*) Brøndsted, der kom fra Paris, hvor Prindsen var, havde det Hverv at bevæge Freund til at modtage den halve Betaling (220 Scudi) som fuld Betaling eller lade sig nøje med endnu Mindre, hvis Brøndsted fandt det for godt. Pengene bleve modtagne og sloge netop til til at dække nogle smaa Udgifter, som han havde gjort for Prindsen i Rom. Da Thorvaldsen atter en Gang senere skrev til Prindsen for at faa en virkelig Bestilling paa Merkur udvirket, bad Prindsen om et Overslag paa Udførelsen, men Ingen vil vistnok fortænke Freund i, at han, belært af Erfaringen, ikke turde gjøre det af Frygt for, at det vilde gaa med Betalingen af Merkur som med den for Bysterne, saaledes at han vilde komme i Gjæld til op over Ørene. Hvor tungt det var for Freund at se sine Forventninger skuffede ogsaa i denne Retning, viser følgende Sted i Brevet til Collin: »Jeg har nydt megen Naade og Opmærksomhed af Prindsen og mere, end jeg fortjener, og uden Bestillinger var jeg ham mere end nok forbunden derfor. Dog, synes mig, vilde han vise mig en endnu større Naade, saa maatte den ikke bestaa i Umuligheder.«

Da saaledes ingen af Freunds Debitorer vare synderlig ivrige for at efterkomme deres Forpligtelser, Slotsbygnings-Kommissionen fordi den ikke vilde, og Prindsen fordi han ikke kunde, havde han for første Gang i Sommeren 1823 maattet søge Bestillinger hos Fremmede

*) Prindsens Kabinetssekretair skriver saaledes til Freund efter Hjemkomsten: »Hans Højheds Hensigt med denne Bestilling er at give Dem en ny Lejlighed til at vise Deres Talent og Fremgang, men Omstændighederne byde, at Højstsamme maa gaa saa oekonomisk til Værks som muligt.«

for ikke at gaa rent i Staa og vinde Lejlighed til Uddannelse. Hans Ønske i saa Henseende blev imødekommet paa den mest fordelagtige Maade. Den bajerske Grev Schönborn, der den Gang opholdt sig i Rom, havde faaet den Ide at danne et lille Museum af Skulptursager, som han bestilte hos Konstnere af alle Nationer. Thorvaldsen repræsenteredes af sin Hyrde; Byström udførte Linnés Byste o. s. fr. Desuden bestilte han hos Alvarez, Lauritz, Kessels og Freund de fire Aarstider, saaledes at Høsten tilfaldt Freund, der iklædte den Pomonas ideale Træk. Dette kolossale Hoved har skjønne faste Former, som røbe Konstnerens Forkjærlighed for Grækernes Simpelhed og Strænghed, der har indgaaet en nøje Forening med Friskheden og Blødheden i Behandlingen. En Krands, sammenføjet af et rigt Udvalg af Høstens Frugt, hviler paa det fyldige, bølgende Haar, som i fire svære Lokker hænger ned over Ryg og Bryst, men skjøndt de vel modellerede Kjærlighedsæbler, Pærer, Aprikoser osv. giver den en vis Tyngde, bæres den dog med Lethed af det mægtige Hoved og svarer godt til Ansigtets ædle, men kraftige Lineamenter.

Kronprinds Ludwig af Bajern, denne sande Ven af Konsten og Konstnerne, og som selv havde et godt Øje, tænkte den Gang paa Udførelsen af et Valhalla, der skulde indeslutte en Samling af udmærkede Mænd baade fra Fortiden og Nutiden. Til dette Valhalla fik Freund Anmodning om at udføre en kolossal Byste af Friederich Leopold, Greve af Stolberg; thi Kronprinds Ludwig havde levende Interesse for Freund baade som Konstner og som Menneske, og han glemte ham aldrig selv i sine seneste Dage, men førte ofte og altid med Venlighed Talen hen paa ham.

Stolbergs Byste kom imidlertid ikke til Valhalla ved Regensburg, men staar nu i Glyptotheket i München i den lille Samling af moderne Skulpturer, som Kong Ludwig havde udvalgt med megen Skjønsomhed. Og sandelig, den hævder sin Plads dér meget godt til Trods for den mindre heldige Opstilling lige under et Vindue. Den udførtes efter en Maske af en yngre Byste og et Kobberstik i Stolbergs ældre Alder, men Livet i den er saa skarpt nuanceret, at man godt kunde tro, den var udført efter Naturen. En selv for Freunds hele Maade at arbejde paa betydelig Energi præger dette Arbejde. Den nøjagtige, næsten arkitektoniske Gjengivelse af Hovedets Benbygning er givet paa en Gang med en høj Grad af Skarphed og Finhed, men tillige med en vis Tørhed og Knaphed i Formerne, som mere ere fremhævede ved Akcentueringen af Musklernes Flader end med deres runde Partier. Overlæbens Bue og Næsens Ryg ere skarpt

og sikkert tegnede, men uden at det elegante Sving i Linjerne paa nogen Maade er stiliseret, som Konstneren i sin Bestræbelse efter Strænghed kunde lade befrygte. Munden er let aaben og talende, og i Øjets Omgivelser læses Kraften i Viljen. I hele Hovedets Udtryk er der egentlig Mere af en skarpsindig Videnskabsmand end af en Digter; men det mest Slaaende ved denne Byste er vel snarest det fulde Indtryk, man faar af, at enhver Plet af den legemlige Form er præget af og dannet i Overensstemmelse med det aandelige Liv i hele dets Rigdom. Den saa skarpe og dog harmonisk afvejede Ligevægt og Ro, der fandtes i Stolbergs Aand og kom til Orde f. Ex. i hans Efterligning af de græske Forfattere, bryder frem og gjennemtrænger Hovedets hele herlige Bygning.

Det er interessant at sammenligne denne Byste med enkelte af de andre, der findes i Glyptothekets Rotunde. Den er de andre, med Undtagelse af Thorvaldsens, absolut overlegen. Danneckers bliver sløv ligeover for Freunds; Rauchs Former, der dog ere givne med en vis Dygtighed, synes døde, og Eberhardt, der har tilstræbt noget Lignende som Freund, kan aldeles ikke meddele Overfladen Liv. Hans Arbejde er i Modsætning til Stolberg en Stenklump, hvori Furer og Folder ere indridsede; hos Freund er der en sejrrig Gjennemarbejden fra inden af. Men selv lige over for Thorvaldsens er den i Stand til at hævde sin Plads; og dog, hvor ere de ikke forskjellige! Det Indtryk af Kraft, der er det overvejende i Stolbergs Hoved, og som man føler, at det har kostet Konstneren en vis Kamp at faa frem, gjør det tungt, sammenlignet med Kong Ludwigs Byste, der synes at skyldes en let og hurtig Undfangelse, der ikke har kostet nogen som helst Møje. Og den Omhu og Omstændelighed, hvormed Freund i sine strænge Linjer har villet gjøre Rede for Plastikens alvorlige Fordringer, kontrasterer saa mærkelig til Thorvaldsen, som uden Overlæg blot følgende sin vidunderlige Begavelse ikke kan Andet end træffe det Rette, ikke kan Andet end være Plastiker i enhver Henseende.

Af andre Punkter skal her kun fremhæves, at Freund har udført de enkelte Haarpartier meget detaljerede, samtidig med at de dog fuldstændig underordnes det Hele, saa at det er de store Haarmasser, der dominere. I den Maade, hvorpaa Haarets forskjellige Lag ligge løse over hinanden, føles maaske, at en for udførlig Behandling af Haarpartierne er imod Skulpturens Væsen, og at der let derved kan fremkomme noget Parykagtigt.

Endelig havde Grev Sommariva, som foruden Alexandertoget havde bestilt Arbejder hos Canova og et Par andre Italienere, henvendt sig til Freund for at faa hans Hyrdepige udført i Marmor.* Men for Freund, der jo følte sig fast knyttet til Danmark, da det havde set hans Udvikling til Konstner gjennem alle de trange Aar, var det en pinlig Tanke, at han ikke understøttedes paa en kraftig Maade hjemme fra, og at de Mænd, der som Etatsraad Hansen og Prinds Christian dog havde Magt og Indflydelse, ikke brugte den saaledes, som han af Hjærte ønskede, for sin Konst. Hansen havde han ganske vist ingen Sympathi for, men desto mere for Prindsen, hvis Opmærksomhed og Venlighed havde knyttet ham til sig, og som han saa inderlig gjærne vilde takke for en Bestilling. »Men,« skriver han til Collin, »en mærkelig Skæbne har hidindtil hvilet over Alt, hvad Prindsen har bestilt hos mig, lig den Skæbne, der hviler over Orpheus og Eurydice i Skyggernes Rige. Næppe er Orfeus i Besiddelse af sin Kone, førend Orkus med Jærnhaand kræver hende tilbage. Den første Eurydice forsvandt for mig Natten førend den skulde afformes for Prindsen; den anden Eurydice bortførte Merkur til evig Glemsels Rige, og Gud véd, om Mosjø Merkur for dette Stykke Arbejde faar den Ære at prunke i Marmor.« —

Foruden disse tre Bestillinger i Marmor var endnu stadig Gravmonumentet over Etatsraad Scavenius under Arbejde, som Freund dog i Foraaret 1824 lagde den sidste Haand paa, og det afsendtes til sit Bestemmelsessted, Holtug Kirkegaard ved Gjorsløv. Konsten taler i dette Monument et kraftfuldt Sprog, og de strænge, arkitektoniske Linier danne den alvorligste Ramme for den gribende Afskedsscene.

Efter at Collin havde modtaget Freunds indholdsrige Brev, satte han sig ufortøvet i Virksomhed for at opnaa en større Betryggelse for Freund. Under 17de Marts 1824 skrev han et Brev til Akademiets Præses for at underrette ham om hele Situationen i Rom, om

---

*) Da Bestilleren døde, var Figuren ikke færdig, og da Freund alt den Gang var i Kjøbenhavn, tilbød Bissen at fuldende den under Thorvaldsens Vejledning. Men derpaa vilde den unge Grev Sommariva ikke gaa ind, men ønskede Statuen udleveret i den Tilstand, hvori den var, imod at føje en Sum af 100 Scudi til de 100 Louisdorer, Konstneren tidligere havde modtaget som Forskud paa den. Men Freund vilde paa sin Side ikke gaa ind paa dette lidet hæderlige Underbud, og Statuen forblev i hans Eje. Senere sendtes den til Kjøbenhavn, og efter at den var bleven gjort færdig af Chr. Freund, udstilledes den 1857 og blev afhændet til Skulpturmuseet. Findes nu paa d. Kgl. Malerisamling.

Grundene til Freunds forlængede Ophold dér og om, hvad der ellers laa denne paa Hjærte, og efter at have fremhævet det nøje Kjendskab til Freunds sjældne Flid og Ivrighed, førend han rejste, og de særdeles fordelagtige Domme, alle rejsende Landsmænd fældede om ham, udtalte Collin det sikre Haab om, »at Prindsen, der viste ham saa megen Naade, medens han opholdt sig i Rom, fremdeles vilde være hans kraftige Beskytter.« Prindsens Svarskrivelse af 23de Marts s. A. er egentlig kun et noget køligt Afslag paa Collins Opfordring, idet han henviser til et tidligere Brev til Freund af 20de December 1823, hvori han meget varmt og indtrængende opfordrer denne til at vende hjem for at blive Professor ved Akademiet, da der jo ingen Udsigter var til, at Thorvaldsen for det første vilde forlade Rom, og idet han antager, at Freund vilde opfordres dertil ved den Erkjendtlighed, han skylder Akademiet, hvor han havde faaet sin første Dannelse, og ved Trangen til at være sit Fædreland nyttig. I det Hele have hverken Collin eller især Prindsen gjort Freund nogen virkelig Tjeneste ved paa dette Tidspunkt saa stærkt at urgere hans Hjemkomst*), skjøndt de, især efter Dajons Død, utvivlsomt have anset det for nyttigst for ham; thi selve Stillingen som Professor ved Akademiet kunde ikke veje op mod de ikke ganske faa Bestillinger, som vilde have sat Freund i den skjønneste Virksomhed, naar de vare blevne til mere end Gjøglebilleder. Det vilde sikkert have været heldigere for Freund, om hans indflydelsesrige Velyndere havde trængt det for Resten naturlige Ønske om at faa Freund hjem i Baggrunden, indtil han selv fandt, at hans Uddannelse var saa langt fremskreden, og de ham tilsagte Bestillinger saa betryggede, at han med rolig Samvittighed kunde forlade Rom. I hvert Fald var denne Fremhævelse af Hjemkomsten ikke meget betænksom, naar man havde med en Institution som Slotsbygnings-Kommissionen at gjøre, der for at unddrage sig indgaaede Forpligtelser gjærne smuttede ud af en Bagdør, man havde ladet staa aaben. Det er en Tanke, som let paatrænger sig ved Læsningen af Korrespondancen mellem Collin og Slotsbygnings-Kommissionen.**) Skjøndt Collins Skrivelse i det Hele er vel overvejet, véd Slots-Kommissionen dog meget heldig at benytte sig af et Par svage Punkter til at skyde Ansvaret fra sig og med Hensyn til de bestilte Arbejder kun at give en ubestemt Anvisning netop paa

*) Der indløber næppe noget Brev fra Prindsen eller Adler paa denne Tid, uden at det lægger Freund stærkt paa Hjærte at komme hjem.

**) Jfr. Bilaget.

— Hjemrejsen til Kjøbenhavn. Det turde vist ogsaa være muligt, at Collin ikke skarpt nok har formuleret Hovedpunkterne, medens hans smukke, følelsesfulde Maade at fremstille Sagen paa desuden fuldstændig var spildt paa Slotsbygnings-Kommissionen, der havde alt Andet end Velvilje og Interesse for Freund. Og vil man have et eklatant Exempel derpaa, turde vistnok Slotsbygnings-Kommissionens Svarskrivelse til Collin afgive et saadant. Thaddæus, hvis Bestilling Kommissionen dog ikke direkte tør fragaa, afvises med den Besked, at den ikke kan anbringes i Slottet, da den paa ethvert Sted er upassende, uden at der er Tale om at erstatte Freund det maanedlange, spildte Arbejde, som dog ene og alene havde fundet Sted efter Opfordring af den samme Kommission, der nu saa haanlig afviser Modtagelsen af Figuren. Evangelisten kan man ikke for Øjeblikket blive fri for paa saa nem en Maade; men Faren var jo heller ikke overhængende. Først naar Lukas var kommen hjem med en »Opgave« paa, hvad den skulde koste, kunde man indgaa med en Forestilling angaaende Betalingen for samme; »thi,« hedder det, »da man hverken har set Tegning eller Model, kan man ikke bestemme dens Værd.« Ved Læsningen heraf rejser sig ganske naturlig det Spørgsmaal, hvorfor dette aldrig var sket. Det synes dog et rimeligt Forlangende af Slotsbygnings-Kommissionen, at den maa have et Begreb om Karakteren af de tilbudte Arbejder, inden den kan foreslaa dem til Anskaffelse. Ja, ganske vist! Og det var ogsaa i Almindelighed Sædvane, naar en Konstner, hvad enten det f. Ex. var Høyer eller Eckersberg, havde i Sinde at udføre Noget til Slottet, at han da indsendte en Skitse til Approbation og forlangte Forskud paa sit Arbejde. Men Forholdet til Freund var dog anderledes. Den første Bestilling paa Apostlene var udgaaet fra Slotsbygnings-Kommissionen, rimeligvis fordi den haabede at faa dem billigere udførte af Freund end af Thorvaldsen; det var den, der havde taget Initiativet til samme og ikke Konstneren. Og da denne Bestilling, hvis Gyldighed paa hin Tid aldrig benægtedes, om ogsaa den kun var gjort mundtlig, fratoges ham, var det atter Slotsbygnings-Kommissionen, der paa Thorvaldsens indstændige Opfordring tilbød Freund nye Bestillinger til Erstatning; og det var saa meget mere Kommissionens Pligt at sørge for, at disse Bestillinger bleve til Virkelighed, fordi de vare Betingelsen for, at Thorvaldsen overhovedet overtog Udførelsen af Apostlene. Det var derfor Slotsbygnings-Kommissionen, der skulde komme til Freund, og ikke denne, der havde at tigge hos Kommis-

sionen*). Men denne tog aldeles ingen Notits af de Arbejder, den dog havde givet Stødet til. Freund hørte aldrig Noget fra den; han kunde udføre den ene store Figur efter den anden, uden at der blev tænkt paa at give ham et Vederlag derfor, og da Kommissionen endelig blev tvungen til at svare paa en fuldt berettiget Forespørgsel, søgte den at slippe fra denne ved Udflugter; da var den ikke kommen videre end til at give Haab om betingelsesvis at ville indgaa med en Forestilling, om og hvorvidt Summen for Lukas (om Merkur var der aldeles ingen Tale) kunde ventes udbetalt. Hvis man virkelig ikke havde Tro til Freund som Konstner, havde man jo dog den bedste Garanti i Thorvaldsen, der paa en Maade var Part i Sagen, og som havde rost disse Arbejder. Dog, det kom aabenbart ikke an paa at rydde virkelige Betænkeligheder af Vejen, men snarere paa at skabe tilsyneladende Vanskeligheder, der maatte kunne hindre Udførelsen af Opstillingerne.

Dertil kom, at Freund af Naturen var stolt og trak sig tilbage i sit Indre, naar han blev behandlet med Ufinhed eller krænkedes. Han æggedes ikke ved en tilføjet Fornærmelse til at komme Fornærmeren til Livs, men han taug, og lod Saaret, der var tilføjet ham, gnave Hjærterødderne. Derfor kunde Collin med Rette skrive til Slotsbygnings-Kommissionen: »At han (Freund) højligen har savnet, at han Intet har faaet for disse to Arbejder, og at det dybt smerter ham; men at han derved tror sig glemt og tilsidesat, véd jeg med Vished, men hans højst sjældne Tilbageholdenhed er for en stor Del Skyld deri.« Det var ham selv umuligt at henvende sig til dem, der havde krænket ham, selv om det kun var for at forlange, hvad der var hans Ret; derfor kunde han alene udtale sine Følelser til en Mand, der stod saa højt for ham som Collin; kun denne trofaste Ven kunde han lade se ind i sit saarede Indre. Han, der altid var rede til at kæmpe for Andres retfærdige Sag, stod vaabenløs nu, da det gjaldt hans egen. Da overlod han Alt til Andre: til Prindsen, hvem han havde ofret sig for i Rom, og til Collin, der jo havde været hans faste Støtte fra Ungdommen af, skjøndt han i Førstningen stod udenfor Sagen. Men uagtet hin ikke lod det mangle paa Interesse, og denne gjorde, hvad han kunde, var Resultatet utvivlsomt blevet bedre, hvis Freund selv havde været i Stand til direkte at henvende sig til Kommissionen; men en saadan Henvendelse vilde i Følge

*) Noget Andet var det med den nordiske Frise, der blev tilbudt Kommissionen af Freund, og af den indsendtes en Tegning.

hans ejendommelige Karakter have været en Ydmygelse, hans paa en Gang stolte og fintfølende Natur pintes blot ved Tanken om at skulle underkaste sig.

I et Par Linjer, der fra Collins Haand ledsagede Afskriften af ovennævnte Korrespondance, ses det, at han ikke syntes, at Freunds Sager stode saa slet — men Tiden skulde virkelig vise, at det var Tilfælde. Tillige gjentager han, at han tror, det var nødvendigt, at Freund kom hjem. At denne derimod ikke delte Collins Anskuelse, ses deraf, at han i et helt Aar bevarede en fuldstændig Taushed lige over for ham. En Gjenklang af den Stemning, som paa den Tid, da alle Forhaabninger syntes ham at glippe, var den fremherskende hos ham, lyder gjennem et Brev, som sendtes til Broderen i Altona den 14de Februar 1824: »Jeg flyver som en ensom Fugl over den rige Jord og finder ingen Skygge, ingen Føde, ingen Mage. Jeg synger min Lovsang, som Næbet er, og hæver Øjnene mod Rovfuglene, der misunde mig den Smule, jeg vil. Men sønderslide mig, skal de ikke, saa sandt som jeg har Øjne i Hovedet. — Alt ser jeg Uvejret trække op, og Stormen raser; jeg maa til at bjerge Sejl og Reb. Spørg min Broder i Berlin, hvor mange Træer han kan fælde, hvis hans Broder lider Skibbrud i Kjøbenhavn.«

Først paa Collins indtrængende Opfordring i Begyndelsen af 1825 om ikke at lade hans Breve ubesvarede kommer der den 29de September et Brev fra Freund, men han nævner ikke med et eneste Ord sit Forhold til Slotsbygnings-Kommissionen, en Fortielse, der taler højere end mange Klager. Derimod nævner han tvende Arbejder, som han har under Hænder, Hyrdepigen for Sommariva og Frisen, af hvilken han siden Nytaar havde udført den ene Side. Endvidere omtales en forestaaende Rejse til Livorno for at besørge Afsendelsen af Thorvaldsens Sager. De skulde hentes af en kongelig Brig, og Freund havde faaet de indstændigste Opfordringer fra Prindsen om at tage sig af dem, og han benyttede sig af denne Lejlighed til at faa adskillige af sine egne Arbejder sendt hjem. Først og fremmest ønskede han at faa Marmorbysterne af Jensen og Ingemann hjem, da de tidligere vare bestemte til Akademiet som en Prøve paa hans Fremgang, men som ikke tidligere vare blevne afsendte for ikke at volde Akademiet Udgifter. For dernæst at faa at vide, hvilke af hans Sager der ellers skulde afsendes, sendte han til Prindsen Tegninger af alle sine Arbejder, for at der kunde træffes et Valg iblandt dem. Mest magtpaaliggende maatte det naturligvis være for ham at faa Sagerne til Slottet og Kirken hjem for endelig en Gang

at erholde Kommissionens Bestemmelse om, hvorvidt den vilde modtage de alt færdige Arbejder og sætte ham i Stand til at fortsætte Udførelsen af Bestillingen. I det Hele gjorde Freund paa den Tid, da han alvorlig tænkte paa at vende hjem, Alt for at sikre sin Stilling, skjøndt han ikke havde nogen stor Tro til, at det vilde lykkes ham. Han udbryder saaledes en Gang til Collin: Give Gud, at jeg ikke maa komme til at fortryde dette Skridt (Hjemrejsen), og gid jeg ikke behøvede at tænke paa at dække mig Tilbagevejen til Italien.

Imidlertid gjorde Prindsen, hvad han kunde, baade med Hensyn til at faa de væsentligste af hans Arbejder hjem og med Hensyn til Forholdet til Slotsbygnings-Kommissionen, og i et Brev af 26de Februar 1825, der findes aftrykt in extenso i Bilaget, udtalte han sin Glæde ved Tanken om Freunds Hjemkomst og fremhævede aldeles bestemt, at hvad der havde været bestilt hos ham, vilde blive erstattet med andet Arbejde, og at han kunde vente flere Bestillinger fra Slotsbygnings-Kommissionen, naar de, som han allerede havde, vare blevne udførte; desuden stillede han ham ogsaa Atelier, Bolig og Professorplads i sikker Udsigt ved Hjemkomsten. Men Freund lod sig dog ingenlunde bedaare af det skjønne Prospekt, som Prindsen fuldstændig bona fide oprullede for hans Øjne; dertil havde han gjort altfor sørgelige Erfaringer, havde han mødt altfor mange Udflugter og set for megen Trevenhed. Og han kunde ikke lade være at udtale det i Svarskrivelsen til Prindsen. Det hedder saaledes i Koncepten med Hensyn til at vende tilbage til Danmark: »Jeg føler imidlertid det herlige Bytte, jeg da gjør med Fædrelandet, og den Lykke at kunne virke i Nærheden af den Fyrste, hvis naadige Forsorg for mit Vel hidtil stedse opfyldte mig med Mod og Kraft til at gaa mit Maal i Møde. Deres Højhed vil derfor vist ikke vredes paa mig, naar jeg frimodigen tilstaar, at jeg ikke uden Ængstelse vil kunne tiltræde min Hjemrejse, dersom et bestemt Svar til min Fordel fra Slotsbygnings-Kommissionen ikke forskaffer mig Vished om strax ved min Ankomst til Danmark at blive sat i en for mig nyttig og hæderlig Virksomhed.«

Resultatet af Forhandlingerne angaaende de af Freunds Sager, der skulde sendes hjem med Briggen, blev ikkun Afsendelsen af Marmorbysterne af Ingemann og Jensen og Evangelisten Lukas. Men denne Figur blev, da den var kommen til Kjøbenhavn, foreløbigen sat ned i Slotskirkens Kjælder under Paaskud af, at den var for stor til Nichen. Slotsbygnings-Kommissionen havde saa liden Interesse

for denne Statue, at den ikke en Gang gjorde sig den Ulejlighed at sætte den sammen, og der var Ingen, der fik den at se — uomtalt forsvandt den i Kjælderens Mørke; men den Tid skulde dog komme, da den skulde træde frem og stille Slotsbygnings-Kommissionens og da navnlig Hansens hensynsløse Adfærd frem i dens sande, rette Lys. Naar vi vide, hvor omhyggelig Freund altid forberedte sine Arbejder, med hvilken Alvor han omfattede den Konst, han var kaldet til at øve, og som han ikke øvede for Fordelens Skyld, men fordi det var en Livssag for ham, kunne vi forstaa, hvad han maatte lide ved en saadan Behandling, der for anden Gang tilintetgjorde hans skjønneste Forhaabninger. Bestillingen af Evangelisterne havde dog dulmet Smerten over Tabet af Apostlene, og han havde drømt om maaske at faa Lov til at udføre de andre paatænkte Sager til Slotskirken, for at der kunde komme et konstnerisk Hele ud deraf. »Dog ønsker jeg inderligen,« hedder det i Brevet af 26de Maj 1821 til Collin, »at man vilde overdrage mig ikke alene Evangelisterne, men ogsaa det øvrige Arbejde, som kommer til denne lille Kirke, for at kunne faa Lejlighed til at sige og udtale det, som jeg saa gjærne vilde have sagt og gjort i Frue Kirke.«

Det skulde imidlertid ikke falde i Freunds Lod at se sine kjæreste Konstnerdrømme gaa i Opfyldelse; han skulde lære hele Bitterheden at kjende, det medfører at se hvert Skridt hæmmet af Ligegyldighed og Uvilje eller af hvad der var værre. Vel var den Tid, paa hvilken Freund førte Kampen mod de ydre Forhold, der trykkede ham, en gold Tid for Konsten, der i Danmark egentlig udelukkende levede af Slotsbygnings-Kommissionens Naade, og vel maatte Uvidenheden og Bornertheden, som den Gang florerede i Forbindelse med den fuldstændige Ebbe i Kassen, bevirke, at de Smuler, der tilfaldt Konsten, knap vare nok til Sulteføde, men desto større bliver Ansvaret for en Mand som Hansen, der baade paa Grund af sin Stilling i Akademiet, hvor han, som Brøndsted siger, var »Factotum«, og paa Grund af sin ikke ringe Myndighed som Overbygnings-Direktør havde det i sin Haand at fremme slige Foretagender i Gips, der dog egentlig kun skulde betales som Dekorationsarbejder. Og naar han viste saa liden Interesse for dem, som han gjorde, da var Aarsagen vel nærmest den, at han var i Besiddelse af den samme Bornerthed og Mangel paa virkeligt Begreb om Konsten, som den Gang var den almindelig herskende, og hvorom jo ogsaa hans »græske« Bygningsstil, hvori der egentlig ikke findes Spor af Følelse eller Liv, vidner paa den mest uigjendrivelige Maade — man

søger forgjæves efter en Oase i de store døde Murfladers Ørkener. Kan man nu end ikke i Forholdet til Freund bebrejde Hansen, at han enkelte Gange har maattet skuffe den utaalmodige Konstner, fordi han ikke kunde trylle Penge frem, hvor der ingen fandtes, saa maa man i højeste Grad bebrejde ham det Systematiske i hans Fremgangsmaade mod Freund; thi her kan ikke længere være Tale om Ligegyldighed alene, her maa Uvilje træde til. Denne fuldstændige Tilbageholdelse af al mulig Betaling synes højst mistænkelig, og hvis det ikke var lykkedes Prinds Christian at fravriste Slotsbygnings-Kommissionen enkelte mindre Summer, havde Freund vistnok aldrig set én eneste Skilling.

Ikke mindre mistænkelig er ogsaa den fuldstændige Ignoreren af alle paa mere eller mindre bindende Maade gjorte Bestillinger, den Ugenerthed, hvormed vi senere skulle se, at disse Bestillinger overhovedet benægtes, og den Prokuratorsnedighed, hvormed endelig den nordiske Frise bruges til dermed at borteskamotere alle tidligere Forpligtelser. Evangelisten Lukas' Skæbne i Kjøbenhavn er i saa Henseende ogsaa i høj Grad lærerig, thi Skylden kan her ikke paahvile nogen Anden end Slottets Bygmester. Han havde sendt Freund Maalet paa Nichen til Slotskirken, og Evangelisten blev udført i Overensstemmelse med den for Forholdet mellem en Figur og dens Niche aldeles almindelig vedtagne Regel, at dennes Centrum skal falde midt i Hovedet af Figuren, i Øjnenes Linje. »Denne Grundsætning,« skriver Freund til Thiele den 20de November 1825, »anerkjender Thorvaldsen, saa og Etatsraad Hansen, i det Mindste har Koch og Schmidt, begge hans Skolarer, forsikret mig (det). Saa og har jeg forespurgt mig hos Sagkyndige, førend jeg antog denne Sætning som Grundsætning, og jeg har Ingen fundet, der var af en anden Mening; men nu hører jeg, at Hetsch skal have en anden Theori, nemlig at Hovedet af Figuren skal staa under Centrum af Nichen, og har Etatsraaden forandret sin Mening af Figurernes Højde til denne, saa vil St. Lukas ikke komme til at staa under Centrum af Nichen, men et halvt Hoved over Centrum, tillige alle Apostlene . . . Thorvaldsen har paalagt mig at bede Hr. Etatsraad Hansen herved om Maalet paa de fire Figurer, der skal staa i Nicherne under Portalen af Frue Kirke, nemlig Figurernes Højde med Plinth og Alt, thi efter slig en Omkalfatring af Mening kan Maalet af Nicherne kun lidet nytte.« Hvorledes dette Spørgsmaal løstes for Apostlenes Vedkommende, er jo bekjendt nok: Nicherne tilmuredes,

og Figurerne stilledes paa fritstaaende Postamenter, — den eneste Opstillingsmaade, der var slige Mesterværker værdig.

Det har sikkert været et haardt Nederlag for Hansens Bygmester-Arrogance at maatte gjøre den Indrømmelse lige over for en Billedhugger, selv om denne var Thorvaldsen; men Lukas maatte undgjælde herfor; for den var en Niches snævre Celle ikke en Gang Straf nok, for den var der beredet et underjordisk Fængsel. Hvor nær denne Figurs Skæbne, hvad enten den nu skriver sig fra Uvidenhed eller Chikane eller maaske fra en Blanding af begge Dele, maatte gaa Freund, ses af følgende bitre Ytring i Brevet til Thiele: »Hvad Skæbnen af St. Lukas angaar, tilligemed Merkur o. s. v., saa, siden jeg ikke er Thorvaldsen, saa vil det være bedst, man brænder Øjenvand af dem for at se desto klarere en anden Gang og ikke spilde en ung Konstners Kræfter saa unyttigen.« Saaledes gik det med Lukas, og denne storladne Figur, der havde kunnet være Konstnerens bedste Talsmand i Kjøbenhavn, begravedes altsaa i Slotskjælderen, og, hvad der var det Værste, med den ogsaa Haabet om, at de andre Evangelister, der saa længe havde levet i Konstnerens Tanker, nogen Sinde skulde blive til Virkelighed. Det kunde lidet nytte, at Prinds Christian i sin Iver for at faa disse Arbejder udførte havde nævnet Lukas lige efter Kristusfiguren som den af alle baade Thorvaldsens og Freunds øvrige Arbejder, det var ham mest magtpaaliggende at faa hjem; han havde gjort Regning uden — Hansen, som hverken han eller mange Andre paa den Tid vare i Stand til at vurdere efter Fortjeneste, saa blind var den Forgudelse, hvormed man saa op til ham; kun den simple Mand, kun Haandværkeren, der daglig følte Trykket af hans ringeagtende Behandling, der aldrig opnaaede at faa den fulde Løn, der tilkom ham, for sit Arbejde, vidste, hvad han førte i sit Skjold.

Nu staar Lukas jo paa sin Plads, og skjøndt den ganske vist vilde vinde ved en Opstilling som Thorvaldsens Apostle, staar den saa frit og let i Nichen, at den aldeles ikke trykkes af dennes Vægge; der er en saadan Styrke i Livet, der gaar igjennem den, at det fuldstændig besejrer enhver materiel Skranke. En saadan Figur kan ikke blive til Dekoration for en tom Murflade, men den kan ved det Liv, der bor i den, ret vise Dødheden i Omgivelserne. Lukas hviler paa venstre Ben, medens det højre er sat op paa en Skammel; mod Laarets Flade støttes Evangeliet, der omfattes med venstre Haand, medens den højre Haand, der holder Griflen, ligger oven paa denne. Det er en naturlig, utvungen Stilling, fremhævet smukt ved

Kappen, der slutter fast om venstre Arm og Skulder, og hvis Sideflige fortil falde ned i løse, frit bevægede Folder; disse danne parallele Linjer, som dog indbyrdes ere højst forskjellige, og hvorved en slaaende Virkning fremkommer, der er af stor Betydning for Figurens Karakter. Der gaar en vis Elasticitet gjennem hele det kraftfulde Legeme, som dog forraader et stort Liv under den fuldkomne, ydre Ro. Man kommer til at tænke paa Michel Angelos Moses, i hvis siddende Stilling der er den samme Lethed som i Lukas' staaende; men medens Moses' senestærke Legeme synes at bæve under den daadkraftige Sjæls mægtige Impulser, der gjennemfare det, er Lukas' faste Skikkelse snarere Boligen for den overvejende Aand, der rolig ordner de vexlende Tanker, som trænge sig frem fra Menneskets Indre. Ogsaa i det kraftig Sammensluttede i Legemets Hovedpartier og i Draperiets løse, fyldige Folder føles Studiet af Michel Angelo, medens Benets Beklædning umiddelbart stammer fra Moses.

Skulle vi imidlertid fremhæve, hvad der giver Lukas sin egentlige, ejendommelige Karakter, da er det den i høj Grad livfulde Opfattelse af Stillingen og den Maade, hvorpaa de dominerende Linjer tjene til at akcentuere den; saaledes skyder f. Ex. hele Figurens højre Side sig frem med en Styrke, der ikke kan Andet end forhøje det Indtryk, Konstneren tilsigter. Og netop paa denne skarpe Sands for de Midler, der i Skulpturen kunne frembringe den største, sandeste Virkning, paa den vidunderlig plastiske Holdning, hvis Ro dog ikke paa noget Punkt forstyrres ved Mangfoldigheden eller Besværligheden i det valgte Motiv, beror den Magt, der er i Statuen. Det er sikkert ved det i strængeste Forstand konstneriske Syn hos Freund, ved den konstneriske Skaberkrafts intet Steds hvilende Indflydelse, der har efterladt sine levendegjørende Spor overalt, ved den til det Yderste gaaende Gjennemarbejdelse af Stoffet, at denne Figur fornemmelig griber. Og jo mere vi føle os grebne af dette egentlig ejendommelige, plastiske Liv, desto større Liv faar ogsaa selve Figuren for os; da føle vi Spændingen i de kraftige Lemmer, der nu ere saa rolige, da ane vi Styrken i Aanden, der bor under Grækerens ædle Bryn, og som vel ikke kan hæve Sjælen til en høj Begejstrings Flugt, men som kan aflægge en alvorlig Overbevisnings klare, historiske Vidnesbyrd om, hvad der blev aabenbaret Menneskene. Og Evangelistens urokkelig faste Stilling, hans sikre, rolige Udtryk er en Borgen for dette Vidnesbyrds Sandhed.

Evangelisten Lukas.

Fototypi. Pacht & Crone.

kategorisk affattet og indeholder en Forespørgsel i Freunds Navn,

Evangelisten Lukas.

Fototypi. Pacht & Crone.

I Foraaret 1825 maatte Freund altsaa rejse til Livorno for efter Prindsens indstændige Opfordring at sørge for Indskibningen af den kostbare Ladning af thorvaldsenske Sager, der skulde afgaa til Kjøbenhavn — af hans egne Sager vare jo, som vi saa, kun enkelte med. Desværre berøvede denne Rejse ham megen kostbar Tid, fordi han maatte vente paa Skibets Komme; men Freund vidste altid at drage Fordel af en Situation, selv om den var saa kjedsommelig som denne Ventetid, og Florents', Pisas og Perugias Konstskatte maatte holde ham skadesløs for alle Ubehageligheder. Han gjorde Begyndelsen med Pisa, hvor han opholdt sig to Dage, som han fra Morgen til Aften udelukkende tilbragte i det lærerige Campo santo, hvor de store Mestre talte til ham i et helt andet Tungemaal, end han var vant til i Rom. Men størst var dog den Glæde, han følte, da han efter 7 Aars Forløb atter gik i Florents' herlige Galleri for at prøve sine Øjnes Klarhed. »Han havde pudset dem,« som han skriver til Thiele, »længe nok i Vatikanet hos Antikerne fra Perikles' Tid; nu skulde Toskanas gamle, herlige Malere være Pegepinde for ham til dermed at læse i den store Bog, Naturen!«

Hjemkommen fra denne Rejse, der saaledes dog blev til Forfriskning og Vederkvægelse for ham, tog han atter ufortrødent fat paa Frisen. Samtidig med at han modellerede, tegnede Lindau den, saaledes at det hele Arbejde blev færdigt i Løbet af Vinteren og kunde afsendes i Slutningen af Februar 1826 til Kjøbenhavn. Det var det betydeligste Arbejde, han havde udført, det følte han godt, og han var meget spændt paa, hvorledes det vilde blive modtaget i Kjøbenhavn; thi det var saare vigtigt for ham at faa en Bestilling paa det, da det havde kostet ham den bedste Tid af 4 samfulde Aar og hele 1200 Rdl. paa Grund af den omstændelige Maade, han maatte gaa frem paa. Frisen havde først været udstillet paa den tydske Udstilling i Rom, hvor den havde vakt særdeles hædrende Opmærksomhed; men Freund havde for yderligere at sikre den en velvillig Modtagelse i Kjøbenhavn, ogsaa anset det for nødvendigt at lade den se og bedømme paa Udstillingerne i Stuttgart og München.

Gjennem Broderen i Altona lod han Collin opfordre til for Guds Skyld ikke længere at lade sig afspise med Snak, naar denne tog sig af den nordiske Frise, thi af Hansens Snak havde han havt nok i hele 16 Aar! Og den brave Collin sendte ogsaa Frisen, saa snart han havde den i Hænde, tilligemed en Skrivelse til Slotsbygnings-Kommissionen. Skrivelsen, dateret den 6te September 1826, er kategorisk affattet og indeholder en Forespørgsel i Freunds Navn,

Evangelisten Lukas.

Fototypi Pacht & Crone.

* Foraaret 1825 maatte Freund altsaa reise til Livorno for efter

moderne Konstner vilde da have havt lettere ved at finde en Udtryksform svarende til Emnet. Nu derimod, da den gothisk-hedenske Konst, hvoraf Spor ere komne til os, hviler paa et middelalderligt Fundament, der kun gjennem mer eller mindre skjulte Traade staar i Forbindelse med Oldtidens Konst, er det en altfor farlig Sag at lade de nordiske Guder gjennemgaa et Konstner-Ragnarok for at lade dem opstaa i Klassicitetens Gimle. Den rette og naturlige Vej ind i det gamle hedenske Nordens Hjærte fører derimod, da alle egentlig konstneriske Fremstillinger fra den Tid mangle, igjennem Studiet foruden af selve Eddaernes ogsaa af Historiens og Sagaernes Beretninger, for at faa et saa nøje Kjendskab som muligt til de nordiske Folks Kulturforhold og ejendommelige Livsbetragtning. Men ogsaa Mindesmærkerne hos andre Nationer maa, paa Grund af den fuldstændige Mangel paa Monumenter hos os, spørges til Raads, især de Folks, der f. Ex. som Normannerne i Frankrig vare udgaaede af samme Rod. Men overses maa det dog ikke, at der ikkun er Tale om den kristelige Tid, og at vi altsaa alene lære Livet blandt kristne Nationer at kjende, skjøndt man overalt endnu støder paa hedenske Elementer; Gudernes sidste Kamp havde dog forlængst fundet Sted, og den Mægtige fra oven var bleven omskabt til den hvide Krist.

Kunne nu de Arbejder af Konstnere, som ikke staa paa dette Standpunkt, fordi de levede paa en Tid, hvor et Folks Liv- og Kulturforhold endnu ikke agtedes ret, aldeles ikke være os til nogen sand Glæde eller alvorlig Nytte? Kunne de dog ikke bidrage til paa en tydeligere og bestemtere Maade at lade os forstaa og føle, hvad der af Stort og Herligt ligger i de gamle Myther? Jo ganske vist. Thi vel kan Nutidens Konstner, der arbejder i den Retning, som Tidsaanden kræver, blive mere paalidelig i hele den ydre Fremstillingsmaade, men han vil ogsaa let kunne hænge for meget i ethnografiske Enkeltheder og lægge for stor Vægt paa Kostumets Detailforandringer, saaledes at han kan tro at have gjort Alt Fyldest, naar han har opfyldt de for Øvrigt berettigede Krav til historisk Troværdighed. Da Oehlenschlæger opfordrede Thorvaldsen til at tænke paa Nordens Guder, undskyldte denne sig med, at han ikke vidste, hvad han skulde give dem paa. Nu, da Konstneren bedre kan gjøre sig en Forestilling derom, er det naturligt, at han let kommer til for meget at akcentuere netop denne Side af Sagen. I saa Henseende i det Mindste vil den Konstner, der er opdragen i Klassicitetens Skole, staa mere selvstændig fri for smaalig Hensyntagen, hvor vanskelig hans Stilling i andre Retninger end maa være. Af den Grund vil han

komme langt mere direkte og uhindret i Forhold til det, som er Mythernes Kjærne, det egentlige Religiøse, til det, som giver Gudeskikkelserne deres ejendommelige Præg, det Storladne, Mægtige, undertiden Ubegrændsede, der er i Slægtskab med den endeløse Natur. Han vil lettere beholde Øjet aabent for alt det Væsentlige; han spilder ikke sine Kræfter paa at tilegne sig Former, der vel ere mere adækvate for Emnets Udtryk, men som for det Meste dog paa Grund af en nødvendig Mangel paa Gjennemarbejdelse ville lægge mange Hindringer i Vejen for den med det nye Stof kæmpende Konstner. Naar denne derimod holder sig til de Former, der en Gang have faaet Borgerret i Konsten, og som falde let i Haanden, da vil han helt og holdent kunne hengive sig til Fordybelsen i og Gjengivelsen af det aandelige Udtryk i de Myther, han søger at fortolke, og det turde være, at Tabet i ydre Troværdighed blev opvejet ved en forhøjet Forstaaelse af det, som maa siges at være Sjælen i de enkelte Forestillinger. Et mere talende Exempel herpaa kunne vi ikke finde end i Freunds Ragnarok, hvad der siden nærmere skal ses.

Hvis vi nu fremdeles ville spørge, om det er rimeligt, at det vil lykkes for Nutidens Konstnere at frembringe en Gjengivelse af den gamle Gudeverden, som vil lade den fremtræde for vort ydre Øje saaledes, som mangen en dejlig Fremstilling i Eddaen i det Mindste momentvis lader den træde frem for vort indre Øje, da tør man vist næppe give noget frejdigt bekræftende Svar herpaa. Og kan man egentlig undre sig herover? I hvor høj Grad man end kan føle sig slaaet af den mægtige Aand, der gaar igjennem de gamle Sange, og hvor meget man saa end tror sig i Stand til at efterspore Tankens dybe Bevægelse i Mythernes ejendommelige Forestillinger, saa er det dog noget helt Andet og meget Vanskeligere saaledes at trænge ind i den, at man faar et Begreb om Betydningen af de aandelige Kræfter, der have været virksomme ved deres Dannelse. Og Mythernes Dybde maa oplade sig for Konstneren, ligesom Bjærgenes Indre for de haandfærdige Dværge, og han maa se klart dér, hvor vi Andre kun se i Taage, thi han skal kunne reproducere de herlige Forestillinger, der ere udsprungne i den tænkende Nordboes Hjærne; ja, han maa kunne meget Mere end dette: han maa kunne skabe fra Nyt af paa de allerfleste Punkter, thi de nordiske Myther ere i Forhold til Grækernes ofte formløse og uden bestemte Konturer, skjøndt vældige som Skandinaviens Bjærge, naar om Vinteren Rimfrosten indhyller deres Sider. Og dog have ganske sikkert de

græske Myther oprindelig, da de havde Karakteren af Naturmyther, lignet de nordiske meget. Men det græske Folks ejendommelige Begavelse, dets Trang til at se selv ubestemte Naturforestillinger iklædte menneskelige Skikkelser og dets vidunderlige, konstneriske Sands brøde som ingen Sinde ellers i Verden tidlig igjennem og bevirkede, at Mythedannelsen snart gik for sig paa en hermed overensstemmende Maade og udstøbtes som plastiske Skikkelser af dette Folks mærkelige Aands ædle Form.

Men desuagtet bør det dog ikke overses, at heller ikke Grækeren kan lade sig nøje med at forlange af sin Konstner blotte Illustrationer til sine Myther, selv naar de fremtræde i saa plastisk udformede, poetiske Billeder, som hos Homer. Thi Digteren hverken kan eller skal ligefrem bearbejde Stoffet, saaledes at Konstneren uden Videre kan bruge det, men han skal vække hans Genius til at gribe den Side af Emnet, som egner sig for den konstneriske Bearbejdelse, og som altid er en anden end den, der ligger for Digteren, skjøndt han ved at lade Poesiens Lys falde over en Gjenstand bevirker, at den kan sætte Konstnerens Fantasi i levende Bevægelse. Og maa Sandheden heraf indrømmes lige over for det Folk, hvis konstneriske Syn paa Alt i Aandens og Naturens Verden var saa udpræget, at saa mangt et skjønt Digt snarere forekommer os at være et usynligt Billede, hvor meget mere maa dette da ikke være Tilfældet, naar Talen er om Omplantningen i Konsten af de nordiske Mythers mangfoldige, ophøjede Indhold med de i forskjellige Retninger kolossale, ja monstrøse Skikkelser? Her er den Hjælp, Digteren kan yde ham, saare ringe, al poetisk Rigdom uagtet, og det bliver en meget vanskelig Sag for Konstneren at lægge sig Stoffet saaledes til Rette, at han kan holde sig indenfor sin Konsts bestemte Stilgrændser.

Der er fremdeles ét Punkt, som ikke bør overses, naar Talen er om den moderne Konstners Stilling til en Opgave, der drejer sig om Forstaaelsen af et begavet Folks Syn paa det mest Ophøjede, Menneskeaanden kan fatte: Guddomsbegrebet og dets Forhold til Mennesket. Til alle Tider og hos alle Nationer har det ligget Konstneren mest paa Hjærte at fremme og klare denne Forstaaelse; og Fidias' Hellas og Rafaels Italien vise paa den mest levende Maade, hvad Konsten paa dette Omraade har kunnet udrette. Men skjøndt den moderne Konstner sikkert har en tydelig Følelse af, at her ligger ogsaa for ham den højeste Opgave, og skjøndt han, baade uden- og indenfor Kirkens Mure, maa gaa ad den Vej, som saa mange Fjed have traadt før ham, kan man dog ikke være blind for, at det næppe

er lykkedes for ham at fremdrage noget Nyt eller egentlig ejendommeligt Synspunkt, ja at selv ikke den gamle Tradition er bleven hævdet med tilstrækkelig Styrke eller fortolket med inderlig Varme. Naturligvis gives der Undtagelser, og det vilde være urimeligt at nægte, at Malere som Cornelius, Overbeck eller Schnor i deres ivrige Tilslutning til Middelalderens romantiske Retning have vidst at lægge en Glød i Følelsen for Dagen, der ikke er hyklet, eller at Thorvaldsen med Rette vakte Verdens Beundring, da han atter lod den helleniske Konsts krystalklare og ædle Aands Væld gjennemstrømme sin Kristus, der sandelig vil staa som et urokkeligt Vidnesbyrd om hans originale Konstnersyn; men, som sagt, det er kun Undtagelser. Betragte vi den nyere Konst saa vidt muligt i sin Helhed, da maa vi vist tilstaa, at der er en vis Frygt til Stede for overhovedet at indlade sig med vor Religions høje og dybe Indhold, og at naar dette er sket, er det gjort paa en saa spagfærdig og famlende Maade, at man helst maatte ønske det ugjort. Undertiden søger Konstneren vel at efterligne de gamle Hollændere, der selv i det daglige Livs Former vidste at lade os føle Kristi guddommelige Missions altgjennemtrængende og levendegjørende Indvirkning. Men Mangel paa sand Hjærtensvarme og virkelig ægte Følelse berøver Konstneren den sjældne Magt, hvormed en Rembrandt med sin Pensel kunde forvandle Tømmermandens fattige Stue til et underfuldt Rum, herligere end Verdens Slotte. Thi Underet er ikke alene her Halvlysets dunkle, anelsesfulde Glands, men ogsaa den enfoldige Tros opløftende Mysterium. Ja undertiden er man endog i sin Stræben efter Realisme og i sin totale Mangel paa Sands for det Højeste gaaet saa vidt, at man ikke undser sig ved at lade de alvorsfuldeste, mest gribende Begivenheder i den hellige Historie synke ned til at blive Momenter, der benyttes til at forhøje Virkningen af et eller andet Fænomen i Naturen, som f. Ex. Skyggen af de tre Kors paa Golgatha, der i det bekjendte Billede af Gerome potenserer Effekten i Landskabet.

Og gaar det den moderne Konstner saaledes, naar Talen er om Opfattelsen af det kristelige Liv, som han er født og baaren til og fra Barndommen af har faaet sin Indvielse i, og som han end yderligere har lært at kjende gjennem sine store hedengangne Kaldsfællers Mesterværker, hvor kunne vi da undre os over, at han maa staa endnu mere hjælpeløs og usikker ligeover for det Trosliv, der er ham saa fremmed som det gamle nordiske, uagtet det var hans Forfædres. Thi hvorledes træder det ham i Møde? Fuldstændig afsluttet, gjemt i mærkelige, men ofte dunkle og gaadefulde Sange,

eller i en ikke synderlig fyldig Gjenklang i Sagaerne, medens Alt, hvad selve Monumenterne kunde belære om, er forsvundet med dem. Og i hvor høj Grad er Konstneren ikke afhængig af sin Tid, hvorledes har han ikke lige fra van Eyck'erne og de gamle Florentinere til Renaissancens Konstnere og langt senere iklædt de hellige Begivenheder moderne Kostumer og indblæst dem en moderne Aand, og selv om Konstneren i Nutiden bestræber sig for at give hver Tidsalder, hvad der historisk tilkommer den, og han saaledes vinder i Objektivitet, kan han dog ikke gjøre sig til Herre over Tidsaanden; og de nordiske Guder, han vilde være i Stand til at skabe, vilde maaske næppe blive sandere Repræsentanter end de, Ludvig den 14des Tid skabte for den romerske Gudeverden. Lader os dog endelig ikke hengive os til Illusioner, der kunne virke saa forstyrrende! Lader os fæste Blikket paa alle de Vrængebilleder af den klassiske Oldtids Guder, som have set Lyset til Tider, hvor Konsten i det Hele ingenlunde stod paa noget lavt Trin; i hvilke de gamle Forfattere og det Liv, de fremdrage for vore Øjne, vare Gjenstand for det ivrigste Studium, og i hvilke Konstneren var støttet af Værker fra Oldtiden, der kunde levere ham en authentisk Fortolkning af de Konstlove, der havde Gyldighed den Gang, Guderne herskede paa Olympen. Thi naar det gik saaledes for Konstneren under de i alle Retninger heldigere Forhold, da det dog egentlig kun kom an paa at føle om igjen, hvad der til andre Tider før ham var følt, hvorledes kunne vi da tro, at han skulde være i Stand dertil, naar det gjælder om at vække en svunden Tidsalders Guder til et fyldigt Liv i Konsten, som de selv i deres mest livskraftige Øjeblikke aldrig have ført. Thi skjøndt vi jo nok vide, at der har været Guder baade hugne i Sten og skaarne i Træ og malede paa Væggene, saa er det dog næppe sandsynligt, at disse Arbejder, hvis de havde existeret, vilde have kunnet ydet Konstnerne nogen væsentlig Hjælp, om ogsaa de gamle Forfattere tale om enkelte af Gudefigurerne med stor Beundring og sige, at de kunde forvexles med levende Mennesker*), eftersom Konstens Standpunkt paa den Tid i Norden var overmaade lavt. For de dalevende Mennesker, for hvem Forestillingen om de høje Guder endnu var klar og levende, der ikke forbausedes, naar Odin mødte dem som en enøjet Gubbe med sid Hat eller Thor med rødt Haar

*) Dertil kan vel ogsaa have bidraget, at Gudebillederne ofte vare iførte virkelige Klæder. Husk saaledes Fortællingen om Olaf Trygvason, der paa Lade lod al Stads og alle Kostbarheder tage af Gudebilledet.

og Skjæg, kunde Gudernes Statuer — Thor i sin Kærre og Frej siddende i Højsædet — hvor ubehjælpsomme de end have været gjorte, sete i Troens Belysning og under en primitiv Fantasis levende Bevægelse, dog synes højst betydningsfulde, medens de ikke vilde have ydet den moderne Konstner Noget, naar hans Fremstilling skulde have drejet sig om mere end en Kopi.

Kort sagt, den Konstner, der gjør den gamle nordiske Mythologi til Gjenstand for sin Pensel eller Mejsel, maa nødvendigvis, da han nu en Gang mangler og maa mangle den nødvendige Forudsætning for fuldt ud at sætte sig ind i den hedenske religiøse Tankegang, gaa én af følgende tvende Veje. Enten maa han, i Erkjendelse af sin fuldstændige Usikkerhed, søge Fodfæste i den græske til den yderste Konsekvens gjennemførte Behandling af dens saa højst forskjellige Gudesystem, eller han maa støtte sig paa det Kjendskab, han gjennem Historien og Monumenterne har faaet til den Tidsalder, hvori den nordiske Gudelære fik sin Udvikling. I første Tilfælde bliver Karakteren for græsk, i sidste derimod vil han, selv om han naaer ud over det almindelige Europæiske, vanskelig kunne undgaa at forfalde til Vilkaarligheder. Den Gang, da Guderne stode i hele deres Magt og Herlighed for de troende Nordboer, skulde Konsten have havt Magt til at give dem saadanne plastiske Skikkelser, at de kunde have et varigt Liv i Farve og Sten saaledes som de græske Guder Aarhundreder efter, at de vare vegne for Kristendommens sejrrige Magt; nu, da dette ikke er sket, da de aldrig have været fuldbaarne i Konsten, da de forlængst ere døde og glemte i Folkenes Sjæl, forekommer det os at være haabløst at tro, at man atter kan gjenskabe Guder, der tilhørte en Tid, som var saa grundforskjellig fra vor, og som ikke i sig indeholdt det rige Dannelsesstof, der var i Stand til at yde enhver Tid Noget, fordi det havde en saa almengyldig Karakter, at det kunde afgive Fundamentet til al kommende Kultur. Noget Andet vilde det imidlertid have været, hvis vor egen Oldtid havde afgivet Grundlaget for vor senere Udvikling, men det blev hos os som andet Steds den græsk-romerske Kultur, der med Rette fik Hovedindflydelse, og med hvor megen Interesse, med hvor stor Veneration vi end kunne betragte de værdifulde Minder om vore Stamfædres hele indre og ydre Liv, saa er dog nu en Gang den Traad brudt, som knyttede os til dem, og om den vel nok kan sammenknyttes igjen paa mange Punkter, vil det dog aldrig nogen Sinde kunne ske paa det religiøse Omraade. Kristendommens hele Menneskesamfundet omfattende Aand har opslugt den speciel nordiske Trosopfattelse, og

de Guder, der den Gang, de stode i deres største Glands, dog kun — i Modsætning til de græske Guder — have levet et Skyggeliv i Konsten, ville nu, da de i Aarhundreder have været døde og magtesløse, enten kun kunne føre en andet Steds fra laant Tilværelse i Konsten eller synke ned til at blive sædvanlige jordiske Helte.

Til et saadant Resultat have efter vor Formening i hvert Fald alle tidligere Forsøg ført og maattet føre, thi ingen nok saa begavet Konstner vil a priori kunne skabe et Gudeliv, naar han ikke først er fortrolig med det Folkeliv, hvori det har sin Rod. Skulde man kunne tænke sig at komme til et andet heldigere Resultat, hvad vi ovenfor maatte udtale os imod Sandsynligheden af, skjøndt der ganske sikkert i Freunds Ragnarok findes Træk af virkelig Asakraft og eddaisk Storladenhed, maatte det i hvert Fald ske ved at gaa en modsat Vej. Det nordiske Gudeliv staar i et saa nøje Forhold til Heltelivet, at det er meget vanskeligt for vor Haand at kunne lade et bestemt aandeligt Skjelnemærke fremtræde; og hvis man har Tro paa, at man vil kunne naa saa vidt, da maa man, foruden at sætte sig ind i de gamle nordiske Livsvilkaar i det Hele, fortrinsvis kaare sig Helten til sit Forbillede. Man maa færdes med ham paa Havet, staa ved hans Side, naar hans trofaste Hustru forbinder hans Saar, lytte med ham til Skjaldens Sang, der lyder til berømte Kæmpers Pris eller have Øre for hans Røst, naar han i den korte, men kraftige Bøn søger at bevæge de høje Guders Hjærte. Thi disse Guder vare først og fremmest Kampguder, og naar Helten med højt Mod drager mod sine mægtige Fjender eller bekæmper voldsomme Ildgjerningsmænd, da bereder han sig til den store Kamp under Gudernes Øjne, naar Friggas anden Hjertesorg indtræffer; da føler han sig som Gudernes udkaarne Repræsentant paa Jorden, som det Ondes, den mørke Jættemagts rastløse Bekæmper, i Midgaard, medens han lever, og i Valhal, naar Hejmdal kalder til den sidste store Strid.

Og dette Maal kan visselig naaes, naar Konstneren øser af de herlige Kilder, som ere os levnede i Sagaer og Sange, samtidig med at han fordyber sig i de mangfoldige rige Scener af Livet, der findes paa det mærkelige Tapet i Bayeux, der maa betragtes som Hovedkilden, skjøndt Miniaturer og andre samtidige Mindesmærker ogsaa ville kunne bringe ham Udbytte. Idet han gjennemarbejder det foreliggende Stof, vil der i hans Sjæl opdukke en Billedrigdom, der svarer til Stoffets Fylde, og han vil længes efter at gjøre os Andre delagtige i den skjønne Høst, han har gjort. Da, men ogsaa kun da, naar han ikke har ladet noget Studie af Skrifter eller Konstværker være

uforsøgt, vil han kunne give os en levende Forestilling om, hvad et Konstnerøje kan se i Fortidens Mulm og Mørke, og da vil der virkelig ud af hans Skikkelser kunne lyse en ægte nordisk Sjæl i hele dens stærke Mod, dens ædelbaarne Højhed og usvigelige Trofasthed — hos Kvinden smykket med Blufærdighedens rene Krands. At et saadant Resultat kan naaes, vide Alle vi, som kjende Bissens Gudrun og Ingeborg; der hviler over dem en nordisk Aand, der uvilkaarlig føles af Betragteren, og de staa som Bebudere om, hvad Konsten overhovedet kan naa paa dette Omraade. Men for at det skal kunne ske, maa Konstneren kunne renoncere; han maa give Afkald — i det Mindste foreløbig — paa Samlivet med de »høje Guder«, hvor stærkt de end kalde paa ham, for at han ikke, naar han vil svinge sig op mod Himlen, skal blive en nordisk Ikaros. Han maa lade sig nøje med at lære os Guderne at kjende gjennem Menneskenes jordiske Færd, der ledes af Alfaders vaagende Blik, og især igjennem Heltens Liv, der fra Fødslen af indtil Valhals Glæder var viet til de mægtige Aser og helt og holdent førtes i deres Aand. Hvad Konstneren opofrer ved at vende sig fra Himlen mod Jorden, det indvinder han atter ved det inderligere og dybere Kjendskab til Jordelivet, der var en Afglands af det himmelske Liv i Gudernes straalende Borge og paa Idas vidtstrakte Slette.

Naar vi nu efter denne Udvikling ville gaa til Bedømmelsen af Freunds Arbejder, maa vi først og fremmest altsaa mindes, paa hvilket Standpunkt man den Gang stod, og hvor Meget der var i Oldtidens Menneske- og Gudeliv, der endnu stod til at opklares, og tillige, hvilke yderlig tarvelige Hjælpemidler Freund havde. Og naar man véd, at disse kun var 1ste og 2det Bind af Finn Magnussens Oversættelse af Eddaen og Oehlenschlægers »Nordens Guder«, maa man forbauses over, hvad han har vidst at give, medens man paa den anden Side ikke kan undres over, at han har benyttet sig af Digterens aandfulde Forarbejde, skjøndt han saa fuldstændig har forstaaet at undgaa den noget sødladne, tydske Romantik, der findes hos Oehlenschlæger. Men saa meget er sikkert, vare Kilderne faa, hvoraf Freund kunde øse, saa var Studiet desto dybere og grundigere, hvorom hans Skitsebøger fra den Tid bære Vidne. Han har bevæget sig med Lyst og Glæde i Gudernes mangfoldige Verden, og han har fundet Begivenheder og Scener nok, som hans Konstnerblik har udpeget ham som Emner for en plastisk Fremstilling; kun er det Skade, at Tegningerne som oftest ere i den Grad flygtige, at man kun sjældent kan gjøre sig Rede for, hvad der har foresvævet Konstnerens Fantasi.

Først ville vi kaste et Blik paa de forskjellige Gudeskikkelser, hvormed Freund begyndte sin Bane ind i hidtil ukjendte Regioner; men kun et Par Bemærkninger ville vi knytte til dem, fordi vi destoværre med Undtagelse af Loke og Odin (der ovenikjøbet ikke er hel) maa ty til Lindaus pyntelige, men flove Tegninger eller, forsaavidt ikke alle Tegninger findes, til Petersens Stik efter dem. Da vi ved Sammenligninger med de to forhaandenværende Skitser kunne dømme, at Freunds Tanke er givet aldeles utilfredsstillende, og uden at Styrken i den er kommen til sin Ret, ville vi kun omtale den paa en lettere Maade, der passer bedst til Tegnerens overfladiske Gjengivelse.

Odin sidder paa en Thronstol, der hæver sig over et Par Trin, som ere prydede med mythologiske Fremstillinger, som f. Ex. Fenrisulven, der bindes. Den højre Arm hviler paa Stolelænen, medens den venstre støtter sig kraftig mod den stærke Rørstok.*) Han karakteriseres herved som en kongestavførende Drot, og det alvorlige Blik sænkes fra Hlidskjalf ud over Verden. Ravnene sidde paa Stoleryggen og hviske ham i Ørene, medens Ulvene, med de graadige Svælg let aabne, ligge paa begge Sider af Stolen. Et Skind er kastet over venstre Skulder og dækker den nederste Del af Legemet.

Thor staar fuldstændig nøgen, ikkun med Megingjorden om den faste Midje. Der bor en ubetvingelig Styrke i det hvælvede, brede Bryst og de muskelstærke Skuldre. Skjøndt Legemsbygningen er kraftig og fast, er der dog en vis Elasticitet i den, som minder om den Hurtighed, hvormed han er beredt til Opbrud, naar det gjælder at tugte Jætterne. I den ene Skitse hviler Mjølner, og Guden synes at gruble paa at drage i Østerleding, hvor Kampen vil blive alvorlig, thi den venstre Haand knuger alt Tordenkilen; i den anden se vi Guden kampberedt, og den højt hævede Hammer vil i næste Øjeblik fare afsted for at naa sit sikre Bytte. Et bredt Baand, der sammenholder det tætte Haar, fremhæver yderligere den energiske Kraft, der bor indenfor den lave bratte Pande. Et Kalveskind hænger over den højre Arm; det er ikke tilberedt som Odins — saaledes passer det bedre til den vilde Kampgud. Rustningen og Hjælmen, der staa ved hans Fødder, skyldes sikkert Oehlenschlæger, som hyppig lader Thor optræde udstyret paa denne Vis.

---

*) I Oluf den Helliges Saga giver Oluf Erik en Rørstok i Haanden, som skulde kastes over Fjendens Hær (II. 221—22).

En smuk Modsætning til Thors muskuløse Skikkelse danne Brages bløde, afrundede Former. Med venstre Haand slaar Guden Harpens Strænge, med den i digterisk Begejstring hævede Højre vises Sangens mægtige Flugt, der strømmer over de guddommelige Læber. Han er dækket med Lammets Skind, der hænger ned fra venstre Skulder og omslutter Legemet som en Slags Kjortel*). Det er ikke den »sidskjæggede« Brage, vi her se, men den glathagede Gud med de bølgende Lokker, den yndige Ydunnas lykkelige Bejler. Ydunna, den fredede Naturs velgjørende Dise, lader Freund svæve frem paa lette Fjed, indhyllet i et tillæmpet græsk Klædebon, under hvilket Legemets skjønne Omrids tegne sig jævnt og let. Hun bærer Skaalen med de herlige Æbler, som gjemme i sig den mægtige Kraft, der sikrer Guderne en evig Ungdom; men i højre Haand holder hun et rigt prydet Bæger; hvad indeholder det? Rimeligvis Suttungs Mjød — hun er jo Brages Hustru. Hendes fyldige Skikkelse med de bløde, bølgende Linjer, hendes milde, lyse Udtryk i det skjøntformede Hoved lader al den Harmoni og Fred, der hviler over hende og gjennemtrænger de blide, jomfruelige Former, varsle om den Velsignelse, der bor i de guddommelige Gaver, hun byder frem.

Freja var fremstillet i en yndig Gruppe i Forening med Hnos og Sjofn; men desværre er Stikket — Tegningen synes ikke mere at existere — saa tørt og prosaisk, at det er en Ynk. Det noget Matroneagtige hos Freja kan maaske skyldes den mangelfulde Gjengivelse. Hun sidder med Hovedet omhyllet af et kaabelignende Slør, medens den venstre Haand, der holder Kjærlighedens fyldige Krands, hviler mat i Skjødet; hendes Blik, der gaar ud i det Fjærne, søger vist den troløse Odur, og det sørgmodige Udtryk røber Haabløsheden i hendes Længsel. Hnos' og Sjofns lette, yndefulde, aldeles nøgne Skikkelser klynge sig op til Freja; hun, Gudinden for Kjærlighedens højeste Nydelse, lægger med Inderlighed Armen om Hnos' Hals, medens Sjofn med Fingeren paa Hagen grunder paa, om hun ikke kan vende den Troløses Sind. Kattene, Billedet paa Kjærlighed og Brynde, mangle naturligvis ikke.

---

*) Naar Freund hyppig ifører Guder og Gudinder en saadan modificeret Skindkjortel ligesom ogsaa lave Støvler, kantede med Skind, som baade Odin og Balder have, da finder han heri Medhold i Skik og Brug i Norden, som vi se f. Ex. af Oluf den Helliges Saga, hvor der omtales Kofter af Rensdyr- eller Faareskind, ligesom ogsaa f. Ex. laadne Sko af Kalveskind nævnes.

Og nu kommer Loke, snigende sig frem med Fjed saa lydløse som Kattefods Trin, med listig hviskende Ord paa de svigefuldt smilende Læber og en talende Haandbevægelse, som røber Underfundigheden, der bor i ham. Den venstre Haand er gjemt under det folderige Klædebon, der i store Partier indhyller hans bugtende Legeme; her er ikke mere Spor af Asaloke tilbage, hans sande, forræderiske og fordærvende Natur er alene til Stede, og den trænger til at skjules og tilhylles, for at den ødelæggende Virkning kan blive des større. Som Ilden, der stille og ubemærket ulmer i Gløden, saaledes skjuler Ilden sig listig og lumsk i Loke, indtil den bryder ud i en Alt fortærende Flamme. For ret at betegne denne lydløse Virksomhed voxe Flagermusens Vinger ud fra Lokes Ryg, og Uglens Øren pryde hans Pande, saa at Kappen, der er slaaet som en Fold over Hovedet, danner to Bukler, der yderligere fremhæve det hæslig grinende Ansigts markerede Træk. Denne Anvendelse af Flagermusens Vinger her er højst betegnende, og Freund kan have faaet Ideen hertil paa forskjellige Steder i Italien, hvor beslægtede Figurer ere hyppig fremstillede. Saaledes har alt i Pompeji det dæmoniske Væsen, der paa et Vægmaleri piner den forladte Ariadne, Flagermusevinger; men det har Freund næppe kjendt. Derimod skal der mindes om »Dødens Triumf« i Campo santo, hvor man ser Døden som en harpyagtig Megære med Flagermusevinger, ligesom ogsaa Dæmonerne, der bære de fordømte Sjæle til Ildsvælget, have lignende Vinger. Foruden i andre Malerier, som f. Ex. i Simone Martinis Fremstilling af »Kristus, der befrier Sjælene i Underverdenen« i Sta Maria Novella i Florents, hvor det samme Motiv er benyttet til Satan og hans Medhjælper, kan det ogsaa paavises i Skulpturen, saasom i Dommedagen paa Façaden af Orvietos Domkirke, hvor de Fordømte drives ned i Armene paa Dæmoner, der ere Skeletter med Slangehale, Flagermusevinger og store Huggetænder. Intet Steds passer dog dette Attribut maaske bedre end til Freunds Loke.

Hvilket uimodstaaeligt Liv sætter ikke Alt i denne lille Figur i Bevægelse! Det virker saa umiddelbart, at det næsten er, som om man saa Gudens Skikkelse blive til under den formende Haand, som om man saa det bøjelige Ler give efter for Fingrenes Tryk, og man forstaar, naar man lader Øjet følge Draperiets flydende Folder, hvorledes en Konstners Aand kan gjennemtrænge sit Materiale, selv naar det kun skal gjengive et dødt Stof. Naar man betragter denne lille Figur, hvor Alt er i en frisk, levende Bevægelse, forstaar man til Fulde Freunds Udtalelser i Brevet til Collin og maa give ham

Loke.

Fototypi: Pacht & Crone.

Ret, naar han mener, at Billedhuggeren klarest i smaa, plastiske Skitser

Ret, naar han mener, at Billedhuggeren klarest i smaa, plastiske Skitser kan give en Forestilling om, hvad han vil, at der skal komme til Orde i den sande Størrelse og med den Udførelse, som svarer dertil. Der er en saadan Kraft i Figurens Omrids, en saadan mærkelig Blødhed i Klædebonnets Folder, en saadan urokkelig Følelse i Figurens Karakter til Trods for det snigende, bøjelige, næsten katteagtige i Bevægelsen, at en Tegning umulig kunde give nogen Forestilling herom. Det gaar En ved Betragtningen af denne Skitse, der paa ethvert Punkt bærer Aandens levendegjørende Mærke, som naar man kaster Blikket paa de vidunderlig skjønne Sager fra Tanagra i Boeotien, der nu holde deres Indtog i Europas Museer, at man intet Øjeblik føler Savnet af store Dimensioner eller en fuldstændig Gjennemførelse i Behandlingen. Der er i dette Arbejde ligesom »in nuce« indesluttet en saa stor Rigdom af konstnerisk Aand og formende Evne, at man aldeles taber Maalestokken; man tænker ikke mere paa de virkelige Dimensioner, Stoffets snævre Skranker ere brudte, Fantasien, der er sat i Bevægelse ved den sande, magiske Tryllestav, viser En, hvad Konstneren i sin Begejstrings Varme har set, og det Billede, der river En hen til en drømmende Beskuelse, er ikke det, som lænkebindes af Stoffet, der dog aldrig til Fulde kan gjengive Konstnerens indre Syner, men det er meget mere i Slægtskab med den Forestilling, der først viste sig for hans sjælelige Øje, der havde sin aandelige Virkelighed i hans indre Anskuelse, førend det blev til i den ydre Virkeligheds Former; i den Grad bærer dette Arbejde Mærkerne af den umiddelbare, konstneriske Indskydelse, af Tankens voldsomme Frembrud fra Sjælens Dyb. Og naar Billedets Undfangelse i Konstnerens Sjæl var ren og skjøn uden legemlig Besmittelse, og naar denne underfulde Virksomhed af Geniets sande Skaberkraft fylder hans Indre med Varme og giver hans Fantasi Styrke, da vil hans Hænders Værk ogsaa blive gjennemstrømmet af hans Sjæls Livskraft, og Beskueren føres gjennem de ydre Formers gjøglende Spil til at opfatte selve dette Billede; han har kun Sands for dette Billede, som meddelte sig fra Konstnerens Fantasi til hans egen, han lever og aander kun i det, naar Konstværkets fulde Betydning er gaaet op for ham, og de virkelige Former ændser han kun, for saa vidt de have været nødvendige for Konstneren til at fremkalde hint andet højere Billede, der tilhører Fantasiens ideelle, luftige Verden.

Stoffet til det Relief, hvormed Freund vandt den anden Præmie, var hentet fra Oehlenschlægers »Nordens Guder«, fra Scenen, hvor

Mimer og Balder drage til Urds Kilde for at spørge om, hvorledes Ydun kan frelses ud af Thiasses Vold. Relieffet er bevaret, ligeledes existerer baade Tegningen og Stikket. I Midten er Nornernes skjønne Gruppe. Verdande staar op, med den højre Fod paa Urnen, hvoraf Urds Kilde vælder ud. Et rigt Draperi, der omhyller hende i store simple Folder, gjør hendes ranke Legeme mere imponerende. Hun holder i den højre Haand Vægtskaalen — »Verdande paa sin gyldne Vægt tilvejer Alfaders Gaver: Døden eller Sejer.« — og Urd og Skuld sidde til begge Sider i Ly af de mægtige Vinger, der udgaa fra hendes Skuldre, Symbolet paa det evig bevægelige Nu. Til Højre for hende sidder Urd, den ældste og ypperste af Nornerne, og optegner paa Tavlen sine Love, som ikke kunne fraviges. Hun er vingeløs — hvad der er gledet ned i Fortidens Alt opslugende Skjød, vender aldrig tilbage. Mægtige Vinger pryde derimod Skuld, der sidder paa den modsatte Side med Fingeren paa Læben og grunder paa, hvad »Tidens Fylde« mon bringer. Til hende træder den vise Mimer hen med en talende Haandbevægelse. Hans kraftige, tilhyllede Oldingeskikkelse og ærværdige, langskjæggede Hoved danner en slaaende Modsætning til Balders næsten helt blottede Legeme, der er skjønt og harmonisk som Apollons evig unge Former. Paa Nornernes anden Side findes tre Valkyrier*), der utaalmodig vente paa at erfare, hvilket Budskab de skulle ile afsted med. Kompositionen er kraftfuld og vel afdelt; Nornernes alvorlige Skikkelser slutte sig paa en vidunderlig Maade til hinanden, og Figurernes afvexlende, men sikkert førte Linjer frembringe en plastisk Helhed, hvor Alt er i Bevægelse og dog i Ro. Der er en vis Storladenhed hos disse stille Møer, som passer godt til Askens vældige Norner, der vare opfødte blandt Jætterne og som Alfaders vise Døtre udøvede deres Herredømme over Verden, ligesom Grækernes Skæbne-Gudinder, der vare Døtre af den uransagelige Nat og derfor ikke Zeus underlagte.

Med disse Bemærkninger om Forløberne for Hovedværket gaa vi over til selve Beskrivelsen heraf, idet vi dog først og fremmest skulle henvise til N. Høyens Forklaringer til de dygtige Tegninger af Olrik, der udgaves 1857 af Konstforeningen. Da Høyens Afhandling er ligesaa udtømmende som skarpsindig og aandfuld i Fortolkningen,

*) De have smaa Vinger i Tindingen, saaledes som sædvanlig Hypnos fremstilles paa pompejanske Malerier, ja paa en gammel Vase findes ogsaa Dionysos med dette Attribut. Paa Frisen ere Vingerne hos samtlige Valkyrier anbragte som Hjælmprydelse.

Fototypi: Pacht & Crone.

prydelse.

Mimer og Balder raadspørge Nornerne.

Fototypi. Pacht & Crone.

Brudstykke af Ragnaroksfrisen.

Fototypi: Pacht & Crone.

vil den aldrig kunne undlade at influere paa dens Opfattelse, som alvorlig vil søge at trænge ind i den fulde Betydning af Frisen.

I Ragnaroksfrisen møde vi atter først de mægtige Norner. Det er de trende Thursemøer, som den gamle Seerske i Tidernes Begyndelse havde set komme fra Jætternes Verden, hvori hun selv var bleven fostret, og da de kom, forspildtes Gudernes glade Leg paa Idasletten. De tre vise Møer gave nu Love, bestemte Liv og tildelte baade Guder og Mennesker deres bestemte Lod; under deres almægtige Styrelse maatte Aserne bøje sig og gjennem Trængsel og Elende opfylde den uundgaaelige Skæbnes Bud, der drev dem til den store Kamp, hvori Himmel og Jord, alt det Skabte, baade Guder og Mennesker skulde gaa under, for at Guderne, efterat have afkastet Alt det, der tilhørte Tiden, kunde føre et renere og skjønnere Liv til evig Tid. Alle de tunge Varsler om den sidste, forfærdelige Kamp have lydt i Valhal og beredt Guderne paa, at Afgjørelsens Time nu er forestaaende; derfor har Verdande forladt sin rolige Holdning, en pludselig Bevægelse er gaaet igjennem hendes Legeme, idet Gudernes Vægtskaal sank, men hendes Blik er lige uforanderligt. Saaledes er ogsaa Skulds, men det stirrer ikke mere ud i den taagede Fremtid, det glider hen over det storartede Billede, der opruller sig og indeslutter hele Fremtiden i sig. Tvende Valkyrier staa i ængstelig Forventning og lytte til Nornernes endelige, uigjenkaldelige Dom, medens en tredje holder sig rede for at ile med det sørgelige Budskab til Valhal. Guderne have alt forladt deres Borg, Hlidskjalf staar tomt, og de fredelige Diser have forsamlet sig om det. Frigga sidder maalløs i sin dybe Smerte, thi »Hlynas anden Hjertesorg opfyldes, naar Odin gaar med Ulv at kæmpe.« Freja er helt opløst i Sorg og Fortvivlelse, urolig kaster hun sig paa sit Sæde, medens Hnos og Sjofn, de yndige Møer, dele med Kjærlighed hendes dybe Kummer. Sif sidder afsides som et mægtigt, isoleret Fjæld; hendes fagre Guldhaar strømmer opløst ned over Skuldrene som Elven over Bjærgets Sider. Hun kunde, som hun sidder dér, saa taus med den mægtige Skikkelse sammenknuget under Sorgens Byrde og indfattet af det skraat nedfaldne Slørs kraftige, store Linjer næsten være en Personifikation paa den Bjærgnatur, hvormed hun undertiden identificeres. Friggas trofaste Svend Hermod, som af Hærfader har faaet Hjælm og Skjold, dvæler endnu hos hende, men vender sig om imod de bortdragende Kæmper.

Frej rider frem paa Gyldenbørste i straalende Guddomsglorie med Solens Billede som Skjoldmærke; men al denne Glands kan lidet hjælpe ham, thi Sværdet, som svinges ved egen Kraft, er ikke

i hans Haand. Bagved iler Skade*) med hurtige Fjed, iført Lossens Hud, med Skierne paa Ryggen og Bue i Haand. Foran Frej gaa to unge Krigere, som Freund har kaldet Hænir og Loder; skjøndt de i Eddaens Sange kun nævnes ét Sted i Volas Spaadom, har vistnok Freund fundet deres Optræden dér saa betydningsfuld, hvor de i Forbindelse med Odin skabe Mennesket, at han har ladet dem optræde selvstændig i Gudernes sidste Kamp.

Nu aabner Valhals Port sig for vort Blik, og Odins Borg er antydet saaledes, som det staar i Grimnersmaal: »Loftet er lagt med Spyd, Salen tækket med Skjolde .... En Ørn derover svæver«. Ejnherjerne drage ud, anelselsfulde og alvorlige, men med faste og bestemte Skridt. I Spidsen skrider den nordiske Herakles, Stærkodder, frem med mægtige Fjed; den svære Kølle hviler paa hans Skulder, og en Tyrehud træder i Stedet for Løvens Skind. Foran ham have alt Valkyrierne dannet deres Fylke, og deres lette Skare — de ere 9 i Tallet — frembyde en stor Rigdom i Motiverne, idet de behændige Møer paa forskjellig Maade tumle de fyrige Gangere, der med Lethed bære dem igjennem Luft og Hav. Med Mod og Frejdighed ile de »med blanke Hjælme og Flagerlokker gule« til det store Stævne.

Frisens anden Side viser os, at denne Kamp alt er begyndt paa Vigridsletten, der strækker sig mellem Himmelbroen og Gudernes Borge. Yderst til Venstre møder os Bifrøsts stærke Runding. Skjøndt det er den bedste af alle Broer, kan den lige saa lidt som alle andre Ting i Verden holde, naar Muspels Sønner komme ridende. Endnu er den hel og vogtes af Hejmdal, der støder voldsomt i Gjallarhornet for at kalde Guderne til Striden. Midgaardsormen er alt gaaet op paa Landet for at søge sin gamle Fjende. Ved dens voldsomme, bugtende Bevægelser har den adsplittet en Flok unge Kvinder, af hvilke nogle hjælpeløse knuges af dens vældige Krop, medens de andre med fortvivlede Miner og udstrakte Arme søge at frelse sig fra dens forfærdelige Favntag. Enkelte er det lykkedes at flygte op paa Bifrøst, hvor de sidde sammenknugede, men her true Vanerne dem alt med deres rappe Buer. Det er de 9 Jættemøer, om hvilke Hyndla siger, at de fødte den »sværdprydede Helt ved Jordens Rand«, og hvis nøje

*) Denne Benævnelse af Høyen er vistnok fuldstændig rigtig, skjøndt hun paa Tegningen kaldes Gefion, thi i Snorres Edda løber hun ofte paa Skier og skyder Dyrene med sin Bue og kaldes ogsaa Skiernes Dise. Dyrehuden passer ogsaa bedre til Skade end til Gefion, der nævnes som Skjoldmø.

[illegible]

Skade end til Gefion, der nævnes som [illegible]

Brudstykke af Ragnaroksfrisen.

Fototypi: Pacht & Crone.

Brudstykke af Ragnaroksfrisen.

Fototypi: Pacht & Crone.

Fototypi: Pacht & Crone.

Forhold til Elementerne gav den unge Hejmdal Jordens og Havets Kraft. — Den forreste af Kvinderne slaar i Forfærdelse ud med Hænderne, da Ormen hvæsende rejser sig for at møde Thor, der alt svinger Hammeren til et knusende Slag. Guden er fuldstændig nøgen, kun med Bæltet om Livet og et Diadem om det fyldige, lokkede Haar; et kraftigt Skjæg kruser sig let om Hagen. Hans ubevægelige Blik er fæstet paa Slangen, og man føler, at Slaget vil blive dræbende. Bagved Thor holder hans Vogn, forspændt med de kraftige Bukke, der om et Øjeblik skulle blive herreløse. Magne lægger Armene paa Vognens Fading, og Mode har grebet Tøjlerne — de føle sig som de ubetvingelige Arvinger til Tordnerens Kærre.

Nu kommer det andet af Lokes Afkom. Fenris sidder med det graadige Svælg aabent for at vente paa sit ædle Bytte, der i Følge Nornernes ufravigelige Beslutning skal tilfalde den. Det Frugtesløse i Odins Kamp, der bliver til hans egen Undergang, kjendes paa Ravnenes urolige Flagren, paa Ulvenes frygtsomme Fjed og paa Hrist og Mist, Odins Møer, der hjemme i Hallen skjænkede ham Mjøden og her følge ham i den sidste Strid. Hrist lader modløs Hovedet synke, idet hun skjult af Fenris' store Krop støtter sig paa Spydet, medens Mist farer raadvild omkring. Ikke heller den kjække Tyr, hvis Styrke men ikke Mod Uhyret i fordums Dage havde lammet, mægter Noget i denne Strid imod Ulven, som med ufravendt Blik venter paa Sejrfaderen, der paa den stejlende Slejpner, med Kappen flagrende om Skuldrene og det ypperste af alle Sværd, Brimer*), hævet over Hovedet, stævner mod Udyret. Men Hævneren er nær; Vidar, Repræsentanten for det Uforgængelige i Naturen, paa hvem Guderne stole i alle Farer, staar lige bagved Odin og tager den stærke Sko paa, uden hvilken det ikke kan lykkes ham at oprive Ulvens Svælg. Til Vidar slutter Uller sig, den flinke Bueskytte, hvem Skierne betegne som Vinterens Gud, og Vale, hvis højre Haand omslutter det kraftige Kastespyd, som han forstod at bruge bedre end nogen Anden. Om Vidar og Vale véd Jætten Vafthrudner, at de, naar Surturs Brand er slukt, skulle opbygge Gudernes hellige Steder. I det samme Nu, i hvilket de mægtigste Aser gaa til Grunde, medbringe dog disse tvende Guder Forvisningen

*) Naar Freund, skjøndt Eddaerne udtrykkelig siger, at Odin gik til det sidste Møde med Guldhjælm, glimrende Pandser og Landsen Gungner, her giver ham et Sværd, da har Høyen vistnok fuldkommen Ret i den Gisning, at det skyldes Finn Magnussens Forklaring af Sværdet Brimer, der skulde betegne et Slags Ild-Meteor.

om en Opstandelse, en Igjenfødelse. Derfor har man i deres forskjellige Naturer fundet nedlagt en dyb Betydning. Vidar skulde være Materiens uforgængelige Stof og Vale det evige Lys, der bestraaler det.

Naar vi forlade Asgaard og Sletten Vigrid, Gudernes Enemærker, der alt vare krænkede af de kolossale Uhyrer, som vare i Ledtog med hines Fjender, og kaste Blikket hinsides Bifrøst, da møder det først en Skare af Vaner, ældre og yngre, der med Sten, Bue og Landse angribe Gudebroen — en af Hejmdals Mødre vaander sig alt i Smerte, gjennemboret af en Pil. Freden, der i Tidernes Morgen blev sluttet mellem Aser og Vaner, er altsaa brudt, og Njord, der blev skabt i Vanernes Verden af vise Magter og sendt som Gidsel til Guderne, er nu atter, da Verden er i Opløsning, vendt tilbage til sine Frænder og tager Del med dem i det store Tog mod Asgaard. Men han mindes endnu det lange, glade Samliv med Aser, og højt paa sin knejsende Ganger udstrækker han med bedende Miner Haanden mod en vældig Sten, der truer med at knuse Gudernes herlige Bro. Hans Hest er forsynet med Vinger, fordi den bærer Guden, der foruden at være Herre paa Havet ogsaa raader for Vindenes Gang. Men Vanerne vare ellers milde, fredelige Væsner, fra hvem der udgik Frugtbarhed og Formerelse over Jorden, da Aserne havde forbundet sig med dem; dette har Freund antydet ved en Gruppe af tæt til hinanden sig sluttende, vingede Vanepiger, der lade deres Vandkrukkers Indhold strømme ned over Jorden. »Vandet,« siger N. M. Petersen saa smukt i sin Mythologi, »er Glæde, Lykke og Velsignelse, der i rige Strømme udgyder sig gjennem Livet.«

Efter denne Gruppe og skillende den fra Jætternes Skare kjører med hævet Landse en ung græsk Heros frem; thi det er han aabenbart — Nike styrer selv hans Gangere. Hvem kan det være, spørger Høyen? Og vi maa atter her gjentage hans Spørgsmaal. Han gjætter paa, at Freund skulde have tænkt paa Frejas Husbonde Odur, hvem han med Finn Magnussen snarere har tænkt sig som en Ares eller Adonis end med Oehlenschlæger gjort til en Dionysos. Da Odur hørte til Vanerne, kunde det altsaa forsvares at lade ham optræde kæmpende iblandt dem. Uden at ville forkaste denne Opfattelse skulle vi dog bemærke, at denne græske Helt, der optræder her, maaske kunde være et Udtryk for den Anskuelse, der undertiden er bleven gjort gjældende*), at Vaner og Grækere vare Et, og at Freund

*) F. Ex. i Grundtvigs lille Mythologi p. 23; en Anskuelse, der ogsaa deltes af Forfattere som Suhm og tildels Schønning.

maaske i denne Skikkelse, der slutter sig til de vise Vaner, paa en Maade har personificeret denne Ide. At Kjelken er traadt i Stedet for Stridsvognen, kan ganske sikkert, som Høyen mener, betegne Gudens lette Hengliden mellem Skyerne, men det kunde maaske ogsaa være en Indrømmelse, gjort til Nordens barske Vinter i Modsætning til Grækerens sydlige Klima.

Fra Vanernes luftige Rige nærme vi os nu til Jordens yderste Kreds, til Jotunhejm, Rimens og Taagernes Land, og den Første, der møder os, er Loke, der for sin Troløshed og Løgnagtigheds Skyld kaldtes Guders og Menneskers Skjændsel. Af alle de Skikkelser, hans foranderlige Natur kunde paatage sig, viser han sig her i den, der vistnok bedst passer til ham, og som Freund bibeholdt fra den ovenomtalte, fritstaaende Skitse, medens den danner den stærkeste Modsætning til deu skjønne unge Helt. Ondskabsfuld Glæde over Hævnen lurer i hans hæslige Øje, og Spot bor i det stramme Smil om hans Mund, medens det listende Fjed og den krummede Ryg vise Forræderens Lavhed, parret med Underfundighed. Hadet, der med Sikkerhed vil naa sit fordærvelige Maal, har iført sig Flagermusens lydløse Ham, og den skællede Slangehale med sin duskede Ende, som Kaaben ikke kan skjule, forraader Midgaardsormens lumsk krybende Fader.

Villig lade de vældige Jætter sig føre frem af Loke, medens de store svære Kroppe ravende sætte sig i Bevægelse. Tunge Køller og Træstammer ere deres Vaaben. Den sidste af Jætterne, der gaar ud af Hulen, falder i Forbavselse ved Synet af den blinde Gestur*), der sidder livløs omgiven af de tudende Hunde. Oven over Porten sidder Hræsvælgr, den mægtige Jætte, som bor i Ørneham ved Verdens Ende, og fra hvis Vinger Vinden kommer over alle Folk. Derpaa se vi Hrimthurserne strække deres dorske Lemmer paa Bænke, som ere stillede om den brændende Arne. Thurserne ere fremstillede langt hæsligere end Jætterne, de ere lavere af Figur, have svære Hoveder med smaa Horn i de brede Pander, langt og vildt Haar, Bukkeskjæg og spidse Øren. Denne Fremstilling passer godt til Eddaens Opfattelse af disse Væsener, der skildres som gruelige Uhyrer, som selv en Jættedatter maa afsky. Derimod se vi et lille Folk af Puslinger, der lever fortrolig med dem. Det er Svartalferne, hvis Rige grændser op til Jotunhejm; de ere mørke og sorte og bo

*) Denne Fremstilling her af en Jætte ved Navn Gestur skyldes efter Høyens Bemærkning Oehlenschlægers Vilkaarlighed i Digtet »Skirners Rejse.«

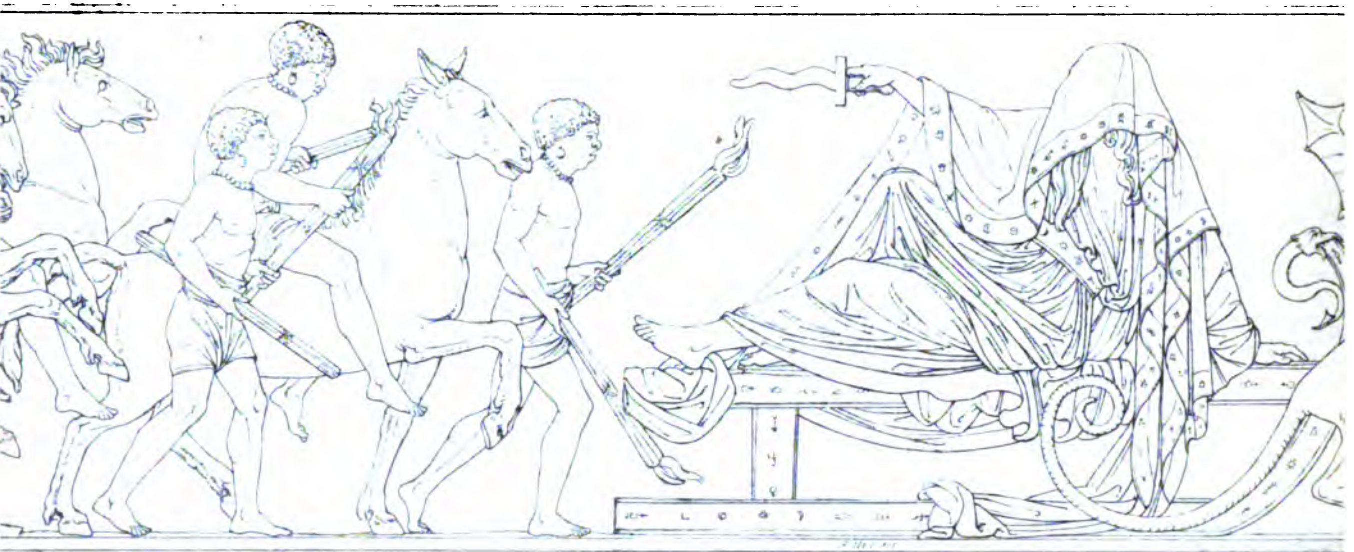
i Jordens Indre. Her ere de imidlertid kravlede frem og underholde sig nu paa bedste Vis i denne for dem fremmede Verden og te sig ganske ugenert blandt deres Kæmpevenner, og selv da en Thursepige morer sig med at samle nogle af dem op i Folderne af sin Skindklædning, trække andre hende med Kaadhed i Haartoppen. Her er Lune og Overgivenhed til Stede. Men dette magelige og ørkesløse Liv skal snart forstyrres. Den ældgamle Vala, der sidder ved Arnens Fod, forkynder, hvad der forestaar, og Fjalar galer af fuld Hals. Thursernes Opmærksomhed begynder alt at vækkes, og hvor svært det end falder dem, maa de dog tænke paa Opbrud; de tvende glubske Ulve, ved hvilke Freund dog sikkert har tænkt paa Solens og Maanens Fordærvere, kappes endnu med deres Herrer i Dorskhed. Men Surtur nærmer sig — og hans Flamme trænger ind selv i Hrimthursernes stivnede Egne.

Naglfar er der allerede med Muspels Sønner, nu da Verdens sidste Time nærmer sig, og den gamle Frostjætte Hrymr, der stod for Styret, leder nu Landsættelsen af Ildaanderne, der i Skikkelse og Træk som de mørke Æthioper fra de solhede Egne*) til Fods og til Hest med Fakler og Ildkjedler slutte sig om den mægtige Hersker. Han selv hviler paa en rummelig Slæde, der er forspændt med ormedannede Drager med Flammetunger. En pragtfuld Kjortel, der kun løst sammenholdes af Bæltet, indhyller hans Lemmer, og den fyldige Kappe, der er kastet over hans Hoved, saa at kun Spidserne af Skjæget ere til Syne, karakteriserer ham som Muspelhejms ubegribelige, dunkle Fyrste. Thi Freund har ikke identificeret ham med Alfader, saaledes som man undertiden har gjort; han har opfattet ham som en Ildjætte, der gjør fælles Sag med Loke, og som egentlig er Odins vældigste Modstander. Sagte glider Slæden fremad med de snigende Luers Gud, og af hans flammende Sværd »skinner Himmelgudens Sol«, der snart, naar Frej falder, skal fordunkle »Alfers Bestraaler«.

Men naar Solen er formørket, Jorden sunken i Havet, de skinnende Stjærner forsvundne fra Himmelen og hele den faldne Verden fortæret af Surturs Luer, der spille op mod selve Himmelen, da er Gjenfødelsens Time nær. Da sker det — som det saa dejlig hedder i Valas Sang — at anden Gang hæver Jorden sig herlig grøn op af Havet, at Fossene atter søge deres vante Leje og Fjeldørnen sit

*) Surtur er sort af Forbrændingen. Freund overførte denne Sorthed paa Muspels Sønner, de bleve Æthiopere, medens de ellers tænktes som blanke og skinnende.

Fototypi: Pacht & Crone.

Brudstykke af Ragnaroksfrisen.

Fototypi: Pacht & Crone.

vante Bytte. Og medens de gjenfødte Aser mødes paa Idasletten og mindes Fortidens store Bedrifter, da kommer vældeligen hin Anden, som Hyndla ikke tør nævne, men som Vala i sine profetiske Syner kaldte den herlige Skæbne, som hun kjendte i dens Skjul, før Tid blev til, der først aabenbarede sig i de mægtige Norner og til Slutningen selv kommer til Verden som »den Altraadende, den Alstærke« fra Oven. Det er med denne mægtige Gud, at Freund lader sin Frise slutte. Vældig, i uforstyrret Ro, indhyllet i Klædebonnets store Folder, sidder den Gamle af Dage paa den gjenfødte Jords Kugle og styrer Grifferne, der føre den frem, medens jublende Sejrsgudinder med Himmelkloderne kredse om hans Throne.

Det er Gangen i dette omfattende Arbejde, det betydeligste, Freund leverede, som behandlede den nordiske Mythologi, og vel indtil dette Øjeblik det betydeligste, nogen Konstner i denne Retning har leveret. Det saa Lyset paa en Tid, da Sandsen her i Norden vel var vakt for de gamle Myther og Eddaernes Sange og Fortællinger, da Oldforskerne vel arbejdede paa Fortolkninger af Enkeltheder, men hvor man endnu ikke ret havde sat sig til Opgave at trænge ind i det Liv og de Kulturforhold, hvoraf hine Myther havde udviklet sig, og som ganske sikkert vilde have bragt en mere tilfredsstillende Løsning af Problemerne end Forklaringer hentede f. Ex. fra kosmologiske Fantasier, der gjorde det Dunkle endnu dunklere. Alt havde Digterne kastet sig over det nye Stof, og navnlig Oehlenschlægers pragtfulde, farverige Fremstilling af den nordiske Gudeverden maatte i saa Henseende blive epokegjørende; men den havde desværre et stærkt romantisk Anstrøg, og Oehlenschlægers hele digteriske Begavelse, der gik i Retning af det Bløde, Yppige og Sandsevækkende, var egentlig saa langt som muligt fra den haardere, strængere og kydske Karakter, som præger det Liv, Sagaerne udfolde for os, og som gjenfindes forhøjet og forskjønnet i Eddasangene. Derfor var det umuligt andet, end at de store Træk i Mythernes Billeder maatte forviskes noget under hans Haand, og den Rigdom, der fandtes i hans Fantasi, gjorde ham det vanskeligt at holde Maade, saaledes at han udmalede Mytherne med et Lys — og Skyggespil, der hørte hjemme under en sydligere Himmel, og med Tinter og Toner, der undertiden passede bedre til Aladdins Fædreland end til Vaulundurs.

Oehlenschlægers Indflydelse paa Freund maatte dog alligevel blive af den største Betydning. Der gik en altfor stærk og brusende, digterisk Strømning igjennem »Nordens Guder«, til at han ikke skulde rives med deraf, og der var en saa stor Fylde af Fantasi, Tanke og

Følelse, at Freund maatte begejstres deraf; Rigdommen var desuden saa mangfoldig, at der baade kunde vejes og vrages. Alligevel anse vi det for et Uheld, at Freund slet ikke havde Kjendskab til Grundtvigs poetiske Behandling af nordiske Emner, ligesom sikkert ogsaa hans mindre Eddalære, der jo alt den Gang var udkommen, netop fordi den var undfangen i en Digters Hjærne, kunde have givet ham mangt et Vink, der havde været langt mere frugtbringende for ham end al Finn Magnussens Lærdom. Dennes Oversættelse af »Sæmunds Edda« og Oehlenschlægers »Nordens Guder« vare imidlertid hans eneste Kilder, og for en Oldforsker som Brøndsted stod dette hele Spørgsmaal saa fjærnt, at han næppe har kunnet bøde synderlig herpaa. Sikkert vilde Fremstillingen paa forskjellige Punkter have vundet i Klarhed og Bestemthed, hvis Udførelsen havde fundet Sted f. Ex. i Kjøbenhavn; men næppe havde det været til Held for dens egentlig konstneriske Karakter, skjøndt det ved første Betragtning kunde synes, at den Smitte fra den græske Konst, man vil finde, at der klæber ved mangen en Gudeskikkelse, maaske lettere kunde være holdt borte. Dette Raisonnement er dog ikke rigtigt; thi har en Konstner i det Hele, naar han skrider til Løsningen af sin Opgave, ikke alene Lov til men endogsaa Ret til at støtte sig til de Resultater, der ere Frugterne af store, hedengangne Konstfællers rige Talenter, da kan man saa meget mindre bebrejde en Konstner det, naar Talen er om en saa ny, en saa vanskelig Opgave som den, Freund havde sat sig. Og jo vanskeligere den var, desto større Fortrolighed til alle Tiders Konstfrembringelser, især til Grækernes, var da fornøden. Det vilde virkelig være blot et tomt Mundsvejr med den græske Skulpturs høje Betydning, naar en Billedhugger, der vil behandle andre Emner end netop græske, skulde sky den for at undgaa Besmittelse, det vilde se sørgelig ud med Talen om denne enestaaende Skulpturs Betydning for alle Tider, naar en Konstner som Freund, der ovenikjøbet ved indre Sympathi følte sig stærkt hendragen til den, skulde frygte for at bedaares af den, naar han havde maattet tilstoppe Ørene for de Toner, der klinge igjennem dens herlige Værker, som for Sirenernes Sang. Nej, det var en Lykke for Freund, at dette Arbejde blev til i Konstens Hovedstad, at han dér, omgiven af Verdens ypperste Billedværker, hvori de mest forskjellige Opgaver havde fundet deres Løsning, at han dér ved Fordybelsen i de parthenonske Sager, som tiltalte ham mest af Alt, kunde lære den sande Storhed at kjende, der ikke ligger i materielle Grændser, men i det aandelige Udtryk og den sande Skjønhed, som ikke kan tænkes uden i Forbindelse

med en ædel Simpelhed. Og Freund var jo desuden, som oftere bemærket, en altfor selvstændig Natur, til at han skulde have indladt sig paa en død Kopieren af Andres Arbejder, ikke en Gang en Fidias'. Han forsmaaede intet Studium, selv ikke det mest anstrængende, det mest dybtgaaende af nogen som helst Tidsalder for derved at høste Erfaring og Lærdom, og han ydede Oldtidens og den moderne Tids Værker sin dybeste Beundring; han henrykkedes ved Betragtningen af Fidias' guddommelige Skikkelser som ved Betragtningen af Thorvaldsens herlige Figurer, men — han glemte ikke et eneste Øjeblik at arbejde paa at faa det frem, der laa i hans egen Naturs Oprindelighed. Og herom bærer netop hans nordiske Frise et tydeligt Vidnesbyrd. At Konstneren hyldede de samme Love for Relieffet som dem, der gjøre sig gjældende i den græske Konst, og da navnlig i Cellefrisen fra Parthenon, lægger han aldeles aabenbart for Dagen, ligesom ogsaa Kompositionens almindelige Karakter slutter sig til dette store Forbillede, men intet Steds mærker man en ængstelig Søgen efter at faa den ydre Ligelighed, den rolige Overensstemmelse i Linjerne, der gaa igjennem det panathenæiske Tog uagtet dets store Rigdom paa Afvexling. Indenfor Reliefstilens faste Grændser, taget i videste Forstand, bevæger Freund sig paa den fuldstændig frie Maade, som hans forskjelligartede, ja saa disharmoniske Opgaver fordre det, og dog farer hans Fantasi aldrig vild, lige saa lidt som den lader sine Vinger skære helt til efter græske Mønstre. Man maa fremdeles ret fæste Øjet paa den Forskjelligartethed, der karakteriserer de mythiske Væsener, som her give Møde, for at gjøre sig en Forestilling om, hvilke Vanskeligheder Konstneren havde at kæmpe imod. Man behøver blot at tænke paa de dybt grebne, fortvivlede Gudinder i Modsætning til Valkyriernes let bevægede Skare paa de hurtige Gangere, de straalende Guder og mandige Ejnherjer, saa forskjellige fra de plumpe Jætter og de hæslige Thurser, for at faa det til at staa klart for En. Og naar har fremdeles en Konstner skullet forme slige uensartede Skikkelser som Odin og Fenris, Thor og Midgaardsormen eller Loke og den græske Heros, saa diametralt modsatte Væsener som Alfader og Surtur? Ja, det skulde da være Kristus, der fristes af Djævelen. Og naar det alligevel lykkedes for Freund, saaledes som det gjorde, uden at det blev til et konfus Virvar af heterogene Partier uden Orden eller Samling, da er Grunden vistnok væsentlig at søge i hans store Fortrolighed med den græske Konsts Udtryksformer og Lovene for deres Anvendelse. Og Kjendskabet hertil var saa stort, det var gaaet

saadan over i hans Konstnernatur, at disse Former bleve de, der passede bedst for hans egen Maade at udtale sig paa, ligesom han i theoretisk Henseende gav den Fortrinet. Netop dette Forhold til den græske Konsts Opfattelsesmaade, som han ikke havde adopteret ved at aflære den visse Greb og ydre Kjendemærker, men som ad den indre Sympathis Vej var bleven uadskillelig fra hans Vis at tænke og føle paa som Konstner, gjorde, at han ikke behøvede at frygte for, at han, naar han gav sit eget Lune Tøjlen, skulde krænke de græske Love, han havde underkastet sig, men han kunde med fuld Frihed og uden nogen Sinde at faa Fornemmelse af et ydre, fremmed Tryk ordne sine Grupper og føre sine Linjer, som hans egen Skjønhedssands og Hensynet til Opgavens ejendommelige Natur fordrede det. Enkelte Steder drog hans Bestræbelser efter at give netop det, der var Særkjende for de Væsener, han vilde fremstille, ham dog videre, end de af ham selv hyldede Stillove egentlig tillode det. Denne Bemærkning gjælder navnlig de kolossale Dimensioner, hvori Midgaardsormen og Fenrisulven optræde. Konstneren har aabenbart frygtet for ikke at blive forstaaet, naar han holdt disse Uhyrer i den Størrelse, den strænge Reliefstil fordrede; men derfor er der kommet et ubehageligt Misforhold mellem Odins smaa Ulve og Fenris, et Misforhold, som Konstneren har søgt at skjule ved den Maade, hvorpaa han har samlet sine Figurer om Ulven, og ved at gjøre Thors Bukke af en overnaturlig Størrelse; men det tilsigtede Resultat er dog ikke ret naaet. Heldigere har han været med at bryde Ormens lange, sig bugtende Krop med Hejmdals Mødres livfulde Gruppe.

Den Frihed, hvormed Konstneren har behandlet sit Emne, gjør sig maaske tydeligst gjældende, naar man betragter Beklædningen. Skjøndt Behandlingen i denne Henseende er saare forskjellig, har han dog ikke behøvet at frygte for at gjøre et disharmonisk Indtryk, da den er valgt i stor Overensstemmelse med Figurernes Karakter. Saaledes bør det store, folderige Klædebon, der fuldstændig indhyller Sifs vældige Lemmer, mærkes i Modsætning til det, der kun delvis bedækker Hnos' og Sjofns spæde Lemmer, eller de forskjellige mer eller mindre lette Kofter eller Kjortler af Skind eller vævede Stoffer, der modificeres efter Naturen hos de forskjellige Kampguder, lige indtil den løst omkastede store Tyrehud, der saa prægtig fremhæver Stærkodders senefulde Lemmer. At Ejnherjerne drage fuldt beklædte i Kampen med deres Vaaben, laante fra Trajanssøjlen, gjør Thors Fremtræden — aldeles nøgen, kun med Beltet om Livet — end

mere betydningsfuld. Han, som i allerhøjeste Grad er Personifikationen af den nordiske, altbetvingende Tapperhed, behøver ikke at søge Skjul bag Pandser og Plader. Høyens Bemærkning, at Freund ikke ligefrem har overført Nøgenheden hos den græske Heros paa Thor, er vistnok fuldkommen rigtig og bestyrkes ved en Udtalelse af Freund i det interessante Brev til Collin, der er aftrykt i Bilaget, hvor det hedder: »Jeg vil, at Konstneren skal tage Karaktererne i den nordiske Mythologi, som de ere, sande, rene og nøgne, og saa have Lov til at benytte Alt, hvad Naturen tilbyder ham for at fremstille denne Ide i største Fuldendthed, grandios og skjøn og fjærn fra Alt, hvad der strider derimod. Hvorledes det bedst opnaaes, ser man bedst hos Grækerne, thi de opbyde Alt for at sætte deres Guder, Gudinder og Helte i det rette Lys og Karakter. Hvorfor har Jupiter Ørnen, Lynet og Sceptret og er kun halv bedækket? hvorfor Venus hel nøgen?« Forøvrigt bør det dog ogsaa bemærkes her, at Thor i den svenske Rimkrønike skildres som nøgen, med Syvstjærnen i Haanden.

Naar Konstneren fremstiller Valkyrierne i lette, opkiltrede Dragter, med Vinger paa Ryggen, da er det naturligvis under Paavirkning af alle de skjønne, vingede Figurer, ligefra Eros til Athene, hvorpaa den græske Konst er saa rig; men det er ogsaa Noget, som ligger overmaade nær at bruge dette Motiv til dermed i Konsten at gjengive den brusende Fjederham, som de fleste Gudinder kunde iføre sig. Noget Andet er det, at den nordiske Forestilling næppe var kommen saa vidt, at den ligefrem tænkte sig Valkyrierne som vingede Væsener; et enkelt Sted i Kvadet om Völund hedder det dog udtrykkelig om Svanhvide, at hun bar Svanevinger. At Njords Hest har faaet Vinger er i hvert Fald ganske sikkert unordisk og skyldes Oehlenschlæger. Et ligefrem græsk Motiv er det derimod atter, naar Skibet Naglfare er udstyret med Vinger for at betegne, at det kan fare lige saa godt gjennem Luften som over Havets Bølger; saaledes findes f. Ex. Dionysos fremstillet paa Vasemalerier siddende i en Vogn med to Vinger, for at betegne, at han ogsaa kan kjøre gjennem Luften.

Men det, der slaar endnu mere end denne snilde og ofte konsekvente Benyttelse af ydre Midler, som Konstneren véd at anvende paa rette Steder, er dog den gribende Styrke, hvormed de forskjellige Personligheders aandelige Indhold kommer til at udtale sig, det er den levende, bevægelige Sands hos Konstneren for at lade de største Modsætninger finde det mest tilsvarende Udtryk, ligefra den dybe, ubevægelige Ro hos Alfader eller fra det faste, urokkelige Mod hos

Thor ned til den kamæleonsagtige Lumskhed i Lokes Skikkelse, eller det Lunefulde hos Svartalferne i Samlivet med Thurserne. Vi vide, at Konstneren har levet aarevis i denne store Opgave, og den overlegne Sikkerhed, hvormed han tegner de forskjellige mythologiske Figurers Fysiognomier, hvorved han simplere eller omstændeligere, men altid slaaende angiver Situationen, bære tilstrækkeligt Vidne om, at han med hele sin Aands Energi har sat sig ind i den Vis at føle og tænke paa, der har affødt disse gribende mythologiske Billeder. Og det, der gjør, at dette Arbejde virker som Helhed, er ikke alene den ydre stilistiske Enhed, der hviler over det, ikke alene Valget i det Enkelte af en betydningsfuld Fremstillingsmaade, men det er ogsaa den Sikkerhed og Ro, hvormed Konstneren staar hævet over sit Stof. Længe har han kæmpet for at naa til Klarhed, og vel er det ikke lykkedes ham paa ethvert Punkt, vel bære enkelte Partier for meget Spor af denne Kamp, men i alt det Væsentlige har han dog naaet til Bevidsthed om, hvad han vil. Han har opkastet sig til Herre over disse i mange Retninger kaotiske Masser, der maa føje sig efter hans ordnende Haand. Og naar man med dette Konstværk in mente gaar til Læsningen af Valas herlige, men ofte dunkle Sange, da er det, som om hendes mærkelige Profetier antog bestemtere og klarere Former — vi føle, at hvad Mangelfuldt der end kan være ved Freunds Fremstilling, det er Vejen, der skal gaas for at naa ind i det gamle Nordens Hjærte, thi dér er den rette Tone anslaaet, dér findes store, plastiske Billeder forenede, som forraade, at Konstneren i sin Fantasi har havt Syner, der vare i aandeligt Slægtskab med dem, der have svævet for Valaens indre Øje. Thi det tro vi maa indrømmes, at der i al den dybe, alvorlige Stemning, der hviler over Gudeverdenen, saaledes som den fremstilles for os, saavel i den smeltende Sorg, der har bemægtiget sig Asynierne, som i den uforstyrrelige Ro, hvormed Aserne uden at tøve drage til den sidste Kamp, tillige er et saadant Udtryk af Højhed, af Mod til at taale og lide, som netop maa være et Særkjende for Nordens Guder, der med fuld Bevidsthed gik deres Undergang i Møde, en Undergang, der skulde bringe dem selv en renere, saligere Tilværelse. Man tvivler ikke et Øjeblik om, at det er en Gudeverden, der her opruller sig for vort Blik, at det er en Gudekamp, vi her ere Vidne til, den dybeste, betydningsfuldeste, noget Folk har kunnet udmale sig.

Der fandtes i Freunds Konstnernatur en Storladenhed, et Syn for det Væsentlige, for den aandelige Enhed i al den materielle Mangfoldighed, som var beslægtet med den Grundtanke, der gaar

igjennem saa mange af de nordiske Myther, hvorved det blev muligt for ham at fremkalde Tydelighed og Liv dér, hvor saa mange andre talentfulde Konstnere have frembragt Forvirring i Stedet for Klarhed og Lamhed i Stedet for Liv. Lad saa være, at man finder hans Arbejde for græsk i Aand og Karakter — en Udtalelse man for Øvrigt kunde prøve Sandheden af ved at sammenligne den unge græske Heros paa Kvadrigaen med hvilken som helst af Guderne — at mangt et Træk i Kostume og Vaaben drager Tanken hen paa den græsk-romerske Oldtid! Det turde dog være, at man holdes mere end skadesløs herfor ved al den Sandhed i Følelsen, Skjønhed i Sammenstillingen og Strænghed i Linjerne, som Freund har taget i Arv efter den græske Konst, og som enhver Tids Konst kan tage sig til Indtægt uden at gjøre sig skyldig i Anakronisme.

Desuden, hvem af de Konstnere, der have vidst at undgaa det, er til Syvende og Sidst naaet videre end Freund? Er det Fogelberg, der raadede over Hjælpekilder, som burde have hindret ham fra at strande paa de samme Skjær, der bleve farlige for Freund? Hans Odin er dog langtfra frigjort for antik Indflydelse, uagtet alt det Overdrevne i Udstyrelsen og den symboliserende Maade, hvorpaa Konstneren har leget med Ravne og Ulve. Har han overhovedet i denne Figur eller i Thor med det ubehagelig Forcerede i Musklernes Spænding og det saa storsnudede Udtryk i Hovedet givet Spor af den Simpelhed og Adel, som udmærker de høje Guder? De have meget snarere, især Thor*), Noget, der smager af de germaniske Urskove og Keruskeren Hermans vilde Skarer; det Hovedpræg, der findes hos dem, gaar igjen i Tydskernes senere Forsøg paa at levere Illustrationer til den nordiske Mythologi, f. Ex. i det nye Museum i Berlin. De kunde for den Sags Skyld gjærne være Stamfædre til alle disse Skikkelser, der ere en underlig Blanding af romantisk, tøjlesløs Vilkaarlighed og forskruede Forestillinger om det germaniske Menneskes Grundtype, der ikke kan tænkes uden det lange vilde Haar og den Muskelførlighed, der stammer fra »Turnhallen«. Fogelbergs Balder udmærker sig ganske sikkert fordelagtig fremfor disse Figurer; her er virkelig Simpelhed, ikke i Motivet, men i Udtrykket, og dog har den nordiske Mythologi egentlig ikke Plads til den.

Eller finde vi maaske, hvad vi søge, hos en Konstner som Constantin Hansen, der unægtelig har baade dybtgaaende Kjendskab

*) Hovedets Snit, det Vilde, Stirrende i Udtrykket staar mærkelig nok ikke saa overmaade langt fra Karakteren i Freunds Jætter.

til og virkelig Følelse for Livet i det gamle Norden? Ja, hans Ægirs Gjæstebud er en frisk og livfuld Komposition, men dette Arbejde giver hverken i sin Helhed eller i de enkelte Figurer en egentlig Løsning af Opgaven. Havde det ikke været langt bedre, om vi havde faaet et virkelig slaaende Livsbillede fra vort gamle Norden, som Konstneren upaatvivlelig med sine Forudsætninger vilde kunne have givet, end Noget, der hverken er Helt eller Halvt, hverken Livet i Asgaard eller Midgaard. Vel har man lige over for dette Billede Fornemmelsen af, at Konstneren har stræbt ud over det sædvanlige Livs Grændser, men der har fattedes ham den Art af konstnerisk Skaberkraft, som Freund var i Besiddelse af, der baade paa Grund af dens Retning mod det Store, Ophøjede og imod det Dybe, Inderlige formaaede at bringe os til at tro paa de Guder, han frembragte, saa at vi ofte glemme, at der kunde være Mangler ved Gjengivelsens ydre Former. Skulde vi nævne den af Constantin Hansens Guder, der forekommer os at være nærmest ved det Maal, han har efterstræbt, da er det Frej, der er malet i Landbohøjskolens Forsal. Ganske vist er han i Slægtskab med Guderne fra Ægirs Gjæstebud, men der er en saadan Solglands spredt over dette Ansigt, der hviler en saadan Fylde af Friskhed over det, og frem for Alt er der et saa frit, vidtskuende Blik i det aabne Øje, der er vant til at se ud over hele den frugtbare Jord, at vi synes at føle Frejs velgjørende Nærværelse.

Vi ville dog ikke længer strides om de enkelte Konstneres Fortrin og Mangler, vi skulle tværtimod være taknemmelige, naar de give sig i Lag med saa svære Opgaver og glæde os, naar de bidrage til at klare vor Forestilling. Og til Forstaaelsen af det mest Betydningsfulde og Dybsindigste, som den nordiske Mythologi har at opvise, Gudernes sidste Kamp og den Vældiges Atterkomst, er der i Freunds Ragnarok givet os en Hjælp, som endnu ikke er gjort overflødig af Andre — og som i Opfattelsen af det aandelige Indhold hos adskillige af Personlighederne maaske aldrig vil blive det. Ingensinde har vistnok det specielt Ejendommelige i Freunds konstneriske Begavelse faaet Lejlighed til at aabenbare sig saa fuldstændig som her, hvor Enheden er bevaret til Trods for det Forskjelligartede, hvor Livet og Bevægeligheden, der findes indenfor den strænge, stilfulde Ramme, paa ethvert Punkt, i det Store som i det Smaa, bærer denne Stils Kjendemærker, uden at det bliver til Maner. Konstnerens fine Evne til instinktivt eller reflekteret at fornemme, hvor Plastikens Grændse burde drages, kom ham godt til Hjælp ved

denne Opgave, og endelig var her en rig Lejlighed til at lægge den dybe Følelse for Dagen, han besad for Skjønheden i Konsten ligefra den grandiose til den yndefulde Skjønhed, hvad Sifs imponerende Skikkelse kan lære os saavel som Valkyriernes lette Ridt. Men hvad enten vi dvæle ved Kompositionen eller ved Karakterskildringen, ved den formende Evne eller den mildnende Skjønhedssands, føle vi, hvorledes paa ethvert Punkt den rige skabende Kraft er baaret af Fantasiens høje Flugt, hvorledes den overalt er gjennemtrængt af en levendegjørende, varm og ædel Konstnersjæl.

Haabet om, at Trækfuglene atter skulde bringe Ingemann tilbage til Rom, gik ikke i Opfyldelse; men Freund stod derfor ingenlunde uden Venner i Rom. Især følte han sig tiltalt af Carsten Hauchs storladne Digternatur og af Ludvig Bødtchers fine Lyrik; men størst Betydning, ogsaa for kommende Tider, fik dog Bekjendtskabet med Høyen, denne udmærkede Konstkjender og Lærde, der senere skulde faa saa megen Indflydelse paa Konsten i Danmark, som maaske næppe nogensinde andet Steds er falden i en Ikke-Konstners Lod. Deres første Møde, ved hvilken Samtalen drejede sig om Freunds Opfattelse af de nordiske Myther, løb for Øvrigt ingenlunde venskabelig af, fordi Høyen paa flere Punkter var uenig med Konstneren, og han udtalte sin Dom med hele den Sikkerhed og Bestemthed, som hans sjældne Udvikling og Sagkundskab kunde berettige ham til. Denne uforbeholdne Udtalelse krænkede den ikke saa lidet ældre Konstner, der først gjennem modent Overlæg og lang Eftertanke var kommen til sin Anskuelse; men han skulde dog snart erkjende, at Høyen overgik Alle i sikkert, ubedrageligt Blik for Konsten og i dyb, omfattende Dømmekraft. Det kølige Forhold, der endnu i nogen Tid vedblev mellem disse Mænd, maatte nødvendigvis vige, fordi de i deres energiske Stræben efter at hævde Sandheden og Skjønheden i Konsten, kæmpede under samme Fane, og begge henvistes til Naturen og den antike Konsts eviggyldige Fortolkning af samme. Derfor maatte de to aandfulde Mænd, trods al Forskjellighed, føle sig hendragne til hinanden, og inden Høyen forlod Italien, var det Venskab grundlagt, der i Kjøbenhavn skulde forene dem med Inderlighed og Hengivenhed.

Med fremmede Konstnere og Konstforstandige kom Freund ogsaa ofte i Berøring, især med Baron Stachelberg, som netop den Gang lagde sidste Haand paa sit ogsaa i konstnerisk Henseende fortrinlige

Værk over Hellenernes Grave, et Værk, der sikkert har havt en ikke ringe Indflydelse paa Freunds Behandling af Gravmonumenter, som han efter sin Hjemkomst til Kjøbenhavn i Formen og Karakteren søgte at føre tilbage til græsk Renhed og Simpelhed.

Ogsaa med en anden Tydsker, Würzburgeren J. M. Wagner, blev Freund nøie bekjendt, og der er vist næppe Nogen, der under hele Freunds Ophold i Rom var af saa stor Betydning for ham. Paavirkningen hidrørte dog mindre fra Wagners konstneriske Egenskaber, skjøndt han baade forsøgte sig som Billedhugger og Maler, end fra hans fine arkæologiske Kjendskab, hans Kjærlighed til den græske Literatur, som han, uagtet han ikke havde faaet nogen lærd Dannelse, dog var nøje fortrolig med. Desuden forhøjede hans livfulde og friske Maade at udtale sig paa Indtrykket af hans Domme om Konsten, der bare Præget af umiddelbar Anskuelse i Forening med Selvtænkning. Han var en brav Karl med Hjærtet paa det rette Sted, og han var en god Støtte for Freund i hans Forhold til Thorvaldsen, der undertiden kunde medføre Rivninger, som kunde være ubehagelige nok. Wagners Hoved med de plumpe Ansigtstræk, der dog forraadte hans livfulde Aand og joviale Lune, bevaredes af Freund i en aldeles fortrinlig Byste. Her har Freunds Realisme naaet sit Højdepunkt. De mærkelig barokke Træk, den overhængende Næse, den nedhængende Underlæbe, ere givne til Hæslighedens yderste Grændse uden Frygt for at gaa over Stregen og fremkalde den Karikatur, der ikke er fjærn, thi de ere udførte med en Brede, ja man kunde sige Storladenhed, der forlener Hovedet en næsten monumental Karakter og gjør de udprægede Former som skabte til at støbes i Malm. Der er en forbausende Kraft til Stede i al Blødheden, og hvor svulmende denne endog er, taber den sig dog aldrig i den formløse Ubestemthed, som den nyeste Tid ynder i saa høj Grad. Det løse Muskellag paa Panden minder om Rubens saftige Pensel, og i Læbens fine Overflade synes man hartad at føle en malerisk Glands. Baade i Haarets løse Partier og Hudens livlige Ujævnheder føles hvert formende Spor af Modellerstokken, og her, som næsten altid, er Intet gjort for at skjule det umiddelbare Arbejde; derfor er Friskheden saa stor *).

*) Denne Byste blev i Aarene 1843—44 udført i Bronce for at sendes til Rom; men den naaede ikke sit Bestemmelsessted, den ligger paa Middelhavets Bund. Et nyt Exemplar maa senere være bleven udført; thi nu findes Bysten paa Wagners Grav i Rom.

Fototypi: Pacht & Crone.

J. M. Wagner.

Fototypi: Pacht & Crone.

Den aandfulde, bayerske Konstkjender, Ludwig Schorn, der i 1826 blev Professor ved Universitetet og Akademiet i München, lærte Freund ligeledes at kjende i Rom, og vi se af Schorns Beretning i »Kunstblatt« for 1841, hvor levende han følte for Freund, som i 1823, da Skitserne til Præmierne vare udførte, selv førte ham omkring i Studiet og viste og forklarede ham dem. Schorn skriver, hvorledes Freunds ligefremme og aabne Væsen da udfoldede sig til stor Elskværdighed, hvorledes hans ædle, nordiske Skikkelse syntes højere og heltemæssigere, medens han talte om Eddaens Guder og Helte. Man følte, at han havde sænket sig dybt ned i den nordiske Gudeverden og fundet dér længst forstummede Harmonier.

I Foraaret 1825 kom en ung Billedhugger til Rom, ledsaget af Prinds Christians, Collins og Andres varmeste Anbefalinger til Thorvaldsen og Freund. Det var Slesvigeren Herman Vilhelm Bissen, hvis skjønne, rige Talent og elskværdige Personlighed alt i Kjøbenhavn havde erhvervet ham mange Venner, der ventede sig noget Ualmindeligt af ham, fordi han med forbausende Lethed havde gjennemløbet Akademiets Skoler. Rygtet om den unge Konstners Begavelse var ilet forud for ham til Rom og havde berørt baade Freund og Thorvaldsen paa en ubehagelig Maade, da de troede, at Forgudelsen i Kjøbenhavn, hvor det var let at tjene sine Sporer, var stegen ham til Hovedet, saa at han nu alt troede sig at være en hel Konstner, der kunde maale sig baade med Freund og med Thorvaldsen. Men da Freund lærte Bissen personlig at kjende, blev Omslaget i den Henseende saa afgjørende som muligt. Det er maaske rimeligt nok, at Freunds Selvfølelse var bleven saaret ved den Omstændighed, at Bissen alt i Kjøbenhavn under Lunds Indflydelse til Slotskirken havde udført forskjellige Relieffer, som Freund maaske ikke helt havde opgivet Haabet om selv at komme til at gjøre, og Alt, hvad der vedrørte hans Stilling til Arbejder, som drejede sig om Kirken og Slottet, bragte navnlig i de Aar alle gamle Saar til at bløde og fyldte hans Sind med en Bitterhed, som kunde gjøre selv en saa brav Karakter som hans uretfærdig. Forholdet mellem Bissen og Thorvaldsen vedblev i lang Tid at være køligt, hvorimod det Venskab, der knyttede Freund og Bissen sammen, blev desto inderligere og hjærteligere. Bissen saa op til Freunds selvstændige, konstneriske Karakter, til hans Værker, hvor det Kraftige i Udførelsen svarede til Styrken i Tanken, til hans Begejstring for Antiken og skarpe Blik for alle Forskjelligheder i Konsten, saaledes som den viser sig i sine historiske Udviklinger. Freund følte sig paa sin Side

tiltrukken af den ideale Stræben hos den unge Konstner, af hans vidunderlig lette Skaberevne og hans rene Skjønhedssands. Freunds Indflydelse paa Bissen gjorde sig ikke blot gjældende, naar Talen var om de gamle Oldtidslevninger, hvor Freund var som en Mentor for sin yngre Ven, men det Nye og Livfulde i hans nordiske Frise gjorde et saa stærkt Indtryk paa den unge Konstner, at denne senere, da han tænkte paa at udføre Frisen til Riddersalen i Slottet, først valgte et lignende Emne, og i Tegningen deraf havde han trolig fulgt sin Forgængers Fodspor. Det var imidlertid heldigt, at han senere kom til at udføre en hel anden Frise, thi der var egentlig ved Siden af skjønne, livfuldt følte Partier kun saare ringe Originalitet i Behandlingen og en vis Mathed over hele Fremstillingen. Hvor nøje Bissen i det Hele sluttede sig til Freund i sin Færd og sine Studier, faar man et tydeligt Bevis paa ved at læse det første Brev, Bissen skrev til Freund, efterat denne var kommen hjem, thi deri klager han over, hvor skrækkelig forladt han følte sig strax efter Freunds Bortrejse, og hvorledes han vaklede som En, der pludselig taber den Støtte, han har været vant til. Men efterhaanden følte han sig dog tilfreds igjen og mente, han havde lært at staa paa sine egne Ben. Og naar man fremdeles læser Bissens interessante Beretning om sine Rejser til Siena, Orvieto og andre Steder og lægger Mærke til den Omhu, hvormed han betragter alle Monumenter, store og smaa, gamle og nye, da ser man, hvorledes han ogsaa i denne Retning gik i de af hans ældre Ven traadte Fodspor. Hvilken Skikkelse dette smukke Venskab antog i Kjøbenhavn, skulle vi senere faa Lejlighed til at se.

Naar vi nu endelig komme til Freunds Forhold til hans store Mester, hvis Arbejder han beundrede saa højligen, da maa vi strax bemærke, at han ikke kunde have samme Beundring for Thorvaldsens Personlighed. Thi ganske vist var Thorvaldsen i sit Væsen sædvanligvis jævn, ligefrem og venlig, men i den daglige Omgang med ham kom Skyggesiderne ved hans Karakter frem. Om han har havt en højere Grad af Egoisme end den, der sædvanlig plejer at være store Mænds næsten uundgaaelige Ledsager, er maaske ikke givet, men den var sikkert stor nok til at berøre Freund smertelig, naar denne af sit fulde Hjærte var rede til at bringe ham ethvert Offer, der lod sig forene med hans Konstnerselvstændighed. Selv om man i sin Uegennyttighed ikke gjør Fordring paa Tak, er det dog altid tungt, naar det Offer, man bringer, betragtes og modtages som noget Selvfølgeligt, og saaledes var sikkert Kjærnen i dette Forhold, naar det ses i hele sin Nøgenhed. Medens det nu vist er sædvanligst, at

Menneskene lade personlig Uvilje influere paa deres Dom om Andre, saaledes at de blive blinde for disses smukke og gode Sider, var det Omvendte derimod Tilfældet med Freund. Ligesom Freund i det Hele var overbærende lige over for Mennesker, der havde en eller anden stor eller dygtig Side, saaledes glemte han heller ingensinde, at Thorvaldsen først og fremmest var den Konstner, der havde beriget Verden med Værker, der til fjærneste Tider skulde tale Konstens Sag i det mest veltalende Tungemaal, og den Sandhed, Følelse og Skjønhed, der aabenbarede sig gjennem disse Statuer og Relieffer, søgte Freund altid at finde hos ham, selv om ogsaa den skrøbelige Menneskeaand, der lutret var gjenfødt i sine Skabninger, var formørket af al den jordiske Smaalighed, der kan klæbe ved den. Han, som ellers var ligesaa stræng i sine Fordringer til Andre som til sig selv, og som ikke kunde gaa paa Akkord med, hvad han ansaa for Ret og Pligt, gjorde en Undtagelse med Thorvaldsen. Dette Menneske, i hvem der var en Konstens Genius, som var i Slægt med den, der havde levet iblandt Hellas' Bjærge, stod omstraalet af en Nimbus, der var Gjenskinnet af al den Skjønhedens rene Glands, der var udbredt over hans Guder og Helte, og blændet af denne Glands, henreven af Beundring, saa Freund og vilde ikke se Andet end Lyssiderne. Men naar i det aarelange, daglige Samliv det, der var svagt hos Thorvaldsen, traadte saa haandgribelig frem, at det ikke kunde overses, da gik Freund af Vejen for de Fejl hos Thorvaldsen, som han ikke vilde have undladt at revse med Strænghed hos enhver Anden. Dette Menneske alene kunde bringe ham til at bøje af fra den lige Vej, han ellers altid fulgte med saa stor Viljestyrke; kun ligeover for Thorvaldsen ene, hvis Konst han og hele Verden skyldte saa Uendeligt, kunde Freund gjøre Indrømmelser, som hans stolte og selvstændige Personlighed sikkert ofte alligevel har følt som en Ydmygelse.

Da Freund nærede en saadan uegennyttig Hengivenhed for sin store Mester, var der naturligvis Ingen, til hvem denne bedre kunde overdrage Tilsynet med sine Værksteder, baade naar han var i Rom, og naar han var fraværende. Med stor Omsigt ledede Freund Arbejdernes Gang, og med Ro og Koldblodighed fjærnede han de Vanskeligheder, der et Par Gange rejste sig under Thorvaldsens Fraværelse, og som dennes Mistænksomhed let var tilbøjelig til at overdrive og opfatte paa en gal Maade. Saaledes handlede Freund i Stilhed og djærvt én Gang, da ved en Reparation af Palazzo Tomati, hvor nogle af Studierne vare i 1819, disse truede med at styrte sammen, og først, da det Hele, paa hans Ansvar, var bragt i Orden

igjen, underrettede han Thorvaldsen derom, for at forskaane ham for unødvendig Bekymring. Lige saa energisk og ikke uden Fare for Liv og Lemmer handlede han noget senere, da ved en Nedstyrtning i et af Studierne paa Piazza Barberini adskillige Figurer vare blevne sønderslagne, og andre truede med at følge samme Vej igjennem det Gab, der havde aabnet sig i Gulvet; videre Skade forhindredes dog ved Freunds Iver, der trolig understøttedes af Tenerani. Begge sendte de Breve afsted for at berolige Thorvaldsen, der den Gang var paa Tilbagerejsen fra Danmark, og man tror at se den Oprørthed, hvori dette Budskab maatte sætte Thorvaldsens Sind, naar man i et Brev fra 18de Novbr.*) 1820 læser, hvor bønlig Freund beder Thorvaldsen at høre rolig paa sig, for at han kan faa den rene Sandhed at vide. Elevens Kjærlighed til Mesteren giver sig ligeledes saa smukt tilkjende i det Ønske, der trængte sig frem, da Farens Øjeblik var forbi, at Gud maatte bevare Thorvaldsen fra nogensinde at føle en værre Ulykke end den.

Med stor Beskedenhed underordnede Freund sig og sin Konst i dette Forhold, og paa ethvert Punkt drog han Omsorg for, at Thorvaldsen ikke skulde kunne faa Skygge af Grund til at klage over Forsømmelse eller Tilsidesættelse. Saaledes se vi af ovennævnte Brev af 1819, med hvilken Forsigtighed han vælger Pladsen, hvor han vil modellere sin Apostel for at undgaa enhver Bebrejdelse for at have hindret Arbejdet paa Thorvaldsens Sager. Han har sat den i det venstre, bageste Hjørne af Værkstedet, saa at fire Marmorarbejdere kunne arbejde i det bedste Lys; ikke et eneste Stykke var blevet flyttet for hans Skyld, da den bageste Del af Værkstedet dog ikke var til nogen Nytte. Brevet slutter med følgende, smukke Udtalelse, der viser, hvilke Følelser der besjælede Freund i Forholdet til Læreren, især i den første Tid i Rom, men som desværre næppe ret ere blevne mødte med Sympathi: »At jeg gjærne havde staaet ved dette Arbejde, hvor Ingen saa mig, og gjærne havde ventet til De, gode Thorvaldsen, havde været igjen i Rom, det kan De let tænke Dem, naar De for et eneste Øjeblik vil glemme Dem selv og tænke Dem i mit Sted. Dog skulde jeg arbejde, og da De ikke er i Rom, saa troede jeg, jeg ikke burde staa noget andet Sted end i Deres Værksted.« Tungt var det, at slige Ytringer af en følsom Natur, der havde Trang til at udtale den Kjærlighed, der gjemtes i dens Indre, mødtes af en vis Tilbageholdenhed, hvor Aabenhed havde

*) Aftrykt hos Thiele: Thorvaldsen i Rom, I. p. 89.

været ønskelig, af en vis Kølighed, hvor der ventedes Varme. Dog er det nok muligt, at Thorvaldsen, naar han mærkede denne utrættede Hengivenhed i Stort som i Smaat*), denne sønlige Kjærlighed, blandet med Ærbødighed, hos en Mand, hvem han i Alt kunde have en ubegrændset Tillid til, virkelig, som Thiele mente, har elsket Freund i sit Hjærte. Kun maa man her ikke glemme, at Følelserne hos de egoistisk anlagte Naturer, selv om de maaske ere nok saa velmente, ofte ville gjøre Indtryk af at være usande, hykleriske, fordi Hjærtet ikke ret er med i Spillet. Derfor kunde Freund maaske have Ret til undertiden at tvivle om, hvorvidt Thorvaldsen mente, hvad han sagde. Sikkert er det i alt Fald, at næppe Nogen af dem, som Thorvaldsen i de Aar havde om sig, har været saa nøje og fortrolig knyttet til ham som Freund**), der ikke alene var sammen med ham paa en lystig Aften i det maleriske Osterie, men ogsaa saa ham i hans dagligdags — maaske undertiden noget trykkede — Stemning; han behøvede blot at træde ud af sit lille Kammer for at være midt iblandt Thorvaldsens Arbejder, for at være hos ham selv. Intet viser maaske tydeligere, af hvilken Beskaffenhed dette private Forhold til Thorvaldsen var, end den gode Fod, han stod paa med hans Elskerinde, Anna Maria, der var en i høj Grad heftig og ilter Natur og lidet tilgængelig i det Hele. Han var ikke saa sjælden sammen med hende og Datteren og modtog undertiden en Indbydelse til Middag, skreven med Barnets Haand; ligesaa sendte han aldrig noget Brev til Thorvaldsen uden tillige at tilføje venlige Hilsener til Elise og hendes Moder. Dette venskabelige Forhold til den Kvinde, der nu en Gang stod Thorvaldsen saa nær, kunde naturligvis ikke Andet end være meget behageligt for denne. Men ogsaa hans Omsorg for de firføddede Skabninger, som Thorvaldsen

---

*) Lad os her tænke paa, hvad Thiele fortæller i Thorvaldsens Levnet om, hvorledes Freund i Stilhed og Maaneder igjennem passede det paabegyndte Relief »Vinteren«, som Mesteren paa én Gang lod staa. I Haab om, at Thorvaldsen dog maaske i en mildere Stund atter vilde tage sig af det, plejede han det, og ved at holde det vaadt bragte han det over den varme Tid; men endnu ved Aarets Udgang, i Juledagene, stod det forladt. Da stillede Freund det en Gang som en tavs Bebrejdelse paa Thorvaldsens Vej, og det lille Krigspuds lykkedes. Thorvaldsen begyndte først at pille lidt ved det, og nolens volens kom Arbejdet i Gang igjen.

**) Dette udtaler ogsaa Schorn i sit »Kunstblatt« saaledes: Für Thorwaldsen war er im umfassendsten Sinne des Wortes ein Freund; denn er war nicht nur mit allen seinen Verhältnissen und Interessen vertraut, sein Geschäfts- og Rechnungsführer, sondern wie ein Sohn um den Vater unablässig für sein persönliches Wohlsein besorgt.

ikke kunde undvære i sit Hjem, viser hen til den Fortrolighed, der har fundet Sted mellem dem; saaledes berettedes det til Kjøbenhavn, hvorledes Dyrene befandt sig: at Hunden, den stakkels Teverino, var død, efter at Freund havde ydet den den sidste Tjeneste, medens den tro Kat derimod var i bedste Velgaaende og trykkede sig op til ham, da den ikke fandt sin Herre. Slige Træk, der i sig selv ere ubetydelige, kunne være saa oplysende, fordi de føre En lige ind i det sædvanlige, huslige Liv og lade En ane saa overmaade Meget.

Der var maaske ogsaa en mere speciel Grund end den, der laa i hans Karakter, som kunde have Indflydelse paa Thorvaldsen i hans Forhold til Freund, og det var i Freunds Stilling til hans Konst. Medens paa den ene Side Ingen kunde have et klarere Blik for alt det Nye og dog evig Gyldige i hans Værkers Skjønhed, maatte det derimod berøre Thorvaldsen, saaledes som hans Natur var, ubehagelig, at hans selvstændige Elev ikke i Et og Alt sluttede sig til ham. Freund vilde være den store Konstner nær; han vilde se Mesterværkerne opstaa og lære af dem, men han vilde ikke efterligne dem. Hvor meget han højagtede Thorvaldsen som den største Billedhugger i den moderne Tid, glemte han dog aldrig sin egen Udvikling; han forsmaaede at gaa en Kopists mageligere Vej for i Kampen med sin Konst at bringe det, der var ejendommeligt i hans eget Talent, til at udfolde sig paa den mest fyldige Maade. Og for at naa dette Maal sluttede han sig nøje til de Retninger i Konsten, der laa hans egen Individualitet nærmest. Derfor var det Studier først af Michel Angelo og senere — i allerhøjeste Grad — af de parthenonske Sager, som fik den mest afgjørende Indflydelse paa hans konstneriske Karakter — først i tredje Række kom Thorvaldsens Værker; og det er forbavsende at se, hvor sjældent man mindes om denne Konstners Arbejder ved Betragtningen af Freunds. Dette i Forbindelse med Behandlingen af Emner, der vare ligesaa nye og fremmede for Thorvaldsen som for de fleste andre Konstnere, og som røbede en stærk Trang til Selvstændighed, kunde ikke undlade at støde Thorvaldsen, der paa den Højde, han stod, var vant til at se Alle bøje sig for ham. Freund kunde i alle andre Retninger bringe ham de største Ofre, kunde lempe sig efter ham paa alle Maader, men af sin Selvstændighed som Konstner kunde han ikke ofre selv blot Skyggen. Han har aldrig i den Forstand været Elev af Thorvaldsen, at han, som Tenerani og de andre Konstnere, ligefrem udførte Arbejder for Mesteren, men denne lod ham altid være sin egen Herre i sin Virksomhed som Konstner. Thorvaldsen behandlede ogsaa Freund mere

som sin Ligemand, talte med ham om de Værker, der vare under Arbejde, og fulgte undertiden ogsaa hans Raad. Medens saaledes den nedadsænkede Stilling, som Armene fik hos Kristusfiguren, ikkun foranledigedes ved en Bemærkning af Freund, skal han derimod efter et Udsagn af Høyen mere ligefrem have havt Indflydelse paa Argosdræberen. At Freund paa sin Side udtalte sig til ham om sine Arbejder og navnlig om Fremstillingen af de nordiske Myther, der i de Aar laa ham mest paa Hjærte, er naturligt nok, og vi vide, at Thorvaldsen selv ogsaa fik saa megen Interesse for dette Thema, at han havde lovet Freund at prøve paa at udføre en Thor.*)

Denne stærke Trang, der boede i Freund, til den selvstændigste Udvikling af hans Evner, havde sin Rod i en ophøjet Forestilling om en Konstners Kald og i Bevidstheden om hans store Ansvar, og den taalte ingen Modstand. Naar Talen var om at slaa af paa Noget, der vedrørte hans Personlighed som Konstner, var han ubøjelig lige over for Thorvaldsen, og naar han troede, at man vilde noget Saadant af ham, kunde hans Sind gjennemtrænges af Bitterhed; thi han, som havde den største Respekt for den ringeste ægte Konstnerfølelse, der var hos Andre, forlangte ogsaa det Samme for sig. I et Brev, han i 1823 sendte til Kjøbenhavn, findes følgende Udtalelse om hans Forhold til Thorvaldsen, som bør mærkes her, fordi den vidner om, at Freund alt tidlig har havt en Anelse om, hvorledes det kunde udvikle sig: »Saalænge som Thorvaldsen ikke berøver mig min Frihed og behandler mig, som jeg i strængeste Forstand ønsker det, som Konstner, da skal han vist ikke finde Nogen, der staar renere og troere end Freund. I modsat Tilfælde forandrer jeg ikke min Vej, thi den gaar lige igjennem Verden, at være Konsten tro, og (at) være dens ivrigste og redeligste Dyrker. Dog er det overflødigt at tale om det, som vist aldrig sker, thi dertil er Thorvaldsen for stor og liberal en Konstner, til at han vilde sætte en Plet paa sig, som han ikke paa en eller anden Maade søgte at udslette....« Da han derfor i 1825, da alle Resourcer fra Slotsbygnings-Kommissionen udebleve, og Frisen endnu ikke var bestilt, besluttede sig til, saa svært det ogsaa blev ham, at bryde op fra Rom, tilbød Thorvaldsen ham at blive hos sig som en af de sædvanlige Arbejdere,

---

*) Dette skete jo aldrig; men det er ganske morsomt, at den Gang han efter at have faaet Storkorset opfordredes til at indsende sit Vaabenskjold, spøgede en staaende Thor med Hammeren i forskjellige løse Udkast, som han opkradsede paa hvad der faldt ham i Hænde.

et Tilbud, der maatte forekomme ham saa meget fornærmeligere, som den Kamp, han hidindtil havde ført for at redde sit Liv som Konstner, havde været ført med Øjet hæftet paa det højeste Maal. Ligesom Hansen i hans unge Dage i sit Forsøg paa at gjøre ham til Stukkatør vakte hele hans Selvfølelse, saaledes gik det nu i hans modnere Alder med Thorvaldsen, der rigtignok bedre burde have kjendt Freunds Følsomhed i saa Henseende, og skulde have havt saa megen Interesse for hans konstneriske Virksomhed, at han ikke vilde række Haanden til at kvæle den. Hvor oprørt Freund blev i sit Inderste over, at Thorvaldsen ikke kunde eller vilde forstaa hans Kamp for at komme fremad, ses af et Brev til Broderen, hvor han med stor Bitterhed beklager sig over, at Thorvaldsen, som han havde bevist den største Troskab, Hengivenhed og Opofrelse, som Nogen er i Stand til, baade som Konstner og Menneske, snarere syntes at betragte dette som Bevis paa Svaghed, og til Gjengjæld vilde stemme ham selv saa dybt ned som at være Daglejer for sig.*)

Medens Freund saaledes kæmpede for at hævde sin Stilling som Konstner, glemte han dog ikke, at han selv var udgaaet fra Haandværkerstanden, skjøndt han, ligesom det fortaltes om Quentin Massys, der var hans Mønster, havde tragtet efter at svinge sig op til at blive Konstner. Han henvendte stor Opmærksomhed paa den Konstfærdighed hos de Gamle, der havde forædlet selv de ringeste Gjenstande, saa at mangen Gang Forskjellen mellem Konst og Haandværk var udslettet. Ligesom vi nævnte, at den græske Gravstele havde vakt hans Interesse i høj Grad paa Grund af den ædle Holdning, der altid gik igjennem dens kraftige Linjer, saaledes anvendte han megen Tid og et nøje Studium paa at trænge ind i den Aand, der havde vidst at berøre selv den Fattiges Lampe eller Drikkeskaal af Ler. Han erhvervede sig her i Rom et nøje Kjendskab til den mangfoldige Skjønhed, der kan udfolde sig i Linjer og Former i Redskaber og Bohave lige fra det Tarveligste til det Rigeste; han eftersøgte de logiske Love for Behandlingen af de Ornamenter, der smykkede Drikkekar og Kandelabre ligesaa godt som for den i al sin Pragt saa harmoniske Vægdekoration fra Pompeji eller Gravene. Han

*) Her kan ogsaa mærkes følgende Ytring af Kestner i hans »Römische Brief« p. 72, skjøndt dog i Følge vor Opfattelse Freund gjorde en Undtagelse fra den Regel, som Kestner opstiller: »es hatte auch Thorwaldsen unter Bildhauern keinen speciellen Freund, und ist nur solchen gewogen worden, die für ihn arbeiteten oder sich ihm unterordneten, während er mit Koch, Reinhard, Riepenhausen, Horace lebhaft verkehrte.«

kunde i halve Timer blive staaende foran den smukke Vognstol i Vatikanet, hvis fuldendt konstneriske Behandling han kunde føle for lige til den mindste Enkelthed, lige til den fineste Overgang, til det letteste Sving, og hans Interesse for dette Arbejde var saa stor, at han sagde: »Kunde jeg bare én Gang opfinde og udføre Noget, der var godt i sit Slags som denne Stol, saa vilde jeg sige, at jeg ikke havde levet forgjæves.«

Alt i Kjøbenhavn vide vi jo, at han havde en levende Kjærlighed til, hvad der drejede sig om det gamle Hellas' og Italiens Historie, Poesi og Konst, og hvorledes maatte ikke denne Kjærlighed voxe i Dybde og Omfang under Opholdet i Rom, hvor hvert Skridt bragte ham nyt Stof, hver Dag nye Synspunkter? Vi mindes det stærke Indtryk, Vatikanets og Kapitolets Samlinger i den første Tid af hans Ophold gjorde paa ham, og dette Indtryk steg med det nøjere, fortroligere Bekjendtskab. Men ogsaa i sit Hjem havde han Trang til at omgive sig med antike Levninger, der, naar han om Morgenen slog Øjnene op, kunde minde ham om den Skjønhed, der havde gjennemtrængt et længst forsvundet Liv, og som nu paa en Maade gaar igjen i selv det mindste Brudstykke, der fremdrages af Jordens Skjød. Hans lille Kammer fyldtes efterhaanden af Terrakottaer, Broncer, Mønter og Gemmer, og kunde disse Gjenstande paa Grund af hans ringere Midler vel ikke have det Værd som saa mange udmærkede Stykker i Thorvaldsens eller Prinds Christians righoldige Samlinger, bare de dog Præget af at være valgte med det sikre Øje og den fine Konstsands, der var ham egen, og selv det mindste Fragment havde Betydning for ham enten i teknisk eller rent artistisk Retning, fordi det talte et Konstsprog, hvis Tonefald var ham det Kjæreste, han kjendte. Aldrig skuffede hans Øje ham, og den instinktive Følelse, der for Konstkjenderen bliver til en sjette Sands, hvormed der skjelnes mellem Falsk og Ægte, var i høj Grad udviklet hos ham, saaledes at der iblandt de Mønter, han medbragte fra Italien, ikke har indsneget sig en eneste uægte, medens man i langt større Samlinger skal have Vanskelighed ved at finde saa mange i konstnerisk Henseende fortrinlige Stykker, som dem, der danne Hovedstammen i den græske Afdeling af hans Samling.*)

*) H. E. Freunds værdifulde Møntsamling er ifølge Victor Freunds Testamente skjænket til Museet i Aarhus, efter at det kgl. Møntkabinet havde udtaget flere, for det særlig interessante Stykker. U. A.

Længe havde Freund ønsket at se Syditalien og Sicilien, men stedse var Rejsen bleven opsat. I Foraaret 1827 brød han endelig over tvært og begav sig til Fods med Bissen til Neapel, i hvis Nærhed Pompeji og Herkulanum især droge ham til sig, og sikkert har han, medens han vandrede om imellem de i al deres Pragt saa harmoniske Dekorationer ikke alene hengivet sig til den blotte Nydelse deraf, men ogsaa betragtet dem med det faste Forsæt en Gang at bruge disse Levninger fra en svunden Tid til dermed at bringe et nyt forskjønnende Led ind i Dødheden og Livløsheden, der herskede rundt omkring. Fra Neapel gik Rejsen over Palermo til alle Siciliens mærkelige Steder, blandt hvilke især Girgenti og Selinunt med deres herlige, græske Templer gjorde et stærkt Indtryk paa ham. Tilbagerejsen gik gjennem det skjønne Calabrien, og Freund kom hjem til Rom, brun som en Afrikaner, med Legemet som nyfødt og Sjælen fri og frank, da han nu vilde afkaste de gamle Lænker og leve for sig selv og for sin Konst; Lommerne vare derimod af den Beskaffenhed, at hvis man stillede ham paa Hovedet, vilde ikke $^1/_2$ Bajocco falde ud af dem, men Hovedet var blevet 100 pr. Cent rigere, og mangen smuk, gammel Mønt eller Levning fra den skjønneste, græske Tid var i Tornysteren paa Ryggen vandret med ham til Rom og skulde holde alt det Herlige, han havde set og studeret, i sjælefriskt Minde.

Freunds Situation efter Tilbagekomsten til Rom var imidlertid ikke saaledes, at han usvækket kunde bevare den Friskhed og Frejdighed, som Rejsen og alle dens skjønne, nye Billeder havde opfyldt hans Sind med. Han stod atter uden Pengemidler, og der var ikke Tegn til, at Slotsbygnings-Kommissionen nu mere end nogensinde forhen vilde afbetale Noget af sin Gjæld til Freund, og den usle Pengeerstatning for den første Rejse med Thorvaldsens Sager var endnu ikke kommen: den indløb først i Januar 1828. Desuden forestod der jo endnu en vidtløftig Indpakning af Thorvaldsens Sager ved deres Indskibning til Livorno, Omladning dér osv. med Udsigt til al den Tidsspilde og alle de Ubehageligheder, der pleje at følge med den Slags Sager. Thi baade Adler og Prinds Christian havde sendt de mest indtrængende Opfordringer til ham om at tage sig af de Arbejder af Thorvaldsen, som i Foraaret 1828 skulde sendes hjem, hvoriblandt de Værker, der skulde til Fruekirke, især vare af Vigtighed, da Kongen havde beordret, at denne Kirke, paa hvilken Arbejdet saa længe havde hvilet, endelig skulde gjøres færdig. Nu, da det gjaldt om at forlange en Tjeneste af Freund, som man ikke

kunde faa af Andre, kunde Alle finde ham, selv Hansen nedlod sig til ogsaa at henvende sig til Freund, hvem han aldrig ellers skrev til om hans egne Anliggender, hvad han dog havde saa god Grund til. Hansen stillede ham ogsaa en behagelig Hjemrejse med Fregatten i Udsigt, men Freund havde ikke Lyst til at komme hjem »som et Fad Sukker«. Freund var imidlertid langt fra blidt stemt den Gang; han var lige ved at tabe Taalmodigheden og var fuldt og fast bestemt paa, hvis man ikke uden Opsættelse sendte ham de Penge, han behøvede til at opholde Livet ved, medens man gav ham Ærinder som Speditør, ikke som Billedhugger, og hvis man ikke virkelig sørgede for at forbedre hans Stilling, saa at Haabet om en bedre Fremtid kunde holdes i Live hos ham, da vilde han optima forma sende Vedkommende sin Kvittering for Alt, fordi hans Stilling som fri Konstner, der har højere og andre Pligter, fordrede det. Han mindedes, hvad han havde ofret, og hvorledes han var bleven lønnet, og han følte, at han havde Vanskelighed ved at forsvare sin tossede Godmodighed, da han i Forvejen havde set Alt komme. Medens han dog paa den ene Side endnu stolede paa, at Collin ikke vilde lade dem, der havde hans Skæbne i deres Haand, Rist eller Ro, indtil de satte ham i Stand til at virke, saa at den Sorg og Kummer, han i 10 Aar havde døjet, kunde faa en Ende, havde han paa den anden Side en Forudfølelse af, at man efter hans Hjemkomst vilde gjøre ham skakmat ved Nølen, Loven og Snakken.

Der var desuden en anden Omstændighed, der bidrog til at gjøre ham det sidste halve Aars Ophold i Rom pinligt. Ved Hjemkomsten fra Neapel havde han til sin Overraskelse fundet Alt flyttet ud af det Værelse, han i saa mange Aar havde beboet hos Thorvaldsen, og deraf draget den naturlige Slutning, at denne ikke mere vilde beholde ham hos sig. Forholdet blev derfor spændt imellem dem, og Freund har sandsynligvis, som han plejede, naar han følte sig krænket, trukket sig tilbage i sig selv og saa lidt som muligt havt med Thorvaldsen at gjøre; han boede i de sidste Maaneder af sit Ophold i Rom i Strada Gregoriana, hvorfra han kunde se over til det lille Kammer, i hvilket han havde tilbragt 9 samfulde Aar. Men desuagtet drev han dog med Iver paa Indpakningen af Thorvaldsens Sager, og da Alt var indskibet, gik han selv ombord i Ostia den 21de December 1827 for at sejle med til Livorno. I Ostia laa han for Modvind i flere Dage og kastede længselsfulde Blikke ind paa de vel kjendte Bjærge og Villaer, som han forlod med et trangt Hjærte.

I Nærheden af Elba blev Skibet overfaldet af en heftig Storm, der truede med Undergang, men det undslap heldig Faren og løb med sin kostbare Ladning ind i Livornos Havn den 4de Januar. Da Freund havde bragt Sagerne ombord paa Fregatten, gik han til Fods over Pisa til Carrara for at se de rige Stenbrud, der allerede i Oldtiden havde leveret det skjønne, saa berømte Marmor. »Vejen til Carrara«, skriver han paa sin poetiske Maade til Bissen, »er meget skjøn, især fra Pietrasanta. Kommer Du dér, hvor Bjærgene spidse Munden og søge at kysse Havet ligesom ved Terracina, saa glem ikke at se Dig om, (da) vil Du finde Kilder. Thi da Bjærgene ikke kunde naa hen, saa sendte de vemodige Taarer, der blandede sig med den salte Bølge. Skulde Du være saa lykkelig, at Venus og Gratierne føre Dalens og Bjærgets Døtre forbi dine Øjne, enten naar de gaa for at sanke Ceres's gyldne Gave eller hælde Bacchi bløde Legeme til Faunens stærke Skuldre*), saa vil sikkert dine Øjne ikke nægte Dig deres Tjeneste, og Du vil finde, hvor skjøn Jorden, hvor skjøn dens skjønneste Blomster ere!« I den maaneklare Aften, da Alt var stille, forekom det ham, som om det myldrede i Bjærgene, som om talløse Hænder vare i Bevægelse for at bryde Marmoret til Aartusinder, der skulde komme. Han saa sig selv og Bissen i Spidsen for et langt Vogntog, hvor de svære Oxer trak Blokkene ned til Havet — det var alt det Marmor, som skulde forbruges af dem begge, førend de lagde Hovedet ned for at sove den lange Søvn, bragte til Hvile af dem, der fulgte efter. Ogsaa dem saa han, og det var herlige Skikkelser, lig dem, der havde levet i Perikles' Dage, og deres Arbejder vare skjønnere end Alt, hvad han nogen Sinde havde set — Intet syntes han, at de lignede, uden Naturen selv. Da han Dagen derpaa saa Thorvaldsens Kristusfigur bosseres ud af Stenen, var det, som om Drømmen næsten var bleven til Virkelighed, og det bevægede ham saa stærkt, at han skrev til Mesteren, at han vilde ønske, at han for sine mange Arbejder kunde faa Tid til at dirigere Fuldendelsen af den herlige Statue og selv lægge sidste Haand paa Værket.

Hvorledes overhovedet Skilsmissen med Thorvaldsen har været, vide vi ikke; men af et Brev fra den trofaste Ven Wagner af 19de Januar 1828 se vi, at ogsaa Thorvaldsen sluttede sig til det almindelige Ønske om, at Freund vilde vende tilbage til det »eneste« Rom. Han havde selv begyndt at tale til Wagner derom og var

*) Vinrankens Opbinding.

meget bedrøvet over, at Freund havde skilt sig fra ham, og havde udtalt, at hvis Freund vilde blive hos ham, vilde han gjøre Alt for ham. Det havde han alt flere Gange erklæret førend Afrejsen, og han gjentog det atter nu. Den Misforstaaelse, der var opstaaet imellem dem, skyldtes kun Freunds Tilbageholdenhed, og han beklagede, at denne ikke havde udtalt sig frit og aabent til ham. Freund havde gjort stor Uret i at betragte Værelsets Rømning som Tegn paa, at Thorvaldsen ikke vilde beholde ham længere hos sig. det skulde kun gjøres rent, osv. Wagner føjer hertil ret karakteristisk: »Jeg maa tilstaa, at hans nedladende Sprog og venskabelige Følelser, som han ytrede imod Dem, stødte mig noget. Dog tror jeg næsten, at han mente det alvorligt, da han paa en saadan Maade er raget uklar med Tenerani, at en Udsoning ikke mere er mulig.« Freund udtalte sig paa sin Side ligesaa uforbeholdent til Wagner om Forholdet til Thorvaldsen for maaske paa denne Maade at befri sig for den Misstemning, hvoraf hans Sind i saa lang Tid havde været tynget. Wagner tøvede ikke med at svare sin mismodige Ven, og han erklærer sig aldeles enig med ham i hans Opfattelse af Thorvaldsen, hvis Karakters Skyggesider han kun altfor godt kjendte af Erfaring*).

Men det lykkedes dog Freund nu, da han ved at forlade Italien overskuede sit tiaarige Samliv med Thorvaldsen, at faa Blikket til at fæste sig paa Lyssiderne af det, og følgende Brev, som han den 16de Februar 1828 sendte ham fra Florents, bærer Vidne derom, skjøndt det dog ogsaa et Par Steder bestemt minder om, at Lyset har været blandet med Skygge:

Deres Brev af 2den Februar har jeg modtaget . . . og Deres hjærtelige Ønske for mit Fremtids-Vel i Fædrelandet. Gid det maa gaa i Opfyldelse, saa at Skæbnen vil vorde blid for mig dér. — Ligeledes har jeg modtaget Brev fra Danmark, der bebuder mig, at jeg maa forlade Italien. Dybt smerter det mig, at mine Kræfter ere svundne saaledes, at jeg maa adlyde og se, at Strømmen, jeg hidtil med Held kæmpede imod, nu river mig bort, hvor jeg havde mit sande Hjem, og fører mig til Norden. Dog, hvad hjælper det at klage, jeg har fortjent min Skæbne. Om 14 Dage forlader jeg Florents.

Jeg beder Dem herved at modtage min hjærteligste Tak for alt Godt, jeg i Deres Omgang, i Deres Hus, Deres Værksteder, ved Deres Værker har set, levet og lært, og som paa Livets Vej bestandig

*) Brevet findes i Bilaget.

vil være mig et levende Exempel og Rettesnor at gaa efter. Ligeledes beder jeg Dem paa det Bønligste om ikke at anse min Taushed og Tilbageholdenhed, De i Løbet af 10 Aar har beskyldt mig for, som et Bevis paa Utaknemmelighed og Uvilje imod Dem, da Aarsagen var Mangel paa Evne og Lejlighed; ikke Vilje og Hjærte manglede mig. Thi jeg vil hellere være taus som Graven end ved Handlinger og Ord forværre Tingenes Gang og Forhold; og ikke kan jeg bebrejde mig selv, at jeg har været uvirksom, naar jeg kunde vise mig taknemmelig, og naar Touren stod til mig at handle. Men betænk, at jeg er fattig, De derimod rig, og at det er meget lettere at give, naar man har, end at modtage, naar man trænger; at paa Naturens store Vægtskaal den Fattiges Skjærv tynger ligesaa fuldvægtig som den Riges. — Dog saaledes gaar det os Dødelige — jeg er dreven ud af de Forhold, der var mit sande Hjem i 10 Aar, hvor jeg kunde udvikle mine Kræfter som Konstner og som Menneske, forhjælpe mine Konstbrødre paa en taalelig Maade til det Samme, og saaledes forherlige en stor Forgænger af Mester og vorde Verden og Konsten gavnlig uden Spræl og paa en naturlig Maade. Men i Stedet for at nære en skjøn Drøm for Konsten og dens Dyrkere føler jeg Kræfter, der kolde og ufølsomme drive mig atter til Norden, og som Graven ligger min Fremtid mig for Øjnene. — Jeg beder at hilse Elisa og hendes Moder venligst! Sig dem, at Intet smerter mig mere end at forlade Italien uden Haab om nogen Sinde at se dem mere. — Og nu, gode Thorvaldsen, lev vel! Skulde vi ikke paa Livets afstukne Veje mødes mere, saa vær forvisset om, at saa længe Hjærtet endnu slaar vældigen imod Væggen, der indeslutter det, følger jeg samme Vej og fører samme Sprog, som jeg lærte i Deres Bekjendtskab at være naturligst og rigtigst.

Deres hengivne
H. E. Freund.

Meget svært var det for Freund at forlade Italien, og han skrev ikke ét Brev paa den Tid, uden at det gjenlyder af Klager derover. I det ovenfor aftrykte Brev til Thorvaldsen høre vi dem, og ofte lyde de for Broderens Øren, dog mest fulde af Mismod i det Brev, han sendte ham fra Florents, hvori det hedder: »Alt ligger Rom i Baggrunden tilligemed hine gamle Byer, jeg saa i Fjor. Tungt blev det mig at forlade et Sted, jeg har saa meget at takke for min Udvikling,

og hvor mangen skjøn Drøm svævede min Fantasi forbi. Haabet smigrede mig indtil sidste Øjeblik, at jeg skulde finde mit Livs Virken og Stræben dér. Ikke et ugrundet Haab nærede jeg at opnaa, at min Frise blev bestilt i Marmor for at udføres i Rom, og en Lykke vilde det have været. Som Ørnen skulde jeg have hævet mig til Vejrs paa Fantasiens lette Vinger og gavnet Konsten og Konstnerne med min hele Kraft. Dog Haabet svandt, og hvert Trin, jeg nu gjør, minder mig om, at jeg forlader Italien, (gaaende) en usikker Skæbne i Møde: ikke ét Punkt, hvor jeg kan kaste Haabets Anker, ingen sikker Havn, (hvor) jeg kan kjølhale den forliste Skude og sikre (Tilbagefarten) til Fantasiens, til Konstens Fædreland.«

I Florents opholdt Freund sig indtil 3dje Marts, dels for at nyde Konstsagerne dér og i Omegnen, dels for at afvente Foraarets Komme, der det Aar lod vente paa sig, og som han gjærne vilde have til Ledsager paa den lange Vandring, der forestod ham. Under Opholdet her gjorde Freund Bekjendtskab med en ung, tydsk Konstner. Det var den senere saa ansete Kobberstikker J. Felsing, der paa Vejen til Rom var standset dér for at udføre sit berømte Hovedblad efter Andrea del Sartos' »Madonna dell' arpie«*). I Selskab med hinanden besøgte de Gallerierne og Kirkerne, og der udviklede sig et smukt Venskabsforhold mellem de to forskjelligartede Konstnere, og sikkert har dette Samliv ofte bidraget til at forjage de mørke Tanker, der saa ofte paa denne Tid trængte sig frem i Freunds Indre. Felsing beundrede ikke alene dennes konstneriske Skaberkraft, som han lærte at kjende af Tegningen efter Ragnaroksfrisen, men han skattede ogsaa sin ældre Kunstfælles ædle Karakter højt og modtog paa forskjellig Maade Impulser fra ham. Da de saaledes en Gang fulgtes ad for at betragte et nyt Værk hos en Konstner, de kjendte, sagde Freund: »Vi ville dog se, hvad for en Tanke han har havt med dette.« Fra det Øjeblik af, da Felsing hørte denne Udtalelse, der formodentlig fik større Vægt ved et betydningsfuldt Tonefald i Stemmen eller et udtryksfuldt Blik, var det ham klart, at den aandelige Side af et Konstværk var Hovedsagen ved det. Da Freund brød op for at drage Nord paa, slog desværre Skilsmissens Time. Felsing forærede sin Ven et herligt Prøvetryk af »Madonna dell' arpie«**) til Minde om

*) Kaldes ogsaa »Madonna di S. Francesco«.
**) Er af Victor Freund testamenteret til d. kgl. Kobberstiksamling. U. A.

deres Samliv i det yndige Florents; selv bevarede han i en let og elegant Tegning i sin Skitsebog Vennens saa kjære Træk.

Med Tornystret paa Ryggen, en Knortestok fra et Tjørnekrat ved Høsterkjøb i Haanden og et Par Terzeroler i Bæltet forlod Freund den 3dje Marts Florents uden at skrækkes for den lange Vandring, der først skulde ende indenfor Kjøbenhavns Volde. Det var den Gang ikke ualmindeligt, at en Konstner vandrede til Fods som en Haandværkssvend, skjøndt det vel nok var usædvanligt, at han tilbagelagde et saa stort Stykke Vej. Freund maatte jo spare, og ligesaa faa hans Fornødenheder til Livets Ophold vare, ligesaa mange vare de, han havde som Konstner. Naar han brugte »Apostlenes Befordring«, var han ogsaa sin egen Herre, og intet Seværdigt i Naturen eller Konsten paa hans Vej kunde undgaa hans Opmærksomhed. I de Byer, hvor der fandtes Antikviteter og Mønter, standsede han især, men skjænkede dog ogsaa den nyere Konst og Konstindustrien overalt sin Opmærksomhed. Længe dvælede han dog ikke paa noget Sted, men hastede fremad mod Paris, hvor hans Legeme endelig fik ordentlig Hvile efter den lange Vandring. Den havde ogsaa været i høj Grad forceret. Siden han forlod Milano havde han ikke undet sig mere end én Nats Ro paa hvert Sted, og Dagsmarscherne vare i Gjennemsnit 4—5 Mil, ja kunde enkelte Gange endog stige til en halv Snes. Da der desuden i Byerne var Meget at se, der ikke tillod den trætte Vandringsmand synderlig Ro udenfor Nattetiden, kan man forstaa, hvilken Anstrængelse der har været forbunden med denne Fodtour, der varede fra 3dje Marts til 19de April, og det er højst rimeligt, at denne overdrevne Ødslen med Kræfter har rystet hans ellers hærdede Legeme i dets fineste Fuger og maaske givet Stødet til Udviklingen af den Sygdom, der desværre altfor tidlig skulde ende hans Liv.

I Paris traf Freund atter sammen med Brøndsted, i hvis aandfulde Selskab han især gjennemgik Møntkabinettet og Antiksamlingerne. Det var dog ikke blot de rige Skatte fra Oldtiden og de fremragende Repræsentanter for den italienske Cinquecento, der fængslede ham, ogsaa Arbejderne fra de moderne franske Skoler beredte ham mangen en Overraskelse, og han fik det Indtryk, at der var et mærkeligt Liv i Frankrigs Konst. Trods alt det havde Freund dog ikke Lyst til at tage Ophold i Paris for længere Tid; thi dér var Intet for ham at lære af de dalevende Konstnere, og han fandt, at den Konstner maatte være dum eller blind, der vilde gaa i de Franskes Fodspor i Stedet for at øse af selve Kilden. I Skulpturerne var der alt for

megen Uro, de arbejdede sædvanlig som Gale for at komme bort fra Plinthen, hvorpaa de stode. I det Hele syntes han, at Billedhuggerkonsten var bedre under Bonaparte. Om end Arkitekterne i de sidste Bygninger, der bleve opførte, vare komne til Erkjendelsen af det Rette i Anvendelsen af store, regulære Masser med rolige Linjer som i de Gamles Templer og Basilikaer, saa saa det dog maadelig ud med Brugen af Skulptur og Farver. Ornamentiken stod ikke i det mindste Forhold til det, der skulde prydes, og Bitingen opslugte Hovedtingen som hos Romerne. Svære Krandse, tykke Blade havde ikke Plads paa den Grund, hvorpaa de vare satte, og man brugte Skulptur dér, hvor man skulde anvende Maleri. Lignende Klager hører man fra Viollet-le-Duc's Mund, denne i lige høj Grad grundige og aandfulde Forfatter, som i sine Skrifter aldrig bliver træt af at minde om det Fordærvelige i den Maade, hvorpaa Arkitekternes Uddannelse ledes i Frankrig, da den udelukkende baseres paa Studiet af den romerske Bygningskonst med fuldstændlg Tilsidesættelse af den strænge, logiske Udviklmg hos Grækerne.

Efter flere Ugers Ophold i Frankrigs Hovedstad fortsatte Freund sin lange Vandring, der over Strassburg, München og Dresden bragte ham til Berlin i Slutningen af Juli Maaned. Opholdet i denne By, hvor han dels fornyede Samlivet med ældre Venner fra sit første Besøg dér, dels traf kjære Bekjendte fra Rom, var ogsaa denne Gang af stor Interesse for ham, skjøndt han stærkt følte Savnet af Broderen Christian, hvem en tidlig Død havde bortrevet fra hans store Virksomhed, der dog fortsattes med megen Dygtighed af den yngre Broder Conrad. For at ære den afdøde Broders Minde modellerede han et Monument til dennes Grav og valgte dertil en af de smækre, opadstræbende Vaser, der i den ældre Tid brugtes af Grækerne til Grav-Vaser; ligesom disse var den massiv, og Hanken var for Sikkerhedens Skyld ikke udarbejdet fra Halsen. Selve Vasen — støbt i Jern — er 2 Alen 21 Tommer og Fodstykket 19½ Tommer højt, og begge Partier have simple, skjønne Profiler. Paa selve Vasen ses i Relief Nornen Skuld som Valkyrie. Hun er stegen af Hesten, og som Gudinden for »Afgjørelsen« læser hun paa Rullen Skæbnens Dom, der har afskaaret Livets Traad. Dette Gravminde gjør en fortræffelig, kraftig Virkning ved sin alvorlige, antike Holdning, og det synes at tilhøre en hel anden Tid end de for Øvrigt pragtfulde og konstnerisk udførte Monumenter over Schinkel, Rauch o. A., der omgive det paa Kirkegaarden, saa forskjellige ere de baade i Aanden og Karakteren.

Den 16de September forlod Freund Berlin, og efter at have besøgt sin gamle Fader i Uthlede og Broderen Frederik i Altona gjorde han paa Vejen gjennem Fyen en Afstikker til Faaborg for at opsøge en kjær Bekjendt fra Rom, Kjøbmand Ploug, af hvis Fader han fik Bestilling paa en Døbefont til Byens Kirke. Disse gode Venner tillode ham ikke mere at bruge sine Ben, men han bragtes som Arrestant — saaledes forekom det ham — pr. Vogn til Nyborg, og paa Overfarten til Korsør traf han atter en god Ven, »der tog ham paa Slæbetoug som et gammelt romersk Vrag og bugserede ham ind ad Vesterport.«

Freund var altsaa atter i Kjøbenhavn og blev med Glæde modtagen af alle dem, der havde ventet ham med Længsel, og som syntes, at han burde være kommen langt tidligere. Selv var han derimod sikker paa, at han endnu var kommen for tidlig; thi han havde en Forudfølelse af, at den samme Lunkenhed og Ligegyldighed, der havde hæmmet hans Stræben i Italien, vilde lejre sig om ham i Danmark. Desværre gik hans mørke Anelser — i det Mindste for en Del — ogsaa i Opfyldelse, og hvis han ikke selv havde udviklet saa megen Iver og havt Venner, der kunde staa ham bi, var Resultatet vel blevet endnu ringere. Navnlig var det atter nu Collin, der med den gamle Trofasthed tog sig af hans Sager. Fremfor Alt maatte det være af største Vigtighed for Freund, at hans Stilling blev sikrere ved at opnaa den Ansættelse ved Akademiet, han saa længe var bleven lokket med. Derfor indgav han kort efter Hjemkomsten den sædvanlige Ansøgning og fremstillede de nødvendige Arbejder for at blive agreeret, hvad der ogsaa skete den 8de December, og han fik til Opgave som Medlemsstykke at udføre Thor. I Begyndelsen gik det meget langsomt med denne Figur, men den blev færdig om Sommeren 1830, saaledes at den af den foreløbige Komité — J. L. Lund og Blomstermaler Fritzsch — kunde stedes til Antagelse. Et Stjærnediadem er slynget om Thors Pande, men for Resten er han fremstillet aldeles nøgen, siddende paa et Pandser, over hvilket et Bjørneskind er kastet. Guden hengiver sig til den efter det strænge Arbejde saa velgjørende Hvile; magelig støtter han Hagen til de over Hammeren lagte Arme, men holder dog sit andet vældige Værge, Tordenkilen, i højre Haand for at være rede til Kampen, hvis nogen Fare maatte nærme sig. Paa Grund af den sammenbøjede Stilling, der frembringer

Fototypi: Pacht & Crone.

besø
gjor
at o
han
Ven
som
og p
ham
ham

tager
syntes
derimod
havde
der h
Danmar
en I
saa
tate
med
maa
sikr
var
den
for
han
gik
So
og h
diad
stille
ski
saa
lag
i H
nærme sig. Paa Grund at den sammenbøjede

Thor.

Fototypi: Pacht & Crone.

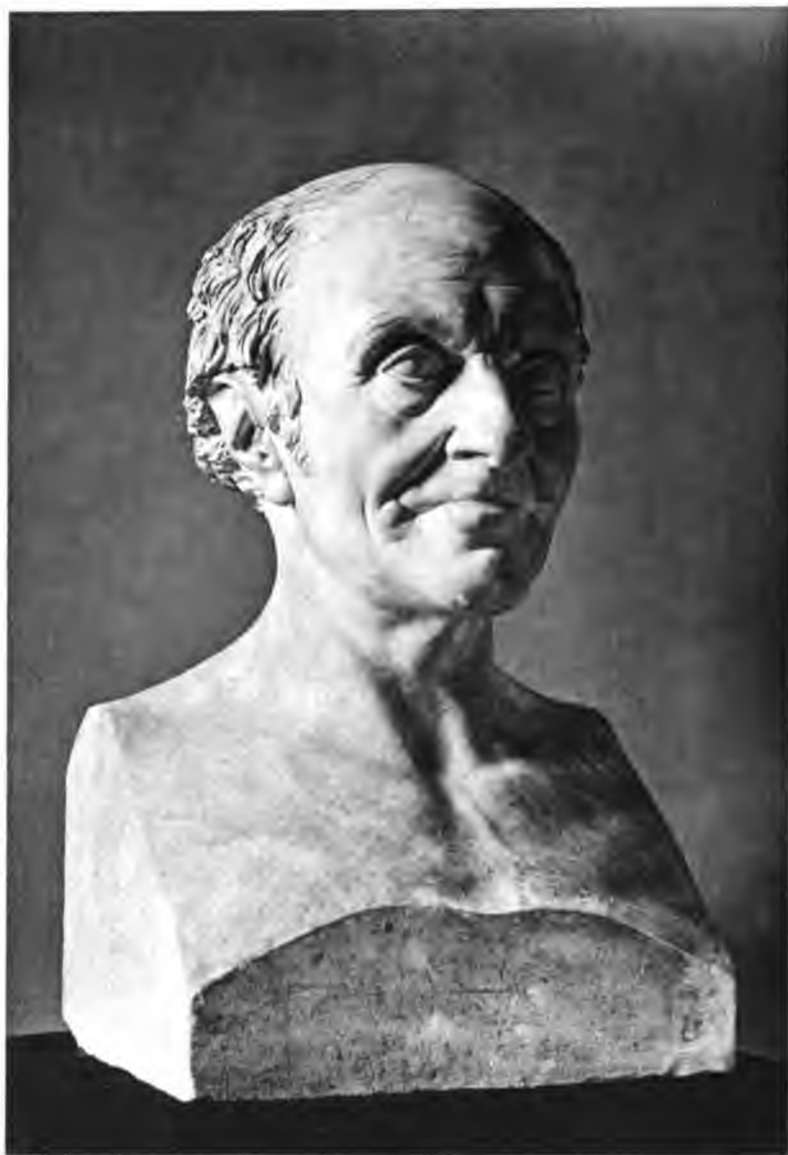
en meget stærk Krumning af Ryggen, markere de i høj Grad udviklede Muskler sig næsten for bestemt, og deres faste, smidige Beskaffenhed bidrage i en betydelig Grad til at forhøje det Indtryk af Kraft, der udtaler sig i hele Legemets Bygning. Den Maade, hvorpaa Konstneren har akcentueret Muskelpartierne paa Skulder, Ryg og Arm leder ikke Tanken hen paa Øvelsespladsen for Athleten, men snarere paa den Udvikling, der er Resultatet af den stærke Spænding og Slappelse, som indtræder, naar Smeden slaar til med sin svære Hammer, og at gjengive dette har sikkert ogsaa været Konstnerens Mening ved Fremstillingen af den vældige Kampgud, hvis Værge den knusende Hammer netop er. Men netop fordi der gaar en intensiv Kraft gjennem hver Del af Legemet, saa man kommer til at tænke paa den elastiske, i Hvile værende Bue, forbauses man over, at Konstneren ikke har givet Hovedet en tilsvarende Karakter; det er temmelig udtryksløst.

Efterat Freund den 27de Juli enstemmig var valgt til Medlem og havde aflagt den befalede Ed, skrev Akademiet til Rentekamret om Bolig og Atelier, og han vedføjede sin egen Ansøgning efter Collins Diktat; thi det var af Vigtighed i Tide at faa sikret sig, at hans Vilkaar ikke bleve daarligere end hans Forgængers, fordi der havde været Tale om at bortskære det største Værksted og lade ham nøjes med et Par Huller af Værelser.

Over Freund var der paa denne Tid stadig udbredt en Misstemning, der til Dels hidrørte fra, at det varede saa længe, inden han fik Ansættelse ved Akademiet, men ogsaa fra andre Forhold. — »Der er en Trevenhed, hvad mig angaar,« skriver han, »som er forfærdelig, og næppe ere mine Kræfter tilstrækkelige til, at jeg holder det ud. Ikke kan jeg foretage det Mindste, thi Alt er mig imod, og (der er) ikke Held med nogen Ting. Jeg handlede vist rigtigst, medens det endnu var Tid, (ved) atter at snøre min Randsel og styre Syd paa; i 8 Uger er jeg i Milano. I Carrara har jeg Arbejde for to Aar og kan altsaa før komme til at arbejde dér end her. Min Frise er ikke saaledes paa det Rene, at jeg kan arbejde, og Bestillingen er sat paa Skruer, saa jeg er i Hansens Hænder.« Den Utaalmodighed, der udtaler sig gjennem disse Linjer, er jo forstaaelig nok. Den Heftighed, kan man næsten sige, hvormed Freund bestandig higede fremad, og det Had, han havde til al Uvirksomhed, gjorde ham det ligefrem utaaleligt, naar han paa alle Kanter mødtes af Sendrægtighed og Mangel paa Interesse. Ligesaa naturligt var det, at han tabte Lysten til at arbejde videre paa Frisen,

af hvilken han alt i Rom med den største Omhu havde udført ét Parti, de udridende Valkyrier. Thi Valget af et andet Lokale nødvendiggjorde betydelige Tilsætninger, der maatte ødelægge den kraftfulde Holdning i den oprindelige Komposition, og der var ikke Tale om i den Anledning at forhøje den oprindelig nedsatte Sum. Fremdeles laa Lukas endnu stadig begraven i Slotskjælderen og omtaltes aldrig. Da der desuden ikke var noget som helst Tegn til, at et eneste af alle de lovede Arbejder vilde blive ham overdraget, fik hans gamle, saa berettigede Mistillid en fornyet Næring og gjør en slig modløs Ytring som den ovenfor nævnte forklarlig nok. Dog hans Sind kom atter i Ro igjen, og han besluttede ikke at være overilet for ikke at faa Skylden paa sin Side, men taalmodig at oppebie Efteraaret. Den 26de Oktober valgtes han ogsaa til Professor med 9 Stemmer mod 1, der faldt paa C. A. Jensen, som konkurrerede med til den efter Lorenzen ledigblevne Plads; Dajons forblev egentlig ubesat. Nu var det altsaa givet, at han maatte slaa sig til Ro, og han tog naturligvis med vanlig Iver fat paa sin Embedsgjerning, som det ikke faldt ham svært at opfylde, hverken at stille Modellen eller sige sin Mening i Forsamlingen. Samtidig begyndte han paa at indrette sine 3 Ateliers, der bleve færdige i Løbet af 1830. De vare fortræffelige, men de havde én væsentlig Fejl, den nemlig, at de vare tomme. Han haabede dog, at Livet skulde begynde at røre sig i dem; thi Liv maatte han have om sig, naar han selv skulde leve. Snart meldte der sig et Par Elever, der rigtignok først skulde oplæres, men dertil var Ingen bedre skikket end Freund, og et Aarstid efter indfandt der sig ikke mindre end én Medaljør, én Arkitekt og tre Billedhuggere for at høste Gavn af hans Undervisning, og skjøndt han selv ikke fandt, at han vidste Meget, var der dog Nok til Deling. Da der desuden efterhaanden indløb ikke saa faa Bestillinger paa Gravminder og lignende Sager, gik det snart fremad, om end kun smaat, Skridt for Skridt, og det varede ikke længe, før hans egne Hænder, der hidtil alene havde været i Aktivitet, bleve til 8, og Lyden af Værktøjets »Hamren og Klapren« var den smukkeste Musik i hans Øren.

De første Arbejder, han foruden Medlemsstykket tog fat paa, vare tvende Bestillinger, som han tilligemed den paa Døbefonten havde bragt hjem med fra Rejsen. Under sit Ophold i Altona var det nemlig blevet ham overdraget at udføre en kolossal Byste af den afdøde Første-Borgmester, Caspar Siegfried Gähler, der havde gjort sig meget fortjent af Kommunen dér. Desuden skulde han til en

Overbygningsdirektør Hansen.

Fototypi: Pacht & Crone.

Fototypi · Pacht & Crone.

Kjøbmand Arnemann udføre et Gravmonument, hvormed han i Kjøbenhavn aabnede sin betydelige Virksomhed i denne Retning, der skulde bære Vidne om Konstens overalt forædlende Indflydelse. Først i 1831 blev Gählers Byste færdig i Marmor*). Den er noget over naturlig Størrelse og minder i Opfattelsesmaaden om Ingemanns mærkelige Byste. Et slaaende bevægeligt Liv gjennemtrænger det karakteristiske Hoved, der ikke har stygge, men uregelmæssige Forhold af den Slags, som en Konstner med Held kan benytte til at fremhæve Ejendommeligheden i Udtrykket. Denne Byste hører til dem, hvor man uden at kjende Personen føler sig overbevist om Ligheden, fordi man faar et bestemt Billede af en skarp udpræget Individualitet. Det er netop dette Individuelle, som Konstneren har vidst at give helt ud ved at lægge Eftertrykket paa enkelte Punkter, som den dygtig formede Mund med den opkastede Overlæbe, de let bevægelige Næseboer, det stærkt underarbejdede Øjenlaag og den udhulede Profil, alt det er af stor Virkning, set i den rigtige Distance, og selve Stillingen, der udtrykker en øjeblikkelig Bevægelse, understøtter ogsaa det stærkt koncentrerede Indtryk, som dette Arbejde fremkalder.

Medens denne Byste blev til, overdroges det 1830 Freund at gjøre tvende andre Byster af Mænd, han — endskjøndt paa hel forskjellig Maade — havde staaet nær. I Anledning af Konferentsraad Hansens Embedsjubilæum skulde hans Byste i Marmor opstilles i Akademiets Forsamlingssal, og det blev Freund, der skulde gjøre den. Det maa have været højst blandede Følelser, hvormed Freund har udført den, da han jo maatte føle alt Andet end Kjærlighed til denne Mand, der havde behandlet ham saa hensynsløst. Men de Tanker, der ere gaaede igjennem Freunds Hoved ved denne Lejlighed, naar han saa ofte maatte være sammen med ham, havde naturligvis ikke faaet Magt til at gjøre Haanden usikker og famlende. Hans personlige Følelser fik ikke Lov til at trænge sig frem under Udførelsen; da var det kun Konstneren, der førte Ordet, og Udtalelsen havde Fynd og Klem; Intet af det, der havde bevæget sig i Freunds Indre, anes i den fortræffelige Byste, skjøndt de uædle Ansigtsformer næsten faa noget Grimaceagtigt ved den Maade, hvorpaa de markeres ved dybe Furer og Folder. Det livlige, om end noget stramme Muskelspil taler om Fasthed i Viljen, men tillige ogsaa paa en ubarmhjærtig Maade om absolut Mangel paa Følelse. Den anden Byste var Biskop

*) En Afstøbning findes paa d. kgl. Malerisamling.

Münters. Denne milde, tolerante Gejstlige og fortjenstfulde Lærde var død den 9de April, og hans Træk skulde i Marmor pryde det Værelse, hvor Konsistorium plejede at samles. Bysten blev foruden efter Masken udført efter et Portrait af Hornemann og sagdes at ligne udmærket.

Oehlenschlæger fortæller, at Freund skal have benyttet Søsteren Friederike Bruns Øjne til Broderens Byste, men denne Paastand er dog vistnok kun en noget dristig poëtisk Hyperbel. Denne Byste kan i Overfladens bløde Behandling staa ved Siden af Wagners; men hvor forskjellige ere de dog ikke? Det er hos Wagner, som om Livet med en øjeblikkelig, uimodstaaelig Magt trængte sig gjennem de svære Former og tildelte dem en Friskhed, saa at man tror at fornemme Hudens fugtige Glands, medens Livet i Münters Hoved ved Siden heraf synes givet paa anden Haand, som var det en Død, der var vakt til Live igjen, — maaske en Indflydelse fra Masken — men naar man bliver ret fortrolig med den, mærker man dog, hvorledes det Liv, der syntes skjult, ytrer sig igjennem den uendelig gode Tegning af alle Hovedtrækkene, og som, idet det forstærkes om den let krummede Læbe, forraader Aandens fineste Bevægelser.

En tredje Byste, der blev udført omtrent et Aarstid efter, skyldtes dog ikke nogen Impuls udvendig fra, men en indre Hjærtens Trang. Det var Bysten af den gamle Arkitekt, den Gang Justitsraad, Friis, som altid med saa stor Redebonhed havde rakt Freund en hjælpsom Haand i den undertiden noget trange Tid, da Freund tilligemed Brødrene med smaa Midler kæmpede for at komme frem og faa den nødvendige Udvikling. Den Gang han, som han betegnende kaldte det, »lavede den spartanske Suppe« til Fem, kunde han altid finde et Tilflugtssted ude i Rigensgade, hvor de knejsende Lindetræer skyggede over det gjæstfri Hus. Og den Venlighed, som han i de Dage mødte dér, stod øverst paa hans Liste over de Erindringer, han med Taknemmelighed gjemte paa, og da derfor den gamle Ven afgik ved Døden i Oktober 1831, følte Freund Trang til at gjøre hans Byste. Friis, som bortrykkedes pludselig, havde været hos Freund 2 Dage forinden, og Billedet af den herlige Mand stod derfor saa skarpt for Konstneren. Dette maa sikkert have bidraget til at frembringe det friske Liv, der udmærker Bysten. Man skulde ikke tro, at den var gjort efter Masken; her kom Freunds ualmindelige, sikre, konstneriske Hukommelse ham til Hjælp.

Noget senere end disse Byster, i Efteraaret 1833, falder Udførelsen af Collins, som Freund gjorde med en Kjærlighed, der svarede til den,

han bar til denne Mand, der havde været den trofasteste Ven for ham. Han skriver til Broderen den 17de December 1833: »Jeg har modelleret Collins Byste, og det lader heldigt — det er et Hoved, som om det var en Romers fra den gode Tid.« Behandlingsmaaden danner en fuldstændig Kontrast til Hansens Byste, lige saa stor som den, der har været mellem de to Mænd, hvis Indflydelse paa Freunds Skæbne var diametralt modsat: den Ene hæmmende, den Anden fremmende. En alvorlig Sjæls mandige Udtryk taler ud af den veldannede Mund, og et virksomt Livs kraftige Stræben hviler over de svære Bryn, der afgive et fremtrædende Fundament for den brede Pande. Men det Elskværdige, Følelsesfulde i Karakteren træder mildnende til og synes at blødgjøre alle Formerne, saa at et smukt, fint nuanceret Liv overalt bryder frem og lader et roligt Skjær af Virkelighedens Glands falde over de bevægelige Træk. Freund vilde ikke overlade til Andre at udføre denne Byste i Marmor; derfor tilsidesattes den stadig for andet Arbejde, saaledes at den endnu ikke var færdig ved hans Død og blev først fuldendt af Bissen i Efteraaret 1840. — Blandt andre Byster, som Freund gjorde i de følgende Aar, er den af Godsejer Jacob Scavenius til Basnæs ligesaa karakteristisk som flygtig behandlet. I Admiral Carl Adolph Rothes Byste fra 1837 er det derimod ikke lykkedes ham fuldstændig at fjærne Masken, og med Frihedsmanden Johannes Hages var Freund ikke selv tilfreds.

Blandt Kvindebysterne fra hans Haand maa navnlig hans Hustrus fra 1834 fremhæves, fordi den er et Bevis paa, at hans Modellerstok ogsaa formaaede at give de ungdommelige, kvindelige Formers fine Linjer med de hartad umærkelige Overgange, og blandt Barnebysterne hans lille Slægtning Camilla v. Würdens, som viser, at selv spæde Former kunne bringes til at opfylde Plastikens Fordringer. I en anden Barnebyste fra samme Aar, 1834, Henriette Rawerds, er det barnlige Udtryk pointeret paa den yndefuldeste Maade.

Vi komme nedenfor til at nævne et Par af de Portraitmedaljoner, som Freund udførte for at benytte til Gravmonumenter, og vi skulle her i denne Forbindelse blot omtale de to, som maaske ere de interessanteste. Den ene er Rahbeks Medaljon, der udførtes 1833 og brugtes til hans Mindestøtte. En energisk Modellering gjengiver fortræffelig den fyrige Olding, der altid beholdt Noget af Ynglingens Friskhed, og som gjærne færdedes mellem den muntre Ungdom. Der findes i hans Hoved Alderdommens Mærke, de slappere, ubestemt rynkede Former, men gjennemtrængte af et usædvanligt Liv, som

især trænger sig frem paa en følelsesfuld Maade om de bløde Partier, der omgive det aabne, sjælfulde Øje. Det andet Arbejde, der udmærker sig ved en lignende Styrke i det konstneriske Foredrag, er den Portraitmedaljon, som Freund udførte i 1838 af Skotten M'Donald for at benytte den til hans Figur paa Gravmonumentet over hans Hustru. Den blev gjort paa én Formiddag og bærer Mærke af at være undfangen og udformet paa én Gang, men hvor hurtig Haanden end har arbejdet, har den dog med fast Tag præntet Viljens Energi om de sammenpressede Læber og med urokkelig Fasthed, ja næsten Haardhed skaaret Profilens Linje.

Betragtningen af Freunds Byster er i høj Grad lærerig, og skjøndt deres Tal jo ikke er stort, er der dog ogsaa ved dem Lejlighed til at klare hans konstneriske Ejendommelighed og vise, hvor aldeles selvstændig han staar ogsaa paa dette Omraade, hvilket tydeligst fremgaar af en Sammenligning med andre Konstneres Arbejder i denne Retning. Ved Thorvaldsens Byster gribes man især af den aandrige Opfattelse af Personligheden; i den Henseende staar Thorvaldsen højere end nogen Anden, og han har et vidunderligt Greb paa at se Alt under den Synsvinkel, som netop den enkelte Personlighed fordrer for at vise sig sand og ejendommelig, og det, hvad enten han skal give et saadant Hoved som Metternichs, gjennemfuret af Tankens fineste, subtileste Lyn, eller en rejsende Englænders smalle Ansigt, hvor Individualiteten markeres af Næsens skarpe Ryg og Kindskjæggets svulmende Totter. Thorvaldsen valgte ikke alene Hovedets Holdning og Halsens Stilling, men han lagde ogsaa Vægten snart paa Øjet eller Munden og snart paa Minespillet i det Hele, alt eftersom Personligheden syntes ham at fordre det; selv Ansigtets Uregelmæssigheder og Tilfældigheder benyttede han for at naa sit Maal, og vi ere nær ved at tro, at han en enkelt Gang maaske har lagt for stor en Akcent paa en saadan Afvigelse fra det Normale for at udhæve et særskilt Træk i Karakteren. Ja endog den Lethed, hvormed han varierer sin Behandlingsmaade, den større eller mindre Gjennemførelse lige indtil en skitsemæssig Behandling, naar den er tilstrækkelig til at fastholde et sparsomt Liv, der fattes et dybere eller rigere Indhold, maa tjene dette Hovedøjemed. Men en saadan Underordnelse af den ydre Form, der undertiden kan paabydes af en konstnerisk Økonomi, kan stundom hos Thorvaldsen dog blive til en Mangel, og den store Lethed, hvormed Formen blot tangeres, kan gjøre et tilsvarende Indtryk.

Gaa vi over til Bissen, som Høyen har kaldet vor største Portraitist, da møder der os i hans Arbejder en bestemt Gjengivelse af det, der er det Væsentlige hos Personligheden, og lige saa sikkert som hans konstneriske Blik ser, hvad der bor i Menneskets Indre, og som giver ham hans egentlige Særpræg, lige saa sikkert formaar hans Haand at fremhæve alle Hovedformerne, hvorigjennem det Usynlige faar synligt Liv, og der er en ligelig Overensstemmelse til Stede hos Bissen imellem disse to Virksomheder: hvad hans Sjæl opfatter, reproducerer hans Haand, hverken mere eller mindre. Derved fremkommer en Totalitet, som altid slaar En hos Bissen, og for at lade den virke saa kraftfuld og klar som mulig ofres gjærne en eller anden Enkelthed, der næppe mærkes i Naturen, men som i Konsten kunde gribe forstyrrende ind.

Freunds Fremgangsmaade er derimod som oftest en hel anden. Han giver de enkelte Former paa en bestemt udpræget Maade og vækker et fyldigt Liv ved at lade det bryde frem og gjennemtrænge mangen en Detail, som Bissen ikke tillod at gjøre sig gjældende. Naar Øjet er blevet fortroligt med den Maade, hvorpaa Freund udfører et Hoved, idet han ligesom lader os se hver Muskel, hver Hudfold i dens Udspring, da kommer man let til at savne et vist Relief i Bissens Arbejder; man kunde f. Ex. ønske, at et saa fint og skjønt opfattet sjæleligt Liv som det, der viser sig flygtig i H. C. Ørsteds Byste, blev fastholdt af mere afgrændsede, mere plastisk virkende Former. Medens derfor den enkelte Form hos Freund kan markere sig med for stor Selvstændighed, kan den hos Bissen tegne sig for svagt; det er hos denne, som om Overfladen af Bysten blev noget nivelleret, og Følgen deraf bliver en Ensformighed, som gjør, at visse Hoveder, især skjæggede, komme til at ligne hinanden. For at faa en harmonisk Helhed frem giver Bissen Afkald paa mangen en Virkning i det Enkelte, medens Freund derimod ikke altid opnaar en saadan rolig Enhed, ikke altid formaar at samle sine talrige, i høj Grad livfulde Momenter under et dominerende Synspunkt. Men til Gjengjæld har Freund det i sin Magt at levendegjøre Formen, Kjødets, Muskelens Masse, saaledes at Stenens Overflade forflygtiges og virker paa den mest illusoriske Maade, og dette umiddelbare Formliv, som vi især saa ved Ingemanns Byste, mangler Bissen, hvormeget sjæleligt Liv han end kan have.

En anden berømt Konstner, Rauch, har ogsaa, ligesom Freund, en vis Tilbøjelighed til at fremhæve enkelte Partier i Ansigtets Muskulatur, men han gjør det paa en plump, overdreven Maade, samtidig

med, at han ignorerer andre Punkter, og det skorter ham paa virkeligt Liv. Rauch kan nok gribe Udtrykket i et Hoved i sin Almindelighed, ligesom han med Skarphed afgrændser Formernes Flader og Konturer, men han naaer aldrig saa vidt som Bissen i at fremstille en levende Personlighed; denne bliver meget mere under hans Haand til et Slags psykologisk-anatomisk Præparat, og sammenlignede med Freunds ere hans Byster kun — kolde, livløse Masker.

Men inden vi gaa over til at omtale de andre Arbejder, der foruden Bysterne saa Lyset ved hans Haand, maa vi dvæle lidt ved en speciel Retning, der strax efter hans Hjemkomst havde beskæftiget ham. Det var hans Virksomhed for at faa Indflydelse paa Stempelskæringen i Danmark; og han havde jo i sin egen praktiske Uddannelse den bedste Støtte ved Gjennemførelsen af sine konstneriske Ideer. Allerede paa Hjemvejen havde han i Altona alvorligen talt med sin Broder om Muligheden af at forskjønne de danske Mønter, der jo vare tarvelige nok, og Collin, som bifaldt deres Anskuelse i den Retning, havde udbedt sig de fornødne Data for at kunne forelægge dem til Approbation. Denne Reformation, hvis Gjennemførelse tænktes at skulle omfatte alle Mønter, baade i Guld, Sølv og Kobber, viste sig alt i Udmøntningen af $^{2}/_{3}$ Species for Lauenborg, og man sporer baade i den kraftige Betegnelse af Hovedets Træk og i Brystpartiets højere Relief og skarpere Tilsnit, at Freunds erfarne Haand har vejledet Stempelskæreren. Men det var foreløbig vist ogsaa det eneste praktiske Resultat, der vandtes, skjøndt det af forskjellige Udkast ses, at Freund har havt helt andre Ideer: en siddende Danmark skulde smykke Reversen af Specien, en gaaende Løve, der tager sig saa prægtig ud paa Velias Mønter, skulde anvendes paa $^{1}/_{2}$ Species; og den springende Hest vilde have været langt morsommere paa Lauenborgs Mønt end Brøken i Egekrandsen. Og lige saa lidt som Freund kunde tilfredsstilles i denne Retning ved det, der skete, især da man aldeles intet Hensyn tog til hans bestemte Anmodning om i det Hele at gjøre Mønternes Diameter saa lille og Relieffet saa højt som muligt — en Regel, der fulgtes i Grækernes skjønne Periode — lige saa lidt kunde den egentlig konstneriske Udførelse gjøre det, thi dertil havde andre Stempelskærere været fornødne end de, Mønten brugte. De kunde kun betragtes som en øjeblikkelig Nødhjælp, men kunde ikke due til Noget, naar den Tid kom, da sand Konst krævedes, hvorpaa Freund arbejdede af al Magt; først da andre dygtigere Kræfter bleve benyttede, kunde der tænkes derpaa. Den Gang fandtes nemlig

her i Landet ingen Medaljør, der var værdig til at kaldes Konstner, og da Akademiet indsaa, at der burde drages Omsorg for at uddanne en saadan, opfordrede dets Præses en ung Mand, Christen Christensen, der med Dygtighed havde gjennemgaaet Akademiet og vundet dets Medaljer som Billedhugger, til at hellige sig Stempelskæringen. Christensen gik ind herpaa, og efterat have vundet Præmien, der var udsat for i Vox eller Ler at udføre Reversen til en Jubilæumsmedalje over Hansen, tog han i Freunds Atelier fat paa Skæringen af Stemplerne til Medaljen. Forsiden udførtes nøje efter Freunds Byste af Hansen, medens Bagsiden fremstiller Arkitekturen, som forener Billedhugger- og Malerkonsten, og efter løse Udkast at dømme synes Freund at have vejledet Medaljøren i Hovedtrækkene. Vel er der endnu nogen Tunghed over Reversens Figurer og en vis Sløvhed i Førelsen af Gravstikken, men Freund fandt dog, at Christensen i den ikke lange Tid, han havde brugt til at uddanne sig hos ham, havde gjort overordentlige Fremskridt, og Genien paa Reversen af den store Prismedalje for de Massmannske Søndagsskoler, der udførtes 1831 efter Freunds Mønster, peger i Behandlingen hen paa den større Lethed og det friere Snit, som Konstneren senere opnaaede. I Juli 1831 begav han sig, ledsaget af Freunds varmeste Ønsker, paa en Udenlandsrejse, og denne glemte heller ikke nu den unge, begavede Konstner, som han med saa megen Interesse havde taget sig af, men skaffede ham ved Collins Hjælp flere Arbejder, nemlig Adversen til Medaljen for Landhusholdningsselskabet, Medaljen, der blev slaaet i Anledning af en ny Komets Opdagelse af Jean Gomart, og senere den, der prægedes i Anledning af Kongens Helbredelse. Til de to sidste var der af Freund gjort Udkast, som sendtes til Konstneren i Rom og bleve fulgte af ham ved Udførelsen. Den skjønne Tanke at lade Urania med en livfuld Bevægelse pege paa Kloden, hun holder i Haanden, medens hendes opadskuende, begejstrede Blik søger dens Bane paa Himmelen, skyldes rigtignok Freund, men til Gjengjæld har Medaljøren forstaaet med let Haand at fremstille den yndefulde Muse og at give Legemets Former ligesaa bløde som Klædebonnets Folder, skjøndt Karakteren af Blødheden er saa forskjellig. Christensen sendte dette Arbejde hjem og modtog af Freund en aabenhjærtig Kritik, som han lagde sig saaledes paa Sinde, at den anden Medalje, han skar efter Freunds Tegning, blev et lille Mesterstykke, hvad Gjennemførelsen angaar, saa vel i Henseende til den gamle Konges Hoved, der bærer Sporene af den overstandne Sygdom, som til Reversens smukke Komposition.

Denne er aldeles antik. Kongestadens mægtige Skikkelse med Murkrone og rigt Klædebon træder frem for Hygiæas Statue og gyder Indholdet af Offerskaalen paa det brændende Alter. Det Store i Kvindeskikkelsens Karakter og Holdning skyldes Freunds Udkast, men Christensen har vidst at udføre, hvad der blot var antydet, paa en højst virkningsfuld Maade, og Behandlingen af det side, lette Klædebon, hvori Figuren er indhyllet, er gjort med den højeste Grad af Finhed, uden at Konstneren paa nogen Maade forfalder til Smaalighed. Derimod er det Skade, at Medaljøren har forladt det for Situationen saa karakteristiske Træk hos Freund, som lader Armen og Haanden mere skjules i Peplosens fyldige Folder, ganske som det kan ses flere Gange i Kaneforernes Procession paa Parthenonsfrisen. Maaske har han tvivlet om en heldig Løsning af dette vanskelige Motiv. Paa Medaljen, der blev slaaet til Minde om Thorvaldsens Hjemkomst, er Christensen gaaet et Skridt videre, og hvor skjønt dette Arbejde paa mange Punkter end er, er det bløde, flydende Draperi paa Danmarks siddende Figur udført for pynteligt i Anlæget, og der fattes den Alvor i Foldernes Linjer, som er saa velgjørende paa det tidligere Arbejde. Ligesaa mangler Kompositionen, hvor sindrig den end er fra Tankens Side, ogsaa den strængere Holdning i Stilen, der egentlig aldrig tør mangle i disse smaa Monumenter, og som altid fandtes i hans Medaljer, naar Freunds faste, kraftige Haand havde lagt Grunden, hvorpaa Medaljøren opførte sin ellers saa harmoniske Bygning. Forresten bør det dog bemærkes, at den afrundede Komposition, der unægtelig har et noget malerisk Sving i den yppige Fremstillingsmaade, som passede bedre til en Kamé eller Intaglio, svarer til den rige Bort af Thorvaldsens forskjellige Arbejder, der omslutter den, og som gjør dette Arbejde til en af de pragtfuldeste moderne Medaljer; men et andet Spørgsmaal er det, om vi ikke allerede i Manglen paa et vist Maadehold i det Dekorative ere udenfor de rette Grændser for denne Slags Plastik, som, hvor ringe Dimensionerne end ere, dog er og bliver monumental. Hvor smagfuld er denne Medalje dog ikke lige over for saa mange fra den nyeste Tid, der have set Lyset f. Ex. i Frankrig eller Belgien, hvor der ingen Respekt mere findes for nogen som helst Love, enten de skrive sig fra Stilen eller Stoffet.

Christensen var dog ikke den eneste Elev, som Freund havde i Stempelskærerkonsten. Foruden Nordmanden Middelthun, hvem han havde gjort sig al mulig Umage for at skaffe en Plads paa Akademiet, og som havde faaet Undervisning af ham i hans Hjem, indtil

Skitsen til Reformations-Medaljen.

Fototypi: Pacht & Croue.

Fototypi: Pacht & Crone.

han var dygtig nok til at komme til Norge for at blive Gravør, var der ogsaa en anden Billedhugger, Frederik Krohn, der var jævnaldrende med Christensen, og som ligeledes, paa Prinds Christians Opfordring, fra 1829 af havde lagt sig efter Stempelskæring. Han havde først henvendt sig til Freunds i sin Tid heldigere Konkurrent til Kroningsmedaljen, men da denne afslog at tage sig af hans Uddannelse, henvendte han sig til Freund, et Bytte, han stod sig godt ved, og Freund delte sin Opmærksomhed mellem begge de unge lovende Konstnere. Freunds direkte Indflydelse ses alt i et Arbejde fra 1834, i Jubilæumsmedaljen i Anledning af Frederik den Sjettes halvtredsindstyvende Regeringsaar, hvis Revers udførtes efter hans Model. Freund fandt ogsaa til denne Opgave et indholdsrigt Forbillede i den antike Fremstillingskreds. Det lykkedes ham atter her paa en utvungen Maade at overføre Grækernes Betragtningsmaade paa Nutidens Forhold. Naar man ser paa Reversen af Jubilæumsmedaljen, synes det at være saare naturligt, at Pallas Athene, alvorlig og dog mild som en Fyrstes værdige Fostermoder, fører den unge Regent hen for at gribe Krone og Scepter, der ligge paa Alteret. Fra Homer er man saa fortrolig med hendes Egenskab som Telemakos' Mentor og Beskytter, at man ikke forundres over her at se den unge Fyrste gjøre sit første vigtige Skridt ved hendes sikre Haand.

Ligeledes til Medaljerne i Anledning af Trehundredaarsfesten for Reformationens Indførelse gjorde Freund Skitserne, og han modellerede med megen Omhu sine Kompositioner i store Medaljoner, for at Christensen og Krohn kunde arbejde efter dem. Paa Reversen til den Medalje, der bærer Christian den Tredjes Portrait, ses Danmark slutte en trofast Forening med Reformationen, hvem hun rækker Haanden over Alterbordet. Begge Skikkelser ere lige ædle, men højst forskjellige i Karakteren. Over Religionen, en stille, indadvendt Figur, er der udbredt en velgjørende Ro og Fred, der paa en dejlig Maade ikke alene udtaler sig i den uforstyrrede Ligevægt i Legemets Holdning, men ogsaa i det bløde, folderige Draperi, der i milde, harmoniske Linjer slutter sig tæt om den alvorlige, fromme Skikkelse. Danmark, der har Scepter i Haanden og Kornax om Hovedet, er mere livlig i Miner og Lader, og det endnu noget urolige Foldekast passer til den hurtigere Bevægelse i den kraftige Figur. Modsætningen mellem Kvinderne, der repræsentere de to forskjellige Riger, det jordiske og det, som ikke er af denne Verden, er særdeles skjøn. Danmark, der i sig baade forener Styrke og Adel, faar dog et Anstrøg

af Verdslighed lige over for Reformationens ophøjede Skikkelse, der tavs og lydløs bærer Præget af den evige Sandheds sejrende Magt, der virker i det Skjulte som i det Aabenbare. — Paa den anden Medalje, hvis Avers bærer Frederik den Sjettes Brystbillede, er Reformationen fremstillet siddende, med Bibel og Palmegren i Hænderne, for at betegne, at den har fæstet Bo og udbredt Velsignelse over Landet. Nedenunder tvende Krandse omkring Aarstallene 1636 og 1736 paa Baggrunden fæster det staaende Danmark en Krands omkring Aarstallet 1836. Danmark har en mere matroneagtig, modnere Skikkelse — Erfaringer ere høstede i de mange Aar — medens Reformationen er den samme tæt tilhyllede, indadskuende Kvinde med den vidunderlige Ro udbredt over sit Væsen. Krohn har i sit Arbejde heldig vidst at undgaa den Tørhed, der undertiden er fremherskende i hans ellers bestemt tegnede Hoveder eller Figurer, men hans Stræben efter at naa den mærkelige, af det friskeste Liv gjennemtrængte Blødhed, der findes i Freunds Model, har frembragt en vis Sværhed*), der dog er mindre i den smukt og harmonisk behandlede siddende Figur, men som bliver iøjnefaldende lige over for Christensens sikre og paa hvert et Punkt ligelig gjennemførte Behandling af de folderige Klædebon, der paa en pragtfuld, men højst forskjellig Maade indhylle de to Figurer. Christensen slutter sig i sit Arbejde til den Karakter, han havde anslaaet i »Helbredelses-Medaljen«, der dog maaske staar højest i den aandfulde Udførelse af Draperiet, som ellers saa let kommer til at spille en for fremtrædende Rolle hos Stempelskærerne, saaledes at man ofte ved Betragtningen af Medaljer uvilkaarlig beskæftiger sig mest dermed og glemmer at have Opmærksomheden henvendt paa hele Figuren. Det er muligt, at man i et saadant Arbejde af Christensen, hvor han heldig var gaaet ind paa det, Freund vilde, kan faa en Anelse om, hvilken Vej denne vilde være slaaet ind paa, hvis han havde udøvet Stempelskærerkonsten efter sit Ophold i Italien. Men hvad Betydning Freunds plastiske Sands havde for Christensens Arbejder, og hvor meget de skyldte ham, enten hin leverede ligefremme Modeller, som ved de fleste Lejligheder, eller Tegninger til det, der skulde gjøres, ses maaske bedst ved at sammenligne den staaende Arete fra Medaljen for Adam Vilhelm Hauch med Apollofiguren til Kristiania Universitets Stempel. Der er en paafaldende

*) Dog maa det herved bemærkes, at Tiden ikke tillod Krohn at eftergaa de hærdede Stempler, saaledes som han fandt det ønskeligt.

Kontrast mellem Apollos trinde og runde Former, der se saa kvindagtige ud under det tynde med fine Folder afdelte Klædebon, og Aretes brede og fyldigt modellerede Legeme, i hvilket man endnu føler den elastiske Bevægelse, der er gaaet forud, inden det endnu havde indtaget den hvilende Stilling, idet Arete standser, støttende sig paa den sænkede Landse. Figurens høje, kraftige Relief frembringer en ganske anderledens livlig Virkning end den pæne, blødagtige Behandling af Apollo. Ved Betragtningen af Freunds Model til denne Revers er det mest Slaaende den store Bøjelighed og den naturlige Bevægelse, hvormed det fyldige, bløde Klædebon har lagt sig over Legemet, hvis Underparti er skudt noget frem. Motivet er egentlig i sin Karakter aldeles malerisk, men i sin Udfoldning dog saa fuldendt plastisk. Det var et Vovestykke, som faa andre Billedhuggere end Freund vilde være sluppen godt fra. I Medaljen aner man knap denne ejendommelige Finesse; der maa hele Modellens umiddelbare Friskhed til for til Fulde at føle Skjønheden af dette Punkt, og Christensens Behandling af det pompøse Draperi er uheldigvis faldet noget flovt og ubestemt ud; han kan ellers være heldigere. Ogsaa Aversen til Medaljen, Hauchs Hoved, gjordes efter Freunds Model, som desværre er slaaet itu, men Christensens Arbejde viser, at den i blød, levende og dog kraftig Formgivning har staaet ved Siden af det Bedste, Freund har gjort i den Retning.

Der var imidlertid endnu en tredje Konstner, der kom til at høste Gavn af Freunds overlegne Kyndighed i den Retning, som vi her omtale. Det var en Søn af Freunds gamle Ven, J. Conradsen, der jo havde havt Fortjenesten af at bringe Freund ind paa den Vej, der skulde føre ham til Konsten, og hvorved han nu skulde blive i Stand til at danne en hel lille Skole. H. Conradsen var en halv Snes Aar yngre end de to Andre og kom tidlig til at arbejde i Freunds Atelier, medens hans Fader, som naturligt var, havde lært ham at gravere. Da han under Freunds Vejledning havde udført et Stempel efter en syrakusisk Mønt, blev det i 1836 overdraget ham at gjøre Medaljen »Pro Meritis«, paa hvilken Faderen allerede i 1831 havde faaet Bestilling og begyndt at skære. Freund havde modelleret en siddende Abundantia til Reversen for at gjøre Sit til, at Medaljen kunde blive saa god som mulig, og han havde ogsaa det Haab, at den efter det Udførte at dømme vilde blive det bedste Arbejde, den ældre Conradsen havde gjort; hvad der rigtignok ikke vilde sige saa særdeles meget, da denne aldrig bragte det til noget Betydeligt som Medaljør. Faderen opgav imidlertid Graveringen helt, og Sønnen

gjorde derfor begge Stempler fra Ny af, idet han meget nøje fulgte Freunds Model. Denne er meget omhyggelig gjennemført i en temmelig stor Maalestok, og det lykkedes den unge Konstner i rene, sikre Snit, der hverken mangle Følelse eller Karakter, at gjengive Originalen paa en saare heldig Maade, som især er beundringsværdig, naar man husker, at det er den første Medalje, han udførte. Vel har Freund hentet Forbilledet til sin skjønne Figur fra den bekjendte Fremstilling paa de romerske Kejsermønter, men den er dog snarere inspireret af Konsten paa de græske Mønter, hvorpaa Hovedets Beklædning og Smykkerne ogsaa pege. Gudindens Holdning er alvorlig, og en rolig Harmoni viser sig i alle Legemets skjønne Linjer. Overflødighedshornet hviler i hendes venstre Arm, og med den højre, fremstrakte Haand har hun fra et elegant Bord foran sig taget den fine Krands, som hun rækker frem for dermed at hædre Fortjenesten. Den faste Konstnerhaand, der føles i den kraftfulde Modellering af Hoved og Hals, i den sikre Holdning, i den imponerende Kvindeskikkelses hvilende Stilling, og den slaaende, skjønne Modsætning mellem det bredt anlagte, glatte Overklæde og det krusede, foldede Stof i Tunikaen ere Hovedpunkter, der bevirke, at maaske næppe nogen anden af Freunds Medaljekompositioner kan give en Forestilling om, hvad han paa dette Omraade forstaar ved plastisk Stil, og hvorledes han baade i Aand og Form gjennemfører det paa hvert et Punkt, og der findes vel knap nogen moderne Figur, der kan være en forstaaeligere og bestemtere Talsmand for den Sandhed, der ligger i den græske Konsts Love, især dem, der ere prægede af en strængere Karakter, og samtidig er dog Fremstillingen saa let at fatte for Nutiden.

Vi vende atter tilbage til Freunds Virksomhed i Begyndelsen af Trediverne for at se, hvori den endvidere bestod. At den ikke svarede til Freunds varme Ønsker, have vi alt berørt, og af de hyppige Klager i de fortrolige Breve til Broderen kan man se de Følelser, der have opfyldt hans Indre.

Det var i det Hele en underlig slap Tid den Gang i Kjøbenhavn. Man havde ganske sikkert en vis æsthetisk Trang, men den tilfredsstilledes af Theatret til Fulde, og man kunde ogsaa den Gang ligesom nu have en barnlig Glæde ved at spadsere paa Foraars-Udstillingen paa Charlottenborg; et og andet Billede kjøbtes vel ogsaa, men om

Fototypi: Pacht & Crone.

Skitsen til Medaljen „Pro Meritis".

Fototryk: Pacht & Crone.

Skulpturen brød man sig ikke. Den tog jo desuden Thorvaldsen sig af paa en saadan Maade, at enhver af hans Landsmænd kunde bade sig i Gjenskinnet af hans europæiske Glorie; man kunde holde Lovtaler over ham i bunden og ubunden Stil, men hans skjønne, talende Værker kunde lettere fremstaa af den haarde Sten end fjærne den sløve Kulde, der den Gang kvalte Følelsen for Konsten. Europa havde lært de Danske at kalde ham Nordens Fidias, men man gjorde sig ikke Umage for egentlig at lære Noget af alle hans indholdsrige Statuer og Relieffer. De talte dog højt og lydelig nok om, hvad Skulpturen formaar, og ved Synet af dem burde Sandsen for at forherlige Landets og Folkets mindeværdige Begivenheder og Personer ved offentlige Monumenter være bleven vakt. Rigdommen, som dette ene begavede Menneske havde skabt om sig, burde have mindet stærkere end noget Andet om den fuldstændige Fattigdom, der fandtes i den Retning saavel i Hovedstaden som i hele Landet. Et Aar som 1848 og en Daad som Slaget ved Fredericia vare nødvendige for ogsaa paa dette Punkt at frembringe et Omslag. Bissens »Landsoldat«, der blev opstillet som et Minde om Sejren udenfor Fredericias Porte, blev Budbringer for en hel Række betydningsfulde, plastiske Mindesmærker, der skulde rejse sig trindt om i Landet.

Freund kom desværre ikke til at opleve denne Tid, da Folket skulde vaagne af sin Umyndighedstilstand og med kraftig Haand bryde mangen rusten Lænke, der mere bares ved Vanens sløvende Magt end paa Grund af stærk Tvang, og da Frihedens unge Sol skulde opklække de Spirer, som tidligere omkom ved Kulde og Ligegyldighed. Han kom ikke til at føle, hvorledes et friskere Pust den Gang ogsaa naaede til Konstnernes Atelier. Hans Værksted bar derimod Spor af den Trevenhed, der fandtes hos Autoriteterne saa vel som hos det større Publikum, og der skulde hele den Ihærdighed til, som Freund var i Besiddelse af, for at fremkalde en Virksomhed, der ikke var kunstlet. Men han foragtede heller ikke at tage fat paa Sager af ringere Omfang, og som grændsede til Haandværkets Sfære, og det var netop en Triumf for ham at vise, hvorledes selv en ganske tarvelig Mindesten kunde faa en hel anden Betydning, naar Konsten havde adlet dens simple Linjer, og at tvinge Publikum til at faa Interesse for hans Bestræbelser og lære at kjende Forskjel paa Konst og Stenhuggerarbejde, skjøndt det vel mangen Gang kunde være vanskeligt nok. »Mit eneste Arbejde,« skriver han i 1832, »er at klappe Gravene til de Døde, thi de Levende have

ikke synderlig Trang til Skulptur endnu.« Men at han dog ikke aldeles rolig kunde hengive sig til denne Tilværelse, hvor Ligstene og atter Ligstene var al hans Haaben og Tragten, uagtet de Dødes Stene skulde tale et Alvorsord til de Levende, ses af et andet Sted i samme Brev, hvori det hedder: »I Italien drømte jeg om store Ideer og herlige Skikkelser; nu maa jeg krybe henad Jorden. Faar jeg flere Kræfter, skal jeg nok levere andre Ting end Gravminder.«

Det var naturligt nok, at de græske Gravsteler blandt alle de forskjellige Oldtidslevninger, som Freund i Italien gjorde sig bekjendt med, maatte vække hans særlige Opmærksomhed, thi hans Sjæl var ligesaa modtagelig for alle de rørende Træk, hentede fra et inderligt og kjærligt Familjeliv eller fra Sorgen over Adskillelsen, som hans fine Øje var i Stand til at efterspore den jævne, rolige Gang i de virkningsfulde Linjer og til at opfatte al den Ynde, der udfolder sig i Ornamenternes snart fine, snart kraftige Blomster- og Bladeverden. Naar Grækeren traadte hen foran den Sten, som smykkede den kjære Afdødes Grav, vilde han, at Fremstillingen, der fandtes paa den, skulde gjenkalde ham hin i friskt Minde. Derfor se vi den Bortgangne opfattet paa den Maade, der var ham ejendommeligst, Krigeren i sin Rustning, Ynglingen, der tumlede sig paa Øvelsespladsen, nøgen eller kun bedækket med Klamys, ofte med Badeskraberen eller Olieflasken i Haanden; den Ældre derimod mere eller mindre tilhyllet. Hyppig er den Ældre alene; men undertiden findes han omgiven af Slægt og Venner, i hvis Kreds han levede, og der er ikke sjældent et stille Udtryk af sørgmodig Deltagelse udbredt over deres Træk. De tidlig bortkaldte Børn ere fremstillede paa en smuk og naturlig Maade med deres Legetøj, Drengen med sin Vogn, Pigen med sin Dukke; ogsaa Hunden, den trofaste Kammerat, eller Fuglen savnes sjældent; thi Fuglen var som Hunden den græske Ungdoms Yndlingsdyr — den unge Pige kan ofte ses at kjæle for sin Due. Dog træffes hun ogsaa syslende med sit Smykkeskrin som et Billede paa den ungdommelige Alders vevre og uskyldige Glæde. Naar Moderen har forladt sit Barn, viser Gravrelieffet endnu en vemodig Afglands af det yndige Samliv, idet Barnet, naar det er større, klynger sig til hendes Knæ, medens derimod Ammen, der staar hos hende, holder det ganske spæde i sine Arme. Hengivenheden, der sammenknytter tvende Personer, kan være smukt angivet ved en kjærtegnende Haandbevægelse eller derved, at de Efterlevende række den Afdøde Haanden. Der har været og er endnu stor Uenighed blandt Arkæologerne om, hvor-

ledes denne Scene rettest bør forstaas. Nogle, deriblandt den skarpsindige Friederichs, hvis Blik ellers altid var saa sundt, holdt bestemt paa, at den kun skal være et Udtryk for den almindelige Hengivenhed, der fandtes i Livet blandt de fremstillede Personer. Andre, og det de Fleste, hævde derimod, at Meningen er at betegne den sidste Afsked, især naar man sætter Handlingen i Forbindelse med det »Levvel«, der saa ofte findes tilføjet, indhugget i Stenen. Det sidste forekommer os naturligst, da Fremstillingen er knyttet til det Sted, hvor den Efterlevende stærkt vil gribes netop af Skilsmissen, medens den anden Opfattelse nødvendig kræver et forudgaaende Raisonnement, som ikke altid kan forlanges af det store Publikum. Der er vist ogsaa noget Stødende i at betragte en Gestus, der væsentlig er knyttet til to kortvarige Momenter, Afsked og Møde, særlig som et Symbol paa Hengivenheden i et livsvarigt Samliv. Dog dette er mere en Følelsessag, og vi ville ikke benægte, at enkelte Gange, f. Ex. hvor de, der give hinanden Haanden, begge sidde ned, kan Betydningen vel være denne, men — exceptio firmat regulam. Her har Spørgsmaalet mindre Betydning, da det kommer an paa, hvorledes Freund har benyttet Motivet, og det er aabenbart, at han har taget den Opfattelse, der først maa paatrænge sig Betragteren. Det ses ogsaa deraf, at han undertiden paa samme Monument har føjet et Relief til, som forestiller, hvorledes de Adskilte ved en indre uimodstaaelig Magt atter føres sammen igjen; — i saa Henseende har han altsaa suppleret den hedenske Tanke paa en naturlig Maade med en kristelig Fremstilling.

Ligesom det hos Grækerne var Relieffet med »Afsked«, som møder os hyppigst ved Betragtningen af den lange Række af Monumenter, saaledes benytter Freund sig ogsaa hyppigst af dette Motiv, der har den Fordel at være saa let fatteligt, i det Mindste for den store Mængde, og som tillige fører den Sørgende Adskillelsens tunge Moment for Øje, ved hvilket det er saa menneskeligt at dvæle, hvad enten man er Hedning eller Kristen, og som altid holdes levende i Sjælen, fordi denne har saa svært ved at finde sig i den efterfølgende Tomhed, i det dybe Savn. Paa samme Maade som den almindelig udbredte Trang i Oldtiden gjorde det nødvendigt, at Konstneren eller Haandværkeren havde visse staaende Typer, der uden at frembyde Portraitlighed eller nøjere Individualisering kunde benyttes ved alle de ensartede Begivenheder, der jo atter og atter gjentage sig, saaledes var det ogsaa Tilfælde med Freunds Fremstillinger heraf i deres simpleste Form, hvor den bortgangne Ægtefælle tager Afsked

med den efterlevende. Men medens der ingen fast Regel gaves hos Grækerne, lader Freund altid den Bortdragende staaende række den Tilbageblivende, der sidder ned, Haanden, og det tæt om Hoved og Skuldre sammenholdte Slør betegner altid Kvinden som den Bortgangne. Den til saa faa Figurer som muligt indskrænkede Komposition virker ved de rolige, alvorlige Linjer, hvormed disse hæve sig mod Relieffets Flade, ved Draperiets harmonisk virkende Foldekast, og den skjøndt dybe dog milde Hengiven i Sorgen, hvis stille Alvor alt har bredt sig over dette sidste Møde. Med let sænket Hoved, hengiven i sin Skæbne, sidder Hustruen, der skal lades tilbage, medens Manden med rolig, tillidsfuld Holdning bereder sig til den lange Vandring. Undertiden udvides Kompositionen og gjøres fyldigere, idet en enkelt Figur kommer til, eller den Afsjælede ses liggende paa det sidste Leje, og de Efterlevende tage Afsked under Sorg og Klage. Dog her ere vi alt uden for den antike Maade at opfatte Afskeden paa. Dette er derimod ikke Tilfældet med Fremstillingen, hvor Genien fører den Afdøde bort, saaledes som Hermes paa adskillige græske Relieffer.

Denne sidste Fremstilling er især behandlet paa en rig Maade i forskjellige Udkast til Scavenius' Monument, hvor Dødens Genius med sænket Hoved fører Manden bort fra Hustruens Side. Hun har i sin Fortvivlelse kastet sig ned paa Knæ og strækker Armene ud som for at holde ham tilbage, medens han med højtidelig hævet Arm synes at paaminde om, hvorfra det uigjenkaldelige Bud er kommet; den brændende Kandelaber, der staar bagved Kvinden, antyder den fredelige Glæde i Hjemmets Skjød, hvor nu Sorgens bitre Urt skal fremspire, medens Metaen paa den modsatte Side af Relieffet alvorsfuldt peger paa det fuldbragte Maal. Virkningen er i høj Grad gribende; Inderligheden og Harmonien i det Samliv, der nu forstyrres ved Dødens grusomme Pil, føles slaaende igjennem det stærke og ophøjede Udtryk, hvormed Sorgen er gjengivet. Monumentets øvrige Forhold, der have en strængere dorisk Karakter, giver Fremstillingen yderligere Vægt og Betydning. — Den her omtalte vingede Genius med den omvendte Fakkel, der var den sidste Form, hvorunder den antike Konst i den romerske Tid tænkte sig Døden, er hyppig benyttet af Freund enten støttende sig med bøjet Hoved til den omvendte Fakkel eller bevægende sig henimod den knejsende Meta. Som en enkelt ejendommelig friere Modifikation kan nævnes et Udkast, hvor Genien sidder paa en brudt Søjle med Haanden under det sorgfulde Hoved, medens den omvendte Fakkel

hviler i venstre Haand. Her forstærkes Sorgens Udtryk paa en betydningsfuld Maade ved de slapt nedhængende, næsten knækkede Vinger.

Vi maa her ogsaa omtale Brugen af den romerske Genius, der ofte anvendtes i Konsten, især paa Mønterne ligefra Nero til Konstantin den Store, og som fremstilledes med nøgen Overkrop, kun med et Klædebon kastet om Lænderne, Overflødighedshornet hvilende i venstre Arm, og i højre Haand en Patera, der holdes saaledes, som om han havde ofret; undertiden er et Alter tilføjet, men hyppigst mangler det. Ligesom enkelte Familjer eller Personer havde deres Genius, saaledes havde ogsaa en Samling af Personer indenfor et Landskabs Grændser eller i en større Stad, i en Kommune eller Korporation deres Genius, som ivrigen dyrkedes. Den vigtigste af disse Guddomme var naturligvis den, der repræsenterede det romerske Folk, Genius populi Romani. De andre bare paa samme Maade i Regelen Navn efter det Sted, hvis Livsprincip de vare, og udtrykte Fredens Velsignelse, der var udbredt over det. Da derfor en Slags Obelisk, der var opført ved Herregaarden Frydendal til Minde om Kong Frederik den Sjettes Besøg i det nordvestlige Sjælland, skulde fornyes i 1836, og Forfærdigelsen af en ny, betydeligere Mindesten overlodes til Freund, kunde han ikke modstaa at lade selve denne skjønne Genius med Hornet bugnende af de rige Frugter og Pateraen i den udstrakte Højre bringe et Takoffer, fordi Landet trindt omkring trivedes og tog til i Velstand under Fyrstens fredelige Scepter. Den over halvanden Alen høje Genius, der baade i Opfattelse og Karakter slutter sig til de antike Forbilleder, er kraftig holdt og anlagt paa at virke i Frastand, og det 5 Alen høje Monument, der rejser sig paa en simpel aftagende Sokkel, krones af et virkningsfuldt Palmetornament.

Freund forsmaaede imidlertid ikke at benytte de mere allegoriske Figurer til derved at betegne den Afdødes aandelige Leven og Virken, saaledes som det til alle Tider er sket siden Renaissancens Dage, da man næsten udelukkende sluttede sig til Opfattelsen hos det latinske Folk, der jo først søgte hen til Mythologien for igjennem Scener og Figurer hentede fra den mere levende at kunne forklare Betragteren Omfanget og Betydningen af det Skete. Niobidernes Undergang i den blomstrende Alder eller Sagnet om Meleager og om Andre, der uventet maatte vandre ned i Underverdenen, smykke tidlig bortkaldte Ynglingers og Pigers Kister. Døden selv fremstilles ikke alene som den trætte Genius med den omvendte Fakkel for at betegne den

blide Dødssøvn, men ogsaa Endymions uendelig lange Søvn benyttes paa samme Vis. De sørgende Muser henlede Tanken paa den Afdødes Kald i videste Forstand, og ved forskjellige Attributer kunne de forskjellige Retninger nøje individualiseres.

Hele denne Betragtningsmaade tiltalte i høj Grad Renaissancens Konstnere, den bliver dyrket med en næsten utrolig Virtuositet, og hvad der i Begyndelsen kunde tiltale ved sin naive Opfattelse ender i Misforstaaelse og Smagløshed, saaledes at Genien uden videre smykkes med Korset. Naturligvis er det at gaa for vidt; men ligefrem, som man ensidig har gjort det*), at ville bryde Staven over alle hedenske Fremstillinger paa de kristlige Grave er vistnok urigtig. Vi maa dog ikke glemme, at hele vor Kultur staar paa et klassisk Fundament, og vi kunne ikke undgaa i Livet at møde græske og romerske Reminiscentser, der meget ofte lade os føle en sand Glæde ved at fornemme vor aandelige Forbindelse med hine gamle, betydningsfulde Tider, og hvorfor skulde vi da banlyse dem fra vore Grave? Desuden have jo selv de ældste Kristne ikke undladt i deres Fremstillinger hyppig at optage hedenske Gjenstande, f. Ex. Orfeus, bakkiske Scener etc. Men en Hovedfordring til den Konstner, der vil øse af de gamle Kilder, er naturligvis den, at han gjør det med Forsigtighed og ikke plumrer det Vand, han vil byde til Drik. Han maa have en sikker, ubedragerisk Følelse for det, der er den antike Opfattelses sande Ejendommelighed, og denne Følelse maa altid ledsage ham som en god Genius, der vaager over enhver Bevægelse, Haanden gjør, men da vil han ogsaa kunne sætte vort Sind i Bevægelse, thi Guddommene, han fremstiller, ere jo dog ikke Andet end Personifikationer af Kræfterne, der virke i Aandens Verden, af Impulserne, der udgaa fra den, og de ere jo — mutatis mutandis — de samme, under hvis Indflydelse vi leve og virke.

Derfor kunne vi let forstaa Betydningen af Freunds Nemesis, der flittig optegner de gode Handlinger, som den Afdøde har udført, og vi kunne levende føle Dybden af det lidte Tab, naar vort Øje paa Gravmonumentet over en Læge dvæler ved Hygiæa, der sidder med det sænkede Hoved støttet mod Staven, medens den højre Arm hænger slapt ned og knap mægter at holde Skaalen, der nu synes unyttig, eller paa Mindestenen over Rahbek ved Musen, der dybt nedbøjet støtter Kinden imod Armen; Lyrens Strenge hvile, og kun

---

*) Cfr. Friederichs i hans Foredrag: »Der bildliche Schmuck auf den Grabsteinen«, p. 31.

de flagrende Baand spille for Vindens Pust. Medens der ganske sikkert er en større, heftigere Sorg udtrykt i disse Figurer, end der nogen Sinde møder os paa et græsk Arbejde, er Musen paa Kuhlaus Monument derimod helt anderledens opfattet. Her er ikke Tale om Tab eller Sorg, hun staar op og lytter til de Toner, hun nylig har aflokket Lyren, som hun støtter paa en Pille — man synes med hende at høre dens Klang endnu zitre i Luften. Ved denne Opfattelse føres Tanken hen fra Graven og dens Tavshed til Livet, til det skjønne Kald, der gav Livet dets rige Indhold. Ligesaa heldig, men mindre sædvanlig, er Fremstillingen af Pomona paa Slotsgartner Lindegaards Grav. Den yndige Nymfe, der elskede sine Træer over Alt, sysler her saa stille og er selv det smukkeste Billede paa det vederkvægende Liv imellem Træernes kraftige Stammer under deres af Frugt bugnende Grene; derfor holder hun i den ene Haand den forfriskende Vandkande, medens hun i Klædebonnets Fold bærer den rige Høst.

Ogsaa kristlige Forestillinger vidste Freund at benytte smukt og karakteristisk, skjøndt han ligeledes her indskrænkede sig til en enkelt Figur, som han saa fortræffelig véd at bringe i Overensstemmelse med Gravstenens ranke Forhold, uden at Figuren derved taber Noget af den Styrke i Tanken, der er saa ejendommelig i Freunds Konst, og som sjælden hos ham overskrider Plastikens Grændser. Hvor smukt er ikke Valget af den kloge Brudejomfru, der sysler med sin Lampe, paa Monumentet over Graven, hvor en gammel Præst hviler, der i et langt Liv med Nidkjærhed og Omhu har røgtet den Gjerning, der var betroet ham af Vorherre, og hvis Sjæls rolige og klart brændende Blus aldrig manglede Troens rene Olie. Blikket føres ved Betragtningen heraf til den kristne Kirkes tidligste Dage — til Katakomberne, hvor Jomfruen ofte møder os paa Malerierne. Stille og i Troen paa Herren passer hun sin Lampe ligesom de enfoldige Kristne, der skjulte sig selv og deres Gjerning i den Jords Skjød, som endnu ej forstod deres Liv og Stræben, uden at de dog tabte Modet og Haabet, men sikkert stolede paa, at den Time vilde komme, da Kirkens Brudgom vilde kalde dem frem*).

*) At Freund ikke frygtede for at forene ligefrem hedenske Symboler og kristelige Forestillinger, kan læres af det skjønne Ornament med Sfinxen, der kroner denne Sten, og som paa en kraftig Maade fremhæver det øverste Parti af Stenen. Sfinxen findes ikke sjældent paa græske Grave, hvor den ikke alene kunde paaminde om den pludselige Bortrykkelse fra Livet, men ogsaa om Aandens Overlegenhed, hvormed den selv udøvede sin Magt, indtil den traf paa et endnu skarpsindigere Væsen.

Eller kan Theologiens ophøjede, tankerene Videnskab tænkes under en skjønnere Lignelse end Eusebias paa Jens Møllers Mindesten i Fruekirke? Og kan man faa et klarere, mere velgjørende Indtryk af den rolige, inderlige Bevægelse, som maa gjennemstrømme den Mands Sjæl, der er opfyldt af Religionen som Videnskab uden dog derfor at maatte give Afkald paa den som Trossag? Netop det rene, forklarede Udtryk, der kan hvile over det kvindelige Aasyn, som afspejler hele Sjælens harmoniske Bygning, kan ligesom lade En skue ned i Dybden af den klare Visdomskilde, der ikke forstyrres af jordisk Kiv og Strid, og det er det, der forekommer os at være lykkedes Freund saa smukt. Men, vil man indvende, Eusebia er dog for græsk. Ja, hvorfor skulde hun fornægte sit jordiske Fødeland, Platos og Aristoteles' Land, og hvorfor skulde Konstneren undlade at benytte den menneskelige Skikkelse, saaledes som Grækeren ved sin Følelse for den har lært ham, at den kan bruges selv til Legemliggjørelsen af de allerhøjeste Ideer, af Forestillingen om de mægtige Guders Væsen. Den kristne Konst har dog til alle Tider maattet ty til Menneskets Skikkelse for at klargjøre sig Guddommens Person, og det ikke alene som den viste sig paa Jorden i Kjød og Blod, men ogsaa som Himlens og Jordens almægtige Skaber. Det er jo netop det Ejendommelige for den bildende Konst, at den ikke kan undvære det Legemlige; dens Opgave er jo netop at vise Aanden, Sjælen, for saa vidt den udtaler sig igjennem Legemets Former; uden disse hører Konsten op at være til, og vil den give sig af med blotte ideale Forestillinger, Begreber — en Trang, man kan misbillige, om man vil — da maa den selv skabe det Legeme, hvorigjennem den vil virke, og da er det naturligt, at den gaar den Vej, som den senere antike Konst med saa stor Konsekvens havde banet. Men der er naturligvis Intet til Hinder for, at en Konstner kan lade sin Opfattelse paavirkes af Forbillederne fra selve den græske Konsts Glandsperiode, og det er det, Freund har gjort ved sin allegoriske Figur Eusebia, der er i Slægt med Gudinderne fra Cellafrisen paa Parthenon. Deres ophøjede Ro har ogsaa sænket sig over denne skjønne Kvindeskikkelse, som let støtter det sjælfulde Hoved paa Armen, og selv hviler i en fuldstændig indre og ydre Ligevægt, uangribelig for enhver Forstyrrelse. Men hvorledes skulde der her ogsaa være Stedet for en saadan? Hos hende staar jo det hellige Bord, hvorpaa Korsets frelsende Symbol hæver sig, Videnskabens klare Flamme brænder højt i Lampen paa den ranke Kandelaber, og Skriftet, hun holder i den højre Haand, Jens

Fototypi · Pacht & Crone.

Professor Jens Møllers Mindesten.

Fototypi · Pacht & Crone.

Biskop Münters Mindesten.

Fototypi · Pacht & Crone.

... og naadelig Glæde ...
... smykkede Skrin under
... om hvis Betydning
... den Aand, der er udbredt
... frisk og livfuld, og alle
... mest tillokkende
... fremstillende Gangen
... og paa Rammene mellem
... Skikkelser, ligesom
... I denne store
... kan man ret se,
... Plastiken
... at gjøre Hel-
... Gjenstandene ere
... men denne
... men
... det.
...
... Løvet giver I sin
... den antike Aands Glar. Bi-
... med Krumstav, og han er
... holder i Haanden. Den sige
... de antike Linjer og den
... der er skrafferet
... hvor hen hans Tilbøje-
... Behandling af ...
...
... Sving ...
...
...

... sin Knokkel-
... var Time-
... paa Tidens
... af Aug. Vene-
... Stok og
... vaklende

Fototypi Pacht & Crone.

Møllers Mnemosyne, kan kun sprede Fred og aandelig Glæde. Andre Ruller, der rummes i det med Englehoveder smykkede Skrin under Stolen, paaminde om hans øvrige Virksomhed, om hvis Betydning man faar en tydelig Forestilling gjennem den Aand, der er udbredt over det Hele. Behandlingen af Figuren er frisk og livfuld, og alle Omgivelserne ere gjennemførte med den fineste, mest tillokkende Ynde. Omkring Bordet løber en let Relieffrise fremstillende Gangen til Golgatha og Kristus, der lærer i Templet, og paa Baandene mellem Benene findes Evangelisttegnenes fritstaaende Skikkelser, ligesom Skrinet viser Svanen og Duen med Oliegrenen. I denne store dekorative Rigdom, gjennemført til det Yderste, kan man ret se, hvad en Billedhugger kan vove, naar han ikke krænker Plastiken i dens Væsen — da bidrage Enkelthederne kun til at gjøre Helheden fuldstændigere. Gjennem Maaden, hvorpaa Gjenstandene ere udførte, faar man vel en tydelig Følelse af Broncen, men denne Virkning er ikke frembragt ved at efterligne Stoffets Textur, men ved at gjengive Karakteren af den Bearbejdelse, der tilkommer det. Det er paa et saadant Punkt, at Freund staar uovertruffet.

Paa Biskop Münters Mindesten derimod er Livet givet i sin fulde Virkelighed, men set igjennem den antike Aands Glar. Biskoppen sidder grublende i fuld Ornat med Krumstav, og han er helt fordybet i det Skrift, som han holder i Haanden. Den rige Kandelabers Plantestengel, Stolen med de antike Linjer og den billedlige Fremstilling af Demeter og Triptolemos, der er skrafferet paa Rulleskrinet, fører Tanken i den Retning, hvor hen hans Tilbøjelighed drog hans Studier. Den livfulde Behandling af Kandelabrens frodige Blade og Krumstaven med dens akanthuslignende Bladhylster, hvorfra dens Volut udspringer med et elastiskt Sving, viser atter her, i hvad Retning Freunds naturalistiske Bestræbelse gaar, der er saa højst betegnende uden dog at skade Styrken og Alvoren i den plastiske Karakter.

Et af de Attributer, hvormed Renaissancen udstyrede sin Knokkelmand, og som overhovedet anvendtes hyppig paa Gravene, var Timeglasset enten med eller uden Vinger som Symbolet paa Tidens Hurtighed: saaledes f. Ex: paa det interessante Blad af Aug. Veneziano, hvor en ældgammel Kvinde, støttende sig paa sin Stok og med en Kurv Brænde paa Ryggen, med besværlige og vaklende Skridt bevæger sig henimod en aaben Grav, hvoraf en Dødningehaand strækker et Timeglas med Vinger op. Freund har ogsaa undertiden tilegnet sig denne Betegnelse for at antyde, at Timen er

omme, og den ubønhørlige Død atter har høstet; han har dog ikke givet dette Symbol i Hænderne paa Skelettet, men en yndig ung Kvinde, der gjærne kunde være en af Horaerne, holder det i den ene Haand, medens hun med den anden gjør opmærksom paa, at Sandet er udløbet. Ligesom den jordiske Tidsregning staar stille for den, som har ophørt at leve, har hun ogsaa i én Fremstilling standset sin Fod, og Legemet er i fuldstændig Ro. Et andet Relief viser derimod Tidens Gudinde med lette, hurtig ilende Fjed, medens hun hæver Glasset i Vejret, og med livfulde Miner erindrer om, hvorledes Dagene skifte. Paa det bekjendte Relief i British Museum forestillende »Homers Apotheose«, er Tiden, Kronos, allerede fremstillet med Vinger for at betegne det Samme, det hurtige Forløb. Freunds Kvindeskikkelse har ikke Vinger; Hastigheden, der er udtrykt i hele Figuren og fremhævet ved Klædebonnets lette flagrende Bevægelse, er i høj Grad betegnende og i Karakter med Grækernes friske Opfattelsesmaade, hvoraf der i det Hele ikke findes Spor i det nævnte Relief fra Kejsertiden, men desto mere af Allegorien.

Inden vi forlade denne lille Cyklus af Fremstillinger, maa vi endnu dvæle ved et mærkeligt Relief, der, saavidt vides, dog aldrig har været anvendt. En mægtig, siddende Skikkelse ses helt forfra, med de svære Ben korslagte, med store Vinger paa Skuldrene og indhyllet i et vidt Klædebon, der i symmetriske Folder indrammer Figuren med store, skraanende Linjer, hvorved der frembringes en vis pyramideagtig Virkning. Klædet er trukket op over Hovedet, og det nedhængende Parti skjuler hele Hovedet; i de fremstrakte Hænder hviler en opslagen Bog. Det er aabenbart en Kvindeskikkelse i Slægt med Michel Angelos gamle Sibyller; dog har Freund ikke blandt dem søgt sit Forbillede. Det er derimod Carstens, der har givet ham det. I den interessante Tegning i Museet i Weimar, der efter et Motiv hos Hesiod fremstiller Natten med sine Børn, Parcerne og Skæbnens Gudinde, er denne sidste ligeledes fuldstændig tilhyllet, medens Bogen ogsaa hviler i Skødet, den nærmest siddende Parce kaster Blikket ned i den. Det er en sindrig Maade at fremstille Skæbnen paa, der for de Dødelige altid maa beholde noget Dunkelt og Gaadefuldt, men om Carstens er Ophavsmanden til Ideen, er maaske et Spørgsmaal*). De Gamle kjendte ikke til en saadan Fremstilling af Nemesis eller en anden af Skæbnens Gudinder, skjøndt

---

*) I Kobberstiksamlingen findes nemlig en flygtig Tegning af Abildgaard med en lignende Skikkelse.

Skæbnens Gudinde.

Fototypi: Pacht & Crone.

Nemesis' Opfattelse hos Hesiod som en af Nattens Døtre vel nok kunde have ledet dertil. I en saadan fuldstændig Tilhylning af Hovedet er der ogsaa Noget, som er i Modstrid med Grækernes Følelse. for at lade Formen komme til sin Ret, saa at selv Hades, den mægtige Fyrste for hin hemmelighedsfulde, usynlige Verden i Dybet af Jorden, vel næppe nogen Sinde er bleven fremstillet med helt tilhyllet Hoved. Man brugte allerede meget tidlig at udtrykke denne Forestilling paa en symbolsk Maade ved at tillægge hans Hjælm den Egenskab at gjøre usynlig. Naar i det bekjendte Billede af Timanthes »Ifigenias Ofring« Agamemnon stod med fuldstændig bedækket Hoved, da viser netop de gamle Forfatteres Bemærkning om, hvorfor Konstneren havde gjort det, noksom, hvor usædvanligt dette Motiv var. Tanken, som den findes hos Carstens, har aabenbart tiltalt Freund i høj Grad, og han har sikkert ogsaa herfra laant det store Klædebon, hvormed han har tilhyllet Surturs, den ubegribelige Guds, Hoved; men desuden har han givet sin Figur mægtige Vinger, som den ikke har hos Carstens. Disse og Hjulets Symbol viser, at Freund har til Udgangspunkt valgt den antike Opfattelse af Nemesis som den Gudinde, der med uundgaaelig Hurtighed og ualmindelig Magt bringer retfærdig Gjengjældelse over Mennesket — lige indtil Dødens Port: Døden, der udjævner Alt paa Jorden og ophæver enhver Forstyrrelse i den rette Ligevægt og det sande Maadehold, som det er Nemesis' guddommelige Kald at hævde. Det er et genialt Træk, at Freund har fremstillet Nemesis paa Gravstene som en mægtig Dødsmø — Timeglasset staar som Pendant til Hjulet — og det finder paa en mærkelig Maade sin Hjemmel i den Dødsfest, som i Athen fejredes under Navnet Nemeseia, der stod i Forbindelse med Dyrkelsen af Ge som Dødsgudinde, rimeligvis begrundet i, at Ge, betragtet som Jorden, i sit Indre gjemmer Graven og ubarmhjærtig kræver alle Skabninger tilbage igjen til det Skjød, hvorfra de udsprang til Livet. Her bliver Ge næsten til den Alt nivellerende Nemesis. Denne Forbindelse mellem Nemesis og Ge er det næppe rimeligt, at Freund har kjendt, og hans Udvidelse af Nemesis' sædvanlige Begreb, som han ellers benytter, og som vel nærmest er beslægtet med den mindre dybe, men lettere forstaaelige Opfattelse fra Kejsertiden, er altsaa gjort med beundringsværdig fin Takt. Skjøndt Nornen Skuld fra Gravvasen over Broderen, som Freund udførte i Berlin, alt er omtalt tidligere, bør den dog atter nævnes her, hvor Talen er om saa klart som muligt at se den samme Tanke udtrykt i forskjellige Former. Og der kan ikke let tænkes nogen

større Modsætning end den mellem Skuld, der er iklædt en Valkyries krigerske, men lette Skikkelse, og Freunds sibylleagtige Nemesis; medens hin tolker Skæbnens Runer paa Staven, stirrer denne under Dækkets Skjul i Tidens store opslagne Bog.

Ogsaa til Billeder grebne ud af Livet tog Freund undertiden sin Tilflugt, naar Emnet syntes at opfordre ham dertil. Da et Monument skulde rejses over den fortjenstfulde Lærer paa Herlufsholm, Hans Bøchman Melchior, kunde Intet være naturligere end at vise ham virkende i den Gjerning, der havde været saa frugtbringende for Ungdommen. Tvende halvvoxne Drenge lytte opmærksomt til den livlige Lærers Forklaring, der baade er vækkende og indtrængende; en yngre læner sig fortrolig tilbage i hans Skjød og trykker en Fugl op mod sin Favn. Ved denne Reminiscents fra de græske Gravminder er der tillige paa en smuk Maade givet en Antydning af, i hvad Retning den begavede Lærers Virksomhed gik. Det Samme tilsigtes vistnok ogsaa med Krabben, der findes nedenunder Relieffet, skjøndt dette Dyr hos Grækerne havde en dybere, mythisk Betydning. Det er dog næppe en saadan langt borte fra hentet Allusion, der har skaffet dette Dyr Plads her, men snarere fordi Freund var saa fortrolig med Fremstillingen af det paa Akragas's og andre Byers Mønter, hvor det foruden at fængsle ved sin livlige, naturalistiske Behandling tillige ved sin Form virker saa heldig i ren dekorativ Henseende. Stelens simple runde Afslutning med de to Svaner, der drikke af en Skaal, op af hvilken en luftig, let Palmet voxer, er vistnok valgt med specielt Hensyn til Fremstillingen: Kundskab er ligesaa forfriskende for Sjælen som en Drik for Legemet.

En lignende Opgave stilledes Freund, da Sorø Akademi vilde rejse et Monument paa en agtet Læges og sand Menneskevens, Distriktskirurg Müllers Grav i Skjelskjør, som et Tegn paa dets Fostersønners Taknemmelighed imod ham*). De første Udkast til Hovedrelieffet vise Freunds Forkjærlighed for den antikiserende Retning. En siddende Kvinde, hvis mægtige Former ere beslægtede med den mærkelige Skæbnegudindes, er omgiven af Børn, som dels klynge sig op til hende, dels springe jublende omkring; selv trykker hun et Barn heftig i sin moderlige Favn, medens hun med Ømhed vender Hovedet om imod et større, der læner sig til hendes Skulder. Foran staar et Par halvvoxne Drenge med deres Bøger og fuld-

*) Han havde indsat Sorø Akademi til sin Hovedarving med den Betingelse, at Kapitalen skulde anvendes til Stipendier for uformuende Elever.

stændiggjøre dette indholdsrige Sindbillede paa den opfostrende Kjærlighed. Freund forlod dog denne Allegori og ombyttede den fyldige Gruppe med den siddende Velgjører, men hvor smukt følt denne Figur ender, og hvor harmonisk end Forbindelsen er, som Konstneren har vidst at frembringe med de to Ynglinge, idet hin med faderlig Venlighed lægger den hjælpende Haand paa den nærmestes Skulder, synes denne Fremstilling dog fattig ligeover for det første Udkast. I det Hele formaaede Freund ogsaa i sine allegoriske Arbejder at nedlægge saa meget Udtryk og saa stor en Skabekraft, at man over Energien og Dybden i Karakteren aldeles glemmer den mindre heldige Konstkategori, hvortil de strængt taget høre.

Indenfor Kredsen af Livsbilleder er endnu det alt ovenfor nævnte Epitafium for Estrup i St. Mortens Kirke i Randers, hvor den nidkjære Præst er fremstillet hensunken i inderlig Bøn foran Herrens Alter. Intet kan give Fremstillingen en større Betydning end Synet af Kirkens helligste Sted, hvor Præstens Ord saa ofte have vidnet om den Herre, hvis Rige ikke er af denne Verden. Og naar Mindestenen over Tausen paa Graabrødrekirkegaarden i Viborg viser denne ivrige Reformationsmand i hel Figur prædikende, idet han med den hævede Højre giver sine Ord mere Vægt og i den venstre Haand holder den opslagne Bibel, der i saa lange Tider havde været en lukket Bog for Menneskene, skjøndt de dog saa haardt trængte til den, da er denne Handling ogsaa grebet ud af hans Liv, men paa Grund af dette Livs store, almindelige Betydning faar den en historisk, en næsten symbolsk Karakter.

Blandt Freunds Gravmonumenter findes dog ogsaa enkelte, paa hvilke Trangen til at se den Afdødes Portrait kommer til Udtalelse; en Tilbøjelighed, der er ganske naturlig, og som allerede i den gode græske Tid, da man ellers ikke gik ind paa nøjere at individualisere, gjorde sig gjældende. Ligesom det var selvfølgeligt, at Mindestenen over Biskop Münter i Frue Kirke maatte bære hans karakteristiske Træk, saaledes var det ogsaa ønskeligt, at paa Melchiors Monument den ansete og yndede Lærer, der mindedes med saa megen Taknemmelighed, ogsaa blev fremstillet med ydre Lighed; men dermed er den Klasse Arbejder ogsaa udtømt, ellers er det kun Hovedet eller Brystbilledet i Medaljon, der møder os, i Lighed med, hvad man ofte kan finde paa de romerske Sarkofager, hvor de dog altid ses en face, og hvor hyppigst et større Parti af Overkroppen er medtaget. Med Undtagelse af den dygtige Dyremaler Christian David Gebauers Hoved, der er taget forfra, ere Freunds

øvrige Portraitmedaljoner til Gravmonumenter udførte i Profil, fordi denne Fremstillingsform slutter sig bedre til Monumentets glatte Flade og ikke skader dets Helhed ved at træde for selvstændig frem. Foruden Rahbeks livlige, friske Hoved fra Mindestenen i Rahbeks Allé kunne vi som Exempler nævne den ærværdige Statsminister Mallings fint fremhævede Oldingetræk paa hans Grav i Gjentofte, og paa Petri Kirkegaard Friederike Bruns Hoved med de noget svære, djærvt karakteriserede Træk, der ligesom Broderens Brystbillede med den brede, aandfulde Formbehandling mere ere beregnede paa at ses i en større Afstand.

Naar Gravstelen var forsynet med et Relief, skulde dette kunne gjøre et Indtryk, der ikke behøvede at understøttes ved Tilføjelsen af Symboler eller Emblemer, og det var ogsaa kun en ganske enkelt Gang, som paa Tausens Monument, at Freund benyttede sig deraf ved Siden af Relieffet, idet han smykkede Stenens flade Frontespice med et Englehoved med Vinger, medens Fodstykket bærer en Engel med den opslagne Bibel eller som paa Rahbeks — hvor den siddende Svale paa den yndigste Maade betegner, hvor godt det var at dvæle under Bakkehusets gjæstfri Tag, der gav dem, som tyede dertil, et trygt Ly. At Monumentet over Gebauer gav Anledning til at ødsle med smaa livlige, Fremstillinger fra Dyreverdenen, som Hesten eller Oxen, er jo fatteligt nok, men maa betragtes som en ren Undtagelse. Den livlige lille Gruppe: Løven, der anfalder Hjorten, som ligeledes findes her, er en yndet antik Fremstilling, der ogsaa har fundet Bifald i den moderne Tid. Ellers indskrænke slige Betegnelser sig blot til de Stene, der kun bære Indskriften, og de ere altid lette nok at forstaa. Hjælmen og Sværdet angive Krigeren, Øxen med Fasces den øverste Befalingsmand (Ivar Lykke), Bog og Vægt den lærde Jurist; et Par Bøger, oven paa hvilke der hviler en Merkurstav, ere et sindrigt Emblem for Boghandleren, den brændende Lampe for Dyrkeren af den theologiske Videnskab, og Landøkonomen er tilstrækkelig karakteriseret ved Ynglingen, der styrer Oxespandet for Plougen, eller ved Kaduceus imellem Ax og Løvværk, den driftige Bonde ved Neget, omgivet af Leen og Riven. For at betegne Sømandens Hvilested tyer Freund til antikiserende Fremstillinger: Ankeret mellem to Delfiner, Treforken og Flaget korslagte, eller selve Skibet, hvis Sejl nu hænge slappe, da det har ført Skipperen i den sidste Havn.

Overalt, hvor Lejligheden tilbød sig, havde Freund ivrig studeret de forskjellige Former, hvormed de græske Gravsteler optræde, og

talrige Udkast, der baade stamme fra selve Originalerne og fra Afbildningerne, bære Vidne om hans Alsidighed i den Retning — ja enkelte ægyptiserede Modifikationer ere ogsaa medtagne. De Former, som han hyppigst anvender, ere for det Første dem, der maa anses for de ældste hos Grækerne, hvor Stelen afsluttes med en Cirkelbue eller en paa begge Sider noget trykket Halvkreds, der er tænkt slaaet over to Centra, og denne Anthemion faar sin ejendommelige Karakter ved de Blomster- og Bladprydelser, der smykke den enten i Relief eller i hvert Fald angivés ved Farver paa den glatte Flade. Her var en rig Lejlighed for Grækeren til at udtømme hele sin Skjønhedssands ogsaa i det rent Dekorative, og det er beundringsværdigt, hvilken Mangfoldighed i Karakteren fra den strængeste alvorlige til den mildeste oplivende der kan lægges for Dagen i den forskjellige, palmetagtige Sammensætning af disse Akanthus- eller Lilje-Blade, disse Asfodelblomster eller Lotusknopper, der variere i det Uendelige, og som igjennem de altid harmoniske Bevægelser i Linjerne svare til hele den Skala af Stemninger, der kan opstaa i det Menneskes Sjæl, der træder hen foran Gravstelen. Den anden Hovedform, som Freund benyttede, var den, hvor Gravstelen slutter med en Gavl, og denne indbefatter hos Grækerne den talrigste Klasse og skulde vel snarere forestille den Dødes sidste Bolig end, som Stachelberg mener, være at betragte som en Portikus, der fører ned i Underverdenen. Det Sædvanligste er, at Gavlen er opbygget over Søjler eller Anter, men ofte hviler den dog uden slige bærende Led paa Stelens øverste Parti, der hyppigst er forsynet med en fremstaaende leddet Liste. Det er ogsaa det Motiv, hvortil Freund har holdt sig, og som han ligesom de Gamle véd at afvinde en stor Mangfoldighed uden dog at følge dem slavisk; navnlig faa de forskjellige i Midten og paa Siderne af Gavlen som Akroterier fremstaaende Prydelser stor Indflydelse paa Kroningens Karakter, eftersom de ere mere eller mindre markerede, lige eller svejfede, glatte eller palmetagtig udførte. Hele Gavlen kan ogsaa tilligemed Akroterierne være opfattet paa en reliefagtig Maade, der i sin simpleste Skikkelse lader dens Tympanum vise sig som en Fordybning i Stenens øverste Del, hvad der frembringer en alvorlig, stræng Virkning, som forhøjes ved, at Freund i dette Tilfælde kun lader Stelen blive afdelt ved et indskærende eller sammentrækkende Led, der næsten umærkelig sondrer Gavlpartiet fra det Øvrige. Naar vi endelig have omtalt en Slags Sammensmeltning af disse to Former, der undertiden kan være virkningsfuld nok, men ofte, som hos Grækerne, temmelig stilløs,

og naar vi have nævnet den smække Gravvase enten som fritstaaende eller blot indhugget i Relief paa Stelen, da have vi i det Væsentlige gjort Rede for de Hovedgrupper, hvori Freunds talrige Gravmonumenter falde.

Naturligvis findes der enkelte græske Former, der have virket saa stærkt paa Freund ved deres store Skjønhed og ægte konstneriske Holdning, at han ikke kunde modstaa Lysten til at anvende dem uden nogen Tilsætning af sit Eget, og det er saaledes Tilfældet med adskillige af de Gravmonumenter, Stachelberg har aftegnet som Mønstre i sit bekjendte Værk om Hellenernes Grave. Navnlig er det Tilfældet med den pompøse Kroning fra Sykionerinden Xenodikes Gravmæle, som Pausanias omtaler i den anden Bog af sin Rejsebeskrivelse, af hvilken Stachelberg, som mener at have gjenfundet den, leverer en Restauration. Den flade, gavlagtige Form ligger til Grund for dette Parti, men det bestaar af en Krands af Palmetter, afvexlende i Størrelse og Fylde, og smaa Fugle — Symbolet paa de Afdødes Sjæle — der nippe af de fine Palmetters Blade, tjene til at forhøje det rige Indtryk; lette Rankeslyngninger forbinde de knejsende Palmetter, og fra deres Midte sænker sig et højst ejendommeligt, lyreformet Ornament ned imod Gavlens Grundflade. Det er benyttet med megen Virkning paa Biskop Münters Mindesten. — En enkelt Gang har Freund paa en saare heldig Maade ligefrem anvendt et smukt Motiv fra en Vasehank, der fandtes i hans Samling, og de Forandringer, han underkastede det i en strængere Retning, gjordes med saa megen Sands for det Monumentale, at man skulde tro, det netop var undfanget med en saadan Brug for Øje. Det er det smukke Ornament med de drikkende Svaner fra Melchiors Monument; Ideen med at lade Fuglene drikke af Skaalen er aldeles Freunds; paa Hanken bide de i det slangeagtige Baand, der er slynget om Palmetten. I det Hele er det sjældnere, at Freund benytter de græske Motiver aldeles saaledes, som han forefinder dem; men paa Grund af den stærke Sympathi imellem hans egen Følelse og den, der har kaldet saa mangen en dejlig, græsk Konstnertanke til Live, var han i Stand til at foretage Forandringer med hine uden at forvanske eller fordærve.

Vil man have et slaaende Bevis for, hvor højt Freund staar paa dette Omraade, behøver man blot at kaste et Blik paa de Forsøg paa at rense Smagen i denne Retning, som den bekjendte Bygmester Ohlmüller i München gjorde ved i 1824 at udgive en Række Tegninger til Gravmonumenter. Man kan nok se, at Motivet til de fleste

er græsk, men det er ogsaa Alt. Stenenes Linjer ere ofte valgte med en overdreven søgt Elegance, og Ornamenternes Ranker og Blade brede sig uden Maade, saa at al Simpelhed og Alvor kvæles af dem. Højst smagløs er ogsaa hans Anvendelse af Korset, der i en meget nøgtern Form og paa en aldeles usammenhængende Maade blandes med de altfor rige og pyntelige Planteslyngninger. Sandsen for Hovedsagen mangler ham aldeles, og det var netop den, Freund havde i saa høj en Grad. Dette kunne vi allerbedst se af en Række Udkast til Monumenter, hvor han uden at tage Hensyn til, hvad der lige over for Publikum var praktisk gjennemførligt, har lagt sin Tilbøjelighed ret for Dagen, og den fører ham til at lægge hele Vægten paa selve Hovedlinjerne, der samtidig med at give Stelen sin egentlige Form tillige udgjøre dens eneste Dekoration. Simpelhed, Strænghed og Ro præge alle disse Tegninger, og det er næsten altid den Linje, der afslutter Monumentet, hvad enten den er lige, brudt, kurveformet eller bølgedannet, som bestemmer dets egentlige Karakter; navnlig er den lige Afslutning, der ikke rager frem over Stelens Sideflade, den, som tiltaler Freund mest, fordi de rette Vinkler, der derved fremkomme, have noget i høj Grad Alvorligt ved sig, og Alvoren forstyrres ikke ved en enkelt Bølgelinje, en fordybet Gavlform eller et andet Legeme, der bryder Fladen; kun sjældent faar Palmetten Lov til at udfolde sin Bladvifte her, hvor Alt beror paa Karakteren af de rene, arkitektoniske Linjer i Stenen.

Inden vi forlade denne Klasse Arbejder, maa dog endnu ét Punkt omtales. Da man var bleven opmærksom paa, at Grækerne selv i den ypperste Tid anvendte Farver ikke alene paa arkitektoniske Led, men ogsaa paa Relieffer og Statuer, bleve Lærde og Konstnere grebne af Begejstring for denne overraskende Opdagelse, og i Iveren gik man vel ofte for vidt og antog, at Farverne bleve anvendte i et ubegrændset Omfang, især naar man troede i dette polykrome System at have fundet Opløsningen paa saa meget Gaadefuldt i den gamle Konst, der endnu ventede paa en Forklaring. Hvorledes kunde det da være Andet, end at Freund og andre Konstnere, der interesserede sig levende for den antike Konst, ogsaa forsøgte sig praktisk i denne Retning. Bissen havde alt i 1829 gjort alvorlige Forsøg paa at male Lerrelieffer, og han hjalp Ejeren af en Terrakottafabrik i Rom med at anstille den Slags Forsøg efter en større Maalestok. Freund kunde heller ikke lade være at gaa i de samme Fodspor, især da han i Kjøbenhavn beskæftigede sig meget med de Gamles Dekorationsmaade i det Hele, og han forsøgte ved at lægge faa Farver paa sin

Skitse til den nordiske Frise at tydeliggjøre sig den almindelige Virkning af malet Skulptur, skjøndt han vistnok er gaaet for vidt i Forsøget, selv naar man tager Hensyn til, at Relieffets Baand skulde slutte sig nøje til den arkitektoniske Dekoration. Desforuden laa det nær at anvende Farver paa adskillige Gravmonumenters Kapitæler, saaledes som de Gamle havde gjort det, for at forhøje Virkningen af de ophøjede Planteornamenter, og han vovede endog én Gang at lade et helt Monument vise sig smykket med rige Farver, og da det stod i sin fulde Pragt, da Figurerne tegnede sig med stærk Glands imod Grunden, og Farverne lyste som Guld og Emajl, aabenbaredes det efter Høyens Vidnesbyrd i et Brev til Freund*), hvilken herlig Virkning en saadan Forening af Form og Farve kan frembringe ude i det Frie, i den klare, lyse Luft. Desværre kunde dette ellers saa heldige Forsøg, der udførtes ved Hilkers alt den Gang saa erfarne Haand, lige saa lidt staa sig som alle andre enkaustiske Experimenter — de straalende Farver blegnede snart under Nordens sludfulde Himmel.

I Forbindelse med dette Emne bør en anden Gruppe af lignende Monumenter omtales, som Freund udførte til forskjellige Tider. I Følge en Rentekammerskrivelse anmodedes han i 1831 om at overtage Vedligeholdelsen og Tilsynet med Mindesmærkerne i Jægerspris's Slotshave. Freund gik ind herpaa, og efterat have taget Mindesmærkerne i Øjesyn afgav han sin Betænkning herover. Det var Arveprinds Frederik, som havde anlagt denne Samling af Bautastene, der — rigtignok som oftest paa den aller tarveligste Maade — skulde bringe fortjente danske Mænds Navne til Eftertiden. Det var naturligt, at Freund, som i Alt, hvad han foretog sig, om det var aldrig saa ringe, søgte at gjøre Konstens Indflydelse gjældende, ogsaa ved denne Lejlighed havde det samme Maal for Øje. Og efter Samraad med Høyen, der altid stod ved hans Side, afgav han et omhyggelig motiveret Forslag om den Maade, hvorpaa han tænkte sig at ville opfylde dette Hverv, der dog for de Monumenters Vedkommende, som skulde udføres fra ny af, havde nogen Interesse, i det Mindste naar det blev udført saaledes, som han tænkte sig det. Den klare, indlysende Betænkning var ført i Pennen af Høyen og gik ud paa, at man til de betydeligere Monumenter skulde bruge det simplere italienske Marmor; for Øvrigt skulde det afhænge af de Midler, som Konstneren kunde erholde, f. Ex. om der existerede

*) Det smukke Brev, hvortil her sigtes, er aftrykt i Bilaget til Høyens Levnet ved Ussing.

noget Portrait af den Afdøde osv., i hvilken Form de skulde udføres. Ved nogle kunde vel en Herme med Mandens Portrait være det mest Passende, ved andre vilde Anbringelsen af et Relief maaske være betydningsfuldere, og til en tredje Klasse kunde de henregnes, hvor passende Emblemer alt noksom antydede den Afdødes Værd. Den bornholmske Granit skulde ene anvendes til Mindestene, hvor det gjaldt om paa en værdig Maade at overlevere Mandens Navn til Eftertiden. Ogsaa her vilde det være lettere at vække mer eller mindre Opmærksomhed for Navnet ved rigere Former, Afslibning eller ved større Simpelhed, blot Tilhugning osv. Hvis Anvendelsen af italiensk Marmor og Udsmykningen med Medaljoner eller Relieffer maatte findes at være for bekostelig, anbefalede Freund Forslaget om de simple Mindestene til Overvejelse, da det i hvert Fald ved slige Monumenters Udførelse var rimeligt at tage Hensyn til deres Varighed, og det norske Marmor, hvoraf de ellers vare gjorte, var et meget daarligt Materiale; ligesom jo ogsaa Betydningen af et Monument kan forhøjes ene ved det Slags Materiale, som det er oprejst af. Skjøndt dette Forslag maatte synes hensigtsmæssigt og tiltalende, mødte det naturligvis dog en meget karakteristisk Indvending fra Kammeret, der fandt, at man burde »indrette« de nye Monumenter efter den Form, der fra Begyndelsen af var dem givet, fordi de vare beskrevne og aftegnede i et i Trykken udgivet Skrift. Freund indvendte derimod, at det vilde smerte ham som Konstner og som Dansk, i Fald man ikke benyttede en saa heldig Lejlighed til efterhaanden at give hine Monumenter saadanne Former, som kunde være den skjønne og høje Ide værdig, som fremkaldte dem, og at han ikke kunde indse, at Vandals Værk, da Texten ikke tog nogen Notits af Kobberne, men blot indeholdt Biografier, kunde lide Noget ved, at Monumenterne fremstod i forandrede Former, efterhaanden som de tilintetgjordes netop paa Grund af Valget af et slet Materiale. Men det hjalp Altsammen ikke Noget — Resultatet blev hverken helt eller halvt. Man brød sig hverken om, at Formerne vare bizarre eller Motiverne som oftest betydningsløse, uagtet Freund godtgjorde det Sidste ved et slaaende Exempel, hentet fra Tordenskjolds Mindesten, hvis eneste Prydelse, en Kanonkugle, skulde have Vanskelighed ved at fremhæve ham fra enhver Anden, som færdedes i en blodig Kamp. Freund indsendte tillige nogle Udkast til et nyt Monument over Tordenskjold, hvorved han dels havde taget Hensyn til, at hvor man kan have Mandens levende Træk, ville disse vist altid tale stærkest og tydeligst, og at Hermen netop i Erindringens hellige Lund er

den skjønneste og mest passende Form, dels minder om hans Helteliv ved Musen, der siddende paa Skibsstavnen optegner hans Bedrifter. Desuagtet holdt Rentekammeret haardnakket fast ved det gamle, intetsigende Motiv, og Monumentet blev udført 1836 i en Granitsten, der ved Slibningen kom til at ligne Porfyr; men ved en sindrig Anvendelse af Tordenkilen paa en Halvkugle lykkedes det dog Konstneren at bøde paa den taabelige Ide.

Aaret efter udførtes et Monument, som skulde bringe tre Mænd i Minde, der — rigtignok paa højst forskjellig Maade — havde havt Indflydelse paa det kristelige Trosliv i Norden; det var Ansgar, Luther og Bugenhagen. Mindesmærket, der var af Bremer Sandsten, dannedes som en Obelisk med et simpelt, trinformet Fodstykke. Paa dens Top hviler en mangestraalet Stjærne, og Soklens Hovedparti smykkedes paa de 4 Sider af Evangelisttegnene. Hele Monumentet er 10 Fod i Højden, og ved dets smækkert opadstræbende Linjer, der føre Tanken mod det Høje, er det fuldkommen værdigt til at bære de Mænds Navne, som med passende Emblemer nedenunder findes indhugne paa de tre Sider. — Samme Aar opsattes ogsaa Mindestenen over Grev Henrik Carl Schimmelmann. Tvende rigt udstyrede Overflødighedshorn, der tilligemed Merkurstaven pryde den simple Sten, synes mere at passe paa Kræmmerdrengen fra Stettin, som gjorde glimrende Affairer med sine Leverancer i Syvaarskrigen, end paa den danske Skatmester, der ved sine ukloge Seddelemissioner ødelagde Landets Pengevæsen i Bund og Grund. — Foruden disse Monumenter udførtes efter Freunds Tegning fire andre, af hvilke de to dog først opstilledes efter hans Død; det var Jesper Brockmands, Ivar Lykkes, Johan Rantzaus og et fælles Minde for Islænderne Arngrimus Jonæus og Arnas Magnæus, der begge dog intet andet Smykke fik end de indhugne Navne. Monumentet over Islænderne har en ejendommelig svær Form, der synes at skulle bringe en Slags Gjenklang fra de nordiske Bautastene, skjøndt Motivet er græsk.

Man fandt imidlertid, at Freunds Stenhuggervirksomhed endnu ikke var omfattende nok, og da det var paatænkt, at Hovedlandevejene skulde forsynes med nye Milepæle, havde det Offentlige atter Brug for Freunds konstneriske Evner, som man ellers fuldstændig lod skjøtte sig selv. Da de skulde udføres i Granit, sendtes Freund i 1837 til Bornholm for at undersøge, hvilke Arter der bedst egnede sig til dette Brug. Resultatet af denne Rejse var, at Rentekammeret Aaret efter hos Konstneren bestilte en Halv- og Kvartmilepæl, der senere efterfulgtes af en Helmilepæl. Disse aldeles simple Monumenter

skulde især virke ved Granitens blankt slebne Flader med dens Aarer, Striber og Pletter, der meddele de lysere eller mørkere Farvetoner et livligt Spil, og Formen holdtes som en afstumpet Obelisk, der hvilede paa et passende Fundament. Det venlige lille Busket omkring Helmilepælen ved Gjentofte og de to Stenbænke, der hyggeligen indbyde Vandreren til Hvile, skyldes sikkert Freunds Forslag; paa sin lange Vandring fra Rom til Hjemmet havde han ofte følt, hvor kjærkommen en Bænk kunde være for den trætte Fodgænger..

Det fortroligere Kjendskab til Graniten, som i Farvens Kraft og indsmigrende Glands kan kappes med Porfyren, kom ham til Gode ved Udførelsen af det smukke, lille Monument, der alt tidligere var paabegyndt, og som 1837 rejstes i Faaborg paa Agent Plougs Grav. Relieffet med Dødens Genius støbtes i Bronce, og den glatte, jævne Overflade, som den gjennemførte Ciselering giver dette Metal, stemmer paa en heldig Maade med Granitens dæmpede Glands.

Denne Bestilling paa Milepælene kan omtrent afgive Maalestokken for det Offentliges Trang til konstneriske Produktioner paa den Tid, og her ere vi dog egentlig ved Konstens alleryderste Grændse, hvor ikke en Gang Haandfærdigheden, men den mekaniske Slibning er Hovedsagen. Freund forsmaaede alligevel ikke dette Arbejde, og selv her vil den, der har Følelse derfor, kunne mærke, at den raa Kampesten er bleven forædlet i en Konstners Atelier, og ved Valget af Granitens Farve eller Struktur, ved Linjernes svage Helding, ved Vinklen, hvormed Stenen slutter, frembringes der et saadant Indtryk af Styrke og Uforgængelighed, at en ubenyttet Milepæl — prydet med et Relief i Bronce — kunde blive en alvorsfuld, højtidelig Meta, da den sattes paa Konstnerens egen Grav, et især paa dette Sted gribende Symbol paa den dannende Konsts Herredømme over det formløse Stof.

I April 1830 bevilgedes omsider de til Værelsernes Istandsættelse fornødne Penge, lidt over 4000 Rdl., og var Ventetiden falden Freund lang, saa kunde den ret anselige Sum bøde derpaa. Nu havde han altsaa Midler til at realisere de Ideer, der længe havde foresvævet ham, og som fra den Tid, han modtog de første Hefter af Zahns Værk over Pompeji, havde kunnet antage en mere bestemt Skikkelse. »Nektar og Ambrosia kan ikke være mere vederkvægende for Guderne end disse Stentryk for mig. Det er sand Sjæleføde, nu er jeg paa

én Gang bleven meget rig,« skriver han i 1829 til Broderen i Altona, og Sommeren derpaa lagde han frejdig og ivrig Haand paa det betydningsfulde Værk, der skulde vise, hvor rig han i Sandhed var. Thi det var ikke alene en Rigdom af Indtryk, han ligesom Andre havde modtaget til Glæde for Sindet og til Vederkvægelse i den moderne Smagløshed, men disse Indtryk havde vakt en Trang hos ham til at lægge for Dagen, hvorledes hine Skjønhedslove, der havde styret Livet i den antike Verden, endnu til Trods for den store Forskjel i Vaner og Levemaade havde bevaret deres Gyldighed, naar man havde Sands for paa rette Maade at bringe dem i Samklang med en helt anden Tidsalders Fordringer. Freund kunde aldrig lade sig nøje med selv at glæde sig i Stilhed, selv alene at opløftes ved den virkelige Beskuen af alle Konstens Herligheder eller ved det Gjenskin deraf, som hans Fantasi altid kunde fremtrylle for ham; men han havde ogsaa Trang til at gjøre Andre delagtige deri og til at bibringe dem den Udvikling og Kultur, som han bedst kjendte Betydningen af, og hvis Mangel netop gjorde den Tid, i hvilken han virkede, saa gold og raa i mange Retninger. Han hørte desuden ikke til de moderne Konstnere, der med ængstelig Ensidighed holde sig indenfor deres Fags Grændser, ikke af Frygt for at bevare Stilen ren og uforandret, men paa Grund af et smaaligt Syn paa Konsten i det Hele; han var mere i Slægt med Renaissancens store Mestre, der ikke troede, at nogen Retning i Konsten eller Haandværket var dem uvedkommende.

Den Frejdighed og Glæde, hvormed Freund tog fat paa Indretningen af sin Bolig, en Opgave, der tilsyneladende var rent personlig, men som dog fik den største Betydning ved den Maade, hvorpaa den løstes, lyser ud af de Breve, som paa den Tid sendtes til Broderen i Berlin for at berette om hans ny Foretagende. »Siden Marts har jeg været Tømmermand, Murer, Snedker og Polerer, ja ovenikjøbet Haandlanger og Karl. Ateliererne, som ere tre i Tallet, ere færdige og efter Ønske; nu har Maleren taget fat i Værelserne, som jeg ogsaa haaber skal blive ret brave. Jeg retter mig saa meget som muligt efter de pompejanske Dekorationer; det tjener mig til Studering og holder Erindringen om det Skjønne vaagen og levende.«

Ogsaa med Møblerne og det øvrige Bohave vilde han gaa frem paa samme Vis; men han lod sig i Førstningen nøjes med et enkelt Stykke; thi som han sagde, hvad man siger dertil, rører mig ikke; jeg er Herre over mig selv; og mine Kobbere, Mønter og øvrige Konstskatte er tusinde Gange mere værd end flove, smagløse Møbler,

jeg ikke gider se paa.« Hans hele Bo bestod en Tid kun af én Stol; dog var den saaledes, at man nok skulde værdige den et Blik. Naar han vilde og kunde afse saa mange Kræfter, skulde dens Kammerater følge efter, saa at han kunde tro sig hjemme i Grækenland eller Italien — derfor kaldte han ogsaa sit Hjem »Erindring fra et bedre Sted«. Ja, for ham, som i Italien havde lært at forstaa, hvad enhver Stump Oldtidslevning havde at fortælle om hin mærkelige Aand, der synes at have meddelt Former og Farver et evigt, uforgængeligt Liv, maatte det Land, som han var kommen til, unægtelig synes at være et Thule, men det Hjem, hvorhen han vidste at lokke en glimrende Straale hist fra Italiens varme Sol, der havde opelsket saa mangen farve- og formrig Blomst i Konstens som i Naturens Verden, skulde blive et Arnested for skjønne Spirer, som, takket være hans sunde Røgt, skulde udvikle sig til mere end blotte Drivhusplanter.

Da Freund alvorlig skulde tage fat paa en Dekorationsmaade, som var hel ny, maatte han naturligvis tænke paa at opdrage den, der skulde hjælpe ham dermed. Derfor henvendte han sig til en den Gang vel anset Malermester, Kongslev, som var Lærer i Dekoration ved Konstakademiet og bad ham, om han vilde anbefale ham en flink Svend. Det gjorde han, og Svenden var — Georg Christian Hilker. Denne havde været brugt af Kongslev til at udføre Dekorationsarbejder i Sorø, paa Bregentved o. a. St., samtidig med at han dog øvede sig i Maleriet, navnlig i Landskabsmaleriet. Men Resultatet af det Forhold, Hilker kom i til Freund, og dennes Paavirkning under de forskjellige Arbejder, han i en Række af Aar fik at udføre, blev da, at han udelukkende helligede sig Dekorationsmaleriet. Det var ogsaa en god Skole, han gjennemgik, og lykkeligvis var Svenden udrustet med Modtagelighed for Mesterens fine Følelse for enhver Harmoni i Konsten, saavel i Farven som i Formen. Det gik for Øvrigt varmt til, især i Begyndelsen. Freund vidste, hvad det var at arbejde, og han skaanede hverken Hilker eller sig selv, og først naar Mørket faldt paa, fik Kost og Pensel Lov til at hvile. Ligesaa alvorligt som Arbejdet var, ligesaa glad og frejdig var den Stemning, det frembragte, og i de lange Sommerdage fik Øjet Lov til at forfriske sig imellem Blomsterne og de frodige Planter i Gaard og Have. Paa samme Tid var Gaarden Centrum for Livet under Pauserne i Arbejdet; her nødes Frokosten paa Feltfod, Æggene stegtes i Kakkelovnen, og Haven gav Grønt og Frugter — Salat, Nasturtium og Kjærlighedsæbler — der hensatte En til Italien; Urtepotteskaale

maatte ofte figurere som Service. Det frugale Maaltid nødes under livlig Samtale, og styrket gik Mester og Svend atter til Arbejdet.

Hilker strøg Alt, Vægge og Loft, kun med en enkelt Hjælper, og Freund hjalp ogsaa til som en »trolig Svend«, som om han havde været oplært ved Kosten; han maatte slaa af med Snorene og var ogsaa meget flink ved Inddelingen af Lofterne. Enkelte Konturer, f. Ex. Vaser, tegnede Freund selv med Kridt paa Væggene, ligesaa de Billeder eller Blomster, der skulde smykke dem, men for Øvrigt udførtes ikke én Figur uden Calque. Paa enkelte Punkter gik man dog mere realistisk til Værks; udstoppede Fugle f. Ex. laantes fra zoologisk Museum for at benyttes ved Udførelsen.

Som alt bemærket lagdes de lithograferede Tavler i de tidligste Hefter af Zahn til Grund; men medens Lofterne — i det Mindste i de to Værelser — og Gulvene kunde udføres i deres Helhed efter Forbillederne i Zahn, nødvendiggjorde derimod Værelsernes ringe Højde en Forandring i Inddelingen, idet Frisen overalt maatte bortfalde, da ellers Væggens Hovedflade vilde faa en altfor ringe Højde i Forhold til Udstrækningen, da de tre Hovedrum ingenlunde vare smaa. Størst Frihed udviklede Freund altsaa ved Væggenes Dekoration, skjøndt han dog aldrig gik udenfor den ejendommelige Karakter, der er fremherskende i Pompeji. Han indlod sig aldeles ikke paa at give en blot Antydning af alle disse smækre Søjlestave eller Plantestængler, disse umaadelig tynde, ofte buede Arkitravled, og brudte eller udsvejfede Gavle, der frembringe det livligste og letteste Farvespil, man kan ønske sig, hvorved selv den virkelige Arkitektur synes at opløses og forvandle sig til et luftigt Feslot, der er hævet over Tyngdens og Stoffets Love, aldeles som de prægtige Slotte, vi træffe i vore Æventyr — og saa paastaar man endda, at de Gamle ikke kjendte Noget til Romantik! Derpaa indlod Freund sig ikke, og det var vel overvejet her, hvor det gjaldt om at forsøge paa Anvendelsen af hidtil ukjendte Regler for Dekoration, og hvor de lokale Forhold desforuden vare saadanne, at jo mere det maleriske Skin gjennembrød og svækkede Væggenes samlede Masse, desto mere vilde man føle sig trykket af det store, lavt hængende Loft, som selv den rigt stiliserede Sparredekoration fra Diomedes' Hus ikke var i Stand til at gjøre let nok. Freund maatte altsaa lade Væggene brede sig med deres kraftige Flader enten uden nogen Inddeling eller blot gjennemskaarne ved dekorative Baand, der dog mere vare at betragte som en Indfatning. Ikkun i den største Stue afdeltes Væggene med et smalt Parti, bestaaende af Tyrsusstave omvundne

med Slyngninger af let, fint Vinløv, som dog havde faaet en vis Fasthed ved kraftige Ornamentstriber, der dannede ligesom en Ramme. Disse Baand gjentoge sig og virkede for den æsthetiske Betragtning som en Slags maleriske Lisener, der give Væggene mere Holdning. Væggenes Sokkel var et Træpanel; Grunden var malet sort og i Overensstemmelse med, hvad man saa hyppig ser i Pompeji, forsynet med geometriske Led, Cirkler og Kvadrater eller ogsaa Guirlander og vedbendagtige Rankeslyngninger, som dog havde en vis symmetrisk Stivhed, der bragte dem i Harmoni med de strængere geometriske Linjer. Afbildninger af Dyr eller Fugle sørgede for en behagelig Afvexling i dette Parti, der ingenlunde var holdt saa svært, som man skulde vente det. Væggens Hovedflade overspændtes med meget grovt Lærred, hvorpaa der maledes en kraftig, varm Grundtone, rød, okkergul eller grøn, men dog ingenlunde saaledes, at Indtrykket blev ensformigt. Tværtimod! En rig Anvendelse af billedlig Fremstilling skadesløsholdt Betragteren fuldstændig for den Opofrelse, der havde været nødvendig paa andre Omraader. Her var kopieret enkelte af de skjønneste og interessanteste Midtbilleder med mythologiske eller idylliske Scener, der havde vakt saa megen Opmærksomhed, da de kom for Dagen, og Rummene imellem dem fyldtes ved yndige, let svævende kvindelige Skikkelser, der snart bragte En til at tænke paa Bakkus' Thiasos, snart paa scenisk Konst*). Den næsten uendelige Fylde af Genier, i alle Aldre og Funktioner, enten alene eller sammenstillede, satte paa Ryggen af hinanden med en elegant Dristighed, der lignede den, hvormed Maleren havde opbygget sine Loggiaer, alle disse hjælpende Væsener, som befolkede de pompejanske Huse, tog Freund ogsaa i sin Tjeneste paa en saare skjøn Maade. Dog det, som egentlig var mest at beundre ved Gjennemførelsen af denne Art af Dekoration, er det vel overvejede Maadehold, som véd at holde Midtvejen mellem for Lidt og for Meget — og paa Grund af den egentlig uudtømmelige Skat, som Vesuv saa trofast havde gjemt under sin Aske i de mange hundrede Aar, maatte Fristelsen til at tage saa Meget som muligt med være stor hos en saa varm Beundrer som Freund. Men hans sikre Blik for, hvad der var Hovedsagen i enhver Retning af Konsten, og hans altid utrættelige Iver for at lade denne træde slaaende frem og beherske alle Enkelthederne, der saa ofte trænge sig frem og fordærve den egentlige

*) Ved Udførelsen af de betydeligere Figurer brugte Freund ogsaa andre Kræfter, og mangen en smuk Skikkelse skylder dygtige Malere som Eddelien og Const. Hansen sin Tilblivelse.

Karakter i Stedet for at hæve eller fuldstændiggjøre den, svigtede ham ikke. Desuden sagde hans praktiske Sands ham, hvad der med forholdsvis ringere Midler, med et tarveligt Materiale og indenfor de givne lokale Skranker lod sig gjennemføre, og paa hvilken Maade de tilstedeværende Mangler bedst kunde skjules eller overses. Og naar man tager et billigt Hensyn til alle disse Forhold, tro vi unægtelig, at dette Forsøg af Freund dristig kan maale sig med, hvad der andet Steds samtidig eller senere er blevet udført i lignende Retning, selv naar Talen er om Prinds Napoleons pragtfulde græsk-romerske Hus*), hvor Pynteligheden, Elegancen i Valget af de gjennemgaaende for spæde, for magre Ornamentlinjer, der snarere passe til at udføres i Niello, dog gjør, at det faar noget Smaaligt ved sig. Og Kong Ludwigs storartede pompejanske Anlæg ved Aschaffenburg, hvor den matte og kolde Kolorit, der er gjennemgaaende i alle Dekorationer, og som ingenlunde alene skyldes Tidens falmende Indflydelse, viser, at man ikke her har havt Sands for det, som egentlig er Hovedsagen i den antike Dekorationsmaade, den mættede, kraftfulde, dybe, ja endog sorte Grundtone, der forener selv de mest levende, de friskeste Farver saaledes, at den harmoniske Helhed aldrig ødelægges. Det var netop dette, Freund havde Øje for, og som selv nu, da Tidens Tand og aarelang Forsømmelse har gnavet paa det skrøbelige Materiale, dog føles igjennem den Alvor, der endnu er i Farvernes Holdning, og som vil vedblive at være dér, saalænge der endnu er Spor tilbage af dem.

Samtidig med at Dekorationen skred frem, forøgedes ogsaa Møblernes Antal — Kammeraterne til den ene Stol indfandt sig. Han gav Tegning til det Allermindste, hvad der var nødvendigt og nyttigt, da han vilde se sin Tanke virkeliggjort til den tilsyneladende ringeste Enkelthed. Han anvendte til Bohavet for det Meste varige og smukke Træsorter som Æble- og Mahognitræ, og naar han maatte ty til Fyrretræ, blev dette Stof forædlet ved Maling. Pompeji har ikke kunnet efterlade os saa overmaade Meget i denne Retning, dels fordi de Gamles Fornødenheder paa dette Punkt vare færre, og dels fordi Stoffet ikke kunde modstaa Ødelæggelsen, men Monumenterne, som f. Ex. Parthenonsfrisen, Gravrelieffer, Mønter og Vasebilleder kunne supplere Kjendskabet til disse Brugsgjenstande. Freund har egentlig her holdt sig aldeles selvstændig lige over for det overleverede Materiale, og navnlig har han vogtet sig for at

*) Paris; Avenue Montaigne.

komme ind paa Efterligningen af de spinkle, fine Løjbænke, som tage sig smukt ud paa Vasemalerierne, men som for bedre at svare til deres dekorative Øjemed have mistet Noget af den nødvendige Soliditet; derimod har han mere holdt sig til de Forbilleder, som Parthenonsfrisen leverer. Sammenligne vi hans Møbler med andre, der ere udførte med antike Forbilleder for Øje, hvad enten vi tage de fleste af Bindesbølls eller — naar vi søge til Udlandet — Schinkels, da ville vi maaske ved første Betragtning finde Freunds for svære, for solide i Formerne, skjøndt de dog paa den anden Side ikke ere saa svære som Abildgaards. Men herved maa det dog bemærkes, at Freund ved Valget af sit Materiale nødvendigvis maatte faa en ganske anderledes kraftig Karakter ind i sine Forhold. Disse to Arkitekter, som, skjøndt paa hel forskjellig Vis, have tilstræbt en større Rigdom ved at bruge et Stof eller en Efterligning af Stoffer, der tillod, ja vel endog ligefrem maatte medføre en langt større Pyntelighed, ere dog gaaede i aldeles modsat Retning. Medens Bindesbøll egentlig blot har udviklet det Princip, som Freund fulgte, at lade selve Leddenes Sammenføjning eller Linjernes blødere eller skarpere Sving, der først og fremmest betinges ved de forskjellige Deles Funktion, tillige træde frem som det, der giver Gjenstandens dekorative Hovedpræg, saa har Schinkel derimod fortrinsvis løst Dekorationen fra selve Gjenstandens Struktur, og uagtet denne, der altid er overmaade let holdt, ofte er meget elegant, vilde den dog vise sig tør og mager, naar man tænker sig den blottet for alle de ornerende Led, som Voluter, Palmetter og bladagtige Snirkler, hvormed han har ødslet. Desuden ere de anvendte paa en temmelig vilkaarlig Maade, saaledes som naar Armlænens Slyngninger ofte fortsætte sig om paa Siden, eller den bærende Sfinx opløser sig bagtil i et planteagtigt Ornament. Men skjøndt altsaa hans Ornamentik er altfor overdreven rig, og skjøndt selve Grundpartierne, hvorfra Ranker og Blomster udspringe, ere opløste i lutter Enkeltheder, har han dog saa megen baade Energi og Ynde til sin Raadighed og anvender Guld og sort Lakering paa en saa heldig Maade, at Øjet dog ikke kan andet end glæde sig over den fine Ornamentpragt, hvormed hans Møbler ere ligesom overspundne, om man end ikke kan undlade at stødes over den Falskhed, der er i Principet. Bindesbøll derimod vælger sædvanlig et Træ, der ved Politur kan faa en glat og smidig Overflade, som kan nærme sig Elfenbenets ejendommelige Skjønhed, eller vel undertiden endog spille over paa Metallets Enemærker, og han har derfor dristig adopteret den Teknik, som disse Stoffer udkræve. Sine Ben

danner han f. Ex. ved talrige afvexlende kugle- eller ellipseformede Partier, der adskilles ved smalle Ringe eller Hulled og undertiden gaa over i afstumpede Kegler, sammentrukne i svage Kurver, som ganske vist gjøre en let, pyntelig Virkning og ikke mangle en Fasthed, som er tilstrækkelig til at bære selve Sædet, der ogsaa er holdt i en tilsvarende let Stil. Men det er dog et Spørgsmaal, om denne Form af Ben, som Renaissancen jo udviklede til en saa virkningsfuld Plumphed, kan man gjærne sige, egentlig kan tilfredsstille Øjet, selv om den ogsaa er fuldkommen tilstrækkelig efter Statikens Love. I det Mindste synes vi, at en Seng eller en Sofa, hvis Øjemed betinger temmelig betydelig Soliditet i Bygningen, udkræver bærende Led af stor Styrke, afgrændsede med jævnt svungne Linjer, der antyde den Spænding, som Tyngden foraarsager, og som ved omlagte Ringe paa forskjellige Steder holdes indenfor den i æsthetisk Henseende i ethvert Fald fornødne Grændse af Fasthed. Dette bærende Led, der har en efter Møblets Karakter mere eller mindre afpasset Kegleform, som næsten fuldstændig kan forsvinde i det langstrakte Bordben, benyttede Freund sig aldeles gjennemgaaende af, og han har med slaaende sikker Takt vidst at bringe denne Form i Forbindelse med Sofaens kraftig artikulerede Led og lige Ryg, med Sengens lettere Endestykker, der gjennem elegant tegnede Linjer ende i simple Voluter eller i en mere langstrakt Skikkelse med den runde eller firkantede Tabouret, større og mindre Borde o. s. v.*). Medens han til Stolene uden Læne laante Motiverne fra Kurulstolene eller de sædvanlige Klapstole, valgte han til Stolen med Ryg Kathedraens Form med den tilbagebøjede Læne, og han har bedre end nogen Anden løst den Opgave at lade Ryggens Krumning paa en fuldstændig harmonisk Maade gaa over i Benenes skjønne, virkningsfulde Kurver, idet han har undgaaet den store Stejlhed hos Abildgaard ligesaavel som Bindesbølls altfor stærkt buede Ben, der næsten ligge lige henad Gulvet — en Overdrivelse, der for Øvrigt har Hjemmel i de antike Monumenter. Som ejendommeligt for Freunds Opfattelsesmaade kan det bemærkes, at medens Bindesbøll ikke sjældent bruger de lettere, pyntelige, brede og flade Ben, der i deres Form i og for sig have noget vist Dekorativt, hvorfor de ses saa hyppig mere eller mindre manierede

*) Dette Motiv, der i konstruktiv Henseende saa naturlig tilbyder sig, og som saa ofte møder os paa græske Monumenter, benyttes for Resten ogsaa af Bindesbøll, men i spinklere, lettere Former end hos Freund.

paa Mønter og Vasemalerier, bruger Freund dem derimod aldrig i Virkeligheden men en enkelt Gang paa et Relief, f. Ex. paa Münters Mindesten i Frue Kirke.

Ville vi endelig i Korthed sammenfatte det, som især er det Ejendommelige i Freunds Møbler, da bliver det en høj Grad af Simpelhed, som foruden den Dekoration, der ligger i det smukke Stofs matte Glands og de fremtrædende Led, hvormed det artikuleres, kun tillader Brugen af en Rosette for at markere enkelte Partier af Gjenstanden, der særlig bør tiltrække Øjets Opmærksomhed; fremdeles en stor Styrke i de enkelte Deles Sammenføjning, der dog ikke virker paa nogen plump Maade, da der hersker stor Harmoni i alle Forholdene, og da alle Hovedlinjerne ved en fin Afvejning af deres Hældning og en med stor Takt ledet Sammentrækning tjene til at modarbejde en saadan Virkning. Ingen vil sikkert heller nægte, at den Aand, der gaar igjennem dem, er antik, selv om der ikke er tilsigtet nogen Kopi af et enkelt Forbillede; thi Freund kunde ligesaa lidt i Haandværket som i Konsten lade sig nøje med at være Efterligner, og hans tidlig øvede Sands for et Stofs tekniske Behandling viser sig ogsaa her i mangt et praktisk Greb. Saaledes er enkelte Leds Afrunding lige heldig, hvad enten man tager Hensyn til Stoffets, Træets Karakter, det daglige Slid eller den rent konstindustrielle Tilfredsstillelse. Et Bevis paa disse Møblers praktiske Anvendelighed er ogsaa den hyppige Efterligning, der er bleven dem til Del med eller uden Modifikation og i Omgivelser, der for Resten aldeles ikke passe til dem. Og skjøndt Modifikationen af deres Former hidtil har vist sig som en Forkvakling, tro vi dog, at netop den praktiske Sands, hvormed de antike Principers Selvstændighed her ere udviklede af Freund, ogsaa for den Haandværker, der har Øje derfor, kunde blive Kilden til Andet end en død eller misforstaaet Efterligning.

Det kunde naturligvis ikke være Andet, end at det gik langsomt med hele denne rige Udstyrelse, dels fordi Freund maatte rette sig efter, hvorledes de fornødne Pengemidler indløb, og dels fordi det krævede Tid at oplære eller indøve de Arbejdere, han brugte, der ikke alle kunde have Hilkers Begavelse. Men Freund blev undertiden lidt utaalmodig, fordi det trak saa længe ud hermed. »Du ler, Brorlil,« skriver han til Altona i Efteraaret 1833, »ja, det er ikke til at le ad for en Konstner at vælge sig en Plads og sige: her vil jeg bygge og bo — og dø. Jeg er ellers langt fra at være færdig med Reden; jeg behøver endnu saare Meget, omendskjøndt jeg skammer mig mest for Publikum, at jeg ej kan blive færdig,

men jeg hader at gjøre Gjæld som Pesten.« I Byen talte man alt længe om dette nye, for Mange gaadefulde Foretagende, som Freund havde for; man vandrede ned til Frederiksholms Kanal for at se, hvad det da egentlig var for et Vidunder, der rejste sig i en hidtil ukjendt Farvepragt. Og Freund havde stedse Tid til at tage sig af Folk, der kom for at gjøre sig bekjendt hermed, og han var utrættelig med at sætte dem paa det rette Standpunkt, for at de til Gavns kunde forstaa, hvad de saa, men undertiden gik der saa ogsaa en hel Dag, uden at han fik rørt Modellerstokken. Dog, han gjorde Alt, for at de Toner, han havde anslaaet, kunde faa Indpas. Som oftest havde han Glæde af at vise Folk dette Arbejde, han omfattede med hele sin Sjæl, men der gaves dog Adskillige, der syntes, det var løjerligt, at en Billedhugger understod sig til at blande Farver paa en saa gammeldags Maade. Ja, der kunde endog findes en og anden af Arkitekterne af den hansenske Skole, der paa Grund af deres indpodede Skræk for Farver formente, at det var det rene Galimatias; men Freund lod dem snakke, han gik sin Gang, skjøndt den ikke fulgte Fodsporene paa den sædvanlige Alfarvej. Og vi ville heller ikke lade os afskrække deraf, men trøstig gaa med den store Sværm og forsøge, om vi kunne se Alt i den samme Glands, som da Boligen stod færdig i 1835.

Naar man en Sommerdag vandrede ned langs med Frederiksholms Kanal og maaske følte sig en Smule besværet af Solens fulde Varme, der ikke mildnedes synderlig ved den sparsomme Kølighed, der kom fra det langsomt flydende Vand, var Overraskelsen desto større, naar man traadte indenfor den simple, malede Træport, der maatte agere Portikus og næppe skulde lade En ane, hvad den gjemte indenfor sine Brædder. En mild Kølighed mødte den Ankommende paa den behageligste Maade, naar han traadte ind i det smalle Gaardsrum, hvor unge Ahorntræer bredte deres tætte Løvtag, som selv Solens Straaler forgjæves søgte at gjennembryde. Her var nemlig paa én Gang Husets Haveanlæg og Gaard, om Sommeren et yndigt Opholdssted, svalt, hvis Heden var for stærk, og lunt, naar Boreas mindede om Nordpolens Nærhed. Piscinaen manglede heller ikke; i Baggrunden rislede Vandet gjennem Postens Tud formet af Bronce som et Delfinhoved, og Rummet afsluttedes af en Væg, paa hvilken der voxede Myrther, Oleander, Roser og Geranier, som dannede en yppig og levende Dekoration. Paa Taget hørtes Duernes hyggelige Kurren. Der hvilede en venlig Fred over denne lille indhegnede Plet, hvor Alt syntes at ordne sig saa simpelt og naturlig, skjøndt

der dog fandtes en lønlig Tanke skjult bag Løvet og Blomsterne, nemlig den, at Sjælen her ved Naturens saa levende og dog saa rolige Farvespil skulde stemmes til at føle for de rigere, mere fuldtonende Harmonier, som Konsten havde anslaaet inde i Boligen. Og Listen lykkedes.

Aabnedes Døren fra den dunkle Gang til det lille Kabinet, og Solen spillede ind paa Væggens grønne Farve, da syntes man endnu at fornemme et Gjenskin af Lysets klarere og dunklere Leg ude under Ahorntræernes skyggende Kroner. Loftet var selvstændig komponeret af Hilker og gav i sin Inddeling og Tegning en Antydning af, hvad der skulde møde Øjet rigere og fyldigere i de andre Værelser. Det travle Egern, der hist og her var malet i Loftet, syntes at befinde sig ligesaa vel imellem dets stribeformede Sparrer, som Duerne ude paa Taget, og de fantastiske Søuhyrer, der afvexlende med Griffer tumlede sig paa Panelets røde Grund, som Fiskene ude i Vandet. For Øvrigt vare Væggene uden dekorative Figurer — et Landskab af Dahl eller en lille Kopi af Jensen efter Rafaels »Madonna di Casa Tempi« kunde vel nok for en Gangs Skyld træde i Stedet for et antikt Vægmaleri.

Op til dette Værelse stødte Sovekammeret, og man behøvede blot at lade Øjet glide hen over Loft eller Vægge for at mindes derom. Det stjærnebesaaede Loft førte Tanken hen paa den natlige Himmel, skjøndt ikke ved noget som helst naturalistisk Middel, Stjærnerne vinkede fra den lyserøde Grund med en fin blaalig Glands. Paa en fremtrædende Plads var Thorvaldsens »Nat« malet, og Mørkets Bebuder, den lydløse Ugle, havde bortjaget Dagens Fugle med de muntre og livlige Farver og sad nu tyst paa Toppen af de ranke Væxter, hvis stiliserede Grenslyngning tegnede sig mod Væggen. Husets gode Genier kunde den derimod ikke forjage; paa deres lette Vinger svævede de baade Dag og Nat hen over Væggenes røde Flade med deres klare, fine Farvetone. De vare i travl Bevægelse og syntes at være manede frem for at tjene Husets Herskerinde. En bragte Smykkeskrinet og Vifte, en anden Blomster, en tredje Skoene — det yndige Motiv fra Skomagerens Bod i Stabiæ — og de øvrige sluttede sig til dem med Attributer, der nærmere eller fjærnere antydede det samme. Sengenes Plads afdeltes paa Væggen ved smukke Kandelabre med brændende Lamper, og den store Ynde, der var udbredt over Vægdekorationerne i dette Rum, føltes ogsaa i det fine Sving, hvormed Sengens Hovedlinjer bevægede sig, idet den med begge Ender gik over i den bekjendte Volutform; Broncesfinxer bare

Stangen, der forenede Endestykkerne. Fra Midterbilledet*) over Sengene løde Fløjtens og Citharens Toner og varslede om den Højtidelighed, der skulde give Boligen dens Indvielse og retfærdiggjorde den dristige Brug af Myrthekrandsen, der slyngede sig omkring Loftet og syntes saa nødvendig til dette yndige Rums Fuldendelse. At Kvinden kan vindes, om end efter besværlige Kampe, derom vidnede det skjønne Billede, hvor Perseus hjælper Andromeda ned ad Klippen. I et lille Sidekabinet, der var taget fra Værelsets Plan, fandtes et stort Toiletspejl; Glasset hang i to kannelerede Træsøjler, der hvilede paa Dyrefødder og kronedes af et Slags bægerformet Akanthuskapitæl, der vare bestemte til at modtage Broncefigurer. Opgaven at forbinde alle disse Dele var ikke let, og Freund fandt, at han ikke havde løst den.

Forlod man Sovekammeret og begav sig ind i Dagligstuen, da iagttoges en smuk Stigning i Koloritens Tone. Den mere levende, mere gjennemskinnende Lakfarve afløstes af den mættede, alvorligere Zinnober. De dekorative Planter, der hist vare holdte saa simple, udfoldede sig her i hele deres Farverigdom, idet de syntes at hæve sig fra pragtfulde Vaser, medens elegant formede Fugle med livligere Farver havde afløst Uglerne. Tvende af de skjønneste Fremstillinger fra Pompeji, de elegante Grupper, Amor ridende paa Delfinen og Bakkantinden hvilende paa Pantheren, hvor de bløde, smidige Legemer slutte sig saa harmonisk til hinanden, fyldte de fremtrædende Pladser af de største Vægge, medens Kvinder med Tyrsusstave, Blomster eller Vaser i let flagrende gulige, grønne, blaalige Klædebon fremhævede Styrken og Varmen i Hovedbilledernes Tinter. Væggens røde Tone gik igjen i Loftets fremherskende Linjer, der afvexlede med gule Ornamentbaand. Griffer svævede i Mellemrummene, og Havhesten fra Kabinettet dannede Centrummet. Dette Loft var fuldstændig taget fra Diomedes' Villa; et andet, der er bevaret herfra, havde Freund benyttet i Husets Pragtværelse, men med Tilføjelsen af to Endestykker paa Grund af Salens større Længde.

Væggene i Salen vare dækkede med en kraftig, okkergul Farve og afdelte paa en rhytmisk Maade af de omtalte Tyrsusstave paa sort Grund — Ideen er fra Dandserindens Hus — og Rummene derimellem vare udfyldte med et helt udsøgt Galleri af de skjønneste

*) Det var en Kopi efter den saakaldte »Koncertprøve« fra Herkulanum, et af de Billeder, der ved den omhyggelige og fortrinlige Udførelse maaske bedst kunde give en Forestilling om det antike Staffelimaleri.

og berømteste Billedkompositioner og fritsvævende Figurer fra Pompeji og Herkulanum ligefra Telefus, der dier Raakalven, til Odysseus' Gjensyn med Penelope. Panelet havde som i de andre Værelser en sort Grundtone, men en rigere Udstyrelse: Krandse, der holdtes af Svaner eller bares af Masker, vexlede med Fremstillinger af Amors Magt over de vilde Kentaurer. Hist og her opfyldte Skovens letfodede Hind eller Havets skjøntformede Delfin — fra Loftet i Dagligstuen — de tomme Rum. Til Gulvet, der her som i de andre Værelser forestillede Mosaik, var valgt det smukke Motiv fra Isistemplet med de plastisk fremtrædende grønne og sorte Firkanter, og dets kraftige Virkning dannede en heldig Modsætning til det livlige Loft, hvis gulige Grundfarve syntes en Afglands af Væggen, og hvor Fantasien som ved en let, spøgefuld Leg tilsyneladende saa vilkaarlig men dog regelbunden havde adskilt og forenet de forskjellige, farvede Baand og Border som tynde Lægter og Sparrer til en vidunderlig Bygning, der var smykket som til en evig Fest med de letteste Krandse i den poetiske Farveverden, hvor Havets Delfiner ligesaa godt som Luftens Svaner paa Konstnerens Bud syntes at føre den naturligste Tilværelse.

Betragtede man saa Helheden, var der en skjøn Samklang mellem Møblerne og den Ramme; de viste sig i. Der fandtes ikke Spor af den Materialisme, der forlanger de yppigste Sæder og Lejer uden at tage nogetsomhelst Hensyn til Andet end den fysiske Følelses Sands. Set fra et saadant Synspunkt maatte man finde Freunds Sofa haard at sidde paa og den lige Ryg umagelig at læne sig til, skjøndt man ved løse Hynder og Puder kunde opnaa det mageligste Sæde, uden at Gjenstandens Karakter paavirkedes deraf. Hvor godt stod ikke Mahogniens dybe Toner imod Væggens Zinnober, den plastiske Holdning af Broncesfinxen, der bar den simple Armlæne, imod de bløde, bøjelige Linjer i de malede Dyr og Fastheden i dens arkitektoniske Linjer, der svarede saa godt til Gulvets Inddeling eller Loftets lige Baand. Hvilken Styrke var der ikke, — uagtet den stærke Krumning — i Løvebenene, som bare den kannelerede Søjletrunkus, hvorpaa den svære Bordflade hvilede, og hvor harmoniske vare ikke Svingene i Stolenes Ben og Ryg med den store Elegance og dog Fasthed i Linjeføring, der ikke kunde være stilfuldere, og hvor uadskillelig var ikke det praktiske Øjemed og Skjønhedens Fordring forenede paa en næsten symbolsk Maade. Ja, heri var Freund Mesteren! Men han var ogsaa Mester i Farvernes Anvendelse paa Møbler saa godt som Florentineren Dello eller andre Konstnere

fra Cinquecentotiden. Derom mindedes man ved at kaste Blikket paa Fortepianoet i samme Værelse. Her kappedes Farverne, der udvendig ordnede sig til de skjønneste, pompejanske Akkorder og Rhytmer, med Tonernes mangfoldige Klangfigurer, og ingen Tanke kunde være lykkeligere end den at omplante Thorvaldsens Relief »Musernes Dands« i Søsterkonsten og lade den som Hovedbillede paa Forsiden hæve sig mod den gule Grund, der ellers paa Siderne kun havde modtaget brune Figurer, holdte som Vasemalerier. Hilker løste denne Opgave med Smag og Takt. Mest beundringsværdige vare dog Klaverets Ben, der jo ellers ere sande Monstre af Plumphed og Meningsløshed, medens de her maaske vare det mest Fuldendte, Freund havde givet Ideen til paa dette Omraade; kun vidste man ikke, om man skulde give Formen eller den maleriske Anordning Prisen, og man endte altid med at finde disse to Ting aldeles uadskillelige fra hinanden. Hovedtrækkene fra de andre Møblers Ben fandtes vel ogsaa her i Forbindelsen af de enkelte Dele, og Karakteren havde ganske vist bevaret en vis Kraft, skjøndt der var en stærk Sammentrækning til Stede af det midterste Leds elastiske Linjer, der gik over i elegante klokke- eller bægerformet udskaarne Partier. Ved den virkningsfulde Forening med de hvidlige eller gulige, yndige Ornamenter, der smykkede den røde Grund, og som vare laante fra de fineste Blomsters Blade og Støvdragere, skjøndt frit og selvstændig behandlede i pompejansk Aand, var det, som om det Hele forvandlede sig for Øjet til en ejendommelig levende, blomsteragtig Skikkelse, der intet Steds havde hjemme i Virkelighedens Verden, men ene skyldte Konstnerens skabende Fantasi sin Tilværelse. Og selve Klaveret, hvor Koloriten dominerede saa overvejende, hvor hver en Enkelthed, malet saavelsom udskaaret, forenede sig til en ejendommelig Helhed, var at betragte som den yndefuldeste Blomst paa hele Dekorationen i det Værelse, hvis Prydelse det var.

Ved Siden af Klaveret knejsede en Kandelaber i Bronce, hvis smækre, fintkannelerede Skaft hvilede paa en Fod, der var en mere direkte antik Efterligning, og som foroven afsluttedes med et bægerformet, kraftig artikuleret Parti, som i den selvstændigere Komposition og Udsmykning godt kunde gjælde for antik, ligesom hele Kandelabren var et mærkeligt Bevis paa Freunds fine Følelse for den antike Stil ogsaa i Haandværket. Herfor talte ligeledes et Par andre Bronceredskaber i samme Værelse: Ildtangen og Skuffen, som tillige viste, at Freund ikke altid skyede Anvendelsen af en rigere Udsmykning, medens han dog aldrig forsømte at lade Hovedlinjerne

dominere. En aandrigere Tanke end den at benytte Delfinernes yndig bugtende Legemer for at tilvejebringe den vanskelige Forening af Tænger og Skaft paa det første Redskab skal man vanskelig kunne finde; den behøvede selv den dygtigste, kampaniske Haandværker ikke at skamme sig ved*).

I det lille Arbejdsværelse, som forbandt Boligen med Værkstederne, havde Freund opstillet sin Samling af Levninger fra Pompeji og Herkulanum: Brudstykker af Vægge, Lamper, Vaser, Kar, etc.**), og i det mindre Atelier, hvis Loft var dekoreret med gyldne Stjærner i blaa Kasetter — Motiv fra et af Templerne i Selinunt — var Væggen krandset af Skitsen til Ragnaroksfrisen, dette rigeste Minde om den lykkelige Tid i Rom. I det andet Atelier, hvor der var Plads nok, spejdede Øjet forgjæves efter store Arbejder; Gravrelieffer og Mindestene indtoge deres Plads, men hines aandrige Kompositioner og disses fine Ornamenter kunde alligevel fængsle Besøgeren en Tid. — Ved Bolværket udenfor Boligen vuggede sig en elegant Baad, paa hvis Forstavn livlige Tritoner vare malede, medens man paa Siderne og Bagstavnen saa en Gjengivelse af Dionysos' Æventyr med de tyrrheniske Sørøvere. Denne Baad med de gule Figurer paa den sorte Grund og de spidse, latinske Sejl syntes som skabt til at tage Fantasien med om Bord og bortføre den til hine maleriske, kampaniske Kyster, hvor den havde sin egentlige Hjemstavn.

Denne ejendommelig smukke Bolig havde Freund indrettet ikke blot for at vise, at al den Skjønhed, der udmærkede det antike Hus, kunde overføres paa Nutidens ofte saa smagløst udstyrede Boliger; den skulde tillige være et Hjem for den Kvinde, der havde lovet at knytte sin Skæbne til hans, Amalie Elisabeth von Würden, en Datter af den Onkel, der havde aabnet sit Hus og sit Værksted for ham, da han som Yngling kom til Kjøbenhavn. Medens hun endnu var et Barn, havde han med Interesse set de første Spirer til alt det, der senere skulde give hendes Personlighed saa stort Værd, udvikle sig, og efter sin Hjemkomst fra Italien saa han med usigelig Glæde, at Alt, hvad han havde anet, var blevet til Virkelighed, at Kvinden havde holdt, hvad Barnet havde lovet, at hendes Forstand

*) Kandelabren og Ildtøjet ere tilligemed et Udvalg af H. E. Freunds skjønneste Møbler efter Victor Freunds Død skjænkede til National-Museet paa Frederiksborg.
U. A.

**) De interessanteste og bedste Stykker i denne Samling ere af Victor Freund testamenterede til d. kgl. Antik-Kabinet.
U. A.

fattede, og hendes Hjærte følte for Konsten og dens forædlende Magt, for det, der laa ham mest paa Sinde. Der fandtes hos hende en ualmindelig Renhed i Smagen og en stor Skjønhedssands, som tidligen meddelte sig til Alt, hvad der kom indenfor hendes Omraade, og som paa en Maade forudbestemte hende til at blive Herskerinden i det yndige, pompejanske Hjem, hvor glemte Farveharmonier atter fremtrylledes og rørte Sindene med nye og dog saa gamle Toner, og hvor hun selv passede hen som en skjøn Personifikation af al den Harmoni, der kan være udbredt over et kvindeligt Væsen, hvor Sjælens og Legemets Ynde danner en fuldendt, uadskillelig Helhed.

Brylluppet fejredes d. 4de Juni 1835 i Altona hos den ældre Broder, og i det smukke Hjem ved Frederiksholms Kanal begyndte et Samliv, der i Skjønhedsfylde svarede til Omgivelserne. Nu var Freunds Lykke fuldstændig, fordi hans Livs Stræben havde vundet sin højeste Betydning og sit største Værd. Hans Beskæftigelse var uudtømmelig, den kunde og vilde forskaffe ham det Lidet, han og hans Hustru behøvede; thi han havde intet andet Ønske end at leve for sin Konst og for hende. Naar hun vandrede Haand i Haand med hans Muse, vilde det aldrig kunne mangle ham paa Stof i Konsten og Glæde i Livet.

Ægteskabet velsignedes med to Børn, en Søn og en Datter, og da det saaledes blev nødvendigt at forøge Bohavet, maatte Hilkers Pensel atter sættes i Virksomhed. Vuggen var i Linjernes Sving og Forholdenes Afvejelse et Pragtstykke af yndefuld Elegance ved Anvendelsen af de fineste Vasedekorationer, der valgtes i nøje Overensstemmelse med Karakteren i de enkelte Partier; Bunden var sort med smækre, spidst tilløbende Ornamenter, i hvilke Vuggens Bevægelser fremkaldte et smukt, skuffende Spil. Sengene, lave Kasser paa korte, svejfede Ben og forsynede paa de fire Hjørner med opstaaende, cylinderformede Træstykker, der endte i Kugler og forbandtes med Stænger, havde en kraftig gul Tone, hvorpaa de ensfarvede, brunlige Figurer toge sig godt ud. Motiverne til disse vare valgte mellem de talrige Fremstillinger fra Pompeji, hvor Genier sysle med alle de forskjellige Gjerninger i Menneskelivet, presse Vin, jage den letfodede Hind eller tumle sig i Spøg og Leg. Hvilken uskyldig, yndefuld Verden for et Barn at blive indført i, og hvilke kjære Kammerater at gaa paa Æventyr med. Ja, selv Barnevognen blev et helt lille Konstværk, paa hvis karmoisinrøde Grundfarve lyserøde Fugle eller Genier legede Hest.

Med kjærlig Haand vaagede Freund over, at Alt i dette Hjem holdt sig ungt og friskt, hver lille Brist i Farverne bødedes, og hvert vissent Blad paa Væggenes konstfærdige Blomster fjærnedes med Omhu; thi han vilde ikke, at Tidens Tand skulde anes i denne Bolig, der var saa fredelig og saa rolig, ret et Hjem for huslig Lykke og Velsignelse. Og dette opnaaede han til Fulde — saa længe han levede; thi kun fem Somre skulde det smukke Samliv vare.

Freund hørte ikke, som vi alt have set i Rom, til dem, der skyede Menneskene; Tallet af hans Venner dernede var stort, og han opofrede sig jo med Beredvillighed for dem, naar han troede, at det kunde gavne dem og deres Udvikling. I Kjøbenhavn var Forholdet i saa Henseende anderledes, og Samlivets Karakter maatte jo nødvendigvis forandres; men man holdt dog de glade Minder fra Dagene i Rom i Ære, og Freund var ikke den Sidste til at opfriske dem ved at omplante Livet i det romerske Osteri paa dansk Grund. Et passende, malerisk Lokale fandtes i Bødkernes Laugshus paa Christianshavn, og et Par Gange om Aaret, i hvert Fald paa Thorvaldsens romerske Fødselsdag, samledes man dér paa festlig Vis; men Selskabet, der kaldtes »Macaroniklubben«, aabnedes kun for dem, der havde været i Rom. Blandt de første Medlemmer vare Høyen, Abrahams, Thiele, Hillerup, Jensen og Andre, der havde været sammen i Italien, desuden ogsaa Eckersberg og Høyer. Der spistes kun italienske Retter, og Vinflaskerne vare omvundne med Vedbend og havde et romersk Tilsnit; romerske Lamper lyste for de glade Gjæster, og romerske Erindringer i Forbindelse med gode Drikkevarer varmede Hjærterne.

De Adspredelser, den store Verdens Selskaber i Almindelighed kunne byde, havde Freund ikke Smag for; men hvor et aandrigt Liv og smukke Interesser gave Omgangen et alvorligere Indhold, dér var han en jævnlig Gjæst. Saaledes drog Münters omfattende Kjendskab til Antikerne ham til Bispegaarden, blandt hvis rige Oldtidsskatte han tilbragte mangen Time i livfuld Samtale med den dybsindige Forsker, og hos dennes Søster, Friederike Brun, traf han udmærkede Repræsentanter for Videnskab og Konst. Ligesaa kom han ogsaa ofte til Grosserer Puggaard, hvis aandfulde Hustru, Bolette Hage, forstod at knytte de forskjelligste Konstnere og Konstvenner til deres Hus, og det var en Selvfølge, at han gjærne søgte hen til

H. N. Clausens og Brøndsteds Kredse, da han havde Sands for enhver videnskabelig Stræben og kunde vurdere dens Resultater, hvad enten den drejede sig om Theologi eller Arkæologi, naar han igjennem en historisk Udvikling kunde se Forbindelsen med Menneskeslægtens Kulturforhold. En Mand, Freund ogsaa maatte føle varm Interesse for, var den som grundig Kjender og energisk Samler af Mønter fra alle Tider saa bekjendte Christian Jürgensen Thomsen, der skulde faa en saa stor Indflydelse paa Skabelsen og Udviklingen af de fleste af vore Samlinger, for hvis Betydning han ved sin livfulde Enthusiasme, der var saa smittende, forstod at vække det store Publikums Sands.

Blandt Konstnerne var der ingen, der stod Freunds Hjærte nærmere end Bissen, skjøndt deres Begavelse ganske vist var af en hel forskjellig Natur. Bissen havde aabenbart stor Lethed med at finde de Udtryksformer, der netop vare dem, hans Ide heldigst kunde iklæde sig, medens Freunds Tanke ofte maatte kæmpe sig frem i et ligesom gjenstridigt Stof. Derfor føler man ligeoverfor hins Værker med deres skjønne, rene Linjer og ædle Forhold, at Konstneren har udtalt Alt, hvad han havde paa Sinde; medens man ved at trænge ind i Freunds udtryksfulde, i saa høj Grad individuelle Arbejder synes at skue ned i en Sjæl, hvis Dybde ikke saaledes kan udmaales ved det enkelte Konstværk. Men om ogsaa deres Evner vare forskjellige, var dog det Maal, de havde for Øje, det samme: Naturen og Grækernes Skulptur var den dobbelte Ledestjærne, hvorefter de begge styrede deres Kurs, og under Italiens straalende Himmel, mellem Oldtidens rige Levninger havde de begge i Begejstring for al Skjønheden i Naturen og Konsten følt disse to Sfærers fælles, guddommelige Udspring. Freund havde vidst i den unge, friske Konstnernatur at vække Tilbøjeligheder og Interesser, der stemmede med hans egne, og Bissen skulde siden, under Samlivet i Kjøbenhavn, ofte faa Lejlighed til at vise Vennen, at hans tidlige, opofrende Vejledning i Rom havde været befrugtende baade for hans Tanke og Følelse. Fælles Formaal, fælles Interesser og fælles Minder fra det Land, hvorefter Alle føle Længsel, naar de engang have været dér, bragte dem altsaa ofte sammen, og begges Giftermaal med to Kvinder, der vare nøje Veninder fra Ungdommens tidligste Dage, bidrog til at gjøre Omgangen end stadigere og fortroligere.

Der var imidlertid endnu en Tredje knyttet nøje til dem begge, der ikke alene tog hel og holden Del i dette smukke Venskabs-

forhold, men ved hvem det egentlig først fik sin fulde og sande Betydning. Vel var han ikke Konstner som de andre To, men han var lige saa god som et helt Akademi af Konstnere. Det var Høyen. Han havde ikke været ledig, siden han kom fra Italien. Han var 1829 bleven Professor i Konsthistorie ved det kgl. Akademi, ved hvilket han hurtig fik den Indflydelse, som hans Sagkundskab og Veltalenhed berettigede ham til. Ved gjentagne Rejser i Danmark og Holsten havde han kastet Lys over mange dunkle Konstforhold, og tvende andre Rejser, 1834 til England og 1836 til Nederlandene og Paris, havde udfyldt Lakunerne i hans Viden og bragt ham nærmere Maalet — det Maal, som han med den sande Videnskabsmands Beskedenhed tvivlede om at kunne naa. Ved et dybt Kjendskab til Menneskeslægtens ydre og indre Historie, til dens Kultur og Aandsliv, ved det klareste Blik for dettes Udtalelse gjennem Konstens Værker, de smaa, tilsyneladende ubetydelige og de store, epokegjørende, ved en uimodstaaelig Begejstring, baaren af Hjærtets reneste Følelse og løftet af Hjærtets høje poetiske Flugt, og ved en glimrende Evne til med Klarhed og konstnerisk Anskuelighed at kunne fremstille, hvad han vilde, maatte han blive en aldeles mærkelig Talsmand for saa Meget, der i en Konstners Indre ikkun naaer til en umoden Gjæring; mangen en uklar Tanke maatte ved hans Hjælp blive bragt fuldbaaren til Verden af dem, der forstode ham. Blandt disse var der Ingen, som vidste at vurdere ham bedre end Bissen og Freund, der saa, at ikke Nogen har stræbt ærligere efter Sandheden end han ad den Vej, hvorhen hans Overbevisnings stærke Røst kaldte ham, hvem Smaalighed og saaret Forfængelighed senere saa tidt paaduttede Partiskhed som Drivfjeder. De havde en tydelig Fornemmelse af, at der hos ham paa en aldeles usædvanlig Maade fandtes en Forening af store aandelige Evner, der gav ham Magt til som maaske ingen Anden at overskue det umaadelige Stof, hvormed Konsten fra de ældste Tider har beriget Verden, og i hvis ofte kaotiske Masser hans vidunderlig skarpe Øje eftersporede de ledende Traade. Freund stræbte jo som Faa efter Oplysning og Kundskab, især til Alt, hvad der kunde tjene ham til hans Udvikling som Konstner; derfor kunde Ingen bedre end Høyen tilfredsstille hans Trang hertil; thi han besad en saa stor Skat af Kundskaber, at den, hvor meget han end delte den med Andre, dog syntes uudtømmelig. Til Høyen kunde han altid komme for at faa klaret et tvivlsomt Spørgsmaal, for at faa en eller anden Opgave, han havde Lyst til at give sig i Lag med, præciseret eller for at høre paa den stenhaarde Kritiks Røst,

der ikke kjendte til Smiger, men hvis Upartiskhed stod i Forhold til Sagkundskaben. Der var Tider, hvor de to Venner næsten daglig saas, og der var altid Stof nok til Samtale, enten i Freunds egen lille Konstverden eller i den store, der omfatter de forskjelligste Lande og Tider, og det kunde mangen Gang gaa varmt til i Debatten; thi Høyen forfægtede sin Sag med Ildfuldhed, ja med Heftighed, og Freund var ikke den, der gav tabt ved det første Angreb; men han vidste, at ligesom hin kom fra det ædleste Hjærtes Indre, udsprang Heftigheden af Overbevisningens ubetvingelige Styrke. Freund erkjendte hos Høyen ikke alene Aandens Magt, den eneste Autoritet, han bøjede sig for, men han elskede ham ogsaa som en sand, oprigtig hengiven Ven, han glædede sig over de skjønne Spirer til altid videre Udvikling, dette rige Venskab bar i sit Skjød, og plejede at sige, at han aldrig havde været sammen med Høyen uden at have lært Noget af ham, selv naar de havde været mest uenige. Desværre skulde Freunds altfor tidlige Død ogsaa bringe en brat Forstyrrelse i dette smukke Forhold, men den overlevende Ven gjemte med Trofasthed Mindet om den Bortgangne blandt de Kjæreste, denne ejede, derom kan Ingen bedre vidne end disse Linjers Forfatter, som var saa lykkelig at faa Lod og Del i dette gamle, inderlige Venskab, der havde Livskraft i sig ogsaa ud over Vennens Død, og som for ham blev den dyrebareste Skat, han tog i Arv efter sin Fader.

Det var disse Mennesker, med hvem Freund hyppigst omgikkes, og som han nærmest sympathiserede med. Men efterat han havde sat Bo, indskrænkede Omgangen sig mere og mere til Bissens og Høyens Familie; thi det nøje Venskabsforhold mellem Høyen og Freund strakte sig ogsaa til de tvende Hustruer. De tre Familier kom skiftevis sammen én Gang om Ugen, og de aabnede ogsaa gjærne deres lille Kreds for enkelte, yngre Konstnere, der saaledes fik Del i de belærende Samtaler. Det var navnlig Ungdomsvennen Arkitekt Friis, og Michael Gottlieb Bindesbøll med den varme Følelse for Grækernes Konst og det geniale Blik for det Store i Arkitekturens Linjer, som især gav Møde hos Freund.

Dog ikke alene i denne fortrolige Vennekreds mødtes Freund med Hjærtelighed. Alle, selv fjærnere Staaende, som kun flygtigere kom i Berøring med ham, glemte aldrig siden det Indtryk, de havde modtaget. Thi han omfattede alle Mennesker med en høj Grad af Kjærlighed, og denne Kjærlighed lyste ud af hans Fremtræden lige over for Andre, som han altid med Aabenhed kom i Møde, og for hvem han altid gav sig, som han var. Desuden var hans Optræden

uceremoniel og ikke støbt i nogen bestemt ydre Form, men prægedes af det øjeblikkelige indre Liv, der brød frem, og som altid viste sig paa en elskværdig Maade, saa at noget ubeskrivelig Mildt var det Fremtrædende i hans Personlighed. Paa hans naturlige, skarpe Blik kunde man mærke, at han havde en oprindelig heftig Natur, men Ordene, som ledsagede disse Kjendetegn, vare rolige, saaledes at der undertiden kunde være et Slags Misforhold til Stede imellem Udtrykket i Øjet og Tonefaldet af de Ord, der kom over hans Læber. Der var ogsaa en omfattende Velvilje mod Alle til Stede hos ham, og han afslog aldrig at hjælpe selv en Uven, naar denne behøvede ham — deri fandt han sin største Triumf. Dog interesserede han sig naturligvis mest for det Menneske, i hvilket der boede en livfuld Aand, og det var saa velgjørende at føle hans Interesse. Han var altid i Stand til at vække en Samtale, der fængslede, og finde Udtryk for, hvad der trængte sig frem fra hans let bevægelige Indre; dog brugte han ikke mange Ord, men kunde i enkelte Sætninger faa indesluttet saare Meget. En lignende Sands for det Lakoniske møder os ogsaa i hans Breve, samtidig med en vis letflydende Tankestrøm, der syntes at rinde uden synderlig Anstrængelse. Man følte snart, naar man omgikkes ham, at det var en Mand, der fra tidlig Tid havde søgt at gjøre sig Rede for Menneskets Opgave her paa Jorden, og som selv aldrig havde gjort noget Skridt, uden at han først havde kaldt sig selv til Regnskab derfor. Først og fremmest søgte han at hjælpe sig selv, og han spurgte aldrig om, hvad der var behageligst eller bekvemmest for ham, men ene og alene om, hvad der sømmede sig for et Væsen, der var skabt i Guds Billede og derfor bar Ansvaret for ikke at besmitte dette Billede. Og han skyede ingen Anstrængelse, selv ikke den besværligste – ja, han søgte den maaske snarere — naar han igjennem den kunde bevare og udvikle sit Menneskeværd. »Jeg dandser ikke paa Roser«, skrev han en Gang til Onkelen i Kjøbenhavn, »og skytter heller ikke om det; lad Tornene saare mine Fødder, at jeg ikke falder i Søvn og vedbliver at vandre Banen fremad til Enden. Jeg uddanner mig ikke alene som Konstner, jeg søger ikke mindre hver Dag at blive bedre som Menneske, og ikke haaber jeg, at Nogen skal blive bedragen med mig, dersom man søger det Gode i mig . . . Jeg bevæger mig ikke paa Overfladen eller bevæges af enhver Vind, der blæser. Min største Stræben er at komme til Erkjendelsen af det Sande i enhver Ting, og for at naa det, saa vidt mine svage Evner formaa, gaar jeg og søger Kilden, for selv at øse af den uden Vejledning af Andre . . . Og med Gud i Hjærtet

vandrer jeg; foruden ham — ene, og haaber at komme længere end paa enhver anden Maade;« og hans Valgsprog var: »Man skal leve, som om man skulde leve evig, og som om Døden ventede En den næste Dag.«

Da han styrede fremad efter et saadant Kompas, kan man ikke undre sig over, at der var kommen en sjælden Ligevægt i hans Sjæl, og han naaede til at betragte Alt fra det sikre, ophøjede Fundament, han havde lagt for sit Liv, og selv om end gamle Skuffelser og Krænkelser lig sorte Skyer kunde hjemsøge hans Sjæls ellers saa klare Himmel, vare de dog ikke i Stand til at forspilde hans Glæde over Alt, hvad Livet havde at byde af Skjønt. Derfor var Omgangen med ham saa forfriskende og tillige saa styrkende, thi Faa forstode som han at sprede Mismod og bringe Trøst.

Foruden hans egen var det naturligvis de unge Konstneres Virksomhed i hans Atelier og ved Akademiet, der mest lagde Beslag paa Freunds Tid. Han fulgte med stor Opmærksomhed Elevernes Udvikling, som han aldrig greb ind i med voldsom Haand, men kun søgte at lede paa rigtigt Spor under stadig Henvisning til Skulpturen paa Fidias' Tid. Han forberedte sig altid omhyggelig til at stille Modellen paa Akademiet ved talrige Udkast, og den frembød altid de friskeste og interessanteste Motiver, naar han havde bestemt Stillingen. Han rettede aldrig paa anden Maade end ved korte Bemærkninger som: mere Bevægelse, mere Kraft, o. s. v., eller ved enkelte, markerede Streger, der paa den mest energiske Maade viste Eleven Vejen. En anden Maade, hvorpaa han meddelte sin Undervisning, var ved selv at tage fat og modellere efter Modellen; hans aandfulde Arbejde indeholdt i sig den bedste Rettesnor for Begynderen. Det var ham ligegyldigt, ved hvilke Midler en Tegning var udført, naar den blot var godt gjort, og naar han efter rolig at have betragtet et Arbejde, sagde: »det er ret bravt«, da var man fuldkommen tilfreds. Hans Optræden i Atelieret og paa Akademiet var næsten altid mild og venlig som sædvanlig; kun naar de Unge vilde emancipere sig fra den gamle Tvang og havde Lyst til at røre sig friere, forandredes hans Væsen, thi han forlangte Alvor, stræng Alvor, som han selv havde udvist, da han var ung.

Blandt hans Elever ville vi dog, foruden Alexander Wahl, der skar saa smukt i Træ, som de dygtigste nævne Lodberg, en ligesaa flink og fin Broncearbejder som en elskværdig Karakter; fremdeles Borup, der kom til at udføre Frontonen til Kristiansborg Slot, David Jensen, der lever som Professor ved Akademiet i St. Petersborg,

hvor han har vundet sig et Navn baade som Billedhugger og Arkitekt; Kolberg, til hvem der knyttedes større Forventninger, end han senere kom til at opfylde, Holbech, o. fl. A. Foruden disse var der ogsaa en ung Konstnerinde, Adelgunde Herbst (nuværende Etatsraadinde Voigt), som i flere Aar besøgte Freunds Atelier og under hans Vejledning i Vox eller Elfenben udførte sine nydelige Dyr, navnlig Heste, som vidnede om et smukt Talent i denne Retning. Ogsaa en Slægtning af sig optog Freund blandt sine Elevers Tal; det var en Søn af den Broder, som var Møntmester i Altona. Med Glæde greb Freund Lejligheden til ved at tage sig af Sønnen at gjøre Gjengjæld imod Faderen, der med saa stor Trofasthed havde staaet ham bi, da han som ganske ungt Menneske kom til Kjøbenhavn, og han var en erfaren Raadgiver for den vordende Konstner. Skjøndt han ikke tvivlede om hans Talent, opfordrede han ham dog stadig til at dække den mulige Retraite ved et dygtigt Stenhuggerværksted, hvor Konsten ogsaa havde hjemme; hans egne Atelierer frembød jo al den nødvendige Anvisning i saa Henseende. Saaledes havde han jo selv gjort det: først skulde Hammer og Tang have dækket Tilbagetoget, hvis et saadant havde været nødvendigt, og senere Stempelskæringen. Christian Freund gik flinkt frem i Akademiets Skoler, og under Farbroderens Vejledning og med dennes Arbejder daglig for Øje udviklede hans Talent sig paa en saadan Maade, at en vis Simpelhed og Naturlighed blev dets Særkjende i Forbindelse med en tiltalende Følelse, der aldrig manglede i hans saa fordringsløse, hyppigst ud af Livet grebne Motiver.

Med Hensyn til Freunds Virksomhed paa Akademiet kunne vi fatte os i Korthed. Blandt de Reformer, der væsentlig skyldes ham, maa nævnes Indførelsen af Tegning efter Gipsen strax paa Frihaandsskolerne, saaledes at en Haand, Fod eller Maske kopieredes paa første, et Hoved eller en Torso paa anden Skole. Men for Øvrigt henvises til Ussings klare Fremstilling i Høyens Levnet af de akademiske Forhold i de Aar, idet det kun skal bemærkes, at om Freund end ikke altid stemte overens med Høyen i ethvert Spørgsmaal og i det Hele havde en større Tiltro til Livskraften i de gamle Institutioner end hin, var han dog fuldstændig enig med ham i Hovedspørgsmaalene. Saaledes forfægtede han i 1838 med stor Iver det aldeles Uberettigede i, at Akademiets Understøttelsesfond skulde reserveres blot for Akademiets Medlemmer og deres Enker, da det skyldtes Indtægten fra de aarlige Udstillinger, hvor Konstnerne udenfor Akademiet leverede de fleste og — efter Erfaringen — mest yndede Arbejder.

I høj Grad karakteristisk for Freunds Stilling til de enkelte Grene i Konsten er endelig den Iver, hvormed han forfægtede Enheden i samme, da Præses i 1839 havde forelagt Akademiet en Plan om, at der forud for den almindelige Afstemning om Konkurs- og Pengepræmier skulde finde en Separatbedømmelse Sted af Fagfolkene. Thi han hævdede, at Adskillelsen af de foskjellige Konstfag vilde være til Skade for Konsten og aldrig havde været gjennemført i Konstens blomstrende Tider — i Fidias' eller Rafaels Dage — da netop alle Konstnerne knyttedes nøje til hinanden, og idet han desuden henviste til de uheldige Erfaringer, der vare gjorte i Berlin, hvor man havde rejst en Skillevæg mellem Arkitekterne og de andre Konstnere, foreslog han, at Arkitekternes specielle Møder maatte staa aabne for ethvert Medlem; et Forslag, der ogsaa modtoges med Sympathi.

Næst efter Konsten og dens Fremme laa Intet Freund mere paa Hjærtet end Haandværket. Han glemte aldrig, at han var udgaaet fra samme, og han følte i sig et særligt Kald til ogsaa at tage sig af det. I Italien, Paris, Berlin og overalt, hvor han kom frem paa sin Rejse, havde han ikke forsømt at gjøre sig bekjendt med dets Stilling. Men ligesom de græske Levninger stode for ham som ophøjede Forbilleder i Konsten, saaledes fandt han, at ingensinde havde Haandværket naaet en saadan Udvikling som i Oldtiden, hvorom de utallige Gjenstande vidnede, der vare dragne frem fra Byerne ved Vesuvs Fod. Her havde den inderlige Forening mellem Konst og Haandværk fundet Sted, der er saa uendelig frugtbringende for dem begge og tillige for Menneskene; thi hvor Konsten ikke kan bringes frem, naaer dog altid den simpleste Haandværksgjenstand hen. Der er ingen Vraa saa lille eller saa fattig, at den jo maa have et Kar, en Lampe eller deslige, og om disse ere nok saa simple i Stof som i Form, kunne de dog gaa Konstens Ærinde, naar de ere prægede med dens Mærke. Da han derfor kom saa vidt, at han skulde sætte Bo i Kjøbenhavn, var der ikke alene en stærk Lyst, en Trang hos ham til at prøve den Aands Livskraft, der havde slumret under Vesuvs Aske i de mange Aarhundreder, men det maatte ogsaa blive hans Pligt, naar han atter vilde forsøge at bringe Haandværk og Konst i en naturlig Berøring med hinanden, da at slutte sig til den Tid, der var den eneste, som tilfulde havde løst denne Opgave. Man kan længe nok sige, det var et Experiment, der egentlig havde en mere arkæologisk Interesse end sand Betydning for Livet, som nu krævede helt andre Ytringsformer; det var jo dog

den Vej, som Renaissancen var gaaet i Italien, i Frankrig, i Tydskland, og som havde ført til saa skjønne Resultater, førend den menneskelige Aands Overdrivelseslyst havde ladet Alt ende i en fuldstændig Forvildelse. Og det var jo ikke længe siden, at en anden Konstner her i Danmark, Abildgaard, med Energi havde forsøgt at føre Smagen tilbage i det Spor, den aldrig ustraffet vil kunne forlade, og hans ufortrødne Arbejden for det Samme, som Freund vilde, maatte jo være en yderligere Spore for denne. Intet kunde desuden falde Freund naturligere end at gaa til Antiken for at løse denne Opgave. Hans Selvstændighedsfølelse tillod ham dog ikke at lade sig nøje med en Opfattelse af den, som skyldtes andre Mennesker eller Tider; han kunde ogsaa paa dette Omraade lære af den, men aldrig blindt hen gjøre den til sin. Han maatte gaa lige til Kilden, der flød med det rigeligste og klareste Vand, nemlig den, der havde sit Udspring blandt Hellas's Bjærge, og som havde frugtbargjort baade Orienten og Occidenten. Kun en saa alsidig dannet Konstner, der havde et saa skarpt Blik for Haandværkets og Konstens Krav, og som vidste at føje den tekniske Behandling efter de forskjellige Stoffers Natur, kunde øse af denne Kilde uden at plumre det klare Vand. Der er maaske Faa, der have havt Forudsætninger som han til at løse det store Spørgsmaal om Konstens og Haandværkets indbyrdes Stilling, der beskæftiger Tiden saa meget; men en saadan Reformation kan ikke udføres af en enkelt Mand, saalænge som Trangen til Konstens dannende Indflydelse ogsaa udenfor dens egentlige Sfære ikke er bleven almindelig, og dens kulturhistoriske Betydning ikke er gaaet over i det store Publikums Bevidsthed. Dette var lige saa lidt Tilfældet den Gang, som det er det den Dag i Dag til Trods for alle lærde og ulærde theoretiske Domme, og saa længe man ikke slaar ind paa den eneste fornuftige Vej, kan det heller ikke være anderledes. Det virkelig konstneriske Talent maa ikke være for fornemt til at gaa Haandværkets Skole igjennem; da vil det lære at tage det absolut nødvendige Hensyn til Øjemedet og til Materialets Beskaffenhed paa en saadan Vis, at den konstneriske Tanke kan komme til Udtalelse i Sandhed og Renhed. Men saa længe Konstneren kun lader sig nøje med at levere Tegningen til det Arbejde, om hvis Udførelse han egentlig intet Begreb har, da vil der altid komme et Misforhold frem mellem det egentlig Konstneriske og strængt Vindskibelige, ligesom omvendt, naar Haandværkeren mangler den fornødne Udvikling til at forstaa, hvad Konstneren vil. Kommer saa hertil, at Konstneren ofte nuomstunder synes at antage, at Herredømmet

over det materielle Stof bestaar i Foragt for dets ejendommelige Beskaffenhed, er det let forstaaeligt, at han ligesaa lidt bryder sig om at tage Hensyn til det, naar det skal forme sig til et Kar eller andre Brugsgjenstande, som naar det skal forvandles til en Statue eller et arkitektonisk Led i en Bygning. Derfor bliver Resultatet paa Haandværkets Omraade en ligesaa broget Stilforvirring som den, der saa hyppig findes i den moderne Konst; thi Haandværket har ligesaa godt sine Stillove som Konsten, og den deler nu som altid Skæbne med denne — Konsten skulde som Blomsten paa Træet udspringe af Haandværkets kraftige Stamme. Men ved en besynderlig Misforstaaelse betragtes Haandværket snarere som en Slags ufri Paria, som Konsten nok kan vise sig nedladende imod, men som den aldrig kan forene sig med til et sandt, fælles Samarbejde, og hvis Paahæng man mere og mere søger at slippe bort fra ved Oprettelsen af tekniske Skoler, der nu ere noget Lignende for Haandværket, som Akademierne ere for Konsten, medens det Allervigtigste netop er den konstneriske Personligheds umiddelbare praktiske Indvirkning. Alligevel har man været saa glad ved Resultaterne fra de sidste Konst- og Industriudstillinger baade her og i Udlandet, idet man fuldstændig har overset, at det, der var godt, var Laanegods fra Renaissancens Glandsperiode, som anvendtes paa en ofte skuffende Maade, og at i hvert Fald Aanden i alle Gjenstandene egentlig var Rokokoens Efterladenskab, om end ikke Former og Linjer ligefrem vare laante fra samme. Egentlig Livskraft findes ikke i alle disse Misfostre af uklare, rastløse Bestæbelser for i en Hast at skabe Noget, hvortil der ellers hører Aarhundreders stadige Arbejden; og det lykkes ikke at skjule den virkelige Fattigdom paa bebudede nye Ideer under en uendelig Rigdom paa Ornamenter, der ofte ved en overfladisk Anvendelse af Klassiciteten skulde raade Bod paa Nutidens Modesyge, der bringer sin Smitte ind alle Vegne.

Det var noget Andet, Freund vilde, end denne ufordøjede Brug af let erhvervede Mønstre, hentede fra svundne Tiders rige Forraadskamre, og som det ikke er lykkedes at bringe i en organisk Forbindelse med Gjenstandenes Hovedformer. Han vilde fremfor Alt, at disse Hovedformer samtidig med at opfylde Hensigtsmæssighedens Fordringer ved deres ejendommelige Behandling skulde bestemt tydeliggjøre Gjenstandenes Funktion og tillige gjøre det paa en skjøn Maade. Han gjennemførte denne sin Opgave med stor Kraft og Simpelhed, og mangt et Stykke Bohave leverer et slaaende Bevis paa det Rigtige i denne Fremgangsmaade. Alt, hvad man ellers

forstaar under Begrebet Ornament, er holdt borte, men i selve Linjernes Gang, i Leddenes Sammenføjninger og Formernes Dannelse ligge Gjenstandens største Prydelser. I selve det, der giver den dens Existens, faa vi det klareste Udtryk for Konstnerens Tanke med Udførelsen, og her er der den inderligste Forening til Stede af den nødvendige og den skjønne Form; det Smykkende, der egentlig udtrykker Konstnerens Følelse for sin Gjenstand, er selve denne Gjenstand. Freunds Strænghed paa dette Omraade, som minder om den, der undertiden møder os i hans Skulptur, udelukker dog ikke, at han kan forhøje det smykkende Indtryk, og dette gjør han ikke alene, naar Stoffet som Broncen eller Sølvet forleder dertil, men han anvender ogsaa f. Ex. Dyreformer til bærende Led for Bohavet, naar han synes, at han kun paa denne Maade ret kan lade Beskueren faa en Fornemmelse af den levende Forening af Styrke og Smidighed eller Elegance, som han vil udtrykke, og paa Klaverbenet var det Farverne, der maatte forklare hans Mening.

Freund havde ganske vist i Valget af antike Mønstre den store Fordel, at det, der egentlig er Kardinalpunktet ved Udarbejdelsen af enhver Haandværksgjenstand, den nøje Forening af det strængt Nødvendige og det Smykkende, kunde træde saa slaaende frem og dog med den sjældne Harmoni, der er saa ejendommelig for Alt, hvad der oprindelig er udgaaet fra et græsk Værksted; men han havde tillige i sin egen Følelse for den græske Skjønhedssands, der trængte ind overalt, et ubedrageligt Kompas, der endog kunde lede ham, naar han begav sig ind i Farvande, der egentlig vare fremmede for ham. Han kunde dristig fremstille hint Princip i sin hele Nøgenhed, om man saa vil, uden mildnende eller indsmigrende Prydelser; thi han havde tilfulde fattet, hvad dets egentlige Væsen var, og havde maaske aldrig vist sig mere græsk i Aand og Tanke end i de Gjenstande, hvor de Fleste maaske vilde stødes over Formernes djærve Fremtræden og savne den vante Overlæsselse i det Dekorative. Har man én Gang faaet Syn for den mærkelige Helhed, der kan findes i en saadan Gjenstand, hvor Haandens og Tankens Gjerning er uadskillelig forbunden, da falder det som Skæl fra Ens Øjne, naar man ser de sædvanlige Nutidsprodukter, og det Væv af Ornamenter, hvormed man har søgt at tilsløre alle Mangler, sønderrives for den skærpede Sands og blotter hele det gøglende Blændværk, der kan være saa bestikkende for den Ukyndige. Men at det lykkedes Freund at faa Udførelsens Skjønhed til at svare til den konstneriske

Tankes Renhed, derfor kunde han væsentlig takke sin oprindelig praktiske Skole som Mekaniker, der ogsaa satte ham i Stand til paa andre Omraader at vejlede dem, som skulde udføre den egentlige Haandgjerning. Han vidste, hvad der kunde opnaas ved de forskjellige Stoffers Behandling, og den hurtige og sikre Opfattelsesevne, som han tidlig havde røbet, gjorde sig naturligvis ogsaa gjældende, da det drejede sig om at løse tekniske Vanskeligheder. Han havde dog i andre Retninger ikke været saa heldig som med Hensyn til Værelsernes Dekoration, da han ved den traf paa en Konstner som Hilker med en Begavelse, der ikke alene gjorde, at han kunde udføre Lærerens Ideer, men endogsaa give dem en saadan videre Udvikling, at hele vort Dekorationsmaleri prægedes deraf, og at Udsmykningen, som den af Universitetets Solennitetssal, af Landbohøjskolen og forskjellige private Bygninger, i Renhed, Ynde og Stilfuldhed næppe naaes af, hvad der er præsteret andet Steds i den moderne Tid. Han maatte være glad ved ellers blot at finde Folk, der havde Dygtighed nok til at forstaa, hvad han vilde, og han skyede intet Offer af Tid og Kræfter, for at en saadan Forstaaelse skulde blive virkelig frugtbringende for det Arbejde, der skulde udføres. Blandt dem, han saaledes kom til at arbejde sammen med, var I. B. Dalhoff sikkert den mest fremragende. Denne kunde ikke alene tilfredsstille hans Fordringer, naar et Konstværk som »Drengen paa Svanen« til Kongens Have skulde støbes, men ogsaa udføre mindre Sager, saasom Kandelabren og Ildtøjet af Bronce, og give Ciseleringen af dem hele den Elegance og Finesse, der klæder dette Metal saa godt, og som kan virke saa bedaarende, naar Udførelsen er gjort med Liv og Friskhed, hvad der heller ikke manglede ham. Et aldeles yndigt lille Arbejde er en Stage, der ogsaa udgik fra hans Værksted, og som Freund gjorde Tegningen til i Forbindelse med Bissen, og de forskjellige Nuancer i Forgyldningen, der snart er mattere, snart mere glimrende, tjene paa den skjønneste Maade til at frembringe en heldig Modsætning mellem det rigt og fint kannelerede Skaft og Fodens og Pibens antikiserende Ornamenter, der dog sikkert forraade Freunds egen Haand. De Kopier, som man jævnlig ser af disse Stager, ere saa plumpe og sløve, at de ingen Forestilling kunne give om Skjønheden i Originalerne. Men ogsaa Opgaver i ædle Metaller sattes Dalhoff af Freund, og han løste dem paa sædvanlig smagfuld Maade, hvad enten det var Skeerne med det livlige og stærkt markerede Sving og det simple Palmetornament

sluttende sig smukt til Skaftets Flade*) eller et lille Pragtstykke som Fiskeskeen, hvor Midterpartiet, der sondrer sig fra det Øvrige ved gjennembrudte Palmetter, er smykket med Genier, der tumle sig let og yndefuldt i Delfinbigaer; Figurerne ere blanke og holdte i et blødt, ikke meget stærkt Relief med en mat Grund. At Intet undgik Freunds Opmærksomhed, derom er et Sølvbæger Vidne, som han ligeledes lod Dalhoff udføre. I 1833 fandtes i Kjældby paa Møen et Broncekar, hvis fint tegnede Kontur og rigt slyngede, men dog lette, klare Palmetornament røbede, at det var udgaaet fra et græsk Værksted. Det var imidlertid ikke det, som herved mest fængslede Freund; men det var Maaden, det var gjort paa. Der er den Mærkelighed ved det, at Ornamentet er ciseleret ud af Metallet, og det var denne usædvanlige Fremgangsmaade, som det interesserede ham at se anvendt i en mindre Efterligning i Sølv efter dette smukke, gamle Kar, og det flade Ornament fik ved denne Behandling en ejendommelig Blødhed, mere som om det var en malet Dekoration, der var paalagt med fede Voxfarver. For Fuldstændighedens Skyld bør det endvidere nævnes, at Freund ogsaa lod forfærdige et enkelt Guldsmykke, f. Ex. et Halsbaand som dem, der brugtes af den græske Kvinde, hvor Leddene dannes af elegante, livlige, gyldne Spidser, der tegne sig saa fint paa den hvide Hud, eller et Par Ørenringe, hvor de nydeligste, skjælmske Amoriner hænge frit svævende ned. Disse sidste bære kjendelige Spor af Freunds aandfulde Behandling.

I den unge Konstner Alex. Wahl havde Freund en dygtig Træskærer, der fuldstændig kunde tilfredsstille ham ved Udførelsen af Sfinxer, Dyreben eller Andet, hvormed de større Møbler vare udstyrede, og som vare gjorte med Brede og Kraft, og selve Snedkeren, der forarbejdede Bohavet efter Freunds Tegning, og som var en fjærnere Slægtning af ham, Georg Wilms, bør dog nævnes her, fordi han havde Dygtighed og Øje nok til at gaa ind paa den yderste Grad af Nøjagtighed, som Freunds Tegninger absolut krævede for

*) Naar man sammenligner disse Sager, der skyldes Freunds Indflydelse, med selv det Bedste, hvortil Andre have leveret Tegningen, ville deres Fortrin ret blive tydelige. Thi ofte staar ellers Ornamenteringen af de enkelte Dele ikke i organisk Forbindelse med hinanden, medens den heller ikke i Karakteren svarer til det prydede Leds Funktioner. Paa den ene Side har Konstneren Tilbøjelighed til at give Dekorationen en for selvstændig fremtrædende, næsten arkitektonisk Karakter, og paa den anden Side vælger han altfor fine og spæde Planteornamenter, der passede bedre til at udføres med Penslen. Vi tænke her nærmest paa de Sølvsager, der ere udførte for Frederiksborglotteriet.

at komme til deres Ret, Noget, den moderne Haandværker som oftest fuldstændig mangler Sands og Respekt for. Derfor bliver denne saa ofte skjødesløs i sit Arbejde; der er jo Ingen, som lægger Mærke til, hvorledes Udførelsen er, og han mangler en af de Drivfjedre, der skulde bringe ham til at anstrænge sig for at udføre det bedst mulige Arbejde, nemlig: Forstand og Kjendskab hos Publikum. Og hvorfra skulde den sande Kjærlighed til selve Gjerningen vel komme, naar det, som han producerer, er saa fuldstændig blottet for den sande, skjønne Forædling, som selv den allertarveligste Brugsgjenstand er modtagelig for, naar Konsten værdiger den et opmærksomt Blik. Naar vi fremdeles have nævnt, at Freund ogsaa søgte at faa Indflydelse paa de Arbejder, der udgik fra den driftige Blikkenslager Irgens Værksted, ligesom at den kgl. Porcellænsfabrik efter hans Tegning lod udføre Kopper, hvor der var lagt lige saa megen Vægt paa Farvens Styrke som paa Konturernes og Borternes Renhed, da ere de vigtigste Punkter, hvor Freund forsøgte at indvirke paa Haandværket, omtalte.

Saalænge Freund selv ved sin overlegne Dygtighed og utrættelige Energi stod bagved Arbejderen, da lykkedes det for dennes Haand at frembringe Gjenstande, der ere en Prydelse for det danske Haandværk, men da han var borte, og Indflydelsen fra hans overlegen konstneriske Personlighed mere og mere tabte sig, da glemtes snart det nye, sunde Maal, han havde forsøgt at lære Haandværket, og det gamle, forkludrede Patois bredte sig atter til de Steder, hvorfra hans stærke Stemme havde banlyst det. Der var egentlig ingen af de Haandværkere, han havde benyttet sig af, der formaaede at gaa selvstændig til Værks ad den Vej, han havde vist dem; de drev atter ind paa den gamle Slendrians alfare Vej, hvor deres Spor tabte sig mellem de Andres. Dalhoff var den eneste, der forsøgte nogenlunde at hævde det gamle Standpunkt. Freund havde dog heller ikke i denne Retning levet forgjæves. Dertil havde der været for megen Sandhed i det, han vilde, og dertil havde der været for stor en Helhed i hans Gjerning. Vi lægge mindre Vægt paa, at hans Møbler mangfoldiggjordes ved mer eller mindre direkte Efterligning, desværre hyppig paa en tør og livløs Maade, eller at der f. Ex. i det tekniske Selskabs Skoler bruges Fortegninger, der ere udførte efter hans Lysestage, Skeer etc., og som sammenholdte med de øvrige Fortegninger vise den Vægt, han lagde paa alle Hovedforholdene; men han havde dog atter en Gang vist, at Konstneren og Haandværkeren kunde mødes til fælles Gavn og til frugtbar Udsæd i det

Mindste paa klassisk Jordbund, og det blev nu Andres Sag at søge at gjøre den Lære, han havde efterladt, frugtbringende. Han fik ogsaa Efterfølgere blandt Konstnerne. Men det var et Uheld, at den Mand, der var den nærmeste til at tage Arv efter ham, Würtembergeren Hetsch, havde gaaet i den franske Skole med dens altfor yppige Ornamentik. Han havde megen Varme for den antike Konstindustri og var hele sit Liv ivrig bestræbt for at overføre dens Resultater paa det moderne Liv; derfor kunde han med Føje siges at ville det Samme som Freund, men efter en Ytring at dømme i hans lille Skrift om »Konst, Industri og Haandværk« har han næppe faaet Øjet op for det, som Freund virkelig havde naaet fremfor nogen Anden, og som skjelner ham væsentlig fra Andre. Det vilde vel ogsaa være mere, end man kunde forlange af en Mand, hvis Lærer Percier havde været, og hvis Ideal i mange Henseender Schinkel var, som han selv siger i ovennævnte Skrift. Thi Freunds Fundament var egentlig absolut forskjelligt fra disse Mænds: Freund kunde til Nød undvære den mere akcessoriske, ydre Prydelse, men aldrig Hovedlinjernes slaaende Karakteristik, medens hos Percier og Schinkel snarere det Omvendte var Tilfældet. Men Hetsch besad ligesaa lidt Schinkels Finhed som Perciers rige Pragt i Tegningen; i Stedet derfor havde han en uheldig Forbindelse af Tørhed i Linjerne og Overlæssethed i Ornamentiken, som han med stor Rastløshed lader fremstaa alle Vegne efter antike, skematisk behandlede Mønstre, og som virker end uheldigere, fordi han aldeles ikke tog Hensyn til de forskjellige Stoffer. Karakteren i Dekorationen var altid den samme; han behandlede Guld- og Sølvsager uden Hensyn til Metallets glandsfulde Overflade, aldeles som om det var Arbejde i Sten, og til Kakkelovnene, som han især kastede sin Kjærlighed paa, valgte han altfor fine, kombinerede Motiver, der havde fordret en omhyggelig Ciselering i Bronce for at komme til deres Ret, men som maatte gaa forfærdelig raa og plumpe ud af Jernstøberens Form.

Skjøndt Hetsch lagde en virkelig Iver og Varme for Dagen, var han derfor paa Grund af sine Mangler ikke i Stand til at meddele den antike Retning i Dekorationen en saadan Livskraft, at den med Overlegenhed kunde konkurrere med Renaissancen, der under mange Slags Forklædninger havde vundet Terrain i Europa, og som naturligvis ogsaa fik Indflydelse i Danmark. Dertil var der ikke praktisk Sands nok hos ham, og dertil klæbede den døde Kopis hele Uvirkelighed altfor stærkt ved hans Dekorationssystem. Renaissancen manglede ikke dygtige Talsmænd i Danmark, som gik frem med

megen Moderation; men alligevel er det ikke til Fordel for den almindelige Smags Udvikling, at den Retning, der henter sine Forbilleder direkte fra Kilden, overfløjedes af det 17de Aarhundredes Bearbejdelse af dem; thi den Mangel paa Sands for lovbundne Forhold og den hyppige Vilkaarlighed i Sammenhobningen af de dekorative Elementer, der lure som ødelæggende Kryb under de ellers saa fyldige og frodige Planteslyngninger, og som hele den rige Blomsterpragt i Dekorationen ikke kan bringe i Glemme, vil navnlig i en i stilistisk Henseende saa lovløs Tid let kunne bryde frem af Skjulet og afstedkomme fuldstændig Forstyrrelse af Alt, hvad der endnu er blevet tilbage af Orden og Vedtægt i Konsthaandværkets Samfund, for at lade os ende i Rokokoens Anarki.

Man hører saa hyppig tale om den Indflydelse, Thorvaldsen og hans Konst skulde have havt paa den danske Industri, og i de senere Aar kan man læse derom hos tydske, konstindustrielle Forfattere; men man har vistnok aldrig gjort sig ret Rede for, hvad Mening der er i denne Tale. Ikke alene havde jo Thorvaldsen aldrig selv paa fjærneste Maade søgt personlig at lede Haandværkets Gang, men heller ikke indirekte igjennem sine Arbejder har han havt nogen synderlig Indflydelse i denne Retning, og Karakteren i hans Konst var heller ikke gunstig for en saadan. Han lagde især Vægt paa at udtale den rene, klare og dybtfølte Forestilling, der var undfangen i hans harmoniske Fantasi i saa store, sande og grandiose Træk som muligt, men dertil behøvede han ikke en saa høj Grad af Fuldendthed i den tekniske Behandling af Stofferne, som andre Billedhuggere, og mente, at netop et saadant Maadehold i Udførelsen forhindrede, at Opmærksomheden droges bort fra det Væsentlige og hen paa det Uvæsentlige. Men idet altsaa den egentlige Haandgjerning i Konsten netop tilsidesattes noget for dennes egen Skyld, tabte jo dette Punkt, hvor Konst og Haandværk næsten falde sammen, sin Betydning, og Indflydelsen svækkedes. At Industrien tager sig hans Arbejder til Indtægt ved at mangfoldiggjøre dem i Biskuit eller brændt Ler kan ganske vist være en rig Kilde til Indtægt for den, men selv om disse smaa Kopier vare udførte med mere Omhu, end de ere, kan dog Haandværket i strængere Forstand egentlig ikke vinde derved, ligesaa lidt som Thekoppens Former eller Forhold blive en Smule bedre, fordi man pynter dens Flader med »Dagens« eller »Nattens« vidunderlig skjønne Skikkelser. Ja selv Arbejder saa skjønne som Thorvaldsens kunne ikke redde Haandværket fra Forfald, naar de benyttes med en saadan Foragt for alt Hensyn til Stil, at

hans Relieffer uden videre bruges til malerisk Prydelse paa Terrakottavaser i Flæng med realistisk udførte Blomsterbuketter og Krandse!

Havde man virkelig for Alvor villet, at den Renhed i Tanke og Følelse, den Alt beherskende Skjønhedssands, der præger ethvert af Thorvaldsens Arbejder, ogsaa skulde være kommen vor Haandværksskole til Gode, da kunde man intet bedre have gjort end at gaa i Freunds Fodspor. Havde man havt Kraft nok til at gaa videre ad den besværlige, men lønnende Vej, Freund havde valgt, da havde man handlet mere i Thorvaldsens Aand end ved den ulige mageligere, evindelige Kopieren af hans Arbejder, idet man stolede paa Publikums Blindhed og de berømte Værkers store Popularitet. Thi der var vistnok Ingen, som var mere fortrolig med Alt det, der boede i Thorvaldsens Konst, end Freund, der var Ingen, som havde en finere Følelse end han for den indre Overensstemmelse, der var mellem Aanden i hans Værker og den, der havde gjennemtrængt Skulpturen i hin Tid, hvis Sands for Forædling af Haandens simpleste Gjerning det var en af hans Livsopgaver atter at kalde til Live. Netop et lignende harmonisk Forhold som det, Thorvaldsens hele konstneriske Virksomhed stod i til den græske Billedhuggerkonst, kunde man sige, fandtes der mellem Karakteren i det antike Haandværk og det, som Freunds alvorlige Bestræbelse havde naaet paa enkelte Dele af det moderne Haandværks Omraade, men hvis rette Betydning saare Faa syntes at ane.

Ogsaa i andre Henseender gjorde Freund sin Indflydelse gjældende. Thorvaldsen ventedes jo i 1838 tilbage til Fædrelandet, og Kjøbenhavn behøvede ikke længere at skamme sig over den Lunkenhed, der tidligere var vist lige over for hans hjemsendte Sager, fordi man manglede en hensigtsmæssig Plads til dem. Thi i Juli 1837 havde man alt kunnet melde Thorvaldsen, at Subskriptionen, der var sat i Gang til Oprettelsen af et Museum for hans Arbejder, havde mødt livlig Interesse trindt om i Landet, og at der, væsentlig ved smaa Bidrag, var samlet en saa stor Sum, at Planen kunde betragtes som sikret. Naturligvis havde Freund ogsaa sin Del i, at dette betydningsfulde Foretagende var sat i Gang. Alt i 1834 havde han havt Sæde i Komiteen*) til Bedømmelse af den Prisopgave, der paa Collins Foranledning var bleven udsat for den bedste Besvarelse af den Opgave

*) Den bestod af følgende Medlemmer: som Arkitekter Friis og Ingeniøroberst Quaade, Konsthistorikerne Rumohr og Høyen, paa Skulpturens Vegne Freund, og som Opgavens Foranlediger Collin.

at benytte Marmorkirkens Rum til et Museum for Skulpturarbejder, og hvorved særlig tænktes paa Thorvaldsens Arbejder. Hetsch vandt rigtignok Prisen; men hans Plan kunde, selv afset fra Kostbarheden, aldrig blive virkelig hensigtsmæssig, og der toges derfor ikke videre Hensyn til den. Museumssagen hvilede nu, indtil Freunds omtalte Venner, Grosserer Puggaard og hans Hustru, vendte hjem fra Rom i 1836, og under de friske Indtryk fra Omgangen med Thorvaldsen og Betragtningen af hans Værker henvendte de sig til Freund for at bevæge ham til at tage sig af Oprettelsen af et Museum, og denne Henvendelse gav Stødet til, at Sagen atter bragtes paa Bane for nu ikke mere at opgives. Freund gik til Collin, og denne tilkaldte Clausen og Schouw, der begge mødte Foretagendet med Varme; senere kom ogsaa Puggaard til. Men medens Clausen, Hauch, Paludan-Müller, Thiele og især Høyen paa forskjellig Maade havde søgt at bane denne Sag Vej ud iblandt Publikum, beskæftigede Freund sig mest med Planen til selve Museet. Alt i 1834 havde man paa Udstillingen set en »Skitse til et Lokale, hvori alle Thorvaldsens Arbejder kunde opbevares«, der skyldtes Bindesbøll, og da denne kort efter gav sig paa Rejsen til Italien og Grækenland, fulgte denne Tanke ham som den kjæreste paa Vejen. I Rom bearbejdede han den paany, og efter Overlæg med Thorvaldsen sendte han et Projekt hjem, der vakte fortjent Opmærksomhed og ikke mindst interesserede Freund, som deri gjenfandt sin egen varme Begejstring for den græske Konst omplantet i arkitektoniske Former. Da Bindesbøll i 1838 var kommen hjem, blev han Medlem af Kommissionen, der var valgt af Kommunen til at drage Omsorg for Opførelsen af et Museum, og i Samraad med Høyen og Freund blev Planen Gjenstand for fornyet Overvejelse. Freund, som i Studiet af Arkitekturen ogsaa ivrede for at vende tilbage til de skjønneste, græske Monumenter, kunde være Bindesbølls bedste Støtte ved hans Gjennemførelse af det enestaaende, originale Værk, hvis Skæbne det er ikke at blive forstaaet af ret Mange. Det var ogsaa Freund, som gav den første Tanke til, at der blev taget et alvorligt Hensyn til at anvende Belysningen rigtig, idet man saa meget som muligt overførte Studielyset paa Rummene, der tillige afpassedes efter Gjenstandenes Størrelse og Karakter og kun kom til at rumme faa og mere ensartede Gjenstande, saa at man maaske i Thorvaldsens Museum fremfor noget andet Sted i Verden kan hengive sig til en rolig og uforstyrret Nydelse af Skulptursager. I 1839 gjorde Freund ogsaa Skitserne til Pilasterkapitælerne paa Museets forreste Parti: indenfor Voluternes

Led hæve sig lysbringende Guddomme kjørende op over Kapitælernes Grundlinje.

Et andet Foretagende, som det laa Freund nær at tage sig af, var Konstforeningen, der var bleven stiftet inden hans Hjemkomst 1828. Han blev snart Medlem af Bestyrelsen og forfægtede som saadan den sande Konsts Sag imod de mere egoistiske Bestræbelser, der alt den Gang begyndte at røre sig. Dog bleve de især ved Høyens Veltalenhed slaaede til Jorden, og Foreningens Hovedvirksomhed vedblev at være rettet paa at gjøre Bestillinger, der til Dels foranledigedes ved Opgaver, og i 1836 valgtes Freund ind i det Udvalg, der skulde give Opgaverne, som stilledes af Høyen, og som i de første Aar væsentlig skulde dreje sig om Historiemaleriet. En Sum af 500 Sp. bestemtes aarlig til dette Øjemed, og i 1837 anvendtes den til Udførelse af Freunds Odin i Bronce, der blev Konstforeningens Ejendom og endnu findes i dens Lokale. Dog havde Freund kort forinden Oprettelsen af dette Udvalg stillet som Opgave Modellen til en Medalje til Ære for Luther. Christensen vandt Præmien (200 Rdl.) for Udførelsen af samme i Vox. Paa den ene Side var Luthers Brystbillede, paa den anden den siddende Dana, som modtager Reformationens Genius. Det er et ret fortjenstfuldt med stor Omhu udført Arbejde, som dog forringes noget ved en for pyntelig og i det Nøgne kraftesløs Behandling. — Saalænge Freund levede, vedblev i det Hele Konstforeningen at arbejde i den Retning, han ønskede det, men senere vandt den Anskuelse, han stedse havde været med til at bekæmpe, Overhaand, og det Hele gik op i et stort Lotteri af Konstsager.

Efter saaledes at have endt denne temmelig lange, men nødvendige Digression fra det, der var Freunds Hovedvirksomhed i Livet, vende vi atter tilbage til Betragtningen af hans Værker. Vi have i det Foregaaende gjort Rede for de betydeligste Arbejder, han udførte som Portraitist og skulle nu dvæle ved enkelte andre Sager.

Da den ovenfor nævnte Blikkenslager Irgens havde opført et nyt Vaaningshus i Skindergade, som var bleven forsynet med en Gavl ud imod Gaden, fik Freund, som færdedes i den driftige Haandværkers Værksted, Lyst til i en Reliefgruppe paa Frontonen at fremstille Livet i et saadant Værksted. Gruppen skulde uddrives

i Blikplader, tjene til Prydelse og tillige tydeligere end et sædvanligt Skilt berette om den Gjerning, som øvedes indenfor. Paa Grund af den givne arkitektoniske Ramme, hvori Figurerne skulle indføjes, maa der jo nødvendigvis komme noget Symmetrisk ind i slige Kompositioner, der ordne sig om et fælles højere Midtpunkt, og den gradvise Aftagen i Størrelsen har Indflydelse paa Figurernes Stilling, der til en vis Grad maa gjentage sig paa begge Sider af Centrum. Og Freund, som i flere af sine Arbejder, f. Ex. i den gaadefulde Skæbne-Gudinde, har en kjendelig Tilbøjelighed til ved en regelmæssig Fremhævelse af de Linjer, der kunne siges at angive en Figurs Hovedstruktur, at bevirke en Forhøjelse af det Kraftige i den plastiske Stil, har ogsaa syslet med slige Gavlgrupper, hvor Arkitekturens regelmæssige Linjer ligesom faa Indflydelse paa Figurernes. Saaledes findes blandt hans Tegninger et Udkast, hvor han har brugt Nornernes mægtige Skikkelser til Midtpartiet i en Gavl, medens siddende og liggende Krigere fylde de øvrige Partier; Sammenstillingen af Nornerne, der i og for sig har en stor Regelmæssighed i Linjerne, kunde jo unægtelig friste dertil. Men den eneste Gang, han virkelig forsøgte paa at udføre et saadant Arbejde, var, da han i 1832 tog fat paa ovennævnte Fronton; den kom dog ikke længere end til Skitsen.

Relieffet bestod af 5 Figurer, af hvilke den ene dog i mange Aar har været forsvunden, og da det Hele var samlet og ubeskadiget, maa det have været af en slaaende Virkning. Valget af de siddende og liggende Stillinger, som Gavlens skraa Linjer kræve, er gjort med en stor Frihed og fremhæver paa den mest utvungne Maade det Arbejde, hvormed Enhver sysler, og som er valgt med Sands for at fremstille det, der kunde være mest betegnende for Virksomheden hos en Blikkenslager. Den midterste Arbejder har standset med sin Gjerning; han har lagt Skjødskindet — der dog ikke har den obligate Form — paa Taburetten, hvorpaa han har sat sig magelig hen, de sammenslyngede Ben har han trukket opad og lagt den højre Haand med Hammeren over den venstre. Foran staar Ambolten, hvorpaa han med sin Tang holder en Hjælm, som han atter i næste Øjeblik skal tage fat paa. I hele Stillingen — de sammenslyngede Ben, den lette Hældning af Overkroppen og Armene, der hvile i Skjødet — er den utvungne Hvile fortrinlig udtrykt. Hans Arbejdsdragt er gleden ned af den ene Skulder og har blottet hans svære Overkrop og Arm. Hvilen fra Arbejdet spores ogsaa i Muskellagene, der ere bløde og gjennemtrængte af virkeligt Liv, men de

Brudstykke af Irgens Fronton.

Fototypi: Pacht & Crone.

Fototypi: Pacht & Crone.

ere maaske dog for svære, for fede — Noget, hvortil Freund har en vis Tilbøjelighed. Paa begge Sider af denne Figur var der tvende andre, som sad bøjede over deres Arbejde; den ene af dem er nu forsvunden. Den anden, som ivrig hamrer paa et Kar med Laag, danner en smuk Modsætning til den hvilende, idet Anspændelsen ved Arbejdet er udtrykt i hele Legemet; det kraftige, men elegant formede Ben stemmer imod Jorden, og Haandens faste Tag om Jærnet er fortræffelig givet. Begge Endepartierne er paa en heldig Maade udfyldt ved tvende Arbejdere, som have gjort sig det mageligere. Den ene har sat sig ned ved Ilden for at lodde et krukkeformet Kar og strækker derfor Kobenet henimod Bækkenet, der er anbragt yderst i Spidsen. Den modsatte Figur har strakt sig henad Jorden; Værktøjet har han lagt fra sig, og idet han støtter sig paa venstre Haand, undersøger han, om Røret, han har arbejdet paa, er lige. En Baret sidder kjækt paa Hovedet. — Det er altsaa en fuldstændig ud af Livet greben Scene, som Freund her med stor Afvexling i Motiverne fører frem for os, og der er stort Liv og Bevægelighed i Udtrykket saavel som i Figurernes Stilling, uden at dog den plastiske Enhed i Linjerne er tabt af Syne. Han har i Kostumet ikke brudt med den antike Tradition, men Kjortelen, som han benytter, kan jo let faa Karakter af Skjorten eller Blusen, og oftest hænger den løst ned for at give Lejlighed til at vise Brystets og Skuldrenes velformede Muskelpartier. Den liggende Figur har Buxer paa, dog er det den Form af dette germaniske Klædningsstykke, vi kjende fra de antike Monumenter; Baretten minder mest om den moderne Værkstedsdragt, men det er jo kun en Biting. Der kan næppe være Tvivl om, at Freund, hvis han var kommen til at udføre flere Livsbilleder, havde havt lettere ved at gjøre Indrømmelse til det moderne Kostume, hvis Smagløshed ganske vist maa være i høj Grad afskrækkende for en Billedhugger; men han var næppe nogen Sinde kommen videre end at give det paa den tillempede Maade som Thorvaldsen f. Ex. i Byrons Statue.

At han ellers ikke skyede at bruge selv stærkt realistiske Træk, endog hvor det gjaldt om at fremstille en Begivenhed af Kristi Liv, det kan Døbefonten, som han udførte til Kirken i Faaborg, belære os om. Den var jo alt bestilt i 1828 af Agent Ploug, en anset Kjøbmand dér, men blev først paabegyndt i 1836 og færdig i Marmor 1837. Den har den runde Form som Romernes Brøndindfatning, puteal, og Fremstillingen, der smykker den, er en af dem, som til alle Tider har fundet mest Gjenklang i Hjærterne: Kristi Daab.

Ydmyg, med sænket Hoved og bedende, er Kristus ilet Johannes i Møde, der med Alvor i Udtrykket gjør sit Livs betydningsfuldeste Gjerning. Men da Kristus kom til ham, var jo Johannes netop i Færd med at døbe al Folket; thi det ganske Land Judæa var strømmet ud i Ørkenen til ham og var begjærligt efter at bekjende Synderne og blive døbt. Dette har Freund benyttet; en Kvinde iler til med sit Barn, Slør og Klædebon bølge om hende, en Mand bagved Johannes skynder sig med at komme af med sit Klædebon — i sin Iver hilder han sig mere ind i det; en Pige hjælper sin lille Søster med at faa Tunikaen af, medens en Engel fra Himlen, der alt holder én Lille ved Haanden, tager hende i den anden, »Guds Rige hører jo saadanne til«. Det, som vi mest ville fremhæve ved denne Komposition, og som virkelig er nyt, er ikke den smukke Stemning, der hviler over Hovedgruppens bløde Linjer; det er heller ikke det livlige, realistiske Motiv med Manden, der tager sine Klæder af, men det er den naive Maade, hvorpaa Englen færdes mellem Børnene paa Jorden ved denne hellige Handling, der saa at sige gjør Himmel og Jord til Et, og som bliver end mere fremtrædende ved de enkelte Træk, der ere grebne lige ud af Livet. Paa en smukkere Maade kunde Konstneren ikke antyde den senere almindelige Skik i det kristne Samfund, der kræver Menneskets Indvielse i dette alt som lille Barn. Naar vi føle, hvad der rører sig i dette kirkelige Arbejde, mindes vi atter Freunds Bøn om at maatte faa Lov til at smykke Slotskirken med Arbejder fra sin Haand, og vi kunne ikke undlade at beklage, at det ikkun forundtes ham at udføre én eneste Figur: Lukas; han synes at have været modtagelig for den solenne Simpelhed, der karakteriserer Begivenhederne i det nye Testamente, og at have været i Stand til at lade Meget udfolde sig af, hvad der kun antydningsvis ligger gjemt i deres Skjød. Forskjellige Udkast i en af Skitsebøgerne vise, at han har tænkt sig at behandle Kristi Liv i en Række Reliefmedaljoner, hvor han ret havde Lejlighed til at udfolde sit Talent for en kraftig Afrunding i Kompositionen; navnlig er der stor, virkningsfuld Skjønhed i Sammenstillingen af de knælende og staaende Figurer i Hyrdernes Tilbedelse.

Aaret forinden han tog fat paa Døbefonten, havde han dog udført en anden kirkelig Bestilling, hvor det egentlig mere kom an paa en almindelig dekorativ Virkning. Det var de fire Engle, der smykke Loftet i Korfløjen af Holmens Kirke. De svæve henimod Alterets hellige Sted; én blæser i Basun, en anden spiller paa Harpe, og af de to forreste bærer den ene Korset i sin Favn, medens den

anden holder Fredens Palme i sin højre Haand og med den venstre trykker den hellige Bog, der bringer Freden, ind til sit Bryst. Hellig Fromhed udtaler sig gjennem de ædle Hoveder og hviler over de skjønne Skikkelser, der helt optagne af deres hellige Dont bæres af mægtige Vinger, medens det løse Klædebon bruser og bølger om dem. Den stærke Bøjning af Figurerne i Knæene, hvorved der fremkommer temmelig brudte Linjer, nødvendiggjøres ved Formen af de Rundinger, de skulde fylde, da disses nederste Parti, der slutter sig til Gesimsens Linjer, næsten er fuldstændig fladt. For i konstnerisk Henseende at motivere denne Haardhed lader Freund Englene bevæge sig frem i stærk Fart, hvorved der kommer en brusende Bevægelse i Klædebonnet.

Samme Aar som Døbefonten blev færdig, udførte Freund et lille Arbejde i Bronce, der ikke alene paa Grund af Stedet, hvor det findes, men ogsaa fordi det er saa let forstaaeligt for Alle, vistnok er hans mest populære Arbejde. Det er Drengen paa Svanen i Kongens Have, der egentlig kun er en Gjentagelse af en lignende Gruppe, som tidligere fandtes dér, udført i Sandsten, men Navnet paa den, der havde forfærdiget den, er gaaet tabt. Da dette Arbejde var blevet ødelagt af Tidens Tand, skulde Freund udføre det paa Ny, og han beholdt det gamle smukke Motiv. Noget Andet, som han rimeligvis ogsaa har overført paa sit Arbejde, er Kronen omkring Svanens Hals, hvorved den egentlig gjøres til det heraldiske Dyr i Stormarns Vaaben. Hvad der oprindelig har givet Anledning hertil, er nu umuligt at vide, dog skyldes dette Træk næppe alene et Konstnerlune. Det er imidlertid mindre vigtigt, ligesom ogsaa, hvorledes Hovedmotivet har været benyttet i den gamle Gruppe; thi Freund har opfattet det saa friskt og livfuldt og givet Udførelsen et saa ejendommeligt Præg, at han egentlig har gjort det til sit Arbejde. Glæden hos Drengen, som ser opad og med Blikket følger Vandstraalen, der fuser ud af Svanens Hals, som han omfatter med sin ene Arm, er naturlig og forstaaelig; blandet med Overraskelse spiller den paa hans Ansigt, gjennemfarer hans Legeme og føles helt ud i Fingrenes Bevægelse; den deles uvilkaarlig af Beskueren, som samtidig maa beundre den yndige Vexelvirkning mellem Drengen og Fuglen, hvis Legemer passe saa godt til hinanden, som om en Svane var den naturligste Ridehest for en Dreng. Under de ranke Træers Bladehang, i Bassinet, der svarer til den i Størrelse, hører den rigtig hjemme, naar det nedfaldende Vand giver den smukke dæmpede Broncetone en forhøjet Glands, hvorved det Hele synes at

faa virkeligt Liv. Gjennemførelsen af den delikat ciselerede Bronce er højst fængslende; saaledes kan man f. Ex. ikke blive kjed af at betragte den Omhyggelighed, hvormed Vingernes fine Fjerlag er gjort.

Vi have alt tidligere set, at den Behandling, Freund havde lidt fra Slotsbygnings-Kommissionens Side, bevirkede, at han tabte Lysten til at beskæftige sig videre med det Arbejde, som han dog havde omfattet med en saadan Kjærlighed, at Tanken om at skulle udføre det i Kjøbenhavn mildnede Bitterheden ved Afskeden fra Italien. Han havde derfor søgt Virksomhed paa andre Punkter, og uagtet Meget af, hvad han foretog sig og kastede sig over, kunde synes Smaating i de Flestes Øjne, fik det dog, set med hans Blik og præget med hans Individualitet, en overraskende Betydning, og ligesom der var en gjennemgaaende Enhed i hans Stræben, blev Resultatet en harmonisk Helhed. Men for at naa et saadant Maal var en personlig Indgriben overalt nødvendig, og hans vejledende Haand kunde ikke vise Travlhed nok. En saadan Fremgangsmaade fordrede megen Tid og Kræfter; derfor kan man end mindre undre sig over, at Frisen kun skred langsomt fremad. Alt i dette Arbejde havde været saa vel afvejet og omhyggelig gjennemtænkt, at lige saa lidt som der uden at skade Helheden kunde borttages et enkelt Led, kunde der føjes Noget til, og det kunde ikke interessere Freund at gjentage sig selv ved at forøge Einherjernes og Jætternes Skare. Det er ogsaa, som om man kan se denne Ulyst i Stærkodders Mænd, der, skjøndt livlig individualiserede, dog have en vis Ensformighed i Stillingen, ligesom i den udridende Einherjehøvding, hvor baade Mand og Hest falde ud af Karakteren. Disse Svagheder blive især kjendelige ved at sammenligne Tilsætningerne med Gudindernes bevægede Grupper og Valkyriernes Skare, hvor den i høj Grad bløde og levende Gjennemførelse aldeles har besejret Gipsens Dødhed. Da nu imidlertid Partiet, der omfatter Nornerne og Gudinderne, var opsat i Aaret 1838, og de sig dertil sluttende Stykker med Valkyrierne og Stærkodder med hans Mænd dels stode færdige, dels vare under Arbejde, androg Freund paa at faa et Forskud paa 1000 Rdl., idet han tillige bemærkede, at han ved at erholde et saadant Forskud tillige vilde kunne fortsætte Arbejdet med mere Kraft. I Svarskrivelsen tilstaas der Freund det forlangte Forskud, men han gjøres med det Samme opmærksom paa, at han, naar han erholder det, i det Hele har faaet 1800 Rdl., idet det bemærkes, at de 800 Rdl., der bleve anviste i Aaret 1828, ogsaa vare Forskud

paa Honoraret for Frisen. Altsaa Slotsbygnings-Kommissionen betragter nu ikke alene de 400 Rdl., der vare forlangte af Prindsen som et Forskud paa hans bestilte Arbejder, men som den uden Videre overførte paa Frisen ved at sætte Ordet »Arbejde« i Svarskrivelsen i Stedet for »Arbejder«, som et Forskud paa samme, men ogsaa de 400 Rdl., om hvilke Collin udtrykkelig bemærkede i sit Brev til Freund, at de vare for Lukas: En Opfattelse, der foruden ved Kommissions-Skrivelsen af 10de Januar 1828 ogsaa bestyrkes ved, at disse Penge oprindelig vare bevilligede og oppebaarne i 1825, altsaa paa et Tidspunkt, da Frisen endnu ikke var bestilt. Som det vil erindres, vare de jo den Gang egenmægtig holdte tilbage af Slotsbygnings-Kommissionen.

Naar vi vide, hvorledes Freund i det Hele betragtede Slotsbygnings-Kommissionens Adfærd imod sig, kunne vi slutte os til, hvad han maatte føle ved denne tvivlsomme Adfærd, der jo for Øvrigt passede saa godt til alt det Andet, og hvorledes alle gamle Krænkelser fik yderligere Næring ved denne nye, uretfærdige Behandling. Men Intet kan dog tale tydeligere herom end den Kjendsgjerning, at han fra den Tid af næsten fuldstændig lod dette Arbejde hvile; kun én eneste Einherje blev udført efter denne Tid! Det var det sørgelige Resultat, hvortil Freund blev drevet; men der skulde ogsaa Hansens fuldstændige Ligegyldighed og Uvilje til i Forbindelse med en smaalig Fremgangsmaade for at forvandle den stærke Kjærlighed, som Freund nærede til sin Konst, til en saadan Ulyst, at hans nordiske Guder til Trods for deres Livsfriskhed aldrig mere rejste sig af deres Ragnarok — han var selv næsten den frejdige Thor, der omslyngedes af Ormens fule Slangebugtninger. Og dog kunde sikkert en simpel Imødekommen have vakt hans Arbejdskraft paa Ny; men der er ikke Spor til, at han nogen Sinde mødte blot Skyggen af en saadan.

Inden vi tage Afsked med Slotsbygnings-Kommissionen og dens Gjerninger, ville vi kaste et Blik paa, hvad der videre tildrog sig efter Freunds Død. Vi ville se, at der er Konsekvents i dens Handlemaade lige til det Sidste, og dens Taktik kaster atter et stærkt Lys tilbage paa hele dens tidligere Adfærd.

Medens Bissen overtog Ledelsen af Værkstederne efter Freunds Død, værnede Høyen og Collin som trofaste, nidkjære Venner om den Afdødes Minde, og nødte ved en kraftig Optræden omsider Slotsbygnings-Kommissionen til en saadan Opfyldelse af indgaaede Forpligtelser, som det endnu var muligt at aftvinge den,

skjøndt det vel næppe var lykkedes dem, hvis ikke Christian den Ottende havde lagt det kgl. Ord i Vægtskaalen. Bissen syntes i det Hele at have været noget mere persona grata hos Slotsbygnings-Kommissionen end Freund, uagtet det i Førstningen ogsaa gik trevent nok for ham. Da han i 1828 havde tilbudt den et Par Arbejder, som han ønskede at udføre i Rom, fik han det Svar, at det var for kostbart at lade Gipsarbejder gjøre saa langt borte, hvorimod Kommissionen ønskede at faa at vide, hvad hans Blomsterpige vilde koste i Marmor, en Forespørgsel, Bissen ikke ret betragtede som alvorlig ment, »thi«, skriver han til sin Ven Freund, »da jeg véd, hvordan man har behandlet Dig, saa anser jeg det Hele for Finter.« Imidlertid blev Blomsterpigen dog kjøbt, og i 1835 fik han Bestilling paa Frisen »Ceres' og Bakkus' Triumf« til Riddersalen. Med Hensyn til en saadan Frise havde Hansen alt i et Brev af 7de Juni 1833 skrevet til Thorvaldsen: »Hvem komponerer mig samme, saa den kan svare til sin Hensigt. Jeg havde tænkt paa Bissen, men naar kommer han?« Det var altsaa ikke alene Freunds Arbejder, man lod sig nøje med at ignorere, men her gjorde Hansen endog et Forsøg paa at tie Freund selv ihjel som Konstner. Foruden disse Bestillinger lykkedes det ogsaa Bissen, efter at han i Marts 1839 havde fremstillet for Kommissionen adskillige smaa Skitser af Statuer, der kunde anbringes i Slottet, d 13de Februar 1840 at faa sig overdraget Forfærdigelsen af 18 Statuer i Gips til Dronningens Trappe mod et Honorar af 400 Rdl. for hver. At denne Begivenhed til Trods for det inderlige Venskabsforhold mellem Bissen og Freund dog ikke har kunnet undgaa at berøre denne smertelig, kan næppe være Tvivl underkastet. Nornerne havde jo ogsaa været grumme imod Freund: Thorvaldsen havde berøvet ham en Bestilling, som han med Rette havde betragtet som sin, og Bissen fik overdraget den største Del af de Arbejder, man havde forpligtet sig til at give ham i Erstatning derfor!

Collin tøvede imidlertid ikke med at afsende en Skrivelse til Slotsbygnings-Kommissionen, hvori han meldte, at Bissen havde overtaget Fuldførelsen af Frisen, og at denne tillige havde det Ønske, at Evangelisten Lukas maatte blive udført i den rigtige Størrelse af en af Freunds Elever under Bissens Tilsyn, saa at den kunde passe til Nichen*). »Den Afdøde vilde da,« skriver han saa smukt, »i Mindet have en Slags Erstatning for det i Livet skuffede

*) Æren for at have fattet denne Plan deler Høyen med Bissen.

Haab om at udføre adskillige for mange Aar siden tilsagte Arbejder, saasom Apostlene og siden Evangelisterne.« Paa denne Skrivelse indløber der under 27de November 1840 det i Overensstemmelse med Slotsbygnings-Kommissionens tidligere Handlemaade fuldstændig korrekte Svar, at man Intet havde at erindre imod Udførelsen af Frisen, men for Figuren havde man ingen Anvendelse. Det var rimeligt nok, at naar man ingen Interesse havde for Originalen, havde man det endnu mindre for en Kopi af samme, og Collins smukke Appel til Følelsen for den afdøde Konstner havde man naturligvis ligesaa lidt Anvendelse for som for hans Arbejder. Dog denne Gang i det Mindste skulde Slotsbygnings-Kommissionen ikke faa Lejlighed til at triumfere.

Knap et Aar efter Freunds Død kunde Collin melde Christian den Ottende, at Frisen var færdig, skjøndt Bissen havde maattet komponere store Stykker til, og Collin minder desuden Kongen om, at han havde givet Høyen Haab om, at Lukas skulde udføres, og 4 Dage efter forlanger et kongeligt Reskript, at Slotsbygnings-Kommissionen skal indgive sin Betænkning desangaaende. Omtrent samtidig havde Bissen ogsaa skrevet udførlig til Slotsbygnings-Kommissionen og navnlig fremhævet, at paa Grund af, at man havde valgt et andet Værelse til at opsætte Frisen i, maatte denne i Længden forøges omtrent med en Femtedel, hvorfor Betalingen ogsaa burde forhøjes, og endvidere havde han ogsaa lagt Vægt paa Udførelsen af Lukas i reduceret Maalestok. Som Svar paa Collins og Bissens Andragende kom d. 29de Juli 1841 Slotsbygnings-Kommissionens Betænkning, som indstiller begge de omhandlede Punkter til Kongens Resolution. At Slotsbygnings-Kommissionen ved at omtale de nærmere Omstændigheder med Hensyn til Frisen atter ved denne Lejlighed hævder, at de Summer, der vare udbetalte d. 10de Januar og 9de April, vare Forskud paa Frisen og ikke paa Lukas og de øvrige Arbejder, er naturligvis ikke mere, end man kunde vente. Derimod er det, selv naar man tager Hensyn til, at Slotsbygnings-Kommissionen havde sin stærke Side i en hensynsløs Benægtelse af Fakta, dog overraskende, at den uden Videre tør skrive: »Hvad dernæst angaar Statuen af Evangelisten Lukas, da har Kommissionen ingen Sinde anmodet afdøde Prof. Freund om at udføre en saadan.« Hermed sigtes naturligvis til, at det bekjendte Brev, som Hansen i 1821 skrev til Prindsen for at berolige Thorvaldsen med Hensyn til Freunds Stilling, saaledes at han kunde bevæges til at tage fat paa Apostlene, ikke skulde betragtes som en Tilkjendegivelse af Kommis-

sionens Vilje. Men det er et spidsfindigt Forsøg paa at skille imellem Kommissionen og dens daværende ledende Medlem, Hansen, som ser mistænkeligt ud, naar man mindes, at Hansen efter i Brevet at have nævnt, at han havde talt baade med Hans Majestæt og de Herrer af Slotsbygnings-Kommissionen om at overdrage Freund de 4 Evangelister til Slotskirken, udtrykkelig skriver: »Dette er mig overdraget at melde for ej at tabe Tid, til at det kunde meldes ham fra Kommissionen.« Thi hvis Kommissionens Udtalelse i 1841 indeholder den korrekte Opfattelse af Forhandlingerne, maa man jo antage, at Hansen i 1821 har overskredet sin Kompetence, da han skrev den citerede Passus, saaledes at hans Ord ikke have havt nogen Betydning, og at altsaa baade Prinds Christian, Thorvaldsen og Freund ere blevne holdte for Nar. Det kan dog næppe have været Tilfældet, da Hansen ogsaa paa den Tid havde en fuldstændig afgjørende Myndighed; og om ogsaa de andre Medlemmer af Kommissionen, der ikke havde Sæde i den paa hin Tid, kunne have været uklare med Hensyn til dette Forholds sande Sammenhæng, màa dog Hansen, da han underskrev Betænkningen, ved den ovenanførte Passus, have havt en Følelse af, at det ikke var »fair play«. Men det Hele er ganske simpelt et lærerigt Exempel paa de nødvendige Modsigelser, man ikke kan undgaa at komme i, naar man indlader sig paa en tvetydig Fremgangsmaade. Naar endelig den omtalte Tilmeldelse fra Kommissionen aldrig kom, skjøndt denne jo f. Ex. i sin Skrivelse af 1824 til Collin uden Videre forudsætter, at der havde fundet en Overdragelse af Arbejder Sted, kan det dog i hvert Fald sidst af Alle regnes Freund til Last; og ses denne Forsømmelse i Belysningen af Kommissionens hele hæmmende Virksomhed i den Retning, ligger det altfor nær at antage, at den med velberaad Hu har gjort sig skyldig i samme for at kunne beholde fuldstændig Handlefrihed, saaledes at den efter Forgodtbefindende kunde tage Hensyn eller ej til den anden Part i Sagen.

Denne utilladelige Maade at holde en Bestilling svævende paa har Kommissionen for Øvrigt ogsaa benyttet lige over for Thorvaldsen, som det vil kunne ses af en i denne Henseende ret interessant Indberetning af 13de Januar 1835 fra Slotsbygnings-Kommissionen som Svar paa en Forespørgsel fra Kongen, om hvilke Konstsager der maatte være bestilte til Frue Kirke, naar og i hvilken Havn de kunde være færdige til at afhentes o. s. v. Heri hedder det nemlig blandt Andet, »at Alt, hvad der tør ventes at være færdigt henhørende til Slottet, er 5 Stykker af Frisen, Alexanders Indtog, der

ikke tidligere vare blevne afsendte ......: Nogen anden udtrykkelig Bestilling af Konstsager fra Thorvaldsens Haand har ikke havt Sted hverken til Slottet eller til Frue Kirke.« Det er ikke ganske korrekt, hvis der derunder skal forstaas, at der ikke har været erhvervet kgl. Resolution paa andre Arbejder; thi baade Kristusfiguren i Marmor og de to Karyatider vare blevne bestilte i Følge en saadan, men det er ganske sikkert, at Apostlene ligesaa lidt vare bestilte hos Thorvaldsen som hos Freund paa denne formelle Maade, og det indrømmedes egentlig ogsaa paa en Maade af ham, idet han overlod Kommissionen dem blot for, hvad Støbningen og Formningen beløb sig til (400 Rdl. for hver) uden at betragte dem som nye Kompositioner udførte i Følge Bestilling, da Prisen i saa Fald maatte have været højere. Det ligger da nær at antage, at man undlod at erhverve den kongelige Resolution, naar man vilde beholde frie Hænder med Hensyn til en Bestilling, der af en eller anden Grund kunde være generende — og det er aabenbart, at man altsaa fik Apostlene langt billigere, end det ellers havde været Tilfælde. Det var dog altid Noget, da Thorvaldsen nu en Gang ikke var Freund, med hvem man handlede efter Forgodtbefindende, betalte, naar man vilde, henførte Betalingen til, hvad man vilde, eller rent ud — hvad der dog var det Allerfordelagtigste — fragik Bestillinger, man vel aldrig med sin gode Villie havde gjort, eller ogsaa kasserede dem under futile Paaskud. At Udfaldet af Underhandlingerne med Thorvaldsen om denne Bestilling overhovedet førte til et andet, for ham og Konsten heldigere, Resultat end de, der førtes med Freund, derfor kunde han takke sit europæiske Navn, det havde man i hvert Fald Respekt for, om man end manglede virkelig Kjærlighed til hans Konst. Naar man omsider krøb til Korset og gjorde Skridt for at komme i Besiddelse af Apostlene i Marmor, skjøndt man hidtil med Behændighed havde vidst at undgaa at stille en Opfordring til ham i den Retning, da var det af Frygt for, at en anden Hovedstad mulig skulde komme Kjøbenhavn i Forkjøbet, da Thorvaldsen af egen Drift havde taget fat paa Udførelsen i Marmor, for at dette omfangsrige Arbejde kunde overleveres til Efterverdenen paa en værdig Maade.

Paa den ovenfor nævnte Betænkning, der afgaves under et stærkt Tryk fra oven, kom der en kgl. Resolution, der bifaldt begge Indstillingerne. Bissen skred altsaa til Ommodelleringen af Lukas, hvorved han til sin store Overraskelse fandt, at den — kun paa en Ubetydelighed nær — passede til Nichen; han havde dog i det

Mindste troet, at den havde været ligesaa stor som Nichen. I et Brev fra Bissen til Høyen fra den Tid, der i hver Linje viser hans oprørte Sindsstemning, hedder det: »Centrummet af den øverste Cirkel af Nichen staar maaske 1½—2 Tommer under Øjnene; det er Alt, hvad den efter Hansens Regel, som dog vel er noget vilkaarlig, er for stor, (den) passer ellers meget godt i Nichen ...... Jeg agter nu at restaurere Evangelisten paa det Bedste og saa sætte den til Trods for — for — jeg vil tie, paa sin Plads«. Da den Opdagelse kommer Hansen for Øren, indfandt han sig i Atelieret for at tage Statuen i Øjesyn, og da han, uagtet Bissen med Cirklen i Haanden, viste ham, at den passede, haardnakket vedblev at forsvare den af ham selv vilkaarlig opfundne Norm for Forholdet mellem en Niche og dens Statue, gav det Anledning til en voldsom Scene, i hvilken Bissen dirrende af Harme tog Revanche for Alt, hvad han vidste, at hans afdøde Ven havde lidt af Skuffelser og Krænkelser fra den Kant. Et Forsøg fra Hansens Side paa at vinde Bissen ved at give ham Udsigt til at faa Bestillingen paa de tre andre Evangelister overdraget — for 400 Rdl. Stykket! — afvistes naturligvis paa tilbørlig Maade.

Collin paatog sig i en Skrivelse af 13de August 1841 at underrette Slotsbygnings-Kommissionen om Sagen, for at Statuen kunde blive opsat paa sin Plads i Kirken, og samtidig forlanger han en Godtgjørelse for Lukas, da Freund aldrig havde faaet Betaling eller Forskud paa Betaling for dette Arbejde. Skjøndt det naturligvis maatte koste Slotsbygnings-Kommissionen eller rettere sagt Hansen stor Overvindelse at indrømme den uforsvarlige Fejl, der var begaaet, maatte den dog bekvemme sig til at indhente en allerhøjeste Bestemmelse, om ikke den originale Statue kunde antages i den Størrelse, den havde. Den Forbitrelse, der har raadet i Slotsbygnings-Kommissionen, da den blev tvungen til at gjøre dette, spores i dens Indstilling til Kongen, hvoraf følgende Uddrag findes i Journalen under 20de August 1841: »Maal af Slotskirkens Nicher findes ikke at være givet, heller ingen direkte Bestilling af Evangelisten hos Freund. At Figuren har faaet Plads i Nichen hidrører fra, at Bissen har skaaret et Stykke bort af Vingerne*). Herom gjøres underdanigst Indberetning, hvorhos indstilles, at Ommodelleringen maa bortfalde.« Konsekvents er der unægtelig i Slotsbygnings-

*) Hermed menes Vingerne paa Evangelistens Symbol, Oxen, som ligger ved Figurens venstre Side.

Kommissionens Fremgangsmaade selv i dens ligegyldige Omgang med Sandheden! Nu da den gamle Benægtelse af Bestillingen af Evangelisterne, som for Øvrigt jo stadig gjentages, ikke synes at kunne nytte dem noget, tager man til en notorisk Usandhed for at frelse sig for Ansvar, idet man fremhæver, at Nichernes Maal ikke findes at være opgivet, thi der staar i det ofte citerede Brev fra 1821 udtrykkelig; Nichernes Størrelse er 1 Alen og 18 Tommer i Brede og 4 Alen og 18 Tommer i Højde.« Om virkelig Oxens Vinger have været en Smule for store, er jo fuldstændig ligegyldigt; fordi de studses lidt i Spidserne, bliver dog Figurens Højde ikke ringere. Den 10de Septbr. 1841 kommer Kongens Resolution paa, at Ommodelleringen maa bortfalde, og der anvises Freunds Enke 400 Rdl. til Udbetaling, skjøndt der egentlig tilkom Freund 800 Rdl. Saa megen Ulejlighed havde det kostet, og saa lang Tid, fra 1821—1841, havde man maattet arbejde for at faa Slotsbygnings-Kommissionen til at gjøre, hvad der var dens Skyldighed!

Hele denne Begivenhed havde imidlertid vakt en ikke ringe Opmærksomhed iblandt Publikum. Folk vandrede ned i Atelieret for at se, hvorledes Lukas passede i Nichen, og Forbitrelsen over det Skete gav sig Luft i Pressen. En kortfattet Artikel i »Dagen« af 13de August 1841, der paa en bestemt Maade akcentuerede de faktiske Forhold ved Sagen, gjorde Begyndelsen og blev aftrykket baade i »Kjøbenhavnsposten« og »Fædrelandet« og begge Steder ledsaget af skarpe og især i sidste Blad nærgaaende Bemærkninger imod Konferentsraad Hansen, saa at denne ikke kunde undgaa at komme med et Svar derpaa, som findes indrykket i »Dagen« af 21de August 1841. Dette noget ynkelige og uklare Svar indeholder den unægtelig overraskende Oplysning, at da Lukas i Aaret 1825 kom med Sendelsen fra Rom, »kunde der ikke tages nogen Bestemmelse om samme, forinden de øvrige tre Evangelister ligeledes modtoges.« Det var dog et højst mærkeligt Forlangende at stille til den ubemidlede, unge Konstner, at han efter i Følge Slotsbygnings-Kommissionens Opfordring at have udført 3 kolossale Figurer uden noget som helst Vederlag oven i Kjøbet skulde gjøre 3 andre kolossale Figurer til — naturligen fremdeles afhængig af den høje Kommissions karrige Naade! Desuden tilføjer Hansen videre, »at da Freund aldrig havde omtalt sin Lukas, var der ingen Anledning fra hans Side til at bringe Sagen paa Bane, da der ingen direkte Bestilling paa Evangelisterne var udgaaet til Freund.« Dette undser den Mand, der har skrevet Brevet fra 1821, sig virkelig ikke for at udtale!

Endelig bemærkes det: »at hvis Freunds Tavshed i hele denne Sag skulde have været grundet paa en saaret Konstnerfølelse, maatte han beklage den altfor overdrevne Delikatesse hos en Konstner, hvis Talent Ingen i større Grad erkjendte end han.« Det havde været bedre, om denne Anerkjendelse af Freunds Talent havde været vist i Gjerning; nu er den blot en Floskel, der vidner om, at den stormægtige Overbygningsdirektør endte med ogsaa at spille Hykler for at bøde paa det vanskelige Forsvar af en Sag, hvis sande Beskaffenhed nu var bleven vitterlig for Alle.

Ved Modtagelsen af den større Samling af Thorvaldsens Arbejder, som Korvetten Galathea bragte hjem 1833 og Fregatten Bellona 1835, overtog Freund med sædvanlig Redebonhed det vanskelige Hverv at begynde paa Udpakningen og Opstillingen af det, som ikke skulde opbevares i Magasin. Det gik dog godt, og man kunde rolig afvente Thorvaldsens Hjemkomst. Denne skete jo endelig, som bekjendt, i September 1838. Under Regnbuens store Portal, der næsten rejste sig lige over Fregatten, havde Thorvaldsen modtaget Hyldest fra de forskjellige Korporationer og Deputationer, der paa flag- og blomstersmykkede Baade vare dragne den Kommende i Møde, og Thiele og Freund overbragte i den pompejanske Baad, der tog sig ud, som om den særlig var dekoreret til denne Lejlighed, det første Budskab fra Fest-Komiteen. Heibergs dejlige Sang tonede, og under tusindfoldigt Hurraraab førtes Thorvaldsen i Land, og gjennem den bølgende Mængde trak hans begejstrede Landsmænd ham til Charlottenborg. Men dette var kun et smukt Forspil til den Række af Æresbevisninger og vexlende Festligheder, hvormed man i adskillige Uger kappedes om at fejre den store Konstners Hjemkomst. Medens Thorvaldsens Tid optoges heraf, drog Freund med Trofasthed, og uden at det synderlig bemærkedes, Omsorg for Udskibningen af hans Arbejder, og navnlig var han ivrig beskæftiget med at faa Frontongruppen til Fruekirke saa betids opstillet, at den kunde afsløres paa Thorvaldsens Fødselsdag, den 19de November; og skjøndt der maatte gjøres gjentagne Forsøg med Opstillingen, og Figurerne maatte repareres, lykkedes det dog. Da dette var tilendebragt, lagde et andet, endnu mere omfattende Arbejde, Beslag paa Freunds Tid. Tidlig paa Foraaret 1839 begyndtes Ombytningen af Apostlenes Gipsmodeller med Statuerne i Marmor, som ikke turde savnes ved Kirkens Ind-

vielse; og til sidst skulde Kristusstatuen, som hidtil havde været i Slotskirken, føres til sin Plads i Fruekirke. Det var hverken noget let eller aldeles farefrit Arbejde, men Freund, der til Assistance havde en Afdeling af Holmens Mandskab, fuldførte dette Hverv som alle de andre i samme Retning lykkelig og vel. Da Kirkens Hovedindgang maatte udvides, forat den mægtige Statue kunde føres ind til Alteret, kom Overbygningsdirektør Hansen med nogle heftige Protester herimod, men disse prellede afmægtig af mod Freunds rolige, bestemte Holdning. Et Billede af Gertner illustrerer denne Begivenhed. Første Pintsedag 1839 stod Kirken smykket med Statuernes kostelige Række og indviedes paa den højtideligste Maade, idet Muslingens Skaal, som frembæres af den herlige, knælende Engel, for første Gang brugtes til den hellige Handling; Freunds Datter blev nemlig døbt ved denne Indvielsesfest, og Thorvaldsen selv var til Stede som Fadder.

Om de sidste Aar af Freunds Liv er der i ydre Henseende ikke meget at berette. De henglede stille og fredelige; den Tid, han kunde afse fra Omsorgen for Thorvaldsens og sine egne Arbejder, bragte ham den nødvendige Hvile blandt Bøger og Konstsager i Familiens venlige Kreds, der foruden med den omtalte Brodersøn var bleven forøget med Hustruens yngste Søster, Charlotte v. Würden, en ædel Kvinde, som skabt til at have Lod og Del i det smukke, aandelige Liv, som Freund vakte omkring sig. Foruden Forretningsrejser til Jægerspris, Fredensborg, Bornholm eller andet Steds hen gjorde han tvende Udflugter til Berlin, den første i 1835 paa Rejsen til Altona, hvorfra han skulde hjemføre sin Brud som Hustru, og den sidste i 1839, da det interesserede ham meget at se den Maade, hvorpaa hans Broder Conrad havde udvidet sin Fabriksvirksomhed, og den Resoluthed, hvormed han optog Kampen med yngre Konkurrenter. Broderen var samme Aar som han selv bleven gift med en livsglad, dansk Pige, en Søster til hans egen Hustru, hvorved Baandet knyttedes end fastere mellem de to Brødre; hendes Byste udførtes af Freund i 1834. Dette Element gjorde det gjæstfrie Hus til et Tilflugtssted for mange Danske, Konstnere, Videnskabsmænd eller Andre, der droge Sønder paa, og da efter hendes tidlige Død den ovennævnte yngre Søster kom til at indtage hendes Plads, holdtes denne gamle, gode Skik fremdeles i Ære, og mange af hendes Landsmænd ville vist endnu mindes den Glæde og Hjertelighed, hvormed de modtoges i det Hus, hvis gode Skytsaand hun var, og hvor man derfor aldrig helt kunde føle Savnet af Fædrelandet.

Hvor kjærkommen denne Berlinerrejse nu end var, kunde den dog ikke tilfredsstille Freund; han vilde længer bort, han længtes efter en ordentlig Rejse, som han af Alt fandt allermest dannende for Mand og Kvinde, og han havde en stærk Fornemmelse af, at hans Legeme, der begyndte at svigte ham, trængte til at bytte det stille, siddende Liv indenfor de fire Vægge med det bevægelige Rejseliv. Det var især Athen, der var det stadige Maal for hans Tanke, men han var ikke i Stand til at rive sig løs, og da den ubarmhjærtige Skæbne omsider tvang ham dertil, var det den store Rejse, der forestod. En af de Grunde, der sikkert har kuldkastet enhver Plan hos ham om at drage bort i Løbet af Vinteren, var Thronskiftet, som indtraf den 3dje December 1839.

Det var jo en Begivenhed, som gav Anledning til meget Nyt, skjøndt maaske nok til endnu flere Forventninger. Desuden maatte jo Christian den Ottendes Sands og Interesse for Konsten vække et stærkt Haab hos Alle, hvem dens Vel laa paa Hjærtet, om en bedre Tidsalder for den og dens Dyrkere. Og Freund, som personlig var yndet af den nye Konge, gjorde vel — og maaske ikke uden Grund — Regning paa at kunne faa en forøget Indflydelse i forskjellig Retning. Saaledes havde han strax sin Opmærksomhed henvendt paa de nye Mønter, der jo ikke kunde udeblive, og han arbejdede for, at de skulde blive skjønnere end under den afdøde Konge. Især gjorde han sig megen Umage for, at de bajerske, historiske Mønter, der under Kong Ludvig vare blevne udførte af den dygtige Medaljør Voigt, kunde blive tagne til Mønster, saaledes at Speciernes Revers kunde komme til at vise lignende Fremstillinger, der jo vare ganske anderledes instruktive end den stereotype Gjentagelse af Vaabenet. Freund konfererede ivrig med Collin desangaaende, men da Kongen selv vilde overveje Sagen, og Regjeringens Tiltrædelse gav ham meget Andet at tænke paa, maatte man foreløbig holde sig til det Gamle; men ogsaa hermed var Freund virksom. Christensen omarbejdede og forbedrede Reversen med Vildmændene fra den dobbelte Frederiksd'or, som saa benyttedes, og Harald Conradsen kom til at udføre Stemplet paa de nye Specier herefter; den brede og bløde Behandling, især af Vildmændene, undlod ikke at gjøre en god Virkning. Gik det nu end paa dette Omraade temmelig trevent, var der derimod i en anden Retning Liv og Uro nok, skjøndt med et delvis uheldigt Udfald. Der skulde i en forholdsvis kort Tid gjøres tre Medaljer. Den første var Dødsfaldsmedaljen, som det overdroges Christensen at udføre. Han gjorde selv Skitsen til Re-

Skitsen til Frederik VI Dødsmedalje.

Fototypi: Pacht & Crone.

Fototypl. Pacht & Crone.

versen, der endnu findes, men ligesaa sikkert som Danas Figur er bleven til under Freunds Inspiration, ligesaa tydelig bærer den Spor af hans energiske Strøg med Modellerstokken. Danmarks mægtige Kvindeskikkelse sidder dybt nedbøjet og omslynger med den højre Arm et Gravminde, medens hun støtter det sorgbetyngede Hoved mod den venstre Arm. Et stort Klædebon indhyller hende fra Hoved til Fod, og Faldet af de rige, men brede Folder, hvis livlige Linjer næsten synes at bevæge sig, er saa skjønt behandlet, at det frembringer den højeste Grad af Afvexling, uden dog paa nogen Maade at forstyrre det alvorlige, simple Indtryk af den Sorg, som gaar igjennem den herlige Figur.

Medens det gik glat nok med denne Medalje, som lettere kunde tilfredsstille alle Parter, eftersom den, der egentlig nærmest berørtes af den, laa vel gjemt ude i det dødsstille Kapel i Roskilde, uendelig langt borte fra Verdens Forfængelighed og Tant, saa skulde derimod Medaljen i Anledning af Thronbestigelsen volde Dissents nok. Det var Kongens Ønske, at Reversen af denne Medalje med Overskriften »Gud velsigne Kongen« skulde vise Danmark bedende for sin Konge; og han havde alt ganske kort Tid efter Thronbestigelsen overdraget Krohn at udføre denne Tanke saaledes, at det personificerede Danmark fremstilledes i en knælende Stilling. Krohns Komposition forelagdes Akademiet efter Kongens Befaling, og det afgav en Betænkning, der upaatvivlelig er forfattet af Høyen. Heri gjøres det gjældende, at den ikke var i Overensstemmelse med den antike Forestillingsmaade, idet en knælende, kvindelig Skikkelse altid er en Provinds, der løftes op af Kejseren som Restitutor, eller tages til Naade af ham efter et Oprør, og med oldkristelige Typer stemmede dette Motiv ligesaa lidt, fordi den Bedende altid fremstilledes staaende med opløftede eller undertiden sænkede Hænder. Desuden vilde en Figur, der forestillede en hel Nation i Bøn, ikke være uden Betænkeligheder, thi den Bedende maa antages at være i overhængende Fare — men Fred herskede over hele det danske Folk. Den eneste Udvej vilde endelig være at forandre Krohns Forslag til en Pietas Augusti, hvad der vilde tyde paa Kongens egen Stemning. For at faa en Understøttelse for sin egen Tanke henvendte Kongen sig derpaa til Brøndsted og den tydske Konstkjender Rumohr, der i de Aar opholdt sig i Danmark, Men de sluttede sig begge i det Væsentlige til Akademiets Erklæring. Brøndsted fremhæver desuden især den artistiske Vanskelighed at faa en knælende Figur med Danmarks Symboler til at udfylde Area, og Rumohr bemærker

blandt Andet, at Adorationen af en Guddom jo ingenlunde ligger udenfor den antike Konst, men da de Kristnes Gud ikke er legemlig som Hedningernes, kan Gjenstanden for Tilbedelsen ikke anskueliggjøres paa konstnerisk Maade. Han mener, at det i hvert Fald vilde være heldigst at fremstille Dana staaende.

Samtidig med at Akademiet havde forkastet Krohns Komposition, havde det opfordret Freund til at udarbejde tvende Skitser, som han modellerede i Juledagene; men skjøndt Kongen bøjede sig for Enstemmigheden, hvormed hans egen Ide domfældtes, gik han dog ikke ind paa at vælge nogen af disse Modeller, men opfordrede Thorvaldsen til at udføre Danmark staaende, naar Figuren i konstnerisk Henseende kunde komme til at svare til Omskriften, og Thorvaldsen viste nu Kongen den Opmærksomhed, som egentlig ikke rigtig passede sig for ham, at han uden videre lod Danmark knælende bede for Kongen.

Paa den ene af sine Skitser havde Freund taget den antike Fremstilling af Roma til Forbillede og ladet Danmark sidde paa en prægtig Thronstol med Sceptret i venstre Arm, holdende paa den udstrakte højre Haand Haabets vingede Skikkelse, der svarede til den smukke Omskrift, han havde valgt: »Danmarks Haab er min Lykke.« Den anden Medaljon med den af Kongen opgivne Omskrift viser den staaende Dana med Hovedet opadvendt mod Himlen og udstrakte, hævede Arme; ved Foden hviler Skjold og Scepter. Den siddende Dana tager sig naturligvis bedre ud og gjør et kraftigt, næsten monumentalt Indtryk, men der gaar en inderlig, uskyldig Følelse gjennem den smækre Kvindeskikkelse, der er saa velgjørende og bøder paa dens Mangel til rigtig at udfylde Areaen, og der er en yndig Ro i dens ædle Holdning i Modsætning til Thorvaldsens Figur, der er ligefrem uheldig, fordi dens svære Underkrop, Hovedets stærkt tilbagebøjede Stilling og navnlig de spredt opløftede Arme, der fægte i Luften paa en højst ubehagelig Maade, frembringe en urolig Disharmoni, der er næsten ubegribelig hos en Konstner som Thorvaldsen, der ellers har en saa sikker Sands netop for det Plastiske. Forklaringen hertil maa vistnok søges i, at han ikke har havt Øje for, at det ved en Mønt eller Medalje ikke blot kommer an paa i alle Retninger at udfylde Area — hvilket er lykkedes ham i høj Grad — men at en stor Ro og Sluttethed i Linjerne er ligesaa vigtig, Noget han netop fuldstændig har afset fra for at opnaa hin Fordel. Foruden Bagsiden til denne Medalje modellerede Thorvaldsen ogsaa senere ikke alene Skitsen til den, der skulde præges i An-

Fototypi: Pacht & Crone.

Skitser

til

Christian VIII Thronbestigelses-Medalje.

Fototypi: Pacht & Crone.

Relief paa Mac-Donalds Monument.

Fototypi. Pacht & Crone.

Fototypi · Pacht & Crone.

ledning af Sølvbryllupet, men endogsaa til Kroningsmedaljen. Da Freund saa Skitsen til denne, kunde han ikke undlade at sige til Thorvaldsen, at Kompositionen var en stor Konstner uværdig, og at der behøvedes kun en almindelig Signetstikker til at skære den. Freunds egne Medaljekompositioner vare saa indholdsrige og talende, at han maatte være fuldkommen berettiget til at fælde en saadan Dom ved Betragtningen af de kjedelige Regalier i Oliekrandsen, der ikke en Gang have Værd som blot Dekoration betragtet.

Endnu staar tilbage at omtale de Arbejder, som Freund udførte i sin sidste Levetid. Et stort Monument, der var bestilt af en Skotte, Mac Donald, kom til Glasgow i Sommeren 1839; paa Forsidens Relief er »Afskeden« fremstillet, paa Bagsiden »Gjensynet«; paa den ene Smalside »Dødens Genius«, paa den anden en skrivende Nemesis«. — Ligesaa kraftigt i Totalvirkning og ligesaa inderlig gribende i Fremstillingernes sjælelige Udtryk er et andet Monument, der rejstes over den afdøde Kommandant paa Kronborg, Ohlrogge. Det er ligeledes af Marmor, og de elegante Gavllinjer, de fine, afdelende Led og de yndige, harmoniske Forhold ere undfangne med saa megen Følelse og gjennemførte med saa stor Kjærlighed, at Alt, ligesom paa Mac Donalds Gravminde, danner den mest fuldendte Ramme til de kraftige, alvorlige Træk, hvormed Skildringen af Afskedens dybe Sorg og Gjensynets tavse Glæde er given i Relieffern. Intet er opofret i dette Arbejde, og man føler Aandens levendegjørende Indflydelse ligesaa godt i Behandlingen af et Profil eller Ornament som af den menneskelige Figur, og derfor smelter Alt sammen til en fuldendt hel Støbning, som synes at være bleven til paa én Gang ved Konstnerens Skaberkraft, der har været i Virksomhed alle Vegne, selv i den mindste Enkelthed. Dette Monument kan give den smukkeste og klareste Forestilling om den Fuldendthed, Freund altid stræbte at naa i sine Arbejder, og paa den Plads, hvor det staar, ved Indgangen til Helsingørs Kirkegaard, i venlige Omgivelser mellem Buske og Træer, maa Synet af det gjøre et usigelig yndigt og mildnende Indtryk paa hver en Sorgfuld, der besøger denne til de Bortgangne indviede Plet.

Blandt de fritstaaende Skitser til Nordens Guder, som Freund havde udført i Rom, udarbejdede han den ene, Odin, i større Maalestok og med nogle Forandringer i det oprindelige Anlæg, lod den støbe i Bronce dernede og sendte den hjem for en Gang senere i Tiden at ciselere den. — Odin sidder noget tilbagelænet i en rummelig Thronstol, hvortil Freund maaske har hentet Ideen fra den

bekjendte Grav i Cerveteri, der jo har faaet Navn efter de tvende ejendommelig formede Stole, som findes dér; men han har vidst at bringe en mærkelig levende Bevægelse ind i det kraftige og dog elastiske Sving, hvormed Stolen trækker sig sammen i Midten; Sidepartierne buge sig udad og afgive derved magelige Støttepunkter for Armene. Den høje Guds stærke Legeme fylder godt i det bekvemme Sæde, som næsten synes at føje sig efter det; den højre Arm hviler paa det over Stolelænen kastede Ulveskind, medens den anden, noget hævede Haand støtter den smækre Kongestav mod Jorden; det venstre Ben stemmer mod en Skammel, det andet er strakt frem med en let Heldning. Denne Lemmernes større eller mindre Spænding fremkalder en rig Afvexling i Linjernes Spil og den harmoniske Rhythmus, som Freund altid vidste at træffe. De opmærksomt spejdende Ulve paa begge Sider af Odin og Ravnene paa Thronens Ryg give Kompositionen en større Fylde og ligesom mere Eftertryk. Selve Stolen er prydet med aandfulde Relieffer: Valfader paa Sleipner, og trende Valkyrier i smuk Forbindelse med deres Heste — Reminiscentser fra Ragnarokfrisen. Odin er ikke iført sin Skindklædning, men Konstneren har benyttet et stort, vidt Klædebon, der fuldstændig er gledet ned fra Overkroppens højre Side, medens en Flig er kastet over venstre Arm, hvorfra det sænker sig ned i Skjødet og danner en pompøs Knude af Folder. Freund har med et dristigt Spring sat sig ud baade over det græske og det — fingerede nordiske Kostume. Han har ikke kunnet eller villet give Overguden nøgen som Thor, hvor han træder i Kamp med Midgaardsormen, men han har valgt et stort, simpelt Klædningsstykke, der i sit Fald paa den skjønneste, konstneriske Maade tjener til at fremhæve Lemmernes kraftige Former, samtidig med at det tildeler Skikkelsen større Magt og Værdighed. Den nøgne Overkrop er ikke længer det ganske unge Legeme eller Athletens, men er dog i sin faste, kraftfulde Muskelbehandling værdig til at bære det lille, men velformede Hoved, hvis stærke Haarvæxt er omvundet med et Diadem. Det er nok muligt, at Freund ved Modelleringen af det Nøgne har tænkt paa Poseidons Torso fra Parthenon, men Overgangen mellem de enkelte Muskler er langt jævnere, mindre distinkt paa Grund af Konstnerens Tilbøjelighed til at gjengive det menneskelige Legeme med en vis Fylde. Ligeledes har den græske Zeustype foresvævet ham ved Odins Hoved, som dog har et vist individuelt Træk om den aabne Mund, der væsentlig skiller Odin fra de græske Guders Konge, skjøndt det unægtelig ikke frembringer noget Spor af Nordiskhed. Nordiskhed i Konsten

Odin.

Fototypi: Pacht & Crone.

Fototypl Pacht & Crone.

er i det Hele et noget vagt Begreb, og naar man véd, hvorledes Wiedewelt, Abildgaard, Eckersberg eller selv Fogelberg opfattede deres nordiske Karakterer, kan man egentlig ikke beklage, at Freund hellere gik i græsk end i nordisk Skole, at han hellere lod sig nøje med en vis Abstraktion i Karakteren — i det Mindste for de store Guders Vedkommende — end søgte at konkurrere f. Ex. med den ofte usande, forcerede Bestræbelse hos Fogelberg, at faa noget Originalt frem.

Ciseleringen udførtes væsentlig af Lodberg; men Freund arbejdede dog undertiden ogsaa paa den baade med Mejsel og Fil, og Gjennemførelsen af alle Partier var uden Undtagelse saa grundig, at den endnu ikke var færdig ved Freunds Død; den blev først afleveret til Konstforeningen i 1841. Naar man kaster Blikket hen paa den lille Figur, der dog synes saa stor, møder det den yndefulde Finhed i Udførelsen, som Broncen tilsteder, ført til den højeste Grad af Fuldendthed — og det er i saa Henseende uden Forskjel, om man betragter det bløde, lokkede Haars fine Bølger eller Ulvenes tottede Pels, Skoens pragtfulde Slyngninger og Spiraler eller Stavens fine Ornamentbaand, der med stor Takt ere laante fra Broncealderens nordiske Kar og Smykker. Som en Specialitet, der viser Freunds Lyst til at forsøge sig i enhver Art af de Gamles Teknik, kan mærkes, at Øjets Pupil er Email og det Hvide indlagt med en Niellomasse, der ogsaa er anvendt ved Stavens Prydelser; Diademet er et Sølvbaand med Guldstjærner. Freund havde overhovedet ved dette Arbejde, der vakte megen Opmærksomhed, en Gang igjen paa den mest slaaende Maade vist, hvilke Fortrin Udførelsen af Konstværker i Bronce medfører, fordi man i dette Stof kan fordybe sig langt mere i Enkelthederne end i Stenen, hvor utrættelige end Billedhuggerne ere for ogsaa at overføre Broncetekniken paa Marmoret.

Naar man gjennemblader Freunds Skitsebøger, vil man finde forskjellige, ligesaa storladne som flygtige Udkast til en ærværdig, siddende Figur med sidt, nedhængende Skjæg og Armene hævede, saaledes at Bevægelsen forhøjer det Udtryk af Magt, der gaar igjennem Skikkelsen. En enkelt Gang synes den nærmest at være udgaaet fra Freunds Opfattelse af Odin, men sædvanlig hvile Fødderne paa Jordkloden, og da er det Alfader fra Frisen, der ligger til Grund for denne Figur. Det er aabenbart, at Tanken har kæmpet for at lade den Opfattelse af Vorherre, der gjærede i hans Indre, komme til Klarhed i Konsten, men uden at det vel er lykkedes. Nærmest hertil synes han at være kommen i et Udkast, hvor han lader

Vorherre, med Jordkloden under venstre Fod, hvile paa Dyrekredsen eller Himmelhvælvingen; det Nederste af en trinformet Pyramide danner Fundamentet, der paa de fire Hjørner vogtes af vingede Dyr. Der gaar en forunderlig gammel-testamentlig Tone igjennem det Hele; men aldeles originalt er det, at Freund lader Vorherre holde Korset i venstre Haand — hvilken Symbolik kan være mere gribende! Freund har, som det lader til, fundet en større Tilfredsstillelse i at lade denne Figur gruppere sig sammen med andre end at lade den optræde ene. I det Mindste findes den hyppig udført paa Udkast til en Døbefont i Forbindelse med Johannes den Døber og en kvindelig Figur, der aabenbart forestiller en Sibylle. Her har Vorherre sænket Armene hen over de andre siddende Figurer, saaledes at der fremkommer noget vist Pyramidalt i Gruppens Bygning. Det synes, som han har tænkt paa at udføre en slig Fremstilling paa Døbefonten til Faaborg; men efter at han først har rykket den ned paa Fodstykket, er det endt med, at han fuldstændig har forladt denne Ide. — Til Sidst vendte Freund atter tilbage til den gamle, oprindelige Tanke, som synes at have drejet sig om Vorherre som Skaber eller Verdens Herre, men da er det Kristus, som træder i Faderens Sted. I Vinteren 1837—38 modellerede han saaledes Skitsen til en siddende Kristusstatue, men da den var færdig, slog han den atter sammen. Dog forsøgte han i Begyndelsen af 1840 at udføre en lignende Fremstilling i Relief, og han maa have været mere tilfreds med dette Arbejde end med det tidligere, thi ikke alene er det i Behold, men det benyttedes ogsaa ved en ganske særegen Lejlighed. Da Akademiets Medlemmer nemlig vilde give Christian den Ottende et Album med Tegninger, udførte af dem selv, som et Bevis paa deres Erkjendtlighed for den Tid, han havde været Akademiets virksomme Præses, lod Freund, som jo ikke gjærne brugte Blyanten uden til aldeles flygtige Udkast, Kolberg efter dette Basrelief udføre en Tegning, der efter hans Anvisning dækkedes med Farver, som om den var af Guld og Elfenben, og Virkningen er overordentlig slaaende. Vi se altsaa, at Freund ved Udførelsen af denne Kristus har tænkt paa de gamle græske, kryselefantine Gudebilleder og da navnlig paa Fidias' Zeus, og i den store, ophøjede Ro, der er udbredt over Figuren, har den noget Olympisk ved sig. Det er Kristus som den guddommelige Lærer, Konstneren her har villet fremstille, en Opfattelse, som laa nær for ham, der fremfor Nogen betragtede denne Verden som en stor Skole, hvor det gjaldt om ikke alene at samle Kundskaber for dette, men ogsaa for det evige Liv. Stillingen kan ikke

Fototypi: Pacht & Crone.

Kristus.

Fototypi: Pacht & Crone.

være simplere: Det milde Hoved er let sænket ned imod den Verden, der lytter til hans Røst; den højre Arm er løftet med en talende Haandbevægelse, og hele det øvrige Legeme er i fuldstændig Hvile. Her skal ikke bevæges ved noget som helst oratorisk Middel; Kristus, der selv er Ordet, som bor iblandt os, virker blot ved Ordets Magt. Men er han selv i den fuldstændigste Ro, saa er der Liv i Englenes Skare, der have lejret sig paa eller under hans prægtige Thronstol, hvis Læne de bruge som en ny og herligere Jakobsstige, der fører fra Jorden til Himlen. Freund har her omsat Esaias' dejlige, poetiske, men ubegrændsede Billede: »Himlen er Guds Throne og Jorden hans Fødders Fodskammel« i snævrere, men konstnerisk valgte Udtryksformer, idet Kristi Stol staar paa Jorden, og Skamlen under hans Fødder hviler paa Havet. Paa en dybere, betydningsfuldere Maade kunde Konstneren ikke betegne, at Sønnen og Faderen ere Et; og derved var tillige hans gamle, forladte Tanke atter sket Fyldest. Har Thorvaldsen den enestaaende Fortjeneste at have vist Kristus som Forløseren, der i sin alt omfattende Kjærlighed slutter al Verden, der tyer til ham, i sin frelsende Favn, saa har Freund til Gjengjæld den ikke mindre, at have fremstillet Menneskehedens sagtmodige, utrættelige Lærer tillige som Himlens ophøjede og almægtige Herre. Og med dette mærkelige Arbejde afsluttedes Freunds jordiske Virksomhed.

Freunds Helbredstilstand havde efter Hjemkomsten ikke været fuldstændig god, og det er muligt, at Ombytningen af Italiens varme Luft med det koldere, ublidere Klima ikke har været heldig for hans Legeme. Han følte sig trykket af Vinterens Kulde og Efteraarets Slud; han længtes altid stærkt efter Varmen, der var velgjørende for ham. Desuden havde han ikke ret Begreb om, hvor dybt hans Legeme var angrebet; han kaldte Symptomerne derpaa for »Kjælenskab«, som han søgte at faa Bugt med ved Afhærdning, ved at gaa tyndt paaklædt, at sove for aabent Vindue og deslige. Fra 1836 af skrantede han jævnlig, og i Efteraaret 1837 fik han det første Anfald af den Hjærtesygdom, som skulde bringe ham Døden. Skjøndt det optraadte meget voldsomt, ja næsten saa godt som øjeblikkelig dræbende, gik det dog fuldstændig over, og da han mærkede, at der Intet var i Vejen med »Blæsebælgene«, beroligede han sig kun altfor let i Stedet for, at det burde have været en

alvorlig Paamindelse for ham. Fra Nyaar 1840 indtraadte der en konstant Forværrelse i hans Befindende, og nu, da Legemet svækkedes mere og mere, følte han atter stærkere Vinterens Ublidhed og længtes efter Italiens milde Luft. Ude i det Frie søgte hans Øje mod Syden, og han sukkede efter det herlige Land, paa hvis Jordbund hans konstneriske Kræfter havde udfoldet sig, og hvor han i de skjønneste Drømmesyner havde troet at kunne se et Spejlbillede af den store, indholdsrige Virksomhed, som Fremtiden skulde bringe ham, og som aldrig kom i det Omfang, der svarede til hans Evners Maal. Den 2den Juni forsøgte han at sende Broderen i Altona et Brev — det blev det sidste af alle de mange, hvori han med uforanderlig Trofasthed, lige siden deres Veje skiltes, havde givet ham Underretning om, hvad Livet havde bragt ham baade af Glædeligt og Sørgeligt. Men hvor stærkt han den Dag følte sig angreben, derom vidne de første Linjer i Brevet: »Du maa i Dag ej vente en Ørneflugt af mig, eller at den vingede Hippogryf driver mig i Skyens Rige; thi jeg er saa mat som en Flue i December Maaned;« og da Haanden var kommen Siden ned, formaaede den ikke at føre Pennen mere; Brodersønnen maatte fuldende Brevet. Freund var dog ikke stadig bunden til Sygelejet, og selv den sidste Dag, han levede, var han for en Del oppe og kunde modtage Forskjellige, Thorvaldsen, Høyen og Andre, der kom for at ville tale med ham, som om de endnu en Gang vilde lytte til den velkjendte Røst, endnu en Gang vilde hente et Raad. Da Morgenen brød frem den 30te Juni, var Opløsningen nær. Stor var den legemlige Uro, som Kampen for at aande fremkaldte, og alle Vinduer maatte lukkes op for at lade den friske Morgenluft, som han altid havde været en Ven af, strømme ind, men forgjæves — først da Dødens milde Genius viste sig, kom der Ro og Fred: næsten umærkelig veg det sidste Suk bort fra Læberne.

Stor var den Kreds, der følte Sorgen over Freunds Bortgang, og det gik maaske den Gang som saa ofte her i Livet, først idet man lider et Tab, føler man ret, hvad man har ejet. Nu, da man stod lige over for den aabne Grav, anede man, hvor mangen en ufuldendt Gjerning, der tilligemed ham sænkedes ned i den. Da føltes det klarere, at det ikke alene var et ædelt Menneske, en elskelig Ven, der var gaaet bort, men at det var en Personlighed fuld af Aand og Kraft, der ikke alene stille og bramfrit havde frembragt sine beaandede Værker i Konsten, men som ogsaa havde baade Vilje og Evne til ved dens Hjælp at bære en glemt Kulturretning frem, der dog var saa gammel i Verden. Han havde saa

ofte klaget over Samtidens Mangel paa Sands og Følelse for Konsten, og ikke med Urette. Digterens Kald havde man begyndt at faa Øjet op for paa den Tid, men Konstnerens Betydning var endnu uklar for de Fleste. Havde nu Konstneren tillige en saa ideel anlagt Karakter som Freunds, da var det naturligvis endnu vanskeligere for det store Publikum at faa fat paa Kjærnen i hele hans Færd. Men der er dog intet Spørgsmaal om, at skjøndt han ikke efterlod sig en Hærskare af Arbejder, havde man dog, da han gik bort, Forestillingen om, at en af de ædleste Forkæmpere for det Gode og Sande i Verden havde forladt den rolige, men alvorsfulde Kampplads, der ligesaa godt har sin Heroisme som den, der gjenlyder af Slagets Bulder. Overalt, hvor ægte Dannelse havde hjemme, hvor man havde set op til hans uegennyttige Position, havde beundret den Opofrelse, hvorved han søgte at faa sin varme Begejstring for ethvert ideelt og ophøjet Formaal til at finde Gjenklang hos Alle, dér føltes dybt og inderlig Tabet af ham, der havde været som et aandeligt Midtpunkt, hvorfra de kraftigste og herligste Impulser vare gaaede ud for at bringe Forædling blandt Menneskene.*)

Under almindelig Deltagelse fandt Begravelsen Sted fra det yndige Hjem, hvor Mindet om ham blev tilbage i hver en Vraa, og et stort Følge af Konstnere, Videnskabsmænd og Venner, med Thorvaldsen og Collin i Spidsen, fulgte ham til det sidste Hvilested, hvor den dunkle, alvorsfulde Granitobelisk med Bissens Broncerelief viser dennes uforlignelig skjønne Opfattelse af Vennen, der med korslagte Arme er fordybet i Beskuelsen af Pallas Athene, under hvis Ægide han havde ført en ædel Kamp for at opnaa Renhed og Storhed i sin Konst.

*) Ogsaa i Udlandet, hvor hans Navn var kjendt og agtet, vurderedes han efter Fortjeneste. Schorn skrev til Erindring om ham i Kunstblatt for 1841 den smukke Afhandling, der alt er citeret, og i følgende Linjer har han ogsaa paa en fin og træffende Maade karakteriseret hans Konstretning: »In allen seinen Werken erkannte man das Bestreben das Edle und Schöne in individueller Form zu erkennen und zu bilden. Er war weniger als sein Meister Thorwaldsen dem allgemeinen Typus griechischer Formen zugethan, sondern suchte ihn mit feineren Abstufungen, auch selbst mit kühnen Variationen, in der Natur.« Schorn slutter endelig med en Opfordring til en af hans nærmere Venner om at give de talrige Tydskere, der kjendte og elskede ham i Rom, en Skildring af hans Liv og Virken. Ligeledes bragte »The civil Engineer and Architect's Journal« for September 1841 en rosende Omtale af Freund og det beundringsværdige Talent, han havde lagt for Dagen i sine nordiske Arbejder.

Den Lyra, hvis Strænge havde lydt, da Freund greb Vandringsstaven for at drage til Konstens Fosterland her paa Jorden, tonede nu atter, da Rejsen gjaldt det forjættede Land, der ligger »hinsides Stjærnerne«:

En ædel Konstneraand blev set i Nord,
Den frem med ærligt, trofast Sind sig kæmped.
Ej Verdens Skæbnemagt den Flamme dæmped,
Som djærv mod Konstens Himmelport udfoer.

I Syd henstirred Kæmpers Søn mod Norden,
Hos Angelo stod Thorvalds Aand ham nær.
Med Vingeham af Viljens Ørnefjær
Han søgte Tankehavet over Jorden.

Og Urdas Væld oplod sig for hans Blik,
Gudlivets Dyb, hvoraf han selv var Draaben;
Mod Oldtids Gudenat han modig gik,
Og evigt Liv var i hans Kamp og Haaben.

Se! Oldtidsgudenatten blev ham Dag:
Højt løfted ham Valkyriernes Vinger.
I moden Manddomskraft han sig udsvinger
Fra Livets Val med Troskabs Hædersflag.

Som Kæmpens Aand fra Slagets Mark bortfarer
Og hviler sig ved Verdensaandens Bryst,
Drog Konstens djærve Søn til evig Skjønheds Kyst.
Her Eftermælets Krands hans Værk bevarer.

Naar man følger Freund paa hans Vandring gjennem Livet og ser ham fra den tidligste Tid under Anstrængelse og Møje at kæmpe sig frem mod sit Maal og er Vidne til den Frejdighed, hvormed han udfører det Arbejde, som skal bringe ham den Udvikling og Kundskab, hvorefter hans Sjæl tørster, da hører man stadig klinge for Ens Øre Syrakusaneren Epicharmos' Strofe: »Guderne sælge os alle Goder for møjsomt Arbejde«. Aldrig skyede han noget Offer af legemlige eller aandelige Kræfter for at vinde en Sejer, der blot kunde bringe ham Maalet et Fodsbred nærmere, og aldrig lagde han sig til Hvile paa de vundne Krandse, sukkende under Besværlighedernes Byrde; men altid ilede han fremad, søgende nye, vanskeligere Opgaver, hvis Løsning bragte Goder, herlige, uforgængelige Goder i

hans Eje. Enhver Møje og ethvert Arbejde for at faa Del i slige guddommelige Gaver syntes ham helliggjort ved Formaalets ophøjede Natur og fyldte ham med sand, rolig Tilfredshed, og hans Personlighed gik lutret ud af Besværlighedernes Skærsild, banende sig Vej med Viljestyrken hævet højt som et Sværd og skjærmet af Tilliden til Gud som af et fast Skjold.

Saaledes som Freund var som Menneske, saaledes var han ogsaa som Konstner. De to Ting kunde heller ikke skilles fra hinanden hos ham, der brugte Alt, ogsaa sin Hovedopgave i Verden, som et kraftigt Middel til Sjælens Dannelse, til dens Fremgang i det Gode. Og naar han nu ogsaa førte en Kamp i Konsten, en Kamp, der maaske var besværligere end den, de fleste andre Konstnere maa føre, da laa det ingenlunde i, at han manglede naturlig Begavelse og maatte søge at faa den erstattet ved rastløs Flid, men først og fremmest i, at han aldrig, naar hans Aand skuede et Maal, der straalede med Idealets Glands, kunde lade sig nøje med et taaleligt, middelmaadigt Resultat, som han med Lethed kunde have vundet. For at naa saa vidt, at hans Værk fik i det Mindste et Gjenskin af denne Glands, anspændte han til det Yderste Sjælens og Legemets Evner, og hans Arbejder, smaa eller store, bære altid Mærkerne af en saadan alvorsfuld Kamp, hvor alle Stridskræfterne uden Undtagelse ere rykkede i Marken. Den flygtigste Skitse røber den dybeste Tankebevægelse, og det fuldendte Konstværk bærer hans Personligheds paa en Gang rige og storladne Præg. Desforuden var det hans Hovedopgave samtidig med, at han ingenlunde afviste Impulser andet Steds fra, baade i Fortiden og Nutiden, at lade det, der boede i ham, udfolde sig aldeles uforstyrret af fremmed Indflydelse. For Øvrigt maatte jo ogsaa de tarvelige Repræsentanter for de bildende Konster, der netop fandtes ved Akademiet i den Periode, da han var knyttet til det, gjøre, at han væsentlig maatte stole paa sine egne, naturlige Anlæg. Professoren i Skulpturen, Dajon, var jo en ren Middelmaadighed, som knap besad almindelig haandværksmæssig Stenhuggerfærdighed, og hans Tegninger se ud, som om de vare udførte efter usammenhængende Kludefigurer; ham kunde Freund umulig betragte som sin Lærer og synes aldrig nogen Sinde at være tyet til hans Undervisning. Akademiets dygtigste Medlemmer vare Kobberstikkerne Haas og Clemens, af hvilke den sidste jo havde et europæisk Navn; men de kunde mere staa ham bi ved kritiske Raad og opmuntrende Ord end i Gjerning, saa at Freund egentlig var overladt til sig selv. Der blev altsaa intet Andet for ham at gjøre

end at søge Vejledning blandt bortgangne Konstneres Arbejder. Og med den belvederiske Apollo, den medicæiske Venus og andre lignende berømte antike Statuer for Øje gik han den autodidaktiske Vej, som Abildgaard havde vandret før ham. Denne alvorlige Konstner med den stærke Begejstring for Oldtiden talte til Freund gjennem sine Værker et Sprog, som var beslægtet med det, han selv begyndte at stamme, og om ogsaa det maniererede, akademiske Sving, der er i hins Arbejder, paa en ikke heldig Maade gjenfindes i Freunds tidligste Sager, saa kunde det dog ikke være Andet, end at hans energiske Liv i Fremstillingen, hans ofte skarpe Individualisering af Karakteren og hans — rigtignok noget nøgterne — Stræben efter klassisk Renhed maatte gjøre ham til et lysende Forbillede midt imellem Datidens øvrige Fattigdom; thi selv en Wiedewelt med sin prisværdige men frugtesløse Iver efter at gaa den Vej, Winkelmann havde anvist ham i Rom, manglede fuldstændig Evne til at frembringe konstnerisk Liv. Forøvrigt glemte Freund ingenlunde Naturen; han var jo ufortrøden i sine Studier efter den levende Model, og han naaede i 1817 til at udføre det mærkelige Guldmedaljearbejde, der er Resultatet af et Decenniums udholdende Arbejde. Her er ikke alene Vidnesbyrd om en stærk, ophøjet Aands Flugt, om hans inderlig rørende Følelse og levendegjørende, bløde Behandling, men gjennem de mægtige Skikkelser aabenbarer sig allerede helt ud det Storladne, der findes i hans Konstnerkarakter, ligesom den Trang til Fylde, til Rigdom, der ved Siden af en ædel Simpelhed er ham saa ejendommelig, spores i Draperiets Fald og de fine Folders Mængde. Men medens det Træk i Freunds Konstnernatur, der driver ham henimod Michel Angelo, alt er umiskjendeligt her, har man større Vanskelighed ved at finde Spor til den Renhed i Opfattelsen af Relieffet, der i Italien skal føre ham endog udover Thorvaldsen og ind i Fidias' Arme. For sidste Gang møder os her hos Freund en malerisk Opfattelse af Plastiken med al dens Uro og Mangel paa Holdning i Linjer og Flader, og naar vi i dette Arbejde lægge mindre Mærke dertil, er Grunden den, at vi gribes af den indre aandelige Bevægelse, der trænger sig frem med en saadan Styrke, at den dominerer Alt, og fordi Kompositionen i Abrahams Skikkelse har et Centrum, der ogsaa i ydre Henseende er Tyngdepunktet i Relieffet. Naar Freund lader Sarah ses aldeles en face, en Fremstillingsmaade, der egentlig direkte er i Modstrid med Relieffets Stilkarakter, der stræber saa meget som muligt hen imod en rolig, jævn Afslutning, da er det, fordi Virkeligheden med dens bevægelige

Spil saaledes synes mere levende at tale til ham. Og ganske vist kan et saadant Motiv virke slaaende, naar Vanskelighederne overvindes, og naar Konstneren véd at bevæge sig med Takt paa Grændsen af det Tilladelige eller endog med sikker Fod gaar ud over denne Grændse — men Experimentet er farligt. Ingen vil saaledes f. Ex. kunne nægte, at Sifs Skikkelse paa Ragnaroksfrisen med sine brede Forhold, indfattet af de kraftige Linjer i Klædebonnet, gjør en kolossal Virkning selv i Omgivelser, der i saa høj Grad ere prægede af græsk Stilfuldhed, som det er Tilfældet i dette Arbejde. Ogsaa senere anvender Freund en enkelt Gang i den gaadefulde Gravfigur det samme Motiv; men her sørger han ligeledes for at modvirke det, der strider mod den sande plastiske Følelse, ved at lade hele Kompositionens Vægt hvile saaledes paa de strænge, holdningsfulde Hovedlinjer, at disse blive afgjørende for det Indtryk, Beskueren modtager.

Disse Ejendommeligheder, der alt traadte frem under Freunds første Kamp for at lade de konstneriske Kræfter, han følte, der boede i ham, udfolde sig saa fyldig som muligt, vare ikke laant Gods eller tillærte Fordele, men i den reneste, fuldeste Betydning hans medfødte Naturgaver. Derfor kan det ikke overraske at se den videre Udvikling, der bliver dem til Del under Opholdet i Italien. Freund, for hvem det tidlig mest af Alt havde været magtpaaliggende at lære Retningen og Omfanget af sine Evner at kjende, kunde naturligvis nu, idet han vandrede videre paa Konstens Bane, heller ikke miskjende, hvad der var hans Opgave. Han maatte ikke lade sig lokke bort fra den Vej, han én Gang var slaaet ind paa, om den ogsaa faldt ham aldrig saa trang. Vel skulde han lære at kjende de Veje, som andre udmærkede Mænd havde afstukket i Konstens Rige; men han turde ikke, selv om de vare blevne Hovedlandeveje, foretrække dem for sin egen snævre Sti, naar de vilde føre ham til et helt andet Maal end det, hans Talent havde sat ham. Derfor blændedes han ikke af Canovas delikate Teknik, der kan være bedaarende nok, men valgte den moderne Billedhuggerkonsts mægtigste Talsmand til sit Forbillede; thi lige saa meget som Storheden i Opfattelsen hendrog ham til Michel Angelo, fængsledes han ved det Trylleri, hvormed hans Marmor synes at forvandle sig til Kjød og Blod for vore Øjne. Men ikke engang Thorvaldsen med sin rene, kydske Følelse for den græske Konsts ophøjede Skjønhed, med sine grandiose Linjer og ædle Former, saa fri for enhver Smaalighed, saa yndefulde i deres naturlige Simpelhed, formaaede at drage Freund bort til den klare, rolige

Himmelegn, under hvis aldrig formørkede Sol hins herlige Gude- og Menneskeskikkelser havde set Lyset, hvor meget han endogsaa glædede sig over dens rene Straalehav; thi hans Tørst efter Alt, hvad der var Oprindeligt, drev ham hen imod det Væld, hvor det havde sit Udspring. Og det var i det herlige Hellas, om hvilket Byron synger, at det forgyldes af en evig Sommer, og hvor Alt er gaaet til Hvile undtagen den straalende Sol — det var dér, hvor al sand Konst har sit Udspring, at han ogsaa søgte de friske Vande, der skulde frugtbargjøre hans Enemærker i Konstens Land. Først lige over for Parthenons Relikvier syntes han, at kan fik det rette Svar paa sin Konstnerbøn. Her blegnede ikke blot Canovas Marmor-Kolorit; men her var det ogsaa, som om Michel Angelos Former svulmede med overdreven Kraft; ja endog Thorvaldsens rene, alvorlige Stil syntes at blive mindre stræng, og den belvederiske Apollo, der tidligere stod for ham som et ophøjet Maal paa Konstens Bane, tabte sin Guddomsglands.

Freund var dog ikke nogen ensidig Natur, og skjøndt han med hele sin Sjæl hang ved de Værker, der vare udgaaede fra Fidias' Atelier, unddrog han sig dog ikke, som vi have bemærket, Indflydelsen fra andre Forgængere, der ligesom han havde stræbt efter at lade Konsten gjennemtrænges af Naturens umiddelbare Liv. Og fra det Øjeblik af, han ved Medicæernes Grav i S. Lorenzo var bleven greben af Michel Angelos mærkelige Figurer, der synes at være en Personifikation af selve Livet, da blev denne Konstner Gjenstand for hans ivrige Studium. Og naar vi mindes, hvorledes visse Træk i Guldmedaljearbejdet prædestinerede ham til at gaa i Michel Angelos Skole, kunne vi ikke undres over at finde Gjenklang heraf i forskjellige Arbejder. Navnlig spores Indtryk fra »Moses«, denne mægtige Kolos, der dog sidder saa let, og som uagtet det voldsomt gjærende Indre er i en absolut Ligevægt i det Ydre. Det er hos Lukas ikke alene Foldekastets Brede eller Benets Beklædning med en Slags Hose, der minder om Moses, men ogsaa en vis Lighed i den djærve, kraftige Holdning, skjøndt Motivet i Stillingen er saa forskjelligt, og Karakteren aander græsk Indflydelse. Det Satyragtige, som Richardson alt omtaler, der findes hos Michel Angelos Moses, har Freund fortræffelig vidst at benytte med Modifikation i sine Jætteskikkelser, hvis lange lokkede Skjæg ganske er i Stil med Moses'. Den pragtfulde Behandling af det menneskelige Legeme hos Figurerne fra Medicæernes Gravminde foresvævede vist Freund, da han udførte sin Thor. Her er en lignende Lyst til at give Muskelspillet i ophøjet

Relief; men medens Freund naturligvis ikke har naaet Michel Angelos aandfulde Blødhed i Behandlingen, har han paa den anden Side ikke drevet Detaljeringen af de enkelte Partier saa vidt som denne. Endelig er den oftere omtalte gaadefulde Skæbnegudinde i sin storslaaede Karakter ligefrem i Slægt med de gamle Sibyller fra Sixtinas Loft, og i forskjellige, flygtig tegnede Udkast er der hos Freund et saadant mægtigt Udtryk, som, om det end ikke ligefrem gjenkalder Michel Angelos Maade at føle og tænke paa, egentlig staar i Højde med den; men desværre er det kun gjennem løse Antydninger muligt at ane, hvad Freund i den Retning vilde have været i Stand til at yde. Ligesom Michel Angelos havde hans Liv jo ogsaa sin »Tragedie«, der skulde dræbe saa mange Spirer.

I sin Beundring af Michel Angelo glemte Freund dog ikke andre, dygtige Repræsentanter for den italienske Konst. Hans Dreng paa Svanen peger saaledes med den fyldige, runde Behandling af Overfladen hen i en hel anden Retning (Rafaels Skole), og den flydende og bløde Behandling af de bølgende Folder i en Skitse som Loke fører Tanken hen paa Sansovinos Apostle paa Dørene til S. Marco, hvor en aandfuld Konstner aabenbarer sig i al sin skitsemæssige Flygtighed, men Loke er, foruden at være mere storladen i Anlæget, plastisk helt igjennem, som Alt, hvad der er udgaaet fra Freunds Haand.

Det, som dog gav hans Konst dens Hovedretning for Fremtiden, var Indflydelsen fra Parthenons-Skulpturerne, navnlig fra Cellefrisen, og hans største Arbejde bærer i høj Grad Præget heraf. Gruppernes Fordeling, den rolige Ligevægt i de forskjellige, selv endog stærkt bevægede Partier, Behandlingen af de Punkter, hvor Mennesker og Dyr dække hinanden i enkelte eller flere Lag, og endelig selve Figurernes Højde fra Planen, Alt dette, hvorpaa Relieffets artistiske Betydning væsentlig beror, bærer Spor af den direkte Indvirkning fra hin Frise. Men medens den moderne Konstner, der gaar i den klassiske Skole, dog altid meddeler den antike Strænghed en vis mild Lokalfarve, der skyldes hans egen Tids Indflydelse, og som f. Ex. ogsaa kan føles i Thorvaldsens Statue »Haabet«, saa har Freund en aldeles decideret Tilbøjelighed til at forhøje Strængheden. Man taler undertiden om det Arkitektoniske i en Gruppe eller Figur, men intet Steds er man maaske mere berettiget til at gjøre det end hos Freund. Naar man i hans flygtige Tegninger ser, hvorledes hans Værker bleve til fra første Færd, hvorledes han oprindelig angiver de dominerende Linjer og de Hovedpunkter, hvorom senere

Alt skal gruppere sig som Kjødet om Benbygningen, og hvorledes for ham Alt hviler paa, at de komme til at virke baade paa en skjøn og kraftig Maade, da er det, som man ser en Arkitekt med sikker Haand afsætte de vigtigste Forhold, der ere de fremherskende i hans Bygning, og som, naar de ere mislykkede, ikke kunne erstattes af nok saa rige Detaljer. Herpaa er atter den siddende Skæbnegudinde et slaaende Exempel, hvor noget Pyramidalt ligefrem er tilstræbt. Ved en saadan Fremgangsmaade bliver der, selv hvor Freund er mest realistisk, ikke Plads til noget som helst Malerisk, og man skal vistnok vanskelig kunne finde en Konstner, der, endog hvor han lader den stærkeste Bevægelse gjennemstrømme sine Figurer, dog véd at beherske dem med saadanne faste, rolige Linjer, som Plastiken aldrig bør undvære. Freunds Strænghed viser sig ogsaa i en anden Retning. Den Flade, der kan tænkes lagt over Figurerne i et Relief, er i Ragnaroksfrisen holdt meget plan, ligesom i Cellefrisen og i tidligere græske Arbejder; men den alvorsfulde Ro, der behersker Figurerne, som ved deres ringe Højde og jævne Overflade slutte sig til den givne Area, hvortil deres Tilværelse er bunden, og som betinger deres Fremtræden, forhøjes yderligere i Skitsen, idet Freund ved dristige, let udførte Furer med Modellerstokken betegner Musklerne, uden at der sker noget Brud paa Relieffets ideelle Overflade. Man kommer ved det Resultat, som her er opnaaet, til at tænke paa den højst interessante Gravstele med Krigeren Aristion*) i hel Figur, hvor Virkningen i det endnu svagere Relief dog maaske har været fremhævet bestemtere ved Farver. Ogsaa i andre Arbejder viste der sig en stor Strænghed, saaledes i den første Figur, han udførte i Rom, Chloe; men medens paa den ene Side denne Strænghed paa enkelte Punkter, saasom Hovedet, Haaret, Foldernes Karakter næsten kan synes at blive til Tørhed, er der samtidig et ikke alene alvorligt men endog realistisk Naturstudium til Stede, som f. Ex. i Lammet og dets Skind. Det Mærkelige herved er dog ikke saa meget denne Forskjel i Behandlingen, men det er det ensartede Præg, der alligevel meddeles den igjennem den stilfulde Opfattelse, som ikke fornægter sig hos Freund, selv hvor han gaar nøje løs paa Naturen; og han glemte aldrig, at Konsten ikke skal kappes med Naturen; thi dertil havde han for megen Beundring for den store Mesters vidunderlige Værker, som aldrig kunne naaes, ligesom han havde for megen sand Ærbødighed for Konstnerens Kald,

*) Opbevares i Theseustemplet i Athen.

til at han skulde lade ham spille en Kopists Rolle, selv om den blev aldrig saa meget applauderet af den store Hob — et Trællearbejde, hvortil egentlig den moderne, toneangivende Skulptur for Øjeblikket er sunken ned.

I sin senere Konstnervirksomhed fandt Freund en fælles Udtryksform for disse Bestræbelser, der gik i forskjellige, efter det moderne Begreb diametralt modsatte Retninger. Kaste vi Blikket hen over Rækken af hans Gravrelieffer, over hans Gavlgruppe eller enkelte Medaljeskitser, da møder os ofte Noget af det Simple, Store, Urokkelige fra Grækernes skjønne Værker i en inderlig Forening med Naturens bevægelige, vexlende Mangfoldighed; og disse Freunds Arbejder ere atter et Bevis paa, hvilket forbavsende sikkert Blik hine hans gamle Forgængere have havt for det, der i denne uendelige Bevægelighed er det Faste, Konstante, som det, saalænge Verden staar, vil blive Billedhuggerkonstens sande Opgave at føre frem for alle de Mennesker, der ikke have faaet den sjældne Gave at skjelne den eviggyldige Skjønhed fra alt det Forgængelige og Ufuldkomne, der i Virkelighedens Malstrøm synes at hvirvle den bort med sig til Undergang. Det skjønneste Exempel paa denne Retning afgiver utvivlsomt hans Eusebia, der i Ligevægten mellem det kraftfulde, harmonisk dannede Legeme og Sjælens klare, rolige Fremtræden gjennem Aasynets ædle Linjer viser, hvor nær Freund kunde komme Grækernes høje Ide om Menneskets Legeme. Og i det Hele tør man vistnok sige, at det Almenmenneskelige i Freunds Figurer vel ofte oprindelig er hentet fra det antik Menneskelige.

Skjøndt nu ganske sikkert denne brede, alvorlige Stil, hvor kraftige Former omhylles af et blødt, fyldigt Draperi, der falder i ædle, storladne Folder, og hvor den rolige Holdning i Kompositionen tjener til at støtte Udtalelsen af den dybe eller yndefulde Tanke, er den fremherskende i Freunds Arbejder i Kjøbenhavn, blandes der dog lidt forældet klingende Toner ind i denne fulde Akkord. Vi tænke her mindre paa enkelte ubehjælpsomme, svage Træk, der kunne overraske ved Siden af en i høj Grad livfuld Tegning og sikker Formgivning, og som utvivlsomt stamme fra hans i en vis Henseende mangelfulde Udviklingsperiode, i hvilken han aldrig opnaaede den Sikkerhed, som kun en dygtig Skole kan give; men det er noget Andet, som har sit Udspring i Freunds ejendommelige Konstnernatur, der er saa slaaende. Hans livlige Aand tillod ham ikke altid at holde fast ved en bestemt Methode. Snart bryder den Indflydelse, der stammer fra Michel-Angelo, frem, naar Tanken synes at fordre

det for ret at komme til at udtale sig, snart er det en realistisk, omhyggelig Udførelse af det Nøgne, et finere, pynteligere Foldekast, som møder os; ja selv saa sent som i Fremstillingen omkring Døbefonten møde os Skikkelser, der ere beslægtede med Kvinderne fra Basrelieffet, som fremstiller Hektors Begrædelse. Oftest er det vel det ejendommelige Syn paa Gjenstanden, der betinger Valget af Udtryksformen, ikke sjældent Hensynet til det Stof, den skal udføres i, men undertiden vel ogsaa et Konstnerlune, som ikke kan forklares, eller tidlige Indtryk, som han vil søge at tydeliggjøre sig nu, da Haanden er mere øvet og langt sikrere.

Vi nævnte, at Hensynet til Stoffet var af Betydning for Freund, og det er utvivlsomt, at en væsentlig Aarsag til Renheden i hans Stil netop ligger i Respekten for dets naturlige Beskaffenhed. Ved hans tidlige, mekaniske Haandgjerning og ved Udførelsen af hans Stempler i det haarde Metal, som fordrede en nøjagtig, ja næsten smaalig Behandling og en elegant Polering, var han bleven saa fortrolig med de Fordringer, som Metallet stillede for at blive villigt til at bringe den konstneriske Tanke til fuldkomment at forme sig med det. Denne Erfaring kom ham senere til Gode ved Udførelsen i Bronce, og den skarpe, til det Yderste gjennemgribende Ciselering af Odin f. Ex. kan ligefrem opstilles som Mønster og viser, at ingen af alle Teknikens Finesser er overflødig for at bringe alt det frem, som Konstneren havde paa Hjærte, og at Flid og haandværksmæssig Dygtighed ingenlunde behøver at kvæle Aanden eller udslukke Livet. Men for at kunne gjøre det, som her er gjort, maa Konstneren nødvendigvis selv have gjennemgaaet den sande »tekniske Skole«

Freund havde altsaa en hel anden Forestilling om Stoffets selvstændige Betydning end de Konstnere, der mene, at Alt beror paa Modellen, og at det er Bronce- eller Marmorarbejderens Sag at levere en saa nøjagtig Kopi af samme som muligt, og Intet kan bedre vise, i hvor høj en Grad han havde Ret, end hans første Arbejder i Marmor. Han havde jo ikke i Kjøbenhavn lært at behandle Marmor, og da han nu i Rom vilde og maatte indhente det Forsømte, huggede han vel ikke løs paa Blokken som Michel Angelo, men han gik dog aldeles selvstændig til Værks og brød sig nye Veje i Marmoret, saaledes at hans ejendommelige Aandslivlighed kom til at gjennemtrænge hver en af Stenenes Krystaller og kunde bringe Thorvaldsen til at udbryde, at hans Byste af Ingemann saa ud, som om den var gjort med Hjernen. Det er netop denne Fremgangsmaade, der giver dette Arbejde den Primitivitet, man saa sjælden faar Lejlighed til at

se andet Steds end i Konstnerens Model, og som paa en saa mærkelig Maade skiller denne Byste fra de fleste andre Marmorsager. For at betage Overfladen i sine Figurer det Stenagtige brugte Canova, der bearbejdede dem med den yderste Grad af Raffinement, Slibestensvandet, men Freund opnaaede et endnu heldigere Resultat i sine Arbejder ved at lade de fine Spor af Rasp og Mejsel blive staaende. Derved kommer der et uendelig fint Spil af Lyset hen over Overfladen, som, hvor umærkeligt det end er for Øjet, dog meddeler Stenen den bløde Ubestemthed, som Hudens fine og smaa Ujævnheder frembringe i den levende Form, og som en for stor Glathed eller Politur fuldstændig ødelægger. Vi se altsaa, hvor stor en Realist Freund egentlig kunde være, naar det gjaldt om at forhøje Livet i hans Arbejder; men han vidste ogsaa godt, at der aldrig skabes Liv i Konsten ved en død Efterligning af Livet i Naturen. Man kan derfor godt forstaa, at en Konstner med en saadan Følelse for Broncens og Marmorets forskjellige Behandling, som naturligvis ogsaa strakte sig til Træet, Terrakottaen og andre Stoffer, maatte kunne blive det for Haandværket, som han blev. Her se vi i den enkelte Konstners Liv det gjentage sig, som viser sig i det Store i Folkenes Liv, at der er en nødvendig Forbindelse mellem Konstens og Haandværkets Blomstring — man finder dog heller aldrig en frisk, farverig Blomst udsprungen paa en vissen Stilk! Men Mennesket har nu desværre engang mere Sands for Drivhusblomsten end for den frodige Plante paa Marken, og skjøndt man nok kunde glæde sig over Freunds smukke Udsæd, der vel ogsaa hist og her blev fredet og røgtet, indførte man dog som sædvanlig fremmede Modeblomster, der i kort Tid trivedes som det yppigste Ukrudt. Og dog havde man i Freunds Virksomhed for Haandværket saa vel som i Konsten, naar man havde forstaaet den ret, ogsaa havt et Værn mod Stilløshedens fordærvelige Vandflod. der truede med at bortskylle saa mangen ædel Spire, inden den havde fæstet Rod; men det saa man ikke — og Faren voxede Dag for Dag. Den Alsidighed, hvormed Freund opfattede alle Konstens og Haandværkets enkelte Dele, frembragte tillige en Helhed i hans Stræben, som kunde have forvisset En om, at naar man var gaaet langt nok i hans Fodspor uden at trættes, maatte Resultatet være blevet en harmonisk, heldig Udvikling, og virkelig kom ogsaa en beslægtet Konstneraand, Hilker, paa den skjønneste Maade til at vidne derom. Desuden kunde man i Freunds høje Forestilling om Konstnerens Mission, der jo ogsaa strækker sig til Haandværkerens Sfære, have den bedste Borgen for,

at hans Evner, hvis store Betydning man anerkjendte, aldrig nogen Sinde vare blevne brugte til et ringere Formaal end at fremme Menneskenes Udvikling ved den forædlende Magt, der er forlenet det Skjønne, hvad enten det bæres paa Tonernes Bølger, taler gjennem Digterens Sange eller lyser fra Konstnerens beaandede Værker.

En sand, levendegjørende Beaandelse gaar der gjennem alle Freunds Værker, hvad enten vi tage en Skitse som Loke, hvor Leret knap synes stivnet, eller Odins fuldendte Malmstatue, det inderlig bedende Danmark i det flygtigste Udkast eller det rige Relief med Eusebias skjønne Skikkelse. Denne Evne til at skabe Liv og Bevægelighed i de Stoffer, hans Haand rørte ved, var ganske vist en medfødt Naturgave hos Freund, men han nøjedes ikke alene med at forbruge dette Pund; han søgte ogsaa at mangfoldiggjøre det som alle de øvrige Evner, han ejede. Derfor er Aanden i hans Arbejder forskjellig, ligesom Behandlingsmaaden er det. Han har besiddet en Sjæl, der var modtagelig for Alt, hvad der bevæger sig i den usynlige Verden i Menneskenes Indre, lige fra det kaade Lune til Tankens dybeste Flugt. Han har baade havt Følelse for den lidenskabelige, heftige Sorg og for den milde, taalmodige, der kan gjennembæve et Menneskehjærte, naar Dødens grusomme Haand har sønderrevet et dyrebart Baand; men desuden forstod han med stærke, dog harmoniske Farver at male den store, uendelige Sorg, der knugede de mægtige Guder til Jorden, da Undergangens Time var nær. Dog ikke blot Sorgens Pathos greb hans Følelse; den kunde ogsaa bøje sig ned til Barnets uskyldige, legende Glæde, eller dele den unge Piges lykkelige Tilfredshed, naar hun plejer sit lille Lam. Med kjækt Mod ledsagede han Helten, naar denne drog i Ledingsfærd, og med opmærksomt Blik fulgte han Haandværkerens stille Syslen i Værkstedet. Han havde i sin Tanke en Styrke, der kunde maale saavel Dybden af den gammeltestamentlige som af den græske religiøse Opfattelse, ja som endog kunde skabe Figurer, der vare i Stand til i den gamle Aand at bære nye Sandheder ind i Menneskene. Med de græske og nordiske Guder levede han i sin Fantasi et lykkeligt, fortroligt Samliv, saa at han kunde fremstille hine med en Strænghed og alvorsfuld Ro, som den Gang Hesiods Sange tonede over Boeotiens Sletter, og disse i al deres Storhed og — Svaghed, som da Valas Sang for første Gang gjenlød mellem Nordens Fjælde. Men ogsaa Evangeliernes jublende Budskab havde han lyttet til; han havde set Julestjærnen tindre over Barnet og hørt den hellige

Aands Vingeslag over Menneskens Søns Hoved, da det bøjede sig for at modtage Daaben af en Dødeligs Haand; hans yndige, stille syslende Brudejomfru er som et Sindbillede paa den kristelige Læres Liv, der virker i det Skjulte, og Lukas' ædle, stærke Skikkelse, hvilende i en fuldstændig ydre og indre Ro, synes at være en fast Borgen for Evangeliets klare Sandhed. Dog ingen Sinde er hans Tanke dybere og hans Fantasi mere ophøjet, end naar han lader Alfaders mægtige Skikkelse rulle frem paa den fornyede Jords Klode, omgiven af Himlens jublende Hærskarer, eller da han viste Sønnen ikke siddende ved Faderens højre Haand men i Faderens Herlighed, Et med Faderen og dog evig den svage, ufuldkomne Menneskeslægts store Lærer. Sjælden er nogen Konstneraand paa sin sejrrige Flugt kommen det Højeste nærmere!

Saaledes vare Hovedtrækkene i Freunds Konstnernatur, og den ejendommelige Originalitet, der lyste ud af hans Arbejder, maa den Gang, den først ret traadte frem, have staaet som noget Vidunderligt for dem, der forstode at vurdere den, ligesom den endnu gjør det. Freunds livfulde Skikkelser med det flydende, bevægelige Draperi vare noget Andet end Rauchs Figurer, som smage af Voxkabinettet, og hvis Realisme er temmelig karakterløs; hans Blødhed i Formen og stærke Følelse maatte være velgjørende i Modsætning til Danneckers Blødagtighed og overfladiske Sentimentalitet, ligesom hans livsfriske Behandling af Marmorets Overflade var det lige over for Canovas yppige Elegance, og sammenlignet med Chloe bliver Canovas Hebe til en meget forstørret Nipsgjenstand fra et Boudoir. Ja, selv ved Siden af Thorvaldsens Arbejder kunde Freunds Originalitet holde sig. Den kunde vel mangle det store Mesterskab i Linjernes klare, harmoniske Flugt; men den bevarede dog sin fulde Ejendommelighed usvækket, baade Tankens Dybde og Fantasiens Højde, baade den klassiske Renhed og Naturens umiddelbare Liv, baade Rigdommen i Foredraget og den storladne Simpelhed i Formerne, og overalt, i det Mindste som i det Største, gjennemtrængt af den stærke Konstnersjæl — skjøndt man naturligvis ikke i ethvert Arbejde faar et ligeligt Indtryk af alle disse Egenskaher, der vel sjælden have været samlede paa én Haand. Originaliteten fremkommer hos Freund dog ikke blot ved en umiddelbar indre Trang, der med Magt driver Geniet frem, udelukkende i Overensstemmelse med det indre Naturanlæg, saaledes som det i høj Grad var Tilfælde hos Oehlenschlæger eller Thorvaldsen, hos hvem det er, som om de herlige Værker uden Spor af Besvær strømmede ud fra det mægtige Væld af Følelse,

der fandtes i deres Indre. Freund manglede vel ingenlunde Umiddelbarhedens Styrke, tværtimod, man føler mangen Gang, hvorledes hans Værker ere blevne til ved en pludselig Inspiration, idet de konstneriske, aandfulde Glimt kunde bryde saa voldsomt frem, at hans Haand knap har mægtet at følge med; men der var hos ham tillige en Tilbøjelighed til Reflexion, der fik en væsentlig Indflydelse paa hans Konst. Han foragtede ingenlunde sin medfødte Naturgave, det var den, der gav ham hans Adkomst til Konstnernavnet; men hans skarpe kritiske Sands og uhildede Blik for, hvad andre Konstnere havde naaet, kaldte ham til Regnskab for hvert et Skridt, han gjorde paa Konstens Vej, og gav ham tillige Maalestokken for Værdien af hans egne Frembringelser og Sporen til at naa en altid større og større Fuldkommenhed.

Hans Konst var ikke alene en Hjærtesag for ham; men den var ogsaa et Problem, der bevidst eller ubevidst skulde løses. Hans rige Fantasi var befolket med en hel Verden af Skabninger, der ventede paa hans hjælpende Haand for at faa konstnerisk Virkelighed; men de skulde kun iklædes Former, der vare deres Udspring værdige, og som tillode dem at føre et frit og selvstændigt Liv. Og ivrig var hans Forsken for at finde saadanne; han ransagede baade Naturens evige Forbilleder og de Værker, hvorigjennem Menneskene havde søgt at fortolke dem, og han fandt omsider, hvad han søgte. Men takket være Sundheden i hans Følelse og Oprindeligheden i hans Sjæl, var det, som han fandt, ikke et stereotypt Formskema, hvori de forskjelligste Væsener med de forskjelligste Karakterer skulde presses ind som i en Prokrustesseng; thi stor var Mangfoldigheden i hans Fremstillingsgave, der var ligesaa rig paa Ytringsmaader som hans Fantasi paa Ideer. Og hvor vexlende end disse Ytringsformer vare, gik der dog én bestemt Grundtone igjennem dem alle, og i dens højtidelige, rene Klang fornemmes det skjønne Ideal, han havde, et Ideal, der ikke alene var betydningsfuldt for hans Konst, men ogsaa kunde have været det for Samtiden og Eftertiden, om man havde havt Øje derfor. Thi han har været nærmere ved at opfylde det Forlangende, der, saa længe Verden staar, og der er en Stump tilbage af de antike Levninger, vil rettes til Billedhuggeren, at forene det Resultat, hvortil den græske Kulturs Løsning af dens Opgave er kommen, med den til enhver Tid vexlende Opfattelse af Naturen, der har Rigdom nok til stadig at fremvise nye Sider for de skiftende Slægter. Hvad tidligere Generationer have overset eller kun dunkelt anet, aabenbares paa én Gang for senere Tider, naar Menneskene

have naaet frem til den Udvikling, der netop er modtagelig herfor. Men ligesaa forkert det vilde være af en Konstner aldeles at ignorere alle Hensyn til Samtidens Forlangende, at hans Værker skulle være i Samklang med de Følelser, der røre sig hos den, lige saa galt vilde det være, om han lod sin Muse fuldstændig blive en Slave af Publikums Lyster. Han skal ikke tvinge sin Konst tilbage i gamle, forladte Spor, der lede bort til Egne, som Menneskenes Fod ikke mere betræde, han skal tvertimod lade den gjennemstrømme af Nutidens frsike Luftning; men han skal paa den anden Side ikke glemme, at enhver Nutid har sin Fortid, og at Menneskeslægten vilde være bleven i en evindelig Raahedstilstand, naar den ene Slægt ikke havde støttet sig til den andens Skuldre; og det er det, man nu synes at være paa Veje til. Den moderne Tid har nok af Stemninger og Følelser, ikke altid ædle og ikke altid klare, men som altid træde frem med Ufejlbarhedens Mærke; den er i allerhøjeste Grad subjektiv og har egentlig kun Respekt for sin egen Subjektivitet. Hvad andre Tider have stræbt og virket, kan være godt nok for dem; men Nutiden har ingen Brug mere derfor — den har ganske andre store Opgaver at løse og ganske andre Syner i sit Indre. Det frie Individ vil have Ret til at afkaste de Statslænker, som borneret Despoti fra Arildstid har lagt om dets Skuldre, den frie Tanke tror i sit Hovmod med sit Lyn at kunne sønderrive Troens Taageslør, der blænder Menneskets Øje, og i Stedet for Evangeliets tvungne Kjærlighed præker den den frie Kjærlighed, Følelsernes Emancipation. Men ogsaa de »frie« Konster ville være med til denne almindelige Folkefest, hvor Alt i den vildeste Carmagnole stræber henimod et moderne Kaos, der som Grækernes vil kunne trænge til sin forløsende Genius. Ingen vil vist benægte, at der i den europæiske Arkitektur paa faa Undtagelser nær hersker fuldstændig anarkiske Forhold, hvor man blander de forskjelligste Tiders Traditioner sammen uden at tage Hensyn til Øjemed eller Materiale; først naar man tager dette Hensyn og lader Bygningsemnet, f. Ex. Jærnet, faa den Indflydelse baade paa Konstruktionen og Formen, der tilkommer det, kan en ny sund Udvikling ventes. Ligesaa stor er Gjæringen i Malerkonsten; men egentlig er man ikke kommen videre end til Experimenter baade i teknisk og æsthetisk Henseende. Man er Realist à tout prix; det gjælder fremfor Alt at gjengive det flygtigste Fænomen som den fasteste Form med fotografisk Nøjagtighed, om ogsaa det Hele bliver et Stykværk; man kopierer Naturen i Stedet for at skabe Konsten. Og hvordan ser det endelig ud med Skulpturen? Skjøndt den har den umaadelige

Fordel fremfor Malerkonsten at kunne støtte sig til de sikre og konsekvente Normer, den antike Konst har efterladt sig, lader den haant om alle Love; for den er der ingen Skranker mere, nu, da Naturalismens gyldne Tidsalder er oprunden. At tage noget som helst Hensyn til Stoffet, der er den nødvendige conditio sine qua non for Konst overhovedet, finder vor Tids Billedhugger i høj Grad barnagtigt, og han smiler ad de gamle Konstnere, hvad enten de hedde Fidias eller Thorvaldsen, som vare saa bornerte at gjøre det. Thi naar Grækerne ikke indlodesig paa at gjengive Klædebonnet i Marmor med hele Texturen og alle Sømmene, som om det var forstenet, naar de ikke havde gjort deres Ateliers til rene Snedker- eller Kurvemager-værksteder, saaledes som f. Ex. de nyere milanoske Konstnere, for at vise Stoffets fuldstændige Ligegyldighed over for den konstneriske Aands Magt, eller naar de ikke vare Taskenspillere nok til at kunne forvandle den haarde Sten til Spise- eller Drikkevarer, da var det ikke, fordi de ikke kunde, men fordi de ikke vilde det. Og i den blinde Beundring af sine egne Værker, der er værre end den værste Afgudsdyrkelse, har Modekonstneren ingen Anelse om, at jo nøjere, jo omhyggeligere han efterligner Naturprodukterne, de levende som de livløse, desto føleligere bliver Modsætningen imellem Virkeligheden og Kopien, desto mindre Plads bliver der for Fantasien, desto mindre bliver der tilbage af den Illusion, hvorpaa al Konst til Syvende og Sidst beror; ethvert Spor af den svinder bort under hans Fingre, og idet den Aand, der skulde give Stoffet Liv, er vegen bort, er der egentlig kun bleven det raa Naturprodukt tilbage.

Kan det ogsaa være anderledes, naar man i den Grad fornægter det Princip, hvorpaa Billedhuggerkonsten beror? Thi ligesom Naturen jo er den absolute Forudsætning for Konsten overhovedet, saaledes betinger Stoffet som det nødvendige Medium for Aandens Udtalelse ved sin Karakter atter Konstformens Karakter og faar derved en Hovedindflydelse paa Stilen i Konstværket. Det er mellem disse to Punkter, Naturen og Stilen, at Billedhuggeren svinger, og som vexelvis drage ham til sig og støde ham bort. Da nu Grækeren som ingen anden Nation har vidst at finde de sundeste og skjønneste Stillove for Skulpturen, det vil sige, har vidst at gjøre Stoffet til et tjenende Redskab for Konstnerens Aand, uden at det træder selvstændig op og udelukkende virker i sin Egenskab af blot og bart Stof, er den græske Plastik bleven Rettesnoren for alle dem, som føle, at den blotte Naturdrift ligesaa lidt kan være eneraadende i Konstens som i Ethikens Verden; thi Konsten skal altid have noget Ethisk

i sit Væsen. Naturen og Stilen ere ikke paa den Maade modsatte Begreber, som man skulde tro efter den nyeste Opfattelse at dømme; de skulle tværtimod fuldstændiggjøre hinanden indbyrdes, ja endog kontrollere hinanden, idet Studiet af Naturen skal forhindre Udviklingen af en død skematisk Klassicitet, medens Sands for ren Stil skal holde de naturalistiske Udskejelser borte.

Nutiden tager det rigtignok temmelig let med denne Sandhed, der i dens Øje sikkert synes noget doktrinair; men heldigvis have vi netop i Freunds Arbejder det bedste Bevis paa, hvad en begavet og alvorlig Konstner kan naa med dette Maal for Øje. Thi i hans Arbejder findes der en ligefrem naturalistisk Gjengivelse af Virkeligheden. Bevægelsens Flygtighed, det Momentane i Blik og Stilling, Blødhed og umiddelbart Liv i Musklernes Spil, Hudoverfladens friske Behandling og Bestræbelse efter igjennem Klædebonnets Fald og Foldernes Karakter at give Stoffernes Forskjellighed — hele denne Livets vexlende Mangfoldighed, der jo saa let kan føre over i det Maleriske, har han ved en skarp og dog taktfuld Iagttagelse af selv de strængeste Love for Stilen forstaaet at tildele en plastisk Ro, der minder om den græske Konsts skjønneste Dage. Der er næppe nogen Billedhugger, som har havt den Dristighed som Freund, at forbinde saa decideret realistiske Træk med saa stor Strænghed i det Stilistiske, og det uden at blive maniereret eller opgive sin egen Originalitet. Denne Forsoning af de to Elementer, der i Konsthistorien saa ofte staa i diametral Modsætning til hinanden, Naturens levende Krav og den antike Skulpturs Fuldendthed, som Freund i sine Værker har forsøgt at tilvejebringe, og som ikke sjælden er lykkedes for ham paa en sand, harmonisk Maade, er maaske det betydningsfuldeste Resultat, hans skjønne Virksomhed har efterladt sig, og et af de mærkeligste Fænomener i den moderne Skulptur. Og Byster som Ingemanns, Wagners og Gählers, Statuer som Chloe, Loke, Odin, Relieffer som Eusebia, Frontonen, Brudejomfruen, den thronende Kristus o. A. indeholde et Memento om, hvor Vejen er, der fører ud af den Labyrinth, i hvilken Skulpturen har forvildet sig, og hvor ud af selv en ny Dædalos skulde have Vanskelighed med at frelse den. Hvad Freund har villet, maa Billedhuggerkonsten ville, naar den Forfaldsperiode, hvori den nu befinder sig, og som vel snart har naaet den yderste Grændse, skal faa en Ende. Hvis Freunds Arbejder ikke havde været gjemte indenfor et lille Lands Grændser, men havde været mere tilgængelige for det toneangivende Europa, havde de utvivlsomt maattet faa en kjendelig Indflydelse, som

Thorvaldsen egentlig aldrig fik, fordi han ligesaa vel som Antiken snart betragtedes som et overvundet Standpunkt. Men vi, som eje hans Værker, bør i det Mindste lære af dem, at man godt, fordi man gaar i fremmed Skole, kan hævde sin egen Selvstændighed, at man heldigvis kan beundre det ægte Skjønne hos Andre uden derfor at behøve at knæle for deres Afgudsbilleder.

Lad nu disse Værker, der ikke alene bære en sand Konstners Præg, men ogsaa indeslutte et ædelt Menneskes Sjæl, tale til os med hele deres rene Skjønhed og dybe Alvor om de Syner, det kan falde i en Dødeligs Lod at skue, naar han lever et Liv, der ikke som Plantens ene er stavnsbundet til Jorden. Lad dem minde os om, at om vi end ikke formaa at give vore Syner Skikkelser, der kunne gribe med Sandhedens Magt, skulle vi dog give dem større Kraft og højere Glands ved at modtage de guddommelige Gaver, som Konsten skjænker Menneskene. Ved at fordybe os i disse Værker, der ere Resultatet af den Udvikling, Konstneren opnaaede her paa Jorden, og som han i ærlig Kamp stræbte at naa, ville vi kunne øse Kræfter til vor egen Kamp for det Gode, Sande og Skjønne; thi de evne det tilvisse. Naar vi ved Beskuelsen af Kristi mægtige Skikkelse, der hviler i Evighedens ophøjede Ro, og paa hvis Læber Guddomsordet bor, glemme vor Sorg og Kummer, som naar Grækeren betragtede den olympiske Zeus, da lære vi at kjende Konstens frigjørende Magt, og Mindet om ham, hvem vi skylde dette, bliver os dyrebart og dobbelt dyrebart, fordi han var en af de mest udholdende Forkæmpere til at værne om den Aand, der har sit Udspring fra Parthenons Helligdom og er Billedhuggerkonstens sande Akropolis, der endnu hæver sig som et lysende Fyr i Barbariets voxende Mulm og Mørke, hvor alle andre Ledestjærner synes dunkle.

BILAG

AF

BREVE OG ERKLÆRINGER

SAMT

EN KRONOLOGISK FORTEGNELSE

OVER

H. E. FREUNDS ARBEJDER.

I.

Fra B. S. Ingemann.

Wien, d. 20. Aug. 1819.

Du kjære, brave Freund!

Er Du vred paa mig, fordi jeg ikke har skrevet før, og tror Du, jeg er en snavs Karl, som ikke tænker paa Dig og holder inderlig af Dig — saa skynd Dig at blive god, og tro om igjen — jeg har været i Aande og skrevet et romantisk Drama her, og saalænge det stod paa, kunde jeg ikke skrive Andet. Jeg har og havt en Sorg her, som vist vil gjøre Dig ondt at høre: den gode, fromme Johanne Bügel er død i Carlsbad af Nervefeber; jeg fik først et Brev fra hende, som hun her havde efterladt til mig, da jeg med det Samme fik Budskabet om hendes Død. Allerede her havde hun været syg, og da jeg læste hendes Brev, var det ligesom hendes fromme Aand endnu en Gang talede til mig og tog Afsked med mig og Vennerne i Rom og det skjønne Italien, hvis Savn hun aldrig kunde glemme. Nu har hun fundet et skjønnere Land — Fred være med hendes Sjæl! Jeg har begrædt hende som en Søster. Det tænkte jeg dog ikke paa, da jeg udenfor ponte molle rakte hende de sidste Blomster til Afsked. Mon vi To heller ikke skal se hinanden mere? Jeg ser Dig endnu tidt, hvorledes Du sad paa ponte molle og kastede Dine Blomster i Tiberen*), mens jeg rullede bort fra Dig og det herlige Rom —

*) Dette Moment er besunget af Ingemann i Digtet »Paa Vejen fra Rom«:

»Hvo sidder hist saa stille paa høje Tiberbro?
»Med Afskedsblomster venter dér Vennen brav og tro;
»Fast Genien ham lænker til skjønne Tiberbred;
»Vemodig nu i Floden han kaster Blomster ned;
»Lig Blad i Strøm bortfarer hver Sjæl, han her har kjær;
»Selv med hans store Mester er Afskedsstunden nær.«

og det gjorde mig mere ondt at skilles fra Dig end fra Rom. Det fortryder mig endnu tidt, at jeg dog én Gang har bedrøvet Dig og gjort Dig Uret. At Du ikke blev vred paa mig, men bedrøvet, var mig et rørende Vidnesbyrd om, hvor kjær Du havde mig, og Du maa tro, Freund, at jeg ikke holder mindre af Dig. Dit Venskab og vort Samliv i Rom hører til mit Livs skjønneste Erindringer, og mødes vi igjen i Verden, skal vi trolig gaa Haand i Haand som tilforn. Vore Meninger og Anskuelser af Konsten syntes ofte højst forskjellige; men i Hovedsagen vare vi dog altid enige, og i Konsten som i Livet vil vi vist ofte mødes som beslægtede Aander.

Af Jensen vil Du kunne høre vore Rejsehændelser til Florents. Siden har jeg tumlet mig gjennem Norditalien og Sydtydskland blandt lutter Fremmede og sommetider havt det besynderligste Selskab af Verden. Saaledes rejste jeg fra Bologna til Padua med en lystig, italiensk Dandser- og Skuespillertrop. Det var et løjerligt Liv, maa Du tro, og jeg har i lang Tid ikke lét som i de Dage. I Venedig havde Heden nær dræbt mig — og til Triest kom jeg netop en Time førend en Orkan, som ellers uden Tvivl havde begravvt mig paa Adrias Bund. Paa Vejen hertil Wien kom jeg i Klammeri med en gal, militair Kapelmester, som vilde trække Sabel mod mig og stevne mig i Gratz; men han gav dog Kjøb tilsidst, og vi sluttede Fred.

* * *

Der bliver ingen Krig med Sverrig. I Nordtydskland er der megen Uro og en spændt Tilstand imellem Regjeringerne og Folkene. De bedste Kvinder og dygtigste Mænd arresteres. Her er roligt, men til enhver Fremmed har man Mistanke, og man har Vanskelighed ved at faa Opholdskort hos Politiet. Jeg agter at blive her lidt over 14 Dage endnu. Man oversætter paa min Tasso her — men den er for dristig til at spilles her — maaske kan jeg faa Blanca her paa Scenen eller Hyrden af Tolosa, som nu ogsaa er oversat. Man har været galant og sendt mig Fribillet til begge Hoftheatrene; men de bedste Skuespillere ere paa Sommerrejser, og jeg faar intet Betydeligt at se. Det vedholdende slette Vejr forhindrer mig i at se Gallerierne ret, som lukkes i Regnvejr.

* * *

Lad mig nu vide, hvordan det gaar med Apostlene og Alt, hvad Du foretager Dig — hvordan det i det Hele gaar med

Konstnerne og Konsten i det gamle, kjære Rom. Kan jeg være Dig til nogen Tjeneste hjemme, saa skal det altid glæde mig. Naar Din Understøttelse fra Akademiet er udløbet, saa søg kun Tillæg; i alt Fald kan Du stole paa Thorvaldsen og kan blive hos ham, saa længe Du vil, imod at føre en Smule Opsyn med hans Sager. Det var hans egne Ord til mig, da jeg engang talte med ham om Dig og Dine Udsigter for Fremtiden.

Wien, d. 1ste Nov. 1819.

Nu er Thorvaldsen i Stuttgart, saa jeg træffer ham altsaa næppe før i Kjøbenhavn. Om en 8 Dage tænker jeg at rejse herfra. Ogsaa her har jeg truffet adskillige Landsmænd og deriblandt Dr. Clausen, som Du om nogle Maaneder vil se i Rom, ham kan Du fortælle, hvordan vi her har levet. Det er en solid Lærd og en brav Karl, i hvis Selskab Du vist vil finde Behag. En Altonaer, Harzen, rejser ogsaa til Rom og er en vakker Person med megen Sands og Interesse for Konst.

* * *

Og nu, Du kjære, brave Freund, et ret hjærteligt Farvel, og Tak for al den Glæde, Du har skjænket mig i Rom. Lad os ret ofte og venligt erindre hinanden, og har Du Et og Andet imod mig, saa sig mig det ærligt og trohjærtigt, at vi stedse kan voxe inderligere og fastere sammen, og, om Gud vil, paa vore gamle Dage glæde os over vore Ungdomsdrømme, som jeg haaber dog ikke alle skal henflyve som skjønne, bristende Sæbebobler, men i vore forskjellige Konster afbilde sig rent og skjønt for en tilkommende Slægt, som maaske først skal høste, hvad vi med Kjærlighed udsaa i Haab paa Velsignelse fra oven.

Din uforanderlige Ven

Ingemann.

2.

Til **Collin.**

Rom, den 26de Maj 1821.

Deres Højvelbaarenhed!

Jeg har med megen Opmærksomhed læst de Steder i Deres tvende sidste Breve, hvor De omtaler den nordiske Mythologis Anvendelse for de bildende Konster, og lagt det alvorligen paa Hjærtet for at

komme til Resultatet af samme. Jeg kan ikke undlade at tilstaa for Dem, at jeg mangler de Hjælpemidler her i Rom, som vilde være absolut nødvendige for ret at kunne sætte sig (ind) i hine Tiders Anskuelse af Guddommen, og saaledes (at) kunne tænke sig Billeder, der fuldkomment kunde tilfredsstille dem, der gjærne saa disse herlige, store Karakterer træde frem i vor Tid.

Jeg er desuden for ung en Konstner til at kunne sige, hvad der lader sig udføre, og hvad der ej maa prøves paa. Dog for Dem ene kan jeg gjærne sige, hvad jeg mener desangaaende.

Naar man ser tilbage, hvorledes Ægypterne kraftigen grebe Ideerne i deres fulde Dybde og fremstillede dem for Øjet — om vel ikke for vore dannede, men ogsaa kjælnere Øjne — saa maa dog (indrømmes, at) hin Konstner tilfredsstillede sin Tids Mennesker til Fulde. For os se disse Billeder ud som Spøgelser af en Tid, som ej er mere, og de saa vel aldrig Lyset, hvis de ikke alt for saa lang Tid siden havde set det.

Ligeledes, naar man ser hos de gamle Grækere, hvor saa at sige Konsten endnu er som en Halvsøster til den ægyptiske Konst — hvorledes de toge dels hos Ægypterne, mest hos dem selv og Lidet hos de saakaldte barbariske Nationer, kan man hos dem lære, hvorledes en Ide kan fattes og en Karakter træde frem i Virkeligheden som et Billede. Men ser man nøje paa disse Ideers Fremstilling, hvor mange af dem ses ikke med de samme Øjne og paa samme Maade som de ægyptiske! Den græske Konstner viser os, hvorledes Naturen kan gribes, sammentrænges og fremstilles, hvorledes Guderne, hvorledes Menneskene (kunne det), og hvorledes det store Rum, eller Afstanden imellem Guder og Mennesker, kan udfyldes med herlige Skikkelser.

Naar man overser Konsten i al sin Mangfoldighed, den har antaget, siden Grækernes Foraar fremkaldte med barnlig Munterhed hine Guder, saa ser man lettelig, hvor Meget og hvor Lidet der er gjort i Konsten, som træder frem i (en) ny, ejendommelig Karakter, som er rodfæstet i Naturen, og som vil være gjældende, saa længe Mennesker ere til som oplyste, dannede, men ej forvildede Væsner. Hvilken uendelig Mængde af Konstværker gjentager ideligen for En: ikke saaledes skal Du prøve mere!

Jeg anser Konsten for et Sprog, og et Sprog, som i sin Renhed forstaas af hele Menneskeslægter, de, som ere, og de, som komme; og for ikke at blive uforstaaelig maa man vel vogte sig for at undgaa det, som støder imod Naturen; thi denne er evig den samme.

Mennesket kan vel forvilde sig, men vender dog tidligere eller sildigere tilbage til den gamle Moder, og hos hende findes alt det, som søges; uden hendes Hjælp faar Enhver tidligere eller sildigere Ikaros' Skæbne.

Den sande Konstner fatter, sammentrænger i sit Billede den Karakter, som er bleven til enten ved Digterens Fantasi, som da er hans Forgænger, ved Folkenes Sagn, eller ved at den Karakter af en vis Ide udtaler sig hos den Nation, han lever i, og som han kommer til Hjælp (saaledes), at den kan blive levendegjort og existere vedvarende. Han véd at sætte til og tage fra, indtil hans Billede udtaler Originalen. Han giver ikke Noget, som man ej vist saa før; men han sammentrænger til et eneste Punkt hele Ideen, dog saaledes (at), ved at betragte hans Produkt, hele Ideen bliver levendegjort igjen, skjøndt den ikke har ophørt eller ophører at existere i Virkeligheden.

Thi (naar) f. Ex. en Konstner dannede en Heros eller en stor Feltherre i vor Tid, nøgen, uden alle Hjælpemidler (til) at karakterisere ham, men i den dybeste Ro, hvad vilde vel Publikum sige, naar det ikke videre kjendte til ham end dette Billede? Vilde det ikke sige: Det er en ganske smuk Figur. Men var det saa i det Samme muligt for Konstneren at drage et Tæppe til Side, saa Publikum kunde se samme Helt med alle sine Attributer paa Kamppladsen, omgiven af Tusinder og Tusinder, der lig et oprørt Hav brusede, strede og døde, uden at han, der stod i Midten lig Centrum for det Hele, forandrede en Mine eller viste Tegn til Foranderlighed; (og) naar saa Konstneren atter drog Tæppet for Attributerne til Helten, (saa) at man ikke saa Andet, end hvad man saa først: samme nøgne Helt, mon saa ikke Publikum saa mere, end det saa først? Thi desto værre for Konstneren (i Almindelighed) er han i samme Tilfælde med Publikum, at han ikke kan eller bør give, hvad Publikum vil, han skal give. Jeg vil, at Konstneren skal tage Karaktererne i den nordiske Mythologi, som de ere, sande, rene og nøgne, og saa have Lov til at benytte Alt, hvad Naturen tillagde ham for at fremstille denne Ide i sin største Fuldendthed, sand, grandios og skjøn, og fjærne Alt, hvad der kan stride derimod. Hvorledes det bedst opnaas, ser man bedst hos Grækerne; thi de opbyde Alt for at sætte deres Guder, Gudinder og Helte i det rette Lys og Karakter. Hvorfor har Jupiter Ørnen, Lynild, Scepter og er kun halv bedækket? hvorfor Venus hel nøgen, da dog Muserne og næsten alle Gudinder ere bedækkede og paa ganske forskjellig Maade efter deres Karakter? Hvorledes véd ikke den græske Konstner at bortfjærne Alt, som strider imod hans Skjønheds-

følelse! Og naar selv den gamle Homer synger, hvorledes Guder og Helte klædte dem paa til Strid; hvorledes Achilleus ikke kan tage Del i Striden, førend Thetis har forskaffet ham nye Vaaben hos Hefæstos, saa fremstiller Konstneren dog Helten i Striden nøgen. Hjælm, Sværd og Skjold er ham nok; Mere vilde skade hans Helt. Deri ligger just den sande Anskuelse af det Rigtige og Skjønne, at vælge af det Meget, som tilbyder sig for En, det, som angiver Karakteren uden at skade dobbelt saa meget i andre Henseender. Thi vil man gjøre Alt, gjør man Intet; den største Konst er at kunne holde op til rette Tid. Vil man altsaa, at Konstneren skal danne Nordens Guder, saa forlange man af ham, at han giver Karaktererne sande, men skjønne, (saa) give (man) ham Lov til at tage saa Meget af Attributerne, af Vaaben, Huder, Klæder, Situationer, Motiver, kort sagt (af) Alt, hvad der (kan) angive en slig Karakter, (som er nødvendigt) for at gjøre den sand, men tillige Frihed til at bortfjærne af eller moderere Attributerne saa Meget, han vil, for at gjøre Karaktererne skjønne. Thi det er Hovedsagen.

For Billedhuggeren synes mig var det bedre, om han modellerede smaa Skitser, og om en af disse var udført i en Størrelse, hvor Udførelsen var gjørlig; thi Tegningen angiver ikke saa godt, hvorledes det udtaler sig i Skulpturen. Maleren (derimod) har en meget større Bevægelighed i sin Konst end Billedhuggeren; for ham vilde Tegningen vist være tilstrækkelig for at kunne angive, hvorledes det vilde være, naar det blev udført som Maleri.

Brøndsteds og Thorvaldsens Mening véd jeg i dette Øjeblik ikke. Den sidste har jeg sagt det uden (at faa) tilfredsstillende Svar; (af) den første har jeg kun hørt et Par Ord om Striden endnu, hvoraf det ikke var mig indlysende, hvad hans Mening er; dog ved Lejlighed skal jeg nok faa begge til at udtale sig desangaaende.

Dersom Fregatten kommer snart hertil, og den kunde bringe mig de nødvendigste Skrifter og Forsøg i den nordiske Mythologi, saa vilde jeg ved Hjælp af disse nok give mig i Lag og forsøge mine svage Kræfter. Ligeledes vil jeg gjøre Thorvaldsen bekjendt med denne Sag, dersom han kunde have Lyst (til) at bidrage sin Skjærv til dens Fremme.

Prindsen er rejst fra Rom, saa og fra Florents til Genua og derfra til Mailand, hvor han omtrent vil være i Juli. Maler Jensen rejste kort efter, at Prindsen var rejst herfra, til Florents, for at han kunde have lidt Nytte af Prindsens Ophold i Florents og faa Tilladelse til at tage Kopi af nogle af de bedste Malerier af Rafael.

Blandt flere Kopier, han har malet, er »Madonna di Fuligno« for Kongen, tror jeg; det er en meget smuk Kopi.

Pontoppidan forbereder sig efter Prindsens Opmuntring til en Rejse til Sicilien, og imidlertid gjør han sig bekjendt med Ruinerne fra Romernes (Tid); han er ikke uforberedt kommen til Italien.

Dahl er her endnu, omendskjøndt Prindsen har tilbudt ham at rejse i hans Følge igjennem Schweitz. Hans Forhold til Danmark har for Øjeblikket taget en anden Retning, end jeg troede, da han kom her til Italien og til Prindsen. Han er ansat i Dresden som Professor extraordinarius med 200 sachsiske Daler for det Første, til der bliver en Plads vakant, dog med det Forbehold, at han kan rejse. Han er villig til at modtage de Understøttelsespenge, som Prindsen har forskaffet ham, som Forskud paa de Malerier til Christiansborg Slot, der er talt saa længe om. Vare de til rette Tid bestilte, og Understøttelse og Penge ikke havde manglet ham, havde han vist ikke kastet sig i sachsiske Arme, der villigen benyttede Lejligheden; især hans Pengemangel her i Italien og hans Kones Fraværelse har mest bidraget til hans Beslutning.

Han har malet her i Rom en hel Del Stykker, ikke mindre end 7—8, for Thorvaldsen, for Brøndsted o. s. v.; vilde han blive her, kunde han vist gjøre en brillant Karriere, saadan (en) Virkning gjøre hans Arbejder, de ville Alle have (dem). Han rejser maaske om en Maanedstid som Konstner ene igjennem Schweitz til Dresden, vil saa gjøre en Tour til Norge, og formodentlig kommer han igjen til Italien, som vist var det bedste for at leve som Konstner; det vilde bedst være skikket for ham og for Konsten.

Thorvaldsen har modelleret Prindsens og Prindsessens Byster, hvoraf der er taget en hel Mængde Afstøbninger til Foræring her i Italien. De blive udførte i Marmor. Til Prindsessens Portraitfigur har Thorvaldsen gjort en lille Skitse, som er meget vakker. Prindsen har ved sin Bortrejse foræret Thorvaldsen en Gulddaase. Thorvaldsen har begyndt paa Apostlene til Fruekirke; han har modelleret Skitser af Petrus, Paulus, Jacobus og Christus, formodentllg lader han dem snart sætte i Arbejde i det Store. Endvidere har han for Polen modelleret Skitsen af Copernikus og Poniatowski; den sidste bliver begyndt i disse Dage i det Store, som Apollo Belvedere i Størrelse. Thorvaldsen selv arbejder meget i Marmor for at lægge den sidste Haand paa Figurer, der skal med det Første (ud) i den vide Verden. Kejseren af Ruslands Byste bliver udført i Marmor flere Gange, saa og i Bronce. Af Thorvaldsens Arbejder bliver omtrent 11 Figurer

udførte i Bronce, forgyldte, i omtrent 1/5 af den sande Størrelse til en Bordopsats for Prindsen. Poniatowskis Rytterstatue, formoder jeg, bliver begyndt, naar Heden er forbi for den Sommer.

Prindsen har meddelt mig et Udtog af Etatsraad Hansens Brev, hvori jeg bliver overdraget at udføre de 4 Evangelister til Slotskirken, Figurer til Slotstrapperne o. s. v. Jeg har derfor gjort en Begyndelse med de Figurer til Kongetrappen i Slottet, og vil da gjøre en liden Omvej med disse, førend jeg igjen kommer til Kirken og til Evangelisterne, og vil imidlertid binde en Krands af græske Blomster for at smykke Slotstrappen saa godt, jeg kan. Dog min Bøn skal jeg imidlertid ikke glemme, at jeg atter, om Gud vil, kan den, naar jeg kommer i Kirken og til Evangelisterne. Jeg har begyndt paa Figurerne til Slotstrappen, fordi jeg tror, jeg tør ikke begynde strax med Evangelisterne, men se at arbejde et Aarstid paa græske Gjenstande. Dog ønsker jeg inderligen, at man vilde overdrage mig ikke alene Evangelisterne, men ogsaa det øvrige Arbejde, som kommer til denne lille Kirke, for at kunne faa Lejlighed til at sige og udtale det, som jeg saa gjærne vilde have sagt og gjort i Fruekirke. Denne Kirke har været et surt Æble for mig at bide i, dog Gud ske Lov det er forbi. Denne Apostel, som jeg har modelleret, véd jeg ikke, hvilken Skæbne den vil faa; til Evangelist gjør jeg den ikke.

At jeg er saa lykkelig at kunne nyde endnu to Aars Understøttelse, glæder mig usigeligen, især da disse Penge formodentlig ville sætte mig i Stand til at bringe mig i virkelig Virkomhed og til at kunne begynde paa Figurerne i det Store til Trappen og til Kirken. Prindsen har bestilt Eurydice hos mig i Marmor, saa jeg kan øve mig tillige i Marmorarbejde.

Meget tænker jeg paa og ønsker det af Hjærte at blive det som Konstner, som der udfordres til at gjengjælde Danmark, hvad jeg skylder det, og hvad jeg bliver skyldig for den Lejlighed, der gives mig til at udtale mig som Konstner, til at være en Støtte for Akademiet, naar det trænger, og række det en hjælpsom Haand til det Gode, til at være den Hjælp værdig, som Deres Højvelbaarenhed, og Enhver, der mener det godt her, rækker mig til at vandre Konstens trange Sti. Sammenligner jeg mine nærværende Kræfter med dem, som udfordres dertil, ser jeg kun altfor godt, hvor meget der mangler mig, og benytter derfor mit Ophold i Italien, Mod, Udholdenhed og god Vilje til at komme i Besiddelse af det Gode, som jeg ønsker, og som jeg mangler.

Vilde Deres Højvelbaarenhed ikke med Overbærelse gjennemse de Summer, som jeg har modtaget af mit Stipendium her i Rom i disse 3 Aar? Jeg har i Alt paa min Rejse modtaget fra Deres Haand 5 Breve. Det første dateret Kjøbenhavn d. 16de Januar 1818, hvor De melder mig, at jeg faar Stipendium paa 3 Aar, stort 400 Sp. aarligt. Det andet Brev, dateret Kjøbenhavn d. 1ste Maj 1818, har jeg modtaget i Rom og tillige en Vexel paa 200 Sp. Disse Penge ere de første, som jeg har modtaget af mit Stipendium, da jeg ikke har hævet (Noget) til Rejsen, fordi min salig Broder Christian vilde have den Glæde at udruste mig til Rejsen til Rom. Det tredie Brev er dateret d. 15de Juni 1819, som jeg har modtaget tilligemed en Vexel paa 300 Sp. Det fjerde Brev, dateret Kjøbenhavn d. 31te October 1820, har jeg modtaget tilligemed en Vexel paa 300 Sp. Disse Summer har jeg hver Gang bedet om, og den Sum, som jeg har angivet i mine Breve, har jeg hver Gang rigtig modtaget Vexler paa. Foruden disse Penge har Professor Lund hævet af mit Stipendium i December 1819 100 Sp., og siden efter, som han skriver mig, 97 Sp. Det seneste og sidste Brev af 21de April 1821, har jeg lig det første modtaget foruden Penge, da jeg begge Gange heller ikke har bedet om Penge.

d. 1ste Maj 1818 modtaget	200 Sp.
d. 15de Juni 1819 dito	300 —
d. 31te October 1820 dito	300 —
December 1819 Professor Lund modtaget . .	100 —
Ligeledes Professor Lund modtaget	97 —
Disse =	997 Sp.

har jeg modtaget af mit første Stipendium. Efter hvad jeg formaar at indse, kan jeg ikke skjønne anderledes, end at jeg har til Gode endnu 200 Sp. I Tillid til Deres Godhed og Overbærenhed fordrister jeg mig til at anføre de Penge, som jeg har modtaget, og jeg er ganske overbevist (om), at Deres Højvelbaarenhed forlanger denne Oprigtighed af mig, at jeg tilstaar, jeg ikke indser Regningens Rigtighed i Deres Brev af 31te October 1820. Jeg beder derfor paa det Allerbønligste at vise mig til Rette, hvor jeg kan have fejlet.

Dersom jeg har til Gode af mit første Stipendium paa 3 Aar, beder jeg bønligen om at sende mig Resten. I modsat Tilfælde, (at) jeg ikke har det, vilde De da ikke have den Godhed at sende mig 200 Sp. af mit nye Stipendium paa 2 Aar.

Her i Rom er Alting roligt og fredeligt undtagen Røverne, der blive saa dristige, at man ikke med Sikkerhed kan gaa udenfor Porten af Rom; men i Virkeligheden er det vist et Forvarsel om at østerrigske

Tropper nok snart besætte Engelsborg og de faste Punkter i den pavelige Stat. Borgerbevæbningen i Spanien varsler om en forestaaende, alvorlig Kamp. I Grækenland var der at vinde Laurbær for velmente, alvorlige Stridskræfter; men stakkels Grækenland bliver vel slagtet som Lam paa egen Arne. I Italien er Ilden dæmpet med vaade Grene og Kulsvieren lagt paa Bleg.

Thorvaldsen hilser paa det Venskabeligste, ligeledes Brøndsted; han er meget ivrig beskjæftiget med sit nye Værk over Grækenland.

Tilgiv og undskyld Deres tro hengivne

H. E. Freund.

Hans Højvelbaarenhed
Hr. Etatsraad Collin,
Ridder af Danebrog.

3.

Til **Collin.**

Rom, den 23de Novbr. 1822.

Deres Velbyrdighed!

Jeg har modtaget Deres Brev af 28de Juni (og) tillige indlagt Vexel paa 400 Sp.; ogsaa har jeg erholdt den Vexel, som laa i Thorvaldsens Brev, og Koop sin Vexel. I disse Dage har jeg ligeledes modtaget 2den og 3die Del af den ældre Edda, som De atter har været saa god at sende mig. Paa det Bønligste beder jeg modtage min ivrige Stræben for at fremkalde Nordens Guder som Tak for Deres Godhed, som De saa vedvarende vedbliver at vise mig.

For at komme midt i den nordiske Mythologis Verden og i faa Øjeblikke at kunne overse hele dens Brede og Fylde i Forestillingen, har jeg paataget mig et svært Stykke Arbejde; hvorvidt det vil lykkes mig, vil Tiden vise. Planen er en Frise, hvori Handlinger og Situationer af alle Nordens Guder, Alfer, Vaner, Dverge, Troldkvinder, Muspelsønner, Hel og Mennesker gribe i hinanden som Leddene i en Kjæde uden Ende. Det ser lidt voveligt ud, sligt Foretagende, men jeg skjønner kun denne Maade for den eneste og rigtigste at angribe Tingene paa. Thi ved at sætte den ene Karakter ved den anden, den ene Masse imod den anden Masse, faar hver

den Betydning og den Magt, som tilkommer den i det store Hele. Frisens Højde forholder sig til Længden som 1:150 eller dersom man antager Thorvaldsens Frise som 1, vil Forholdet blive som 1:4 eller noget mere, som 1:4½.

Jeg arbejder dagligen med den største Flid og Anstrængelse, og lader ikke Arbejdet hvile, førend det er endt, hvorledes det end bliver. Hidindtil arbejder jeg i al Stilhed og uden at modellere, kun paa Papiret. For at komme frem med dette Foretagende paa den bedste og mest hensigtsmæssige Maade var det godt, dersom man kunde give mig et Lokale, hvor samme Frise kunde anbringes derhjemme, og dernæst under Arbejdet nogle Penge. I modsat Tilfælde vil jeg, saa snart jeg er kommen til Kundskab om, (at det ikke sker), vil jeg lægge Haand paa Værket efter egne Evner og Kræfter, og i en Størrelse, som svarer til samme, uden at tænke paa Anvendelsen.

Efterat jeg havde endt og afsendt Tegningerne af Nordens Guder til Kjøbenhavn i Foraaret, har jeg modelleret et Basrelief af 2 Figurer, som nu blive udført i Marmor for Enken efter Etatsraad Scavenius, til hendes Mands Grav. Dernæst har jeg udført tvende Byster i Marmor for Hans Højhed Prinds Christian, hans egen og Prindsessens. Disse Byster, saa og tvende Byster (til) og et andet Gravminde over Estrups Fader, Alt i Marmor, sender jeg til næste Foraar til Kjøbenhavn.

For nærværende Tid arbejder jeg paa en af Evangelisterne til Slotskirken i den sande Størrelse, og vedbliver hele Vinteren at fortsætte (med) samme; dog afsender jeg ingen enkelt af disse til Kjøbenhavn, førend alle fire ere endte, som jeg haaber at naa til om en 1½ Aar, dersom jeg kan tage og ofre (af) den Tid, som jeg har tiltænkt Frisen af Nordens Guder.

Jeg har altid anset det for det Allernødvendigste at udføre her i Rom Evangelisterne og de Figurer til Slotstrappen o. s. v., som jeg har erholdt i Stedet for Apostlene til Fruekirke, at udføre dem med al mulig Flid og Anstrængelse, dels for at faa (Svar paa) min Bøn (om), hvorvidt disse Figurer ville lykkes for mig, dels for ikke at komme hjem med tomme Hænder, og tillige kunne slutte mig af disse Figurers Modtagelse derhjemme til min tilkommende Skæbne.

Gjærne ønskede jeg, at man vilde forunde mig saa megen Tid (til) at udføre disse Arbejder (i), for at godtgjøre, at jeg dog virkelig er Konstner; og hvad jeg saaledes bliver, det bliver jeg for Danmark.

Der gives mig Haab om at komme her en anden Gang; o Gud! naar man ej vil benytte dette for (min) Billedhuggerkonst saa vigtige Øjeblik og forhjælpe og opmuntre mig til at fortsætte og udføre de Arbejder,. som man har overdraget mig at udføre her, hvad vil saa ske, naar jeg først er kommen inden for Kjøbenhavns Volde.

At jeg er kommen her til Italien, under de Omstændigheder og Forhold og (med) den Lejlighed til at uddanne mig, er mere eller mindre Deres Værk; men vil De, at Deres Hænders Gjerning ej skal være frugtesløs for Konsten og for Danmark, saa oppebi endeligen den første Høst. Der kommer jo, om Gud vil, flere Sommere. Undskyld — og vær forsikret om, at jeg er beredt (til) at følge, naar De har andre og bedre Hensigter med mig, end jeg er for svag eller for fjærn til at indse.

Thorvaldsen hilser venligst, han har modtaget Deres sidste Brev af 12te October d. A. Han er villig til at udføre Holbergs Byste efter Deres Ide og uden al Interesse, dog syntes han, at det vilde være bedre at placere Bysten i Forsalen end at anbringe den paa Forsiden.

Han har erfaret, at Bysterne af den kongelige Familie og Basreliefferne ere undervejs hertil, hvilket glæder ham meget.

Jeg har flere Gange søgt Lejlighed til at formaa Thorvaldsen til at udføre en eller anden Ting af den nordiske Mythologi. I Førstningen ytrede han, at han vilde udføre en Thor; men senere har han altid undskyldt sig med sine mange Arbejder.

I disse Dage har Thorvaldsen endt en kolossal Model af Kopernikus, som bliver støbt i Bronce for Polen og kommer til Warschau. Nu arbejder han paa en Hest som Studie til den kolossale Rytterstatue af Poniatowski. Ligeledes arbejder han og paa Forlængelsen af Alexanderfrisen, som kommer til Kjøbenhavn. Han har ladet kopiere Frisen i halv Størrelse og selv retoucheret den, og gjort Forandringer hist og her, som han har i Sinde at anvende i den store Frise til Kjøbenhavn, saa at denne ikke alene bliver længere men endog anderledes end den første, som er (udført) for Sommariva i Mailand.

Figurerne til Frontespicen af Fruekirke ere saa godt som alle i Arbejde i den sande Størrelse efter Skitserne af Thorvaldsen og udførte af 8 af hans Elever under hans Vejledning og Tilsyn.

Paa at brænde Figurer og Basrelieffer i Ler har Thorvaldsen endnu ikke begyndt; jeg længes meget efter at komme til Kundskab om, hvorvidt det vil lykkes med store Figurer; i Smaat har det

ingen Vanskelighed. Thorvaldsen har faaet indrettet et nyt Værksted til dem, han før alt var i Besiddelse af, som er saa stort som alle hans forrige tilsammen tagne.

Brøndsted hilser mange Gange. Han arbejder paa sit Værk, og agter at rejse til Paris for at fremme sammes Udgivelse.

Koop har i Sommer malet Adskilligt, blandt Andet som udført Skitse: Thor, der har dræbt Jætterne; det hvorpaa han vandt Præmien. Han har stor Lyst til at udføre samme Skitse i stort Maal, dersom den kunde anvendes til Slottet. Han angiver en Størrelse af 11 og 13 Fod, som den mest ønskelige for ham. Han er meget flittig, men Penge mangler han til at være flittig paa den mest hensigtsmæssige Maade som Konstner.

For nærværende Tid opholder sig her som danske Rejsende Dr. Krarup og Dr. Holm, som blive her Vinteren over.

At Canova er død har vel alt rygtedes til Kjøbenhavn; i hans Værksted er kun liden Virksomhed mere. De ufuldførte Arbejder blive endte, saa godt som de af ham dannede Elever formaa det, og i Øvrigt ender vel hans Skole og hans Stil med ham. Hans Værker ere udstrøede over hele den kultiverede Verden; hans Navns Storhed kjende endnu Flere. Hans Opmuntring for Konsten er ikke ubekjendt, men næppe løser Konstens sande Muse sine Haar og sørger ved hans Grav; dog ogsaa uden den mangler hans Urne ingen Taarer — og Tiden vilde ham saa, derfor var han saaledes som han var.

I største Højagtelse og Hengivenhed henlever

Deres ærbødigste

H. E. Freund.

4.

Til Collin.

Rom, den 7de Febr. 1824.

Deres Velbaarenhed!

Trende Breve har jeg modtagen af Deres Haand saa rig paa Godhed og Velvilje imod mig; men hvorledes skal jeg betale, og dog er Betalingen efter yderste Formue. Thorvaldsen har modtagen Deres Brev, hvori der var Tegningen til Holbergs Byste; han hilser

venligst og beder, dersom det hvorefter Tegningen er gjort, er en Afstøbning af en Medalje, eller noget Lignende, der let lod sig transportere, at De dog vilde sende ham det for om muligen at erholde den mest mulige Lighed. Han finder Tegningen meget god; men det Andet er jo dog bedre. Han lover at fremme Arbejdet paa det mest Muligste.*)

Denne Byste af Gehejmeraad Hjelmstjerne, som Prof. Clemens taler om, er færdig for længe siden og staar indpakket siden i Fjor; tillige mange Kasser til Akademiet, som Brøndsted besørgede.

* * *

Kronprindsen af Bayern har fattet den Ide, som han lader udføre, at bygge et Valhalla, som skal optage og overlevere Evigheden alle uden Undtagelse, Østerrigere eller Preussere, etc., som de mest udmærkede tydske Mænd, der har levet og leve. Til Forsiring i dette Valhalla er en Frise i Arbejde, der forestiller det tydske Folks Indvandring fra Kaukasus til Tydskland. Til dette Valhalla udfører jeg for Kronprindsen en kolossal Byste i Marmor af Stolberg. Gid! jeg i Stedet for at udføre denne Byste kunde udføre min store Frise af Nordens Mythologi i Marmor til et Valhalla for Danmark og turde saa vælge, hvilken udmærket levende Dansk jeg vilde; sandeligen, mit Valg er gjort for længe siden, og Odin vilde vist billige mit Valg. Har jeg hidindtil ikke været heldig nok for med Sikkerhed at arbejde Noget af Valhalla selv, saa udfører jeg dog nu en Byste til Valhalla, den sletteste bliver den ikke, og jeg er vant til at være tilfreds med Lidet. Mange Bække danne en Flod.

Mine første Forsøgsarbejder af den nordiske Mythologi have vakt megen Opmærksomhed her hos Konstnerne, og ideligen vil man se, hvad jeg senere arbejder; især han, der udfører Frisen til Valhalla for Kronprindsen af Bayern, dog mit er endnu under Laas og Lukke hidindtil. Jeg har ikke i Sinde, at disse svage Forsøg skal komme nogen anden Nation først til Del førend Dem og Danmark. Thi med disse Arbejder vil jeg betale min Gjæld til Danmark eller evig blive i dets Gjæld. Lad saa Tiden dømme imellem mig og dem, der i Stedet for at hjælpe en Stakkels Djævel, hjælper ham endnu dybere ned i Snavset; sandelig, skal der faldes i den gravede Grøft, bliver det ikke mig.

* * *

*) Holbergs Byste blev dog først udført i 1839 efter et Portrait, der fandtes i Sorø.

Dersom man oprigtigen vil min Hjemkomst og Ansættelse ved Akademiet, saa synes mig man skulde ikke forlange mere af mig end muligt er for mig at yde, og af Uvisheder og Løfter har jeg haft nok; jeg tør ikke tage imod flere.

Hvad Skæbne venter disse 3 store Figurer, som jeg har modelleret, kan jeg vente Transporten betalt, kan jeg vente selv en billig Betaling og ligeledes en fast Bestilling og Betaling for de andre, som jeg i det Mindste tror at være bestilte som Erstatning for Apostlene. Kan jeg vente at kunne fortsætte dem og Penge til at modellere dem. Kan jeg vente at turde anvende Figurer af den nordiske Mythologi til Slotstrappen etc., og ligeledes Hjælp og Understøttelse til et saa farligt Foretagende. Kan jeg vente, at man, dersom Tegningen af Frisen antages, i det Mindste vil anvende til Udførelsen, hvad 2 Aars Tid for mig at leve og Forming af samme beløber sig til, og Lov til at udføre det Hele under Laas og Lukke. Af Figurerne kan jeg modellere 2, højst 3 om Aaret. Hvad Thorvaldsen betaler til sine Elever for enhver af Apostlene er 100 Sp. og Formingen 50 Sp. uden Materiale. Studie og eget Arbejde, som Skitsen, og Tiden, der mangen Gang ikke er mindre end en hel Maaned; og enhver er [i det Hele] fra to til 8 ja 10 Maaneder i Arbejde.

Er det ikke tilladt for mig at pege paa slige Forlangender og slige for Konsten absolute Betingelser, uden at have bevist ved Arbejder, at jeg er kvalificeret til denne Lykke. — For at bøde paa Mangel af Beviser vil jeg, dersom de ville modtage dem, sende dem Prindsens og Prindsessens Byster og Ingemanns for min Regning, tillige Tegningen af de øvrige Arbejder, som ikke ere bestemte for Danmark. Tillige Tegningen af den nordiske Frise. Finder man mig saa udygtig eller en Anden bedre, saa lader man mig blive, hvor jeg er, og jeg vil være Dreng til Tiden gjør mig til Mester.

Derimod, vil man og især De, min Beskytter og Hjælper, vil man lade mig blive her for det Første uden Skade for mig dér hjemme, at jeg kan benytte den herlige Tid til at uddanne mig mere og mere, saa lover jeg dem helligen herved, at mine bedste Kræfter skal vorde Danmark til Del, ikke for Øjeblikket men (for) hele Livet. Til Bevis herpaa, dersom de ville indgaa paa det, staar Modellen af Merkur og St. Lukas til deres Raadighed, og naar Slottet betaler Fragten, saa er de hjemme. Ligeledes naar jeg opbyder Alt, kan jeg modellere Frisen i den sande Størrelse; dersom altsaa Tegningen antages, saa kan Danmark have Frisen for Fragten; og gid jeg saa fik flere Kræfter, saa vilde jeg ligeledes paa samme Kondition fortsætte de

øvrige Arbejder, at jeg dog kunde komme hjem, naar den rette Tid for mig er at komme hjem paa, uden Skade for mit Studium som Billedhugger. Og endelig, skal jeg komme hjem efter Hansens og Prindsens Ide uden Fordring, men ventende Alt af deres Naade, saa ser det galt ud med mig, dersom jeg skal dømme efter Foregaaende. Jeg har hidindtil lidt Kulde, Sved og Møje og (er) gaaet mangen en sur Omvej for Konstens Skyld.

Dog med Dem har jeg ikke i Sinde at gjøre slig en Afregning. Er det Deres faste Mening, at jeg uden mindste Sikkerhed, uden Arbejde, uden Penge, skal komme og vente Alt af det, man vil gjøre, naar jeg er hjemme, saa kaster jeg Roret og vil ikke være Styrmand mere for mig og min Konst og uden Ansvar for samme. Tillad mig, førend jeg slipper Tømmerne og vender lige hjem, at udføre de bestilte Arbejder i Marmor, som jeg er forpligtet for ved Penge. Derefter skal jeg adlyde Dem som en Søn sin Fader. . . . Thi jeg vil ikke, at man skal med Rette sige om Dem, der hjalp mig frem, at nu betaler jeg Dem og Danmark, som de Fleste pleje, med Utak. Imidlertid at dette Brev søger Dem og lægger min Skæbne i Deres Haand, vil jeg gaa til mine Arbejder i Marmor. Maaske ere de de eneste og sidste, jeg har udført her, maaske for hele Livet. —

Jeg beder tusinde Gange om Forladelse for Alt, som Brevet mangler og har for meget.

Med største Ærbødighed

Deres oprigtige Tjener

H. E. Freund.

5.

Fra Collin.

Til

den Kongelige Slotsbygnings Kommission!

Fra Billedhugger Freund i Rom har jeg med forrige Post modtaget en Skrivelse af 7de Februar dette Aar, som blandt mere indeholder Svar paa den ærede Kommissions, ham, ved mig, gjorte Tilbud angaaende hans Forslag om at forfærdige et Basrelief af den

nordiske Mythologi til en Frise i et af Gemakkerne paa Christiansborg. Hans første Ide til denne Frise har han maattet frafalde, fordi den forudsatte et Lokale 5 Gange større i Omfang end det ham opgivne; han har derimod taget fat paa en anden Ide, efter hvilken det angivne Rum passende kan udfyldes; dagligen har han været sysselsat dermed og er saavidt avanceret, at en Komposition til hans eget Brug er færdig; at sende en Tegning deraf vil han højst ugjærne, forinden han har modelleret om ikke det Hele, saa dog adskillige Partier. Naar denne Tegning skal komme, kan han ikke med Sikkerhed bestemme, da han, for at kunne leve, har maattet paatage sig adskillige Arbejder, de fleste i Marmor, og disse er han pligtig først at fuldføre; et af disse er for Kronprindsen af Bayern, et andet for Grev Sommariva, et tredie for en bayersk Grev Schönborn og et fjerde for Kammerjunker Scavenius, dennes Faders Gravminde.

Af de hos Freund til Vor Frue Kirke bestilte Apostle, var den første færdig, da denne Bestilling fratoges ham og overdroges Thorvaldsen. For denne Thaddæus har han intet erholdt, ligesaalidt som for den nu færdige Lukas af de hos ham til Slotskirken siden bestilte 4 Evangelister. At han højligen har savnet, at han intet har faaet for disse to Arbejder, og at det dybt smerter ham, at han derved tror sig glemt og tilsidesat, véd jeg med Vished, men hans højst sjældne Tilbageholdenhed er for en stor Del Skyld deri, thi det stod jo til ham, den trængende Freund, at forlange Forskud, ligesaavel som hans Lærer, den rige Thorvaldsen. Jeg nævner dette blot i den faste Overbevisning, at den kongelige Kommission ikke vil lade Konstneren savne sin fortjente Løn. Hvor stor denne skal være, ligger uden for min Dømmekreds at opgive; kun dette kan jeg historisk anføre, at Thorvaldsen giver sine Skolarer for Modellering af hver af Apostlene 100 Specier og for Forming 50 Specier, og herved er Hovedsagen, Opfindelsen og Fuldendelsen, ikke kommen i Betragtning, ei at tale om Godtgjørelse for Material til saa kolossale Figurers Modelleren, etc.

Da der for Øjeblikket aabner sig Udsigter for Freund til Ansættelse i Fædrelandet, saa er det hans Ønske, at de af hans Arbejder, som skulle til Danmark, maa komme dér førend han selv, for at de Mænd, i hvis Hænder hans Skæbne hviler og som ikke fra Rom kjende hans Dont, kunne overbevise sig om hans Modellers Uværd til Forfremmelse. Paa hans Vegne maa jeg derfor bede om, at det snarest muligt overdrages ham, at besørge sine to Arbejder hjemsendte. Vel er Thaddæus ikke bestemt for Slottet, men dets indsigtsfulde

og virksomme Bygmester vil vel vide at skaffe denne Apostel dér en passende Plads. — Hvad der saavidt jeg véd især interesserer den kongelige Kommission at faa Kundskab om i denne Sag, Frisen nemlig, da er det, som jeg allerede har bemærket, af hans Svar klart, at det er hans Hovedbeskæftigelse, men at Tegningernes Indsendelse for største Delen beror paa, forhvorvidt han sættes i Stand til at kunne unddrage andre Arbejder, som han maa subsistere ved, den dertil fornødne Tid.

Hvad Prisen angaar, da vil Kommissionen vist aldrig faa Lejlighed til at klage over ham, thi af hans egne Udladelser, hvorpaa jeg, som kjender hans retskafne Karakter, kan lide, véd jeg, at han elsker sin Konst saa højt, at han villigen modellerer den hele Frise i den sande Størrelse og afleverer den tilligemed Evangelisten Lukas fix og færdig, naar det maatte tillades ham at blive nogle Aar endnu i Italien, uden at tabe de nærværende Udsigter til Ansættelse, saa at Kommissionen kunde have hele Arbejdet for den blotte Udgift af Fragten, Tilbud, som jeg forresten meget vel indser, at Kommissionen ikke kan indlade sig paa.

Collin.

Kjøbenhavn, den 17de Martii 1824.

6.

Fra Slotsbygnings-Kommissionen.

Til

Herr Etatsraad og Finants Deputeret Collin.

I behagelig Skrivelse af 17de Marts d. A. har Hr. Etatsraaden underrettet Kommissionen om, at Billedhugger Freund i Rom har maattet frafalde sin første Ide til et Basrelief, forestillende den nordiske Mythologi, da denne forudsatte et Lokale 5 Gange større end det ham opgivne paa Christiansborg Slot, og at han er sysselsat med en anden Plan, om hvilken man nærmere kan vente Underretning, naar han har modelleret, om ikke det hele Arbejde, saa dog adskillige Partier. Derfor har Hr. Etatsraaden ytret det Ønske, at Freund maatte tilstaas nogen Understøttelse under sit Ophold i Rom eller gives Tilladelse endnu at forblive dér nogle Aar, uden at tabe sine nærværende Udsigter til Ansættelse ved Konstakademiet i Kjøbenhavn,

samt at den af ham forfærdigede Figur, Apostlen Thaddæus, der i sin Tid var bestemt for Frue Kirke, maatte tilligemed en anden udført Figur, nemlig Evangelisten Lukas, besørges hjemsendt og anbringes i Slottet. I denne Anledning undlader Kommissionen ikke at tilmelde Hr. Etatsraaden, at man aldeles ikke skjønner at kunne anbringe Apostelfiguren i Slottet, da den paa ethvert Sted er upassende; men derimod har man intet imod, at den anden Figur tilstilles Kommissionen ved første passende Lejlighed, tilligemed en Opgave paa hvad den skal koste, da man derefter skal indgaa med allerunderdanigst Forestilling naar og hvorvidt Summen kan ventes udbetalt; thi da man hverken har set Tegning eller Model til forommeldte Figur, kan man ej heller bedømme dens Værd. — Forøvrigt staar det ikke til Kommissionen at tillade Konstneren et forlænget Ophold i Rom, og da hans Ansættelse ved Akademiet her sandsynlig vil udkræve hans Tilbagekomst om kort Tid, finder man, at de øvrige ham til Forfærdigelse overdragne Gipsarbejder bør udføres i Kjøbenhavn, hvor de med Hensyn til de af Hr. Etatsraaden opgivne Priser for Modellering og Forming i Rom formentlig vil blive at erholde langt billigere, foruden at Transportomkostningerne aldeles bespares.

Slotsbygningskommissionen, den 4de Juni 1824.

7.

Fra **Prinds Christian.**

Kjøbhvn d. 26 Febr. 1825.

Min kjære Freund! Jeg har paalagt min Kabinets-Sekretair Adler at meddele Dem nøjeste Besked om de Konstværker, som først og fremmest ønskes hjemsendte med Briggen, og maa jeg beklage, at den indskrænkede Plads ombord i samme ikkun tillader at hjemsende de vigtigste Marmorarbejder, medens de fleste Afstøbninger maa staa tilbage; kun enkelte benævnte og nogle af de mindre Statuer nytter det at sende til Livorno i det Haab, at de vil kunne indtages i Skibet; hvad der ej faas Rum til, maa henstaa dér til ad Aare. Af Deres Arbejder, min kjære Freund, har jeg, ihvorvel jeg gjærne havde nævnet flere, kun nævnet Marmorbysterne af Ingemann og Jensen og Afstøbningen af Evangelisten Lukas med Hensyn til, at De vil have Lejlighed til at udarbejde de tre andre Evangelisters Statuer

herhjemme, og derfor har jeg ogsaa nævnet denne Afstøbning næst efter Thorvaldsens Kristus. Det har været mig kjært af Deres Skrivelse til mig at erfare gjentaget Deres gode Forsæt efter at have fuldendt de hos Dem i Marmor bestilte Arbejder at ville vende tilbage til Fædrelandet i det Haab dér at finde Beskæftigelse og Fortjeneste som Konstner. De vil selv letteligen skjønne, at denne billige Fordring ej vil skuffes. De bliver jo for Tiden den eneste Billedhugger, vi besidde, og De er jo i Stand til at fyldestgjøre de Bestillinger, som Slottets og Kirkernes Dekoration kan foranledige. Hvad der har været bestilt hos Dem vil, som billigt er, erstattes Dem ved andet Arbejde; allerede har De Bestillinger for Slotskommissionen, og De kan vente flere, naar disse ere efterkomne. Vaaning og Atelier i Materialgaarden er reserveret for Dem, naar De vender tilbage; Medlem og siden Professor ved Akademiet kan De vente at vorde — hvilke Udsigter for en tilbagevendende Konstner kan være bedre! Derfor tøv ej hellere længer end fornødent er med at tiltræde Tilbagerejsen.

Slotskommissionen har jeg tilskrevet for at anmode denne om at forunde Dem en Sum a conto paa Deres Arbejder, med hvilken Sum De vilde kunne bestride Rejse-Omkostningerne, men endnu idag kan jeg ikke give Dem noget bestemt Svar, da Sagen ikke har været foretaget i Kommissionen, dog tvivler jeg ikke om, at der jo vil blive taget Hensyn herpaa.

Følger De ikke selv med til Livorno? eller sender De en betroet Mand med Transporten? Det Første var det Ønskeligste. De kan vente Briggen dér i medio April.

Jeg har erindret Etatsraad Thorvaldsen om at modellere min Gemalindes Portraitstatue; jeg vilde ønske, at det skete inden Deres Afrejse fra Rom, at De kunde medbringe mig Tegning af samme.

200 Scudi blive anviste Etatsraad Torvaldsen for Jensen, saa at dennes Kopi, Madonna di Fuligno, kan affølge til mig. Ved Hopfgartens Regning finder jeg at bemærke den særdeles høje Pris for Jason og Mars, som jeg ej véd er accorderet med Brøndsted, og Piedestalen til Gratierne, som jeg ej erindrer at skulle være af Bronce. De ville oplyse dette nærmere og sørge for, at Figurerne, Piedestalerne og alt Tilbehør medfølger højst forsigtigen indpakket*). . . .

---

*) Prindsen havde overdraget Freund at lade modellere en Række mindre Kopier efter Thorvaldsens berømteste Arbejder, for at de derefter kunde udføres i forgyldt Bronce hos den bekjendte Hopfgarten til et Bordservice.

Jeg er forvisset om, at De, naar De forlader Rom, vil sørge saavidt mulig for, at Bissen ikke skal savne det Samfund med Konstnere, som De nu kan indlede ham i. Jeg haaber, at han i Thorvaldsens Atelier øver sig i at behandle Marmoret.

Jeg gjentager, hvor væsentligt det vilde være, at De fulgte selv med Transporten til Livorno for at gaa Capt. Claumann til Haande ved Indskibningen og sørge for Sagernes Sikkerhed, medens de indskibes. Indpakningen selv maa jeg overlade til Dem og Thorvaldsen at bestemme. Marmorsager kunne uden Tvivl vel indpakkede finde Plads paa Dækket, men Gipsafstøbninger, som slet ikke taale Fugtighed, maa endelig under Dækket.

Jeg beder Dem at hilse mine Landsmænd i Rom og ønsker Dem at leve vel.

Tjenstvilligst

Christian Frederik.

8.

Votum om Ragnaroksfrisen.

Ligesom det maa være kjært for enhver Dansk, der har Sands for Nationalære, at Kongeborgen prydes med danske Konstværker, maa det glæde ham dobbelt, naar disse, idet de tilfredsstille Konstens højere Fordringer, tillige ere knyttede til hvad der er Folket ejendommeligt. Men fra dette Synspunkt fortjene de fra Hr. Freund hjemsendte Tegninger til en sammenhængende Række af Basreliefs, hvortil Æmnet er hentet af nordisk Mythologi, den højeste Opmærksomhed. Er det lykket Konstneren, at opfatte hine gamle Myther fra deres plastiske Side, at give den oldnordiske Aands Fostre Anskuelighed, og saaledes at forene Skjønhed med Nyhed og Originalitet, i et Værk af et saadan Omfang, som en fortløbende Frise i et af Slottets store Gemakker maatte have, er det ikke at omtvivle, at næppe noget andet Konstværk mere vilde bidrage til at udmærke Danmarks nye Kongeborg. Til de andre Konstværker ville fremmede Konstmuseer og Kongeborge kunne fremvise Sidestykker; Freunds Værk vil være det Eneste i sin Art. Hvorvidt nu Konstnerens Værk er lykket, vil udentvivl bero paa, hvor heldigen Grundideen er

opfattet, hvor rigtigen, skjønt og karakteristisk den er udført. Det var vanskeligt at finde et Emne, der kunde give Lejlighed til at fremstille de vigtigste af Nordens mythiske Gestalter i en saa lang og sammenhængende Række af Basrelieffer. Konstneren har med stor Skjønsomhed valgt det Moment, da Ragnarok nærmer sig, eller da, efter Alfaders Vilje, Guder og Mennesker skulle forgaa, og en ny Tingenes Orden begynde. I 4 Afdelinger er dette saaledes fremstilt:

1. Man ser Alfader siddende, omringet af Klodernes Genier, vist nok et kristeligt Billede, men Ideen om Alfader maa og være den samme overalt. De bevingede Dyregestalter foran ham tilkjendegive hans Ubegribelighed. Derpaa komme Flammeaanderne Muspels Sønner, som paa deres bevingede Skib bringe Ild til at opbrænde Jorden. Den som styrer dem er Surtur, det dunkle Urvæsen, eller Alfader betragtet fra en anden Side, hvilken karakteriseres ved Sløret over hans Aasyn og de fantastiske Dyr foran hans Vogn.

2. Imedens dette sker bevæges Afgrundens Kræfter; Svartalferne, der bo i Bjærgenes Indre, faa travlt, de tunge Jætter, hvilke betegne de formløse, kaotiske Kræfter, begynde at bevæge sig, endel af disse leder den træske Loke hen at begynde Forstyrrelsen. Allerede er i Luften Alt i Oprør, Vanerne eller Luftens Aander fare hærgende frem over Jorden, Regnen skyller ned og Stormene hvine.

3. Hejmdal, Vogteren paa Gudernes Bro, blæser i Gjallarhornet; thi allerede begynder den gamle Slange, der hidtil laa skjult i Oceanet, at skyde Ryg og løfte sit Svælg. Hejmdals ni Mødre, Jordens Kræfter, udtrykke deres Angst. Mod Midgaards Ormen træder Thor med opløftet Hammer. Bag ved ham holder hans Vogn. Fenrisulven har endnu ikke brudt sin Lænke, men er beredt dertil, nærmest ved denne staar Tyr, bag ved ham kommer Odin og nogle af Aserne.

4. Odins Møer, Valkyrierne, der styre Kampens Udfald, fare frem paa deres Heste. Efter dem komme Ejnherjerne, som drage fra Valhals spydtækkede Sal, tilligemed flere af Aserne. Nogle af Gudinderne ses at sidde sørgende med deres Terner, tilsidst de trende Norner, som raade for Alt.

Enhver Kjender af den nordiske Mythologi maa finde, at Eddaernes Fremstillinger her rigtigen og med Sindrighed ere opfattede. Hvad der fra den mythologiske Side kunde være at udsætte, som at Figuren Gestur ikke hører til Jætterne, og overhovedet kunde

ønskes borte tilligemed Hels Hane og dens Postament; at Stærkodder ikke kan være forskjellig fra Ejnherjerne, og at den oldtydske Dyrehud ikke passer til ham; at Odin hellere maatte holde et Spyd i Haanden end det krumme Sværd. Man kunde maaske og sige, at Odin ikke fremtræder med den Værdighed, hvilken kunde ventes af Begrebet af ham som Sejrfader; han burde vel ikke svinge sit Sværd, men træde frem i rolig Majestæt.

Man har sagt, at den plastiske Konst ikke formaaede at give de nordiske Guder Individualitet, og vistnok maa den skjønne og den forædlede Menneskehed være tilfælles for Fremstillingen saavel af Sydens som Nordens Guder. Men ligesom Loke, Hejmdal, Surtur, Thor, Odin og Valkyrierne her fremtræde karakteristiske ved dem selv, saaledes blive og de fleste Øvrige kjendelige ved den Forbindelse, hvori de vise sig. Flere af disse Grupper ere tillige udmærket skjønne, som de ridende Valkyrier og Hejmdals Mødre.

Jætterne kunne efter deres Væsen ligesaa lidt som Cykloper eller Giganter frembyde indtagende Former. Maaske kan man indvende, at Konstneren har indrømmet Jætteverdenens Fremstilling lidt for megen Plads; Noget deraf kunde nok gjærne, uden at skade Tydeligheden af det Øvrige, udelukkes.

Tegningens Rigtighed og dens Lethed maa Konstnerne bedømme.

Kjøbenhavn d. 1 September 1826.

P. E. Müller.

Ved at betragte Billedhugger Hr. Freunds i Rom affattede og derfra hidsendte Udkast til Ragnaröckur eller Guders og Jætters sidste Strid, efter den nordiske Mythologi, som en Frise i 4 Afdelinger, har jeg ikke kunnet Andet end beundre den Opfindelsesevne, Aand og Tænksomhed, som dette Arbejde hjemler sin Ophavsmand, ligesom det ogsaa vidner om hans dybe og vedholdende Studium af den oldnordiske Gudelære, efter dens ægte Kilder og de bedste hidtil udkomne Kommentarer, jævnførte med Oehlenschlægers hertil hørende aandrige Digterværker. At Geni, Lyst og Flid saaledes have fremavlet hin store Komposition, derom holder jeg mig overbevist, og jeg for min Del anser den, fra den mythologiske Fremstillings Side, for at være fuldkommen værdig til Mesterens

Udførelse som varigt Konstværk, endog skikket til at pryde Skjoldungernes nye Kongeborg og dér at minde om den fjærne mythiske Oldtid, der allerede samlede Dannerfolket om dets endnu blomstrende Kongestamme, som da udledtes fra selve Guderne — samt tillige om vore Forfædres filosofiske Verdensbetragtning, der erindrede om alle jordiske Væseners Forgængelighed og en tilkommende salig Evighed, som sand Dyds og Storheds Belønning. Denne min Formening vilde jeg ikke undlade, efter Vedkommendes Forlangende, saaledes skriftlig at tilkjendegive.

Kjøbenhavn den 31 August 1826.

Finn Magnussen.

9.

Erklæring fra Akademiet om Ragnaroksfrisen.

Det kgl. Akademi for de skjønne Konster skulde herved til tjenstligst Svar paa Slotsbygnings-Kommissionens Skrivelse af 11te Sept. d. A. ikke undlade at meddele sin Betænkning i Henseende til Billedhugger Freunds Komposition til en Frise, hvortil Emnet er taget fra den nordiske Mythologi.

Det Spørgsmaal, hvorvidt den nordiske Mythologi fortjener Konstneres Opmærksomhed og egner sig for Fremstillelse i Maleri og Plastik, maa især være Norden og dens Konstnere af Vigtighed. Men dette Spørgsmaal vil først til Fulde kunne besvares ved Konstnerens mere eller mindre heldige Forsøg i at behandle Emner af denne Fabelverdens Cyklus.

Det er derfor et rosværdigt Foretagende af en nordisk Konstner, ikke frygtende den ubanede Vej, at ofre saadanne Gjenstande Studium og Konstfærdighed, og han synes i Henseende til et saadant Foretagende ligesaa berettiget til Overbærelse og Opmuntring, som han ved Behandlingen af andre Værker, til hvis Fuldendelse han har klassiske Forbilleder, med Rette er underkastet en stræng Bedømmelse.

Saaledes betragtet maa nærværende Komposition imellem de hidindtil bekjendte Behandlinger af Nordens Mythologi vække ualmindelig Opmærksomhed, og Akademiet har derfor ikke uden

særegen Deltagelse i dette Arbejdes Skæbne kunnet gjennemse og prøve dets Fortjeneste i det Hele som i dets enkelte mere eller mindre heldige Dele, og er det foranlediget til at tro, at den Konstner, som adskilt fra de Hjælpemidler, der i Henseende til den nordiske Mythologi ene ere at søge i Norden, saa nær har fuldendt en saa vanskelig Opgave, vil ved at udføre dette Arbejde i Danmark nærmere kunne opfylde Konstens og Videnskabens billige Fordringer.

Imidlertid skulde Akademiet ikke undlade tjenstligst at meddele Kommissionen de vigtigste Bemærkninger, som det i Henseende til nærværende Arbejde har fundet sig foranlediget til at gjøre.

I Henseende til den nye og med den nordiske Mythologis Aand overensstemmende Stil, som er en væsentlig Fordring af en saadan Fremstilling, da ere Konstnerens Bestræbelser i de fleste Dele umiskjendelige, og til Exempel herpaa nævnes Jætterne, Einherjerne, Loke, Rhymer, Stærkodder, Surtur og Nornerne. Imidlertid er det unægteligt, at Konstneren, nøjere fortrolig med den græske Konsts Værker, ikke overalt lige heldigen har undgaaet i sin Stræben efter det Skjønne at følge den græske Stil i den antike Konst, hvilket især viser sig i den ellers saa fortrinlige Afdeling Valkyrierne og i nogle Grupper af Hestene.

I Henseende til Kompositionen, da har det valgte Emne stillet sig imod Konstneren med store Vanskeligheder, idet navnlig Rigdommen af Gjenstande er saa stor og saa nødvendig og Basrelieffets Fordringer paa den anden Side saa indskrænkede. Imidlertid er Arbejdet i det Hele velordnet, og Enkelthederne indeholde mange Skjønheder, paa hvilket til Exempel anføres Gruppen af Gudinderne, Nornerne, Figurerne Thor og Stærkodder som plastisk skjønne. Mindre heldig har han derimod bekjæmpet de Vanskeligheder, som møde ved Basrelieffets Indskrænkning i Fremstillingen af Genierne om Alfaders Throne og Svartalferne, saa meget mere som saa smaa Gjenstande vilde, naar Arbejdet anbragtes i nogen Højde, ikke blive synlige. Paa andre Steder, f. Ex. Gruppen om Fenrisulven og Vanerne, har han tilladt sig en Rigdom i de fremstillede Gjenstande, som er imod Basrelieffets Natur, og i førstnævnte Gruppe synes han at have fremstillet en Fredelighed, som staar aldeles i Modsætning til Øjeblikkets Fare.

Hvad Akademiet i Øvrigt har bemærket i Henseende til enkelte mindre heldig tegnede Figurer og adskillige Attributers Rigtighed, synes ikke passeligen at kunne anføres, da man har Grund til at betragte nærværende Tegning som en Skitse, hvilken Konstneren,

naar det blev ham overdraget at udføre og fuldende i det Store, ikke vilde lade savne de Forandringer, som den endelige Udførelse sædvanlig i Konsten medfører.

Vedlagt remitteres hermed Tegningen af Frisen.

Det kongelige Akademi for de skjønne Konster, d. 16de Nov. 1826.

C. F. Hansen. J. F. Clemens. C. A. Lorentzen.
C. V. Eckersberg. J. L. G. Lund. Klingberg. Schou.
Hetsch.

J. M. Thiele.

10.

Fra J. M. Wagner.

Lieber Freund!

Ihren wehrten Brief habe ich richtig erhalten und daraus die üble Stimnung ersehen, welche Ihren Geist umwölkte. Was Sie über Hr. v. Thorvaldsen sagen, ist nur allzu wahr. Ich weiss es nur allzu gut, und mache diese Erfahrung nicht jetzt erst, wie Sie aus früheren Gesprächen wohl erkennen konnten. Er ist unverbesserlieh, und seine Thränen sind, wie Sie sehr richtig bemerken, nur Crocodils-Thränen. Übrigens ist der Zwist mit Tenerani nun aufs äusserste gekommen, und an keine Aussöhnung mehr zu denken. Es thut mir sehr leid für Thorvaldsen, noch mehr aber für die gute Sache, die Kunst selbst. Aber wem nicht zu rathen ist, ist auch nicht zu helfen, das ist ein altes bewährtes Sprichwort. Darum wollen wir nicht weiter davon sprechen. — Sie werden nun, mein Freund, in Kopenhagen versuchen. Hier zeigen sich für die Zukunft 2 Wege. Das ist entweder Ihre Lage dorten auf's beste und vortheilhafteste einzurichten, und nicht weiter an Rom, Athen etc. zu denken. Auf diesem Wege ist mein Rath, bald möglichst eine Frau zu nehmen, und sich ganz in das bürgerlich artistische Leben hineinzuwerfen, um alles übrige, was ausser diesem Kreise liegt, bis auf einen gewissen Grad zu vergessen suchen. — Der andere Weg ist, Ihre Gegenwart in Kopenhagen bloss als eine Vorbereitung zu einer zweiten Reise nach Italien anzusehen und alle Umstände bloss zu diesem Zwecke zu benutzen, Bestellungen und Geld als die nöthigsten Mittel dazu

zu erwerben suchen. Auf diesem Wege ist eine Frau mehr hinderlich als nützlich. Doch lässt sich auch dieses vereinigen, nur ist es mit grösseren Schwierigkeiten verbunden. Auf dem ersten Wege kann ich Ihnen nicht behilflich sein, da es ausser meinem Wirkungskreise liegt. Auf dem zweitern liess sich aber etwas thun. Ich hoffe wenigstens, es vielleicht — ich sage vielleicht — es bei unserm König dahin zu bringen, dass Ihnen eine Arbeit übertragen würde. Es ist zwar, wie es scheint, dazu noch nicht der Augenblick, doch kann es nicht weit mehr hin sein. Meine Idee ist nämlich, Ihnen einen von den Giebeln, welche mit Figuren verziert werden sollen, zu zuschanzen. Bis jetzt ist zwar noch keine Rede von der Ausführung desselben gewesen. Doch kann es nun nicht mehr lange anstehen, und ich werde versuchen, Sie dazu vorzuschlagen. Freuen sollte es mich, wenn es gelänge, und wir zusammen zu Rom in Villa di Malta unser Wesen treiben könnten, jeder an seiner Arbeit. Doch alles dies ist bis jetzt bloss in Wind gesprochen, und ich kann nicht das geringste hierüber versprechen, weil solches von hundert Umständen, hauptsächlich von dem besondern Willen des Königs abhängt, von dem man zum voraus nicht wissen kann, welche Pläne und Ansichten er hat. — Sollten Sie aber in keinem Fall im Norden bleiben wollen, so kommen Sie wieder nach Rom, und theilen Sie das Schicksal mit mir, bis sich eine Gelegenheit zeigen wird, Ihre Kräfte in Thätigkeit zu setzen. Dieses ist mein provisorischer Plan für die Zukunft. . . . Gehen Sie über Strassburg nach München, so versäumen Sie ja nicht S. M. dem König Ihre Aufwartung zu machen. Er wird Ihnen gewiss ohne Weiteres Audienz geben, wenn er nicht schon von München abgereist sein wird. Es kann nicht schaden, wenn Sie im Gespräche über Kunst, sich anerbieten, im Falle er Sie seiner Bestellung würdig halte. Ich werde sodann schon das meinige dazu beizutragen suchen.

* * *

Leben Sie recht wohl, und reisen Sie glücklich, und gedenken Sie, wenn Sie etwas wahrhaft schönes oder gediegenes sehen auch

Ihres

treuen Freundes

J. M. Wagner.

Kronologisk Fortegnelse over H. E. Freunds Arbejder.

I.

Statuer, Byster, Relieffer, etc.

1811. Basrelief til den lille Guldmedalje, Matth. Ev. 18 Kap. Vers 1 og ff.: Kristus revser Disciplenes Hovmod.
1812. Basrelief: Sappho.
1813. Basrelief til den lille Guldmedalje, 1 Mose Bog, 47 Kap., Vers 7: Jakob velsigner Pharao.
Basrelief: De tre Gratier.
1814. Basrelief: Pyramos og Thispe.
1815. Statuen Eurydice (ikke støbt).
Basrelief: Theseus.
Gruppen Herkules og Lichas.
1816. Basrelief til den store Guldmedalje. Emnet taget af Susannes Historie.
Basrelief: Fronton til Raadhuset efter Thorvaldsens Tegning.
Gruppen Merkur og Amor (ikke støbt).
Byste: Frederik den Sjette.
1817. Basrelief: Hektors Begrædelse.
Basrelief til den store Guldmedalje, 1 Mose Bog, 21 Kap., 14 Vers: Abraham bortsender Hagar og Ismael.
Medaljon: Frederik Freund.
Do.: Johannes Kreiner.
1818. Byste: Christian Freund.
Medaljon: Fru v. Zscok.
Statuen Hyrdepigen (paabegyndt i Marmor 1824).
Byste: C. A. Jensen (i Marmor 1819).
Do.: B. S. Ingemann (i Marmor 1819).

1820. Statuen Thaddæus.
Do.: Eurydice.
1821. Statuen Merkur.
1822. De 12 Skitser af Nordens Guder.
1823. Statuen Lukas.
1824. Byste: Frederik Leopold v. Stolberg (i Marmor).
Do.: Pomona (i Marmor).
1825—26. Basrelief: Ragnarok (Skitsen).
Statuen Odin (Modellen).
Byste: I. M. Wagner.
1829. Statuen Thor.
Byste: Borgmester Gähler (i Marmor 1831).
1830. Byste: C. F. Hansen (i Marmor 1832).
1831. Medaljon: Genius til Medaljen over Brødrene Massmann.
Do.: Abundantia til Medaljen »Pro Meritis«.
Byste: Peder Friis.
1832. Byste: Pastor Raffards Barn.
Irgens Fronton.
Medaljon: Statsminister Malling.
1833. Medaljon: Rahbek.
Byste: Collin.
? Relief: Skæbnens Gudinde.
1834. Medaljon: Revers til Frederik den Sjettes Jubilæumsmedalje.
Byste: Amalie v. Würden.
Do.: Julie v. Würden.
Do.: Camilla v. Würden.
Do.: Henriette Rawerd (i Marmor).
Do.: Kommandørinde Lütken.
1835. De fire Engle til Holmens Kirke.
1836. Medaljon: De tvende Reverser til Reformationsmedaljerne.
Byste: J. Scavenius til Basnæs (i Marmor).
? Do.: Kolderup-Rosenvinges Barn.
1837. Byste: Admiral Rothe.
Gruppe: Drengen paa Svanen (i Bronce).
Medaljon: Friederike Brun.
Byste: Johannes Hage.
Døbefonten til Faaborg (i Marmor).
1838. Medaljon: A. W. Hauch.
Do.: Reversen, »Arete«, til Hauchs Medalje.
Do.: Mac Donald.

1839. Basrelief: Kapitælerne til Thorvaldsens Museum (Skitse).
1840. Medaljon: Tvende Skitser til Thronbestigelsesmedaljen.
Statuen Odin (i Bronce).
Basrelief: Siddende Kristus.

II.

Gravmonumenter og Mindestene.

1821. Mindesten for Provst Estrup med Relief: Præsten knælende foran Alteret. St. Mortens Kirke i Randers.
1824. Monument over Etatsraad Scavenius med Relief: Afskeden. Holtug Kirkegaard ved Gjorsløv (i Marmor).
1829. Gravvase med Relief: Nornen Skuld. Christian Freunds Grav (i Jærn, Berlin).
1831. Monument til Bergen (ubekjendt).
1832. Monument over Kjøbmand Arnemanns Hustru og Børn, med Relief: Afsked (Altona).
Monument over Gerner v. Schmidten (Vestindien).
Monument over Frøken Kjærulf med Relief: Den knækkede Rose (Assist. Kirkegaard).
Monument over Szybrowskis Hustru (Assist. Kirkegaard).
Monument over Frost, med Relief: Dødens Genius (Assist. Kirkegaard).
Monument over Sognepræst Holst (Kallundborg).
Monument over Brygger Høyen (Assist. Kirkegaard).
Monument over Lægen Herman Treschou Gartner med Relief: Hygiæa (Garnisons Kirkegaard).
Monument over Bogholder Abrahams.
Monument over Rektor Oluf Worm; Gravvase med Relief: Livsbillede (Horsens).
Monument over Konferentsraad Bugges Hustru med Relief: Dødens Genius (Assist. Kirkegaard).
Monument over Statsminister Malling med Portraitmedaljon (Gjentofte).
Monument over Kjøbmand Krøyer og Hustru med Relieffer: Afsked og Gjensyn (Maribo).
Monument over Provst Brøndsted (Horsens).
1833. Monument over Slotsgartner Lindegaard med Relief: Pomona (Assist. Kirkegaard).

Monument over Overlærer Melchior med Relief: Lærer og Disciple (Herlufsholm).
Mindesten for Rahbek med Portraitmedaljon og Relief: Siddende Muse (Bakkehuset ved Frederiksberg).
1834. Monument over Gaardejer Petersen (i Sæby ved Issefjorden).
Do. over Biskop Münter med Portraitmedaljon (Petri Kirkegaard).
Mindesten for Biskop Münter med Relief: Biskoppen i fuld Ornat (i Marmor, Frue Kirke).
Mindesten paa Frydendal med Relief: Den ofrende Genius.
Monument over Kancelliraad Toft og Hustru med Relief: Dødsgenien forener Hustruen med den forudgangne Mand.
1835. Monument over Generallieutenant Peter Clausen (paa St. Croix).
Do. over Kuhlau med Relief: Staaende Muse (Assist. Kirkegaard).
Monument over Medaljør Salomon Ahron Jacobson.
Do. over Biskop Bloch (Viborg).
1836. Mindesten for Tausen med Relief: Tausen med Biblen i Haanden (Viborg).
Monument over Professor Jens Møller (Assist. Kirkegaard).
Do. over Professor Hurtigkarl (Trinitatis Kirkegaard).
Mindesten for Tordenskjold (Jægerspris).
Monument over Boghandler Brummer (Assist. Kirkegaard).
Do. over Rektor Brorson med Relief: Den sørgende Muse (Herlufsholm).
Monument over Dyremaler Gebauer med Portrait (Aarhus).
Do. over Kammerherre Benzon med Relieffer: Afsked og Gjensyn (Odense).
1837. Monument over Distriktslæge Müller med Relieffer: Livsbillede og Hygiæa (Skjelskør).
Monument over Friederike Brun med Portrait (Petri Kirkegaard).
Mindesten for Ansgar, Luther og Bugenhagen (Jægerspris).
Do. for Grev Schimmelmann (Jægerspris).
Monument over Agent Ploug med Relief: Dødens Genius (Faaborg).
Monument over Provst Westengaard og Hustru med Relief: Den kloge Brudejomfru (Kundby i Nordsjælland).
Monument over Kaptejn Gerner.
1838. Mindesten for Professor Jens Møller med Relief: Eusebia (i Marmor, Frue Kirke).

Monument over Ida, Sophie og Anna Elisabeth Holten, Gravvase med Relief: Sørgende Kvinder ved tre Metaer (Assist. Kirkegaard).

Monument over Fiedler.

1839. Mindesten for Jesper Brockmand (Jægerspris).

Monument over Mac Donalds Hustru med fire Relieffer: Afskeden, Gjensynet, Nemesis og Dødens Genius (Glasgow).

Monument over Kommandant Ohlrogge med Relieffer: Afskeden og Gjensynet (Helsingør).

1840. Monument over norsk Kommandørkapitejn Lous med Relief: Romersk Skib (Frederiksværn).

Mindesten for Johan Rantzau (Jægerspris).

Efter Udkast af Freund:

1841. Mindesten for Ivar Lykke (Jægerspris).

Do. for Arngrimus Jonæus og Arnas Magnæus (Jægerspris).

Andre af Freunds Gravmonumenter, som ere udførte medens han levede, ere benyttede efter hans Død til Forskjellige, saasom til Adam Müller med Relief: Malerkonstens Genius, efter Thorvaldsen; til Pastor Peter Bøjesen med Relief: Den ilende Tid (Holmens Kirkegaard); til Digteren Nicolaj Krossing, o. s. v. En fuldstændig Liste over alle de Ligstene, der udgik fra Freunds Atelier, kan overhovedet ikke gives, fordi han altid havde adskillige paa Lager til øjeblikkelig Brug. Enkelte udførtes ogsaa gjentagende Gange tilligemed de sædvanligste Relieffer: Dødens Genius og Afskeden.

Basrelieffet med den tilhyllede Kvindeskikkelse, der er omtalt i Texten, vides ikke at være benyttet til noget Gravminde, lige saa lidt som Tiden, naar det er blevet udført, nøjagtig kan angives.

Rettelser.

P. 24, 1 L. f. n. læs: Jeuffroy.
P. 25, 3 L. f. o. læs: Jeuffroy.
P. 42, 10 L. f. o. læs: Friis.
P. 58, 11 L. f. n. læs: Donatello.

1883.

89054432299
b89054432299a